

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน: การศึกษาพื้นฐานของพุทธธรรม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ
มิถุนายน 2558

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน: การศึกษาพื้นฐานของพุทธธรรม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

มิถุนายน 2558

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน: การศึกษาพื้นฐานของพุทธธรรม

บทคัดย่อ
ของ
ชลธิดา ศรีภักดี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

มิถุนายน 2558

ชลธิดา ศรภักดี. (2558). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน: การศึกษานวชนของพุทธธรรม*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: อาจารย์ ดร.ภิญญาพันธ์ เพี้ยชัย, อาจารย์ ดร.นิยะดา จิตต์จรัส.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติกับโรงเรียนวิถีพุทธ 2) เพื่อศึกษาความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม ในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน จำนวน 400 คน โดยเป็นนักเรียนโรงเรียนระบบปกติ จำนวน 200 คน และนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 200 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า จำนวน 2 ฉบับ คือ ฉบับกับกิจกรรมทางสังคม มีค่าเชื่อมั่นแบบแอลฟา เท่ากับ .822 และฉบับกับครอบครัว ซึ่งมี 4 ส่วน คือ ผู้ปกครองของฉัน เพื่อนของฉัน ครูของฉัน และสื่อในชีวิตประจำวันของฉัน มีค่าเชื่อมั่นแบบแอลฟาทั้งฉบับ เท่ากับ .947 และใช้แบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นอัตนัย จำนวน 1 ฉบับ คือ เหตุผลในการคิด ซึ่งมี 9 ส่วน คือ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณ์ การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบบรรทัดธรรมสัมพันธ์ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดแบบเร้ากุศล และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟาทั้งฉบับ เท่ากับ .886 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ทดสอบค่าที (Independent sample t-test) และวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติและแบบเป็นขั้นตอน (Enter and Stepwise multiple regression analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถีพุทธมีค่าเฉลี่ยการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณ์ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดแบบเร้ากุศล การคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร การมีครูเป็นกัลยาณมิตร และการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตรสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถีพุทธมีค่าเฉลี่ยจิตสาธารณะ การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบบรรทัดธรรมสัมพันธ์ และการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตรไม่สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3) การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรสามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถิพุทธ ได้ร้อยละ 53.4 และ 75.4 ตามลำดับ

4) ตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และตัวแปรการมีกัลยาณมิตรที่ดีที่สุดในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียน ในโรงเรียนระบบปกติ พบตัวแปรที่สำคัญมากที่สุด คือ การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร ($\beta = .389, p < .001$) รองลงมาคือ การมีครูเป็นกัลยาณมิตร ($\beta = .259, p < .001$) และการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก ($\beta = .199, p < .001$) ซึ่งสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 49.1 ในส่วนของโรงเรียนวิถิพุทธ พบตัวแปรที่สำคัญมากที่สุด คือ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ($\beta = .418, p < .001$) รองลงมาคือ การคิดแบบอริยสัจ ($\beta = .198, p < .05$) การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร ($\beta = .195, p < .001$) และการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก ($\beta = .183, p < .05$) ตามลำดับ ซึ่งสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 73.7

FACTORS ASSOCIATED WITH PUBLIC MIND OF THE SECONDARY SCHOOL
STUDENTS IN THE SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE 35 LAMPHUN PROVINCE: A STUDY BASED ON BUDDHADHAMMA

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Development Psychology
at Srinakharinwirot University

June 2015

Chonthida Sonphakdee. (2015). *Factors associated with Public Mind of the secondary school students in the schools under the secondary educational service area office 35 Lamphun province. : A study based on Buddhamma*. Master Thesis, M.Ed. (Development Psychology) Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Dr. Pinyapan Piasai, Dr. Niyada Chittcharat.

The purpose of the study were 1) to compare public mind, Yonisomanasikara", and "Kalayanamittata" of the Secondary School students between public schools in regular program and Buddhist-oriented schools, and 2) to predict public mind with variables in context of Buddhamma, consisting of the ability to think, otherwise called "Yonisomanasikara" which consisted of 9 methods and spiritual friendship or "Kalayanamittata" which consisted of 4 groups of secondary school students in the public schools in regular program and Buddhist-oriented schools. The research samples were 400 students in the public schools in regular program and Buddhist-oriented schools under the secondary educational service area office 35 Lamphun province (200 students per school group). Multi-stage Random Sampling was used. The instruments for collection were 2 rating scales questionnaires comprising Social activities (reliability, Cronbach's alpha = .822), and Other people and me which consisted of 4 parts: parents, friends, teachers and medias (reliability, Cronbach's alpha = .947). There was 1 subjective questionnaire, Reason of thinking which consisted of 9 parts: searching for causes and conditions, component analysis, insight and purification of mind, problem-solving or "Ariyasacca", relation between theory and practice, benefit and harm knowledge, true value and artificial value, psychic moral factor development, and present movement thought (reliability, Cronbach's alpha = .886). The data were analyzed by using Independent Sample t-test, Enter and Stepwise Multiple Regression Analysis.

The results of this study were as follows:

1) The means of Searching for causes and conditions, Component analysis, Insight and purification of mind, Benefit and harm knowledge, True value and artificial value, Psychic moral factor development, Present movement thought, Friends, Teachers, and medias of Buddhist-oriented schools students were higher than students studying in regular program at .05 significant level.

2) The means of Public Mind, Problem-solving or "Ariyasacca", Relation between theory and practice, and Parents of Buddhist-oriented schools students weren't higher than students studying in regular program at .05 significant level.

3) “Yonisomanasikara” and “Kalayanamittata” positively predicted public mind of secondary school students in public schools and Buddhist-oriented schools at 53.4 percentage, and 75.4 percentage respectively.

4) The best predictors which predicted student's public mind in public schools at 49.1 percentage were parents ($\beta = .389$, $p < .001$), teachers ($\beta = .259$, $p < .001$), and benefit and harm knowledge ($\beta = .199$, $p < .001$). While the best predictors which predicted student's public mind in Buddhist-oriented schools at 73.7 percentage were searching for causes and conditions ($\beta = .418$, $p < .001$), problem-solving or “Ariyasacca” ($\beta = .198$, $p < .05$), parents ($\beta = .195$, $p < .001$), and benefit and harm knowledge ($\beta = .183$, $p < .05$).

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน: การศึกษาพื้นฐานของพุทธธรรม
ของ
ชลธิดา ศรภักดี

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2558

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษาหลัก

.....ประธาน

(อาจารย์ ดร.ปริญญานิพนธ์ เพี้ยซ้าย)

(ว่าที่ร้อยตรี ดร. มนัส บุญประกอบ)

.....ที่ปรึกษาร่วม

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.นิยะดา จิตต์จรัส)

(อาจารย์ ดร.ปริญญานิพนธ์ เพี้ยซ้าย)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.นิยะดา จิตต์จรัส)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิชญญา วัฒนโณ)

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย

จาก

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความเมตตากรุณาอย่างยิ่งจากอาจารย์ ดร.ภิญญาพันธ์ เพียซ้าย ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.นิยะดา จิตต์จรัส กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทาง ตลอดจนพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องในแต่ละขั้นตอนของการทำวิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้การทำวิจัย พัฒนาทักษะกระบวนการคิด และการเขียนของตนเองให้ดียิ่งขึ้น ท่านทั้งสองได้ให้ความเมตตา ความเอาใจใส่ต่อผู้วิจัย และเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานอย่างไม่ย่อท้อ รวมถึงว่าที่ร้อยตรี ดร. มนัส บุญประกอบ ประธานสอบปากเปล่า และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิชญญา วัฒนโธ กรรมการสอบปากเปล่า ที่ได้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์เพิ่มเติมเพื่อให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ชัญญา ลีศัตรุพ่าย และอาจารย์ ดร.สิทธิพงศ์ วัฒนานนท์สกุล ที่ให้ความกรุณาเป็นคณะกรรมการสอบเค้าโครงปริญญานิพนธ์ ชี้แนะแนวทาง แก้ไขข้อบกพร่องของเค้าโครงปริญญานิพนธ์ในขั้นต้น ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ประณต คำจิม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีระชน พลโยธา อาจารย์ ดร.ครรชิต แสนอุบล อาจารย์ ดร.อจitra ประเสริฐสิน และอาจารย์ ดร.นริศรา พึ่งโพธิ์สภ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพ็ชร ที่ให้ความกรุณาในการตรวจสอบบทความภาษาอังกฤษ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คณะครูอาจารย์ และนักเรียนทุกคนในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ที่ให้ความอนุเคราะห์ และร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนขอขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ นิสิตปริญญโททุกคนที่ให้ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจที่ดีซึ่งกันและกัน

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดามารดาและครอบครัวที่คอยให้กำลังใจ และสนับสนุนช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดมา คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ บิดา มารดา ญาติพี่น้อง คณาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนทำให้เกิดความสำเร็จในการศึกษาของผู้วิจัย

ชลธิดา ศรภักดี

สารบัญ

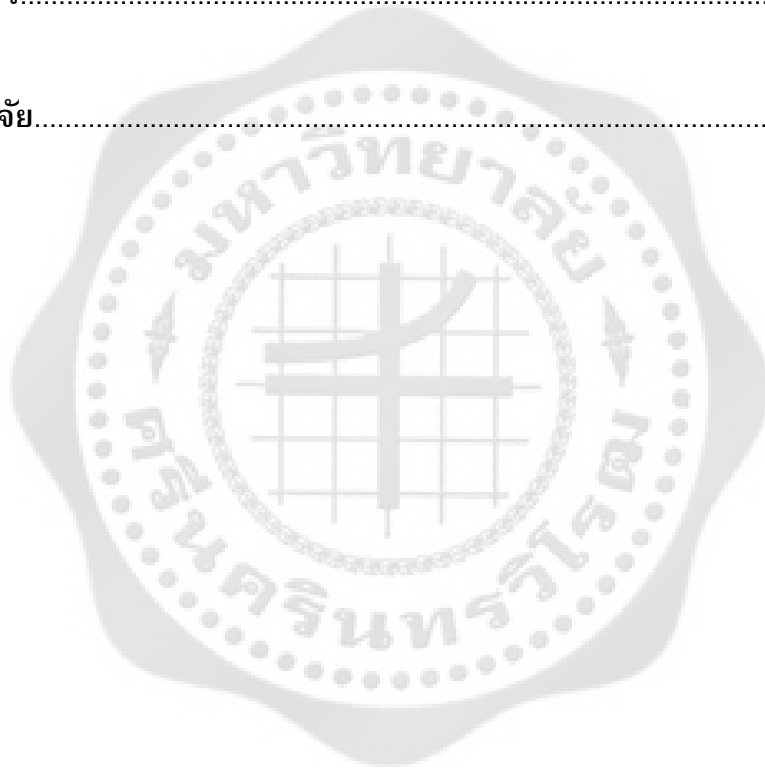
บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
นิยามปฏิบัติการ	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
จิตสาธารณะ	13
ความหมายของจิตสาธารณะ	13
องค์ประกอบของจิตสาธารณะ	15
ความสำคัญของจิตสาธารณะ	20
วัยรุ่นกับการมีจิตสาธารณะ	21
การวัดจิตสาธารณะ	34
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ	36
การคิดแบบโยนิโสมนสิการกับจิตสาธารณะ	36
หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ	36
การวัดการคิดแบบโยนิโสมนสิการ	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการกับจิตสาธารณะ	45
การมีกัลยาณมิตรกับจิตสาธารณะ	46
หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการมีกัลยาณมิตร	46
คุณสมบัติของกัลยาณมิตรและประเภทของการมีกัลยาณมิตร	48
การวัดการมีกัลยาณมิตร	55
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีกัลยาณมิตรกับจิตสาธารณะ	56
โรงเรียนวิถีพุทธ	59
กรอบแนวคิดในการวิจัย	61

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
สมมติฐานในการวิจัย.....	63
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	64
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	64
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	67
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	76
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	77
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	80
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน.....	81
การเปรียบเทียบจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมี กัลยาณมิตรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนระบบปกติกับ โรงเรียนวิถีพุทธ.....	81
การศึกษาความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตร ในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียน ระบบปกติและโรงเรียนวิถีพุทธ.....	84
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	95
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	95
สมมติฐานในการวิจัย.....	95
วิธีดำเนินการวิจัย.....	95
สรุปผลการวิจัย.....	96
การอภิปรายผลการวิจัย.....	97
ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	105
บรรณานุกรม.....	108

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก.....	115
ภาคผนวก ก.....	116
ภาคผนวก ข.....	118
ภาคผนวก ค.....	129
ภาคผนวก ง.....	178
ภาคผนวก จ.....	180
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	182

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 สรุปความหมายของจิตสาธารณะ.....	15
2 สรุปองค์ประกอบของจิตสาธารณะ.....	18
3 ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมเอื้อสังคมของไอเซนเบิร์ก.....	32
4 คุณสมบัติของกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม.....	52
5 จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มประชากร.....	64
6 จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง.....	67
7 จำนวนและร้อยละของคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง.....	80
8 เปรียบเทียบจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนระบบปกติกับโรงเรียนวิถิพุทธ.....	82
9 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา (Intercorrelation matrix) ในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถิพุทธ.....	86
10 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter multiple regression analysis) เพื่อการศึกษาความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการและ การมีกัลยาณมิตรที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้นในโรงเรียนระบบปกติ.....	89
11 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter multiple regression analysis) เพื่อการศึกษาความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการและ การมีกัลยาณมิตรที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนวิถิพุทธ.....	90
12 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อค้นหาตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการและ ตัวแปรการมีกัลยาณมิตรที่ดีที่สุดในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนระบบปกติ.....	91
13 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อค้นหาตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และตัวแปรการมีกัลยาณมิตรที่ดีที่สุดในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนวิถิพุทธ.....	92

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
14 สรุปผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติและแบบเป็นขั้นตอน (Enter and Stepwise multiple regression analysis) เพื่อค้นหาการคิดแบบโยนิโสมนสิการและการมีกัลยาณมิตรที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธ.....	93
15 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามฉันกับกิจกรรมทางสังคม.....	119
16 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิดทั้งฉบับ.....	120
17 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย).....	120
18 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ).....	121
19 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบสามัญลักษณ์).....	121
20 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบอริยสัจ).....	121
21 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์).....	121
22 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก).....	122

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
23 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม).....	122
24 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบเร้ากุศล).....	122
25 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน).....	122
26 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามฉันกับคนรอบข้าง ทั้งฉบับ.....	123
27 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามฉันกับคนรอบข้าง (ผู้ปกครองของฉัน).....	125
28 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามฉันกับคนรอบข้าง (เพื่อนของฉัน).....	126
29 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามฉันกับคนรอบข้าง (ครูของฉัน).....	127
30 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามฉันกับคนรอบข้าง (สื่อในชีวิตประจำวันของฉัน).....	128
31 เปรียบเทียบการคิดแบบโยนิโสมนสิการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3.....	181

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	62
-----------------------------	----

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

กระแสความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในโลกยุคปัจจุบัน ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลายมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้บุคคลในสังคมมีทัศนะแบบวัตถุนิยม บริโภคนิยมมากขึ้น และให้คุณค่าความสำคัญกับศีลธรรม และวัฒนธรรมที่ตึงามลดลง บุคคลต่างมุ่งแสวงหาผลประโยชน์แก่ตน จนเกิดการแก่งแย่ง เอาเปรียบ ไม่เคารพสิทธิผู้อื่น และขาดการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554: 5) จากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ ได้สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์ควรเพิ่มพูนศีลธรรมทั้งหลายเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งสังคมที่เป็นสุข และบรรเทาปัญหาต่างๆ ที่บุคคลร่วมกันสร้างขึ้น การที่บุคคลในสังคมจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขนั้น บุคคลต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม เสียสละ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และแบ่งปันด้วยใจที่บริสุทธิ์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2543: 395-454)

เมื่อกล่าวถึงคุณธรรม จริยธรรมซึ่งมีคุณค่าต่อการธำรงอยู่ของสังคมที่เป็นสุขแล้ว คุณธรรม จริยธรรมอย่างหนึ่งที่ควรปลูกฝังแก่บุคคลในสังคมไทยปัจจุบันซึ่งแต่ละบุคคลต่างเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว และละเลยประโยชน์ส่วนรวม คือ “จิตสาธารณะ” อันเป็นการมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม มีความตระหนักรู้และคำนึงถึงสังคมส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อตัวเองในการกระทำใดๆ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อส่วนรวม และพร้อมที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม (สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย. 2555: 18) ซึ่งการศึกษาไทยในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังจิตสาธารณะอยู่มาก ดังเช่น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ อันเป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข โดย “การมีจิตสาธารณะ” ถือเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งที่ถูกระบุไว้ในหลักสูตรฯ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 7) อีกทั้ง โครงการโรงเรียนสีขาว (Anti-corruption) หลักสูตร “โตไปไม่โกง” ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในความร่วมมือของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย ที่เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2555 เพื่อหล่อหลอมและปลูกฝังให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เปี่ยมไปด้วยค่านิยม และคุณสมบัติที่พึงปรารถนา ได้ระบุให้การมีจิตสาธารณะเป็นหนึ่งในคุณค่าความดีห้าประการ ที่ควรปลูกฝังแก่เด็กไทย (สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย. 2555: 11-18)

นอกจากนี้ ในส่วนของโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งเป็นโรงเรียนที่ให้การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างโดดเด่น ก็ยังมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ และจิตอาสาอีกด้วย โดยโรงเรียนวิถีพุทธมีโครงการ 29 โครงการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อสร้างความเป็นวิถีพุทธในวิถีชีวิตของนักเรียน ครู และผู้บริหารโรงเรียน ด้วยการปรับกระบวนการ กิจกรรม ในโรงเรียนให้เกิดขึ้นอย่างน้อย 29 โครงการ ซึ่งโครงการที่ 10 ได้ระบุให้ ครูพานักเรียนทำกิจกรรมจิตอาสาสัปดาห์ละ 1 ครั้ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2556: 1-2) ตัวอย่างเช่น โรงเรียนป่าซาง จังหวัดลำพูน ได้มีการจัดยุทธศาสตร์ให้นักเรียนมีอัตลักษณ์ที่สำคัญข้อหนึ่งคือ เป็นคนดี อันหมายถึง นักเรียนสามารถปฏิบัติตามตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการมีจิตสาธารณะ โดยได้ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน อีกทั้ง มีการจัดกิจกรรมอาสาทั้งในและนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ (โรงเรียนป่าซาง จังหวัดลำพูน. 2557, เมษายน) เป็นต้น จากหลักสูตรและกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า การศึกษาไทยได้ให้ความสำคัญในการปลูกฝังจิตสาธารณะแก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ระดับชั้นประถมศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งครอบคลุมทั้งช่วงวัยเด็กและวัยรุ่น

การปลูกฝังจิตสาธารณะในช่วงวัยเด็กและวัยรุ่นมีความเหมาะสมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความพร้อมของพัฒนาการด้านต่างๆที่เอื้อต่อการมีจิตสาธารณะ ในส่วนของวัยเด็กเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางสังคมที่สำคัญต่อการมีจิตสาธารณะ คือ เริ่มมีพฤติกรรมเอื้อสังคม เช่น การร่วมมือ ความเห็นอกเห็นใจ การร่วมรู้สึกกับผู้อื่น และการแบ่งปัน แต่พฤติกรรมเหล่านี้มีอยู่น้อยเนื่องจากเด็กยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) คือ ไม่สามารถมองในมุมมองของผู้อื่น ยึดติดกับความคิดของตนเองและยังคงเห็นแก่ตัวอยู่มาก ด้านพัฒนาการทางปัญญา วัยเด็กมีพัฒนาการในขั้นก่อนปฏิบัติการ และการคิดเชิงรูปธรรม จึงเข้าใจเรื่องนามธรรม สัมกับทางจริยธรรม อย่างเช่น การมีจิตสาธารณะได้ยาก อีกทั้ง เด็กยังขาดการใช้เหตุผล และการคิดแก้ปัญหาซึ่งเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของการมีจิตสาธารณะ (ประณต คำนิม. 2549: 367-522; ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2553: 261-311) ในส่วนของวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางสังคมที่หลากหลายอันเอื้อต่อการมีจิตสาธารณะ คือ วัยรุ่นมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในสังคมมากขึ้น ส่งผลให้ต้องเรียนรู้ระเบียบทางสังคมเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณธรรมจริยธรรม และมีพฤติกรรมเหมาะสมตามที่สังคมต้องการ เช่น การมีจิตสาธารณะ เป็นต้น ทั้งนี้ วัยรุ่นเปลี่ยนจากการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) เป็นการยึดสังคมเป็นศูนย์กลาง (Sociocentrism) จึงเกิดความต้องการช่วยเหลือผู้อื่นมากขึ้น โดยทำสิ่งต่างๆเพื่อคนในสังคม สนใจในกิจของบุคคลอื่น และช่วยแก้ปัญหาต่างๆของสังคม การช่วยเหลือผู้อื่นนี้ช่วยให้วัยรุ่นได้ปลดปล่อยพลังทางกาย ความคิด และอารมณ์ อีกทั้ง เกิดความรู้สึกอบอุ่นมั่นคง และเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองขึ้นด้วย ด้านพัฒนาการทางสติปัญญาของวัยรุ่นอยู่ในขั้นการคิดเชิงนามธรรม วัยรุ่นจึงเข้าใจประเด็นเชิงจริยธรรมที่ซับซ้อน และเกิดการพัฒนาเรื่องอุดมการณ์ เช่น ต้องการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ต้องการเปลี่ยนแปลงโลกให้ดีขึ้น โดยแสดงออกทางความคิด หรือการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ เช่น การอภิปราย การจัดค่าย และการร่วมแก้ปัญหา เป็นต้น (ประณต คำนิม. 2549: 1-222; ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2549: 337-362; อุบลรัตน์ เฟื่องสฤติย์. 2552: 150-155)

ทั้งนี้ จากพัฒนาการทางสังคม ปัญญา และจริยธรรมดังกล่าวของวัยรุ่นมีลักษณะที่เอื้อต่อการมีจิตสาธารณะมากกว่าพัฒนาการของวัยเด็ก ดังนั้น การส่งเสริมจิตสาธารณะในวัยรุ่นจึงง่ายและเหมาะสมกว่าการส่งเสริมในวัยเด็ก อีกทั้ง การส่งเสริมจิตสาธารณะตั้งแต่ช่วงวัยรุ่นทำให้บุคคลมีจิตสาธารณะที่แข็งแกร่งมั่นคง และมีผลสืบเนื่องต่อไปสู่วัยผู้ใหญ่ได้

บุคคลในสังคมจะสามารถร่วมกันส่งเสริมจิตสาธารณะให้แก่วัยรุ่นได้ ต้องทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งเสริมจิตสาธารณะให้เพิ่มขึ้น โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาปัจจัยทางพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการพัฒนาบุคคลโดยใช้แนวทางพุทธสามารถทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2544: 280) ได้อธิบายถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม คือ ต้องพัฒนาองค์ประกอบทั้งหลายร่วมกัน ทั้งการพัฒนามนุษย์ สังคม ธรรมชาติ และเทคโนโลยี ซึ่งในส่วนของพัฒนามนุษย์ให้ยั่งยืนนั้น มีองค์ประกอบ 3 ด้านที่สอดคล้องกัน คือ พฤติกรรม ปัญญา และจิตใจ อันต้องพัฒนาร่วมกัน ไม่แยกพัฒนาเป็นด้านๆ จึงสามารถทำให้เกิดความยั่งยืนได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2552: 31-33) โดยกรอบแนวคิดตามหลักพุทธธรรมได้กล่าวถึงสัมมาทิฐิ อันเป็นแก่นของกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งมีกระบวนการ 3 ขั้นตอน ที่เรียกรวมกันว่าไตรสิกขา คือ การพัฒนาทางพฤติกรรม (ศีล) การพัฒนาทางจิตใจ (สมาธิ) และการพัฒนาทางปัญญา (ปัญญา) กระบวนการทั้ง 3 มีองค์ประกอบที่ครบถ้วน อันทำให้เกิดการพัฒนามนุษย์ที่ยั่งยืนได้ โดยสัมมาทิฐิจะเกิดขึ้นได้ด้วยปัจจัย 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยภายใน เรียกว่า โยนิโสมนสิการ คือ การทำใจโดยแยบคาย หรือการคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด และคิดเป็น อีกทั้ง 2) ปัจจัยภายนอก เรียกว่า ปรโตโฆสะ คือ เสียงจากผู้อื่น หรือการกระตุ้นชักจูงจากภายนอก ได้แก่ การสั่งสอน แนะนำ ถ้ายทอด คำชี้แจงอธิบายจากผู้อื่น ตลอดจนการเรียนรู้เลียนแบบจากแหล่งภายนอก โดยบุคคลที่ทำหน้าที่ปรโตโฆสะที่ดี คือ กัลยาณมิตร ทั้งนี้ ปัจจัยโยนิโสมนสิการเป็นแกนกลาง หรือส่วนที่ขาดไม่ได้ในการศึกษา การปฏิบัติธรรม และการประพฤติตนในคุณธรรมต่างๆ ที่สำเร็จผล โดยมีปัจจัย ปรโตโฆสะที่ช่วยประคับประคอง ชี้อ่ช่องทาง และปลุกเร้าให้เกิดโยนิโสมนสิการได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2555: 611-615) จะสังเกตได้ว่า โยนิโสมนสิการ และกัลยาณมิตรเป็นปัจจัยพื้นฐานของการศึกษา การปฏิบัติธรรม และการประพฤติตนตามหลักคุณธรรม ซึ่งจิตสาธารณะเป็นพฤติกรรมทางคุณธรรมจริยธรรมประการหนึ่งที่ควรพัฒนาโดยใช้ปัจจัยดังกล่าวข้างต้น

ทั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโยนิโสมนสิการ และกัลยาณมิตรกับจิตสาธารณะ โดยพบการศึกษาของฉัตรชัย เสนสาย (2553: 89-100) เรื่องอิทธิพลของกัลยาณมิตร โยนิโสมนสิการ ความเชื่อในกุศลกรรมบท 10 และปัจจัยทางจิตที่มีต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และกัลยาณมิตร มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน อันมีจิตสาธารณะเป็นตัวชี้วัดหนึ่งในพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อีกทั้ง การศึกษาของโกวิทย์ พงษ์ภักดี (2553: 1167-1175) เกี่ยวกับการใช้โปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนที่ร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ หลังทดลองมีคะแนนจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนทดลอง

และมีคะแนนจิตสาธารณะสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการศึกษาปัจจัยการคิดแบบโยนิโสมนสิการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ แต่เป็นเพียงการศึกษาผลของการคิดแบบโยนิโสมนสิการโดยรวมเท่านั้น จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามที่ว่า หากศึกษาการคิดแบบโยนิโสมนสิการในแต่ละแบบ การคิดแต่ละแบบจะส่งผลต่อจิตสาธารณะได้มากน้อยเพียงใด และการคิดแบบใดที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะมากที่สุด โดยการวิจัยนี้ผู้วิจัยยังทำการศึกษาปัจจัยการคิดแบบโยนิโสมนสิการแบบรายด้านตามการคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 9 แบบ อันประกอบด้วย การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณ์ การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดแบบเร้ากุศล และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน ส่วนการคิดแบบวิภาษวาทซึ่งเป็นการคิดแบบที่ 10 ผู้วิจัยไม่ได้นำมาศึกษาด้วยเนื่องจากการคิดแบบวิภาษวาทเป็นการคิดที่รวมการคิดแบบต่าง ๆ มาใช้ร่วมกัน ดังนั้น หากศึกษาการคิดโดยรวมทั้ง 9 แบบแล้ว ก็เป็นการศึกษาการคิดแบบวิภาษวาทได้เช่นกัน ในส่วนของการศึกษาปัจจัยการมีกัลยาณมิตรนั้น จากการศึกษาที่ผ่านมาได้มีการศึกษามีกัลยาณมิตรอยู่ 3 กลุ่ม คือ ผู้ปกครอง เพื่อน และครู แต่ในการศึกษารุ่นนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร การมีครูเป็นกัลยาณมิตร และการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตร เนื่องจากผู้ปกครอง เพื่อน และครู เป็นบุคคลแวดล้อมที่มีความใกล้ชิด และมีอิทธิพลต่อการพัฒนาด้านต่างๆ ของวัยรุ่น ในส่วนของสื่อก็เป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลหลากหลายด้านต่อบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน อีกทั้ง ยังไม่มีการวิจัยใดที่ศึกษาสื่อในฐานะของกัลยาณมิตร จึงเป็นที่น่าสนใจในการศึกษาการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตรเพิ่มเติมด้วย

นอกจากนี้ จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาจะเห็นว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนในโรงเรียนที่ไม่ได้แยกเป็นโรงเรียนระบบปกติหรือโรงเรียนวิถิพุทธ แต่ในการศึกษารุ่นนี้ได้ใช้กรอบแนวคิดพุทธธรรมเป็นหลักในการศึกษา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน ทั้งในโรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งโรงเรียนระบบปกติ คือ โรงเรียนที่ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 1) และโรงเรียนวิถิพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้พัฒนาการ กิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: 3) ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาในโรงเรียนทั้ง 2 ระบบ เนื่องจากกระบวนการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมในโรงเรียนทั้ง 2 ระบบ มีกระบวนการที่เหมือนและแตกต่างกัน โดยกระบวนการที่เหมือนกัน คือ ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอน และ มีการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ซึ่งรวมถึงการมีจิตสาธารณะด้วย ในส่วน

ของกระบวนการที่แตกต่างกัน คือ โรงเรียนวิถีพุทธมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน อาทิ หลักไตรสิกขา โยนิโสมนสิการ เป็นต้น อีกทั้ง ยังส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมจิตอาสาสัปดาห์ละ 1 ครั้งด้วย จากกระบวนการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมในโรงเรียนทั้ง 2 ระบบ มีกระบวนการที่แตกต่างกันอยู่มากจึงทำให้เกิดข้อสงสัยถึงผลจากกระบวนการเรียนการสอน และกิจกรรมดังกล่าวของโรงเรียนทั้ง 2 ระบบ ว่าส่งผลให้นักเรียนในโรงเรียนทั้ง 2 ระบบ มีจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรที่แตกต่างกันหรือไม่ จึงนำมาสู่การศึกษาเพื่อเปรียบเทียบให้ทราบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถีพุทธมีตัวแปรดังกล่าวแตกต่างกันหรือไม่ อีกทั้งปัจจัยทางพุทธศาสนา ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมากน้อยเพียงใด เพื่อสามารถเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้มีจิตสาธารณะ และสร้างความสงบสุขแก่สังคมไทยได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณ์ การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดแบบเจ้ากุศล และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน และการมีกัลยาณมิตร ประกอบด้วย การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร การมีครูเป็นกัลยาณมิตร และการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติกับโรงเรียนวิถีพุทธ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม ในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน

ความสำคัญของการวิจัย

เพื่อนำผลการวิจัยมาปรับใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้ปกครอง ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ในการส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยที่มีผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีจิตสาธารณะอย่างแท้จริง อีกทั้งยังนำผลการวิจัยมาสนับสนุนความน่าเชื่อถือในเชิงทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษาว่ามีความสอดคล้องภายในตัวทฤษฎีหรือไม่อีกด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัด

ลำพูน มีนักเรียน รวมทั้งหมดจำนวน 7,637 คน มาจากโรงเรียนจำนวน 17 โรงเรียน โดยเป็นโรงเรียนระบบปกติ จำนวน 13 โรงเรียน และโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 4 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน จำนวน 400 คน โดยเป็นนักเรียนโรงเรียนระบบปกติ จำนวน 200 คน และนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 200 คน ทั้งนี้ มีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970: 608) ที่ระบุว่า หากมีประชากรจำนวน 8,000 คน ควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 367 คน และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ซึ่งกำหนดไว้ว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และสามารถขยายผลการศึกษาไปสู่การศึกษาอื่นได้ดี ควรใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน ต่อ 1 ตัวแปรอิสระเป็นอย่างน้อย (Hair, et al. 1998: 164-166) ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ศึกษาตัวแปรอิสระ 10 ตัวแปร ในการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ จึงควรใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน จากเกณฑ์ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดให้มีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling Unit) โดยเริ่มสุ่มให้ได้นักเรียนโรงเรียนระบบปกติ จำนวน 200 คน ซึ่งผู้วิจัยสุ่มได้โรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน มา 1 โรงเรียน จากนั้นผู้วิจัยจึงทำการสุ่มให้ได้นักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 200 คน ซึ่งผู้วิจัยสุ่มได้โรงเรียนธีรภานุรักษ์ บ้านโฮ้ง มา 1 โรงเรียน
- 2) ผู้วิจัยทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นปีตามสัดส่วนของประชากร ทั้งในโรงเรียนระบบปกติ และในโรงเรียนวิถิพุทธ
- 3) ผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling unit) เริ่มการสุ่มในโรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน ซึ่งในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้มา 2 ห้องเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้มา 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้มา 2 ห้องเรียน สำหรับโรงเรียนวชิรป่าซาง ผู้วิจัยไม่ได้สุ่มห้องเรียน แต่ได้ใช้ทุกห้องเรียน คือระดับชั้นละ 3 ห้องเรียน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ครบถ้วน
- 4) ผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling) ในนักเรียนแต่ละห้องเรียนทั้งในโรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน และโรงเรียนวชิรป่าซาง

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1.1 การคิดแบบโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วยตัวแปรย่อย ดังนี้

- 1.1.1 การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
- 1.1.2 การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ
- 1.1.3 การคิดแบบสามัญลักษณ์
- 1.1.4 การคิดแบบอริยสัจ
- 1.1.5 การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์
- 1.1.6 การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก
- 1.1.7 การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม
- 1.1.8 การคิดแบบเร้ากุศล
- 1.1.9 การคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน

1.1 การมีกัลยาณมิตร ประกอบด้วยตัวแปรย่อย ดังนี้

- 1.1.1 การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร
- 1.1.2 การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร
- 1.1.3 การมีครูเป็นกัลยาณมิตร
- 1.1.4 การมีสื่อเป็นกัลยาณมิตร

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ จิตสาธารณะ

3. ตัวแปรแบ่งกลุ่ม ได้แก่ ประเภทโรงเรียน ประกอบด้วย

3.1 โรงเรียนระบบปกติ

3.2 โรงเรียนวิถีพุทธ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โรงเรียนระบบปกติ หมายถึง โรงเรียนของรัฐบาลที่ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอน

2. โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนระบบปกติที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียน เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ โดยผ่านกระบวนการแสวงหาปัญญา และมีความเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิต อันทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ พัฒนาการกิน อยู่ ดี พึ่งให้เป็น ซึ่งกำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. การศึกษาบนฐานของพุทธธรรม หมายถึง การศึกษาที่มีกรอบแนวคิดตามหลักพุทธธรรม ซึ่งได้กล่าวถึงสัมมาทิฐิ อันเป็นแก่นของกระบวนการทางการศึกษาที่ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนได้ โดยสัมมาทิฐิจะเกิดขึ้นได้ด้วยปัจจัย 2 ปัจจัย คือ 1) โยนิโสมนสิการ คือ การทำ

ในใจโดยแยกกาย หรือการคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น และ 2) ปรโตโมสะ คือ เสี่ยงจากผู้อื่น หรือการกระตุ้นชักจูงจากภายนอก ได้แก่ การสั่งสอน แนะนำ ถ่ายทอด คำชี้แจงอธิบายจากผู้อื่น ตลอดจนการเรียนรู้ เลียนแบบจากแหล่งภายนอก โดยบุคคลที่ทำหน้าที่ปรโตโมสะที่ดี คือ กัลยาณมิตร

4. สื่อ หมายถึง สื่อมวลชนประเภทอินเทอร์เน็ต และวิทยุโทรทัศน์อันเป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสาร โดยการนำสารจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสารจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาใกล้เคียงกัน

นิยามปฏิบัติการ

1. จิตสาธารณะ หมายถึง ความพร้อมของนักเรียนที่จะกระทำพฤติกรรมในลักษณะสนับสนุน หรือช่วยเหลือ อีกทั้งมีพฤติกรรมเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และเป็นกิจกรรมที่มีคุณธรรม อันได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่น ร่วมแก้ปัญหา พัฒนาสังคม ดูแลรักษาและเคารพต่อการใช้อย่างสาธารณะ ทั้งนี้ ต้องทำอย่างทุ่มเท และอุทิศตนด้วย สำหรับการวัดจิตสาธารณะของนักเรียน ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามจแนกับกิจกรรมทางสังคม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จำนวน 15 ข้อ มาใช้ในการวัด โดยศึกษาแนวทางในการสร้างข้อคำถามจากแบบสอบถามวัดจิตสาธารณะของจุฑาพร นาครอด (2554: 158-160) ทั้งนี้ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (Rating scale) 6 ระดับ คือ จริงที่สุด ค่อนข้างจริง จริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย นักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบสอบถามมากกว่า แสดงว่าเป็นนักเรียนที่มีจิตสาธารณะมากกว่านักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบสอบถามน้อยกว่า

2. การคิดแบบโยนิโสมนสิการ หมายถึง การพิจารณาโดยแยกกาย หรือพิจารณาเพื่อเข้าถึงความจริง โดยสืบหาเหตุผลไปตามลำดับจนถึงต้นเหตุ แยกแยะองค์ประกอบจนมองเห็นตัวสภาวะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย รวมถึงการพิจารณาสิ่งใด ๆ ตามสภาพของสิ่งนั้นทั้งด้านดี และด้านเสีย ตริตrongให้รู้จักสิ่งที่ดีที่ชั่ว อีกทั้งการคิดในทางส่งเสริมความดีงาม มีประโยชน์ และเกิดกุศล โดยนักเรียนมีวิธีคิด 9 วิธี ดังนี้

2.1 การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย หมายถึง การพิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผลให้รู้จักสภาวะที่เป็นจริง หรือพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไข โดยนักเรียนค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมาได้

2.2 การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ หมายถึง การคิดแบบมุ่งให้มอง และให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันเอง โดยนักเรียนต้องจำแนกแยกแยะ และจัดหมวดหมู่ หรือประเภทไปพร้อมกัน หรือสามารถคิดแบบวิเคราะห์ได้

2.3 การคิดแบบสามัญลักษณะ หมายถึง การมองอย่างรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายว่าเมื่อเกิดขึ้นก็ต้องดับไป ไม่เที่ยงแท้ และไม่อาจเป็นไปตามความปรารถนาของนักเรียนได้ เมื่อรู้เท่าทันแล้วต้องยอมรับ และแก้ไขหรือทำไปตามเหตุปัจจัยโดยสอดคล้องกับความเป็นจริง

2.4 การคิดแบบอริยสัจ หมายถึง การคิดตามเหตุและผล สืบสาวจากผลไปหาเหตุ แล้วแก้ไขและทำการที่ต้นเหตุ หรือคิดแบบมุ่งตรงต่อสิ่งที่ต้องปฏิบัติ โดยไม่ฟุ้งซ่านออกไปในเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับปัญหา ทั้งนี้ นักเรียนยังสามารถปฏิบัติเป็นขั้นตอน 4 ขั้นได้ คือ ขั้นทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค

2.5 การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ หมายถึง การพิจารณาของนักเรียนให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่าง หลักการ กับ ความมุ่งหมาย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการลงมือปฏิบัติธรรม หรือทำตามหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ตรงตามความมุ่งหมาย ไม่กลายเป็นการกระทำที่เคลื่อนไหวหรือมลาย

2.6 การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก หมายถึง การมองสิ่งทั้งหลายของนักเรียนตามความเป็นจริง ซึ่งเน้นการยอมรับความจริงตามที่สิ่งนั้นๆเป็นอยู่ทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดีด้านเสีย หรือทั้งคุณและโทษ อีกทั้งยังสามารถมองเห็นทางออก หรือจุดหมาย และรู้ว่าจุดหมายนั้นคืออะไร

2.7 การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม หมายถึง การคิดสกัดกัน หรือบรรเทาตัดทอน หรือตัดทอนไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจ และชักจูงพฤติกรรมของนักเรียนได้ โดยมุ่งให้เข้าใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริง เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่นักเรียนเองและผู้อื่น

2.8 การคิดแบบเร้ากุศล หมายถึง การคิดสกัดกันหรือบรรเทา และขัดเกลากุศลของนักเรียน อีกทั้ง ส่งเสริมความเจริญของงามแห่งกุศลกรรม โดยการชักนำความคิดให้เดินไปในทางที่ดีงามและเป็นประโยชน์

2.9 การคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน หมายถึง การตั้งสติระลึกอยู่กับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นกับนักเรียนในปัจจุบันเท่านั้น ไม่คิดเกาะติดอดีตหรือเลื่อนลอยไปตามอนาคต แต่เป็นการคิดด้วยปัญญาทั้งเรื่องในขณะนี้ เรื่องที่ล่วงไปแล้ว หรือเรื่องในกาลภายหน้า ก็จัดเข้าในการอยู่กับปัจจุบัน อีกทั้ง อยู่กับความตระหนักรู้ภาวะที่เป็นจริงในการทำกิจหน้าที่

สำหรับการวัดการคิดแบบโยนิโสมนสิการของนักเรียน ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเหตุผลในการคิด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จำนวน 18 ข้อ โดยศึกษาแนวทางในการสร้างสถานการณ์และข้อคำถามจากแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดตามแนวโยนิโสมนสิการของจันทนา ศรีเทพ (2550: 65-74) และสร้างให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 9 แบบ คือ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณะ การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดแบบเร้ากุศล และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน ทั้งนี้ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบอัตนัย โดยแต่ละข้อมีสถานการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน และมีข้อคำถามให้นักเรียนเขียนตอบอย่างอิสระ นักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบสอบถามมากกว่าแสดงว่าเป็นนักเรียนที่มีการคิดแบบโยนิโสมนสิการมากกว่านักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบสอบถามน้อยกว่า

3. การมีกัลยาณมิตร หมายถึง การมีบุคคลผู้แวดล้อมที่ดีของนักเรียน โดยผู้ที่มีความใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อนักเรียน ได้แก่ ผู้ปกครอง เพื่อน ครู และสื่อ ดังนี้

3.1 การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง นักเรียนมีผู้ปกครองที่มีคุณลักษณะของกัลยาณมิตรที่ดี ดังนี้

- ผู้ปกครองมีเมตตา ทำให้นักเรียนมีความสุข และสบายใจเมื่อใกล้ชิดหรือพูดคุย
- ผู้ปกครองมีความรอบรู้ทั้งด้านการดำเนินชีวิต คุณธรรมจริยธรรม และใช้ชีวิตอย่างถูกต้อง
- ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม ความประพฤติที่ดี และทำให้นักเรียนอยากทำตาม
- ผู้ปกครองตักเตือนโดยใช้เหตุผล นำรับฟัง ชักนำและให้กำลังใจนักเรียนให้ดีขึ้นได้
- ผู้ปกครองพร้อมจะรับฟังคำปรึกษาซักถาม รู้เท่าทันและอดทนฟังได้ทั้งคำติชมจากคนรอบข้าง
- ผู้ปกครองอบรมสั่งสอนนักเรียนในเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย หรือให้เข้าใจได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติได้
- ผู้ปกครองไม่ชักนำให้ทำเรื่องเสื่อมเสียใดๆ และชักชวนนักเรียนให้ทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่สังคม

3.2 การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง นักเรียนมีเพื่อนที่มีคุณลักษณะของกัลยาณมิตรที่ดี ดังนี้

- เพื่อนมีเมตตาปรารถนาดีให้นักเรียนมีความสุข และสบายใจเมื่อใกล้ชิดหรือพูดคุย
- เพื่อนมีความรู้คู่คุณธรรม และใช้ชีวิตอย่างถูกต้อง
- เพื่อนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม ความประพฤติที่ดี ทำให้นักเรียนอยากทำตาม
- เพื่อนตักเตือนอย่างมีเหตุผลนำรับฟัง คอยชักนำและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน
- เพื่อนอยู่เคียงข้าง คอยรับฟังคำปรึกษา รู้เท่าทันและอดทนฟังได้ทั้งคำติชมจากคนรอบข้าง
- เพื่อนอธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย หรือให้นักเรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติได้
- เพื่อนไม่ชักนำให้ทำเรื่องเสื่อมเสียใดๆ และชักชวนนักเรียนให้ทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่สังคม

3.3 การมีครูเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง นักเรียนมีครูที่มีคุณลักษณะของกัลยาณมิตรที่ดี ดังนี้

- ครูมีเมตตา ทำให้นักเรียนมีความสุขและสบายใจ เมื่อใกล้ชิดหรือพูดคุย
- ครูมีความรอบรู้ทางวิชาการ มีคุณธรรมจริยธรรม และใช้ชีวิตอย่างถูกต้อง

- ครูเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม ความประพฤติที่ดี และทำให้นักเรียนอยากทำตาม
- ครูตักเตือนโดยใช้เหตุผลน่ารับฟัง ชักนำและให้กำลังใจนักเรียนให้ดีขึ้นได้
- ครูพร้อมจะรับฟังคำปรึกษาซักถาม รู้เท่าทันและอดทนฟังได้ทั้งคำติชมจากคนรอบข้าง
- ครูอบรมสั่งสอนนักเรียนในเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย หรือให้เข้าใจได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติได้
- ครูดูแลไม่ให้นักเรียนทำเรื่องเสื่อมเสียใดๆ และส่งเสริมให้ทำสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่สังคม

3.4 การมีสื่อเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง นักเรียนมีสื่อที่มีคุณลักษณะของกัลยาณมิตรที่ดี

ดังนี้

- สื่อมีความน่าสนใจ ทำให้นักเรียนเกิดความสุข ความสบายใจเมื่อได้ใช้หรือรับสื่อนั้น
- สื่อให้ความรู้หลากหลายอันเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนที่ไม่ขัดกับคุณธรรม
- สื่อมีเนื้อหาเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม ความประพฤติที่ดี และทำให้นักเรียนอยากทำตาม
- สื่อใช้ภาษาที่เหมาะสม นำเสนอข้อมูลอย่างมีเหตุผลสามารถชักนำให้กำลังใจนักเรียนได้
- สื่อมีช่องทางให้แสดงความเห็น ซักถามข้อสงสัย หรือรับฟังคำปรึกษา และอดทนฟังได้ทั้งคำติชมจากผู้ชม
- สื่อมีวิธีการนำเสนอความรู้ให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย หรือเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติได้
- เนื้อหาในสื่อไม่ชักนำให้ทำเรื่องเสื่อมเสียใดๆ และคอยชักชวนให้ทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคม

สำหรับการวัดกัลยาณมิตรของนักเรียน ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามฉันกับคนรอบข้าง ที่สร้างขึ้นเองตามแนวคิดพุทธธรรมเรื่องปรโตโมสะ-กัลยาณมิตร และกัลยาณมิตรธรรม 7 อีกทั้งได้ศึกษาแนวทางในการสร้างข้อคำถามจากแบบสอบถามกัลยาณมิตรของฉัตรชัย เสนสาย (2553: 124-129) มาใช้ในการวัด จำนวน 56 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ ผู้ปกครองของฉัน เพื่อนของฉัน ครูของฉัน และสื่อในชีวิตประจำวันของฉัน ทั้งนี้ ลักษณะของแบบวัดเป็นมาตราประมาณค่า (Rating scale) 6 ระดับ คือ จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย นักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบวัดมากกว่า แสดงว่าเป็นนักเรียนที่มีกัลยาณมิตรมากกว่านักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบวัดน้อยกว่า

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. จิตสาธารณะ
 - 1.1 ความหมายของจิตสาธารณะ
 - 1.2 องค์ประกอบของจิตสาธารณะ
 - 1.3 ความสำคัญของจิตสาธารณะ
 - 1.4 วิทยุกับการมีจิตสาธารณะ
 - 1.5 การวัดจิตสาธารณะ
2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ
 - 2.1 การคิดแบบโยนิโสมนสิการกับจิตสาธารณะ
 - 2.1.1 หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ
 - 2.1.2 การวัดการคิดแบบโยนิโสมนสิการ
 - 2.1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการกับจิตสาธารณะ
 - 2.2 การมีกัลยาณมิตรกับจิตสาธารณะ
 - 2.2.1 หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการมีกัลยาณมิตร
 - 2.2.2 คุณสมบัติของกัลยาณมิตรและประเภทของการมีกัลยาณมิตร
 - 2.2.3 การวัดการมีกัลยาณมิตร
 - 2.2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีกัลยาณมิตรกับจิตสาธารณะ
3. โรงเรียนวิถีพุทธ
4. กรอบแนวคิดในการวิจัย
5. สมมติฐานในการวิจัย

1. จิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ หรือ จิตสำนึกสาธารณะ เป็นจิตสำนึกหนึ่งที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม ทั้งนี้ จิตสาธารณะเกิดการพัฒนาและก่อตัวขึ้นตามการเรียนรู้ และประสบการณ์ทางสังคมของแต่ละบุคคล สมพงษ์ สิงหะพล (2542: 15-16) ได้กล่าวถึงจิตสำนึกว่ามีอยู่ 3 ด้าน ดังนี้

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self-consciousness)

จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง หมายถึง จิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้เป็นจิตสำนึกที่ทุกสังคมพยายามสร้างขึ้นให้เกิดแก่บุคคลในสังคม เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมาช้านานตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others oriented consciousness)

จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น หมายถึง จิตสำนึกในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง หรือสังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ชาวไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้ว

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or Public consciousness)

จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือการคำนึงถึงผู้อื่นที่สัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งเป็นจิตสำนึกที่คนในสังคมไทยขาดกันอยู่มาก

บุคคลจะมีจิตสำนึกสาธารณะได้นั้น จะต้องผ่านการมีจิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง และจิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น จึงจะก่อรูปของจิตสำนึกสาธารณะได้

1.1 ความหมายของจิตสาธารณะ

คำว่า จิตสาธารณะ เป็นคำที่มีชื่อเรียกหลากหลายและต่างมีความหมายเหมือนกัน เช่น การมีจิตสาธารณะ จิตสำนึกสาธารณะ ทั้งนี้ มีนักวิชาการให้ความหมายต่างกัน โดยเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543: 17) ได้กล่าวว่า จิตสาธารณะ คือ ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ และช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม อีกทั้งพยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจังและมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง อรพินทร์ ชุชม และคณะ (2549: 4) ได้ให้ความหมายของ จิตสาธารณะ ว่า การที่บุคคลตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคม เห็นคุณค่าในการเอาใจใส่ ดูแลรักษาสິงของเครื่องใช้ต่างๆที่เป็นส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับลัทธิเต๋าวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2547: 2) ที่กล่าวถึงความหมาย จิตสาธารณะ ว่า เป็นการรู้จักเอาใจใส่ เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่มีประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ทั้งนี้ ในมุมมองของพระไพศาล วิสาโล (2544: 15) ยังได้กล่าวถึง จิตสำนึกสาธารณะ ว่าเป็นความสำนึกใส่ใจและพร้อมจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ รวมถึงเคารพและห่วงใยในสมบัติส่วนรวม ซึ่งมีใช้เฉพาะครอบครัว ญาติมิตร คนรอบข้างหรือชุมชนละแวกบ้านเท่านั้น หากกลุ่มไปถึงบุคคลอื่นที่ไม่รู้จัก

ไม่เคยพบ แต่รู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด ซึ่งความหมายดังกล่าวสะท้อนถึงสังคมส่วนรวมที่มีขอบเขตกว้างขวางไม่จำกัดแต่เพียงสังคมที่ตนคุ้นเคยเท่านั้น นอกจากนี้ นักการศึกษากรุงเทพมหานคร ศูนย์สาธิตนโยบายและประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย (2555: 18) ยังได้อธิบายถึง การมีจิตสาธารณะ ว่าเป็นการมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม มีความตระหนักรู้และคำนึงถึงสังคมส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อตัวเองในการกระทำใดๆ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อส่วนรวม และพร้อมที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

ในส่วนของนักวิชาการต่างประเทศ ผู้วิจัยพบคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกับจิตสาธารณะ (Public mind) ซึ่งนักวิชาการต่างประเทศได้ให้ความหมายไว้ คือ พฤติกรรมเอื้อต่อสังคม (Prosocial behavior) อันเป็นพฤติกรรมที่ผู้กระทำไม่ได้มุ่งหวังผลประโยชน์จากการกระทำ และเป็นการกระทำโดยสมัครใจที่แสดงออกมาหลายรูปแบบ เช่น ความเอื้อเฟื้อ การร่วมรู้สึก การแบ่งปัน เป็นต้น (Bar-tal. 1976: 3-5) อีกทั้ง เป็นพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์กับบุคคลอื่น หรือสังคม (Sigelman. 1984: 10-11) นอกจากนี้ ไอเซนเบิร์ก และคณะ (Eisenberg, et al. 1984: 101-115) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ไม่เพียงแต่พฤติกรรมเอื้อต่อสังคม (Prosocial behavior) จะเป็นการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น แต่ยังคงไม่ถูกจูงใจให้กระทำด้วยความคาดหวังรางวัลจากภายนอก หรือเป็นการกระทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นโดยบังเอิญ จะเห็นได้ว่าคำว่า จิตสาธารณะ (Public mind) มีความหมายที่กว้างกว่า พฤติกรรมเอื้อต่อสังคม (Prosocial behavior) ในแง่ที่ว่าพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม (Prosocial behavior) เป็นพฤติกรรมที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า จะไม่เกิดโดยบังเอิญ แต่จิตสาธารณะ (Public mind) เป็นพฤติกรรมที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อโดยไม่ต้องวางแผนไว้ล่วงหน้า

จากความหมายข้างต้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ความหมายเพื่อสรุปเป็นความหมายของจิตสาธารณะของผู้วิจัยเอง ดังตาราง 1

ตาราง 1 สรุปความหมายของจิตสาธารณะ

ความหมายของ จิตสาธารณะ	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ ศักดิ์ (2543)	อรพินทร์ ชุม และคณะ (2549)	ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2547)	สำนัก การศึกษา และคณะ (2555)	พระ ไพศาล วิสาโร (2544)
ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว	✓	—	—	—	—
ปรารถนาที่จะช่วยเหลือ และช่วย แก้ปัญหาให้กับผู้อื่น และสังคม	✓	—	—	—	—
พยายามช่วยเหลือผู้อื่น และสังคม อย่างจริงจัง	✓	—	—	—	—
มองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความ เป็นจริง	✓	—	—	—	—
การตระหนักและคำนึงถึงประโยชน์ สุขของส่วนรวม	✓	✓	—	✓	—
การเอาใจใส่ การเห็นคุณค่า และ การเคารพต่อ (สิ่งของ) ส่วนรวม	—	✓	✓	—	✓
การหวงแหนและการดูแลรักษา สมบัติของส่วนรวม	—	✓	—	—	✓
รับผิดชอบต่อการกระทำของตนที่มี ผลต่อส่วนรวม	—	—	—	✓	—
เสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อ ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อ ส่วนรวม	—	—	✓	✓	✓

หมายเหตุ: ✓ หมายถึง ปรากฏเนื้อหาในส่วนดังกล่าว

จากความหมายของจิตสาธารณะดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การตระหนักและคำนึงถึงประโยชน์สุขส่วนรวมโดยไม่คิดเห็นแก่ตน มีความเอาใจใส่และเห็นคุณค่าต่อสิ่งสาธารณะ อีกทั้งเคารพต่อส่วนรวม มีความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ ช่วยเหลือ และร่วมแก้ปัญหาของสังคมอย่างจริงจัง รวมถึงช่วยดูแลรักษาสาธารณะสมบัติอีกด้วย

1.2 องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

จากการศึกษาของผู้วิจัย ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะ ซึ่งมีนักวิชาการกล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะแตกต่างกัน ดังนี้

จากการศึกษาของคัทดี้ สุนทรเสณี (2531: 117) และ การศึกษาของประเวศ ะสี และคณะ (2542: 20) ได้กล่าวถึงจิตสำนึกของบุคคล โดยจิตสำนึกเป็นมิติด้านหนึ่งของเจตคติ ซึ่งเกิดขึ้นก่อนการเกิดพฤติกรรม ดังเช่น พฤติกรรมจิตสาธารณะ โดยมีองค์ประกอบ 3 ประการซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของเจตคติ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบทางความคิด (Cognitive component) เป็นความคิด หรือการรับรู้ของความคิดเป็นหลัก เช่น การรับรู้ (Perception) ความทรงจำ (Memory) ความมีเหตุผล (Reasoning) และการใช้ปัญญา (Intellect) ทั้งนี้บุคคลจะใช้ความคิด การรับรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นการรับรู้เกี่ยวกับวัตถุ บุคคล หรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยรู้ในทางที่ดีหรือไม่ดี ทางบวกหรือทางลบ

2. องค์ประกอบทางความรู้สึก (Affective component) เป็นส่วนประกอบทางอารมณ์ความรู้สึกซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นความคิด เป็นส่วนของความรู้สึกทางใจของความสำนึกที่รวมเอาความรู้สึกของบุคคลทั้งในด้านบวกและด้านลบของสิ่งต่างๆ

3. องค์ประกอบทางพฤติกรรมหรือการกระทำ (Behavior component) เป็นความพร้อมที่ก่อให้เกิดแนวโน้มในทางปฏิบัติหรือตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสมต่อสิ่งนั้นๆ ในทางหนึ่ง คือ พร้อมที่จะสนับสนุน ช่วยเหลือ หรือในทางทำลาย ขัดขวาง ต่อสู้ ทั้งนี้ ต้องอาศัยความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นพื้นฐาน

ยุทธนา วรณปิติกุล (2542: 181-183) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบและคุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ ดังต่อไปนี้

1. การทุ่มเท อุทิศตน และมีความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้นแต่ต้องช่วยเหลือบุคคลอื่น และพัฒนาสังคมด้วย

2. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลที่หลากหลาย และตระหนักถึงปัญหาส่วนรวม ร่วมหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้งโดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน จำแนกปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับทุกฝ่าย

3. คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม ต้องคำนึงถึงและทำกิจการเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

4. การลงมือกระทำการวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางรากฐานทางจริยธรรม สถาบันการศึกษาต้องช่วยสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัว รวมทั้งเครือข่ายทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงาน สมาคมต่างๆ รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลต่อสังคม เช่น สถาบันทางศาสนา และสื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544: 6) พบองค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะจากการศึกษาจิตสำนึกสาธารณะในบริบทสังคมไทย ดังนี้ 1) ความรัก ความเอื้ออาทร 2) ความเชื่อใจ 3) การเรียนรู้ร่วมอย่างต่อเนื่อง 4) การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล และ 5) การมีปฏิสัมพันธ์ การมีเครือข่าย และการมีส่วนร่วมทางสังคม

ลัตดาวัลย์ เกษมเนตร (2547: 2-3) ได้กำหนดองค์ประกอบของจิตสาธารณะ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงการใช้ การกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันกับผู้อื่น
2. การมีหน้าที่ในการมีส่วนร่วมดูแลรักษาสิ่งของที่เป็นประโยชน์ร่วมกันในสังคมด้วยความเต็มใจตามความสามารถของตน
3. เคารพในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกับผู้อื่น โดยไม่ยึดของส่วนรวมเป็นของตน และไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวม

จากองค์ประกอบข้างต้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบเพื่อสรุปเป็นองค์ประกอบของจิตสาธารณะของผู้วิจัยเอง ดังตาราง 2

ตาราง 2 สรุปองค์ประกอบของจิตสาธารณะ

องค์ประกอบของจิตสาธารณะ	ศักดิ์ สุนทรเสถียร (2531) / ประเวศ วสี และคณะ (2542)	ยุทธาน วรฤณปิติ กุล (2542)	วิรัตน์ คำศรี จันทร์ (2544)	ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2547)
องค์ประกอบทางความคิด (Cognitive Component)	✓	—	—	—
ตระหนักถึงปัญหาของส่วนรวม	—	✓	—	—
การเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	—	—	✓	—
คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม	—	✓	—	—
ช่วยแสวงหาทางออกในการแก้ไขปัญหา โดยใช้เหตุผล	—	✓	—	—
ความคิดเห็นร่วมกันกับบุคคลอื่น	—	✓	—	—
องค์ประกอบทางความรู้สึก (Affective Component)	✓	—	—	—
เคารพและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล	—	✓	✓	—
มีความรัก ความเอื้ออาทร	—	—	✓	—
มีความเชื่อใจ	—	—	✓	—
องค์ประกอบทางพฤติกรรมหรือการกระทำ (Behavior Component)	✓	—	—	—
ความพร้อมที่จะสนับสนุน หรือช่วยเหลือ	✓	—	—	—
ทุ่มเท อุทิศตน และมีความรับผิดชอบต่อสังคม	—	✓	—	—
ช่วยเหลือผู้อื่น และช่วยพัฒนาสังคม	—	✓	—	—
มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมและคุณธรรม	—	✓	✓	—
วิพากษ์วิจารณ์ และปฏิบัติตนในการแก้ปัญหาของส่วนรวม	—	✓	—	—
การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งสาธารณะ	—	—	—	✓
เคารพในการใช้ของส่วนรวม	—	—	—	✓
หลีกเลี่ยงการก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ ประโยชน์ร่วมกันกับผู้อื่น	—	—	—	✓

หมายเหตุ: ✓ หมายถึง ปรากฏเนื้อหาในส่วนดังกล่าว

สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดองค์ประกอบของจิตสาธารณะตามความหมายที่กำหนดไว้ และจากการศึกษาองค์ประกอบข้างต้น จึงสามารถกำหนดองค์ประกอบได้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบทางความคิด คือ มีความคิดที่ไม่เห็นแก่ตน ตระหนักและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม อีกทั้ง ตระหนักถึงปัญหาของส่วนรวม และพร้อมแสวงหาทางออกในการแก้ไขปัญหา โดยมีการเรียนรู้ ใช้เหตุผล และมีความคิดเห็นร่วมกับบุคคลในสังคม

2. องค์ประกอบทางความรู้สึก คือ การเอาใจใส่และเห็นคุณค่าต่อสิ่งสาธารณะ เคารพและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล มีความรัก ความเอื้ออาทรต่อบุคคลในสังคม อีกทั้ง มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน

3. องค์ประกอบทางพฤติกรรม คือ ความพร้อมที่จะการทำพฤติกรรมในลักษณะสนับสนุนหรือช่วยเหลือ อีกทั้งมีพฤติกรรมการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และเป็นกิจกรรมที่มีคุณธรรม โดยการช่วยเหลือผู้อื่น ร่วมแก้ปัญหา และพัฒนาสังคม อีกทั้ง มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา และเคารพต่อการใช้สิ่งสาธารณะ ทั้งนี้ ต้องทุ่เมเท อุทิตตน และมีความรับผิดชอบตอสังคมดวย

จากการกำหนดองค์ประกอบจิตสาธารณะทั้ง 3 องค์ประกอบ ดังกล่าว ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาจิตสาธารณะในองค์ประกอบทางพฤติกรรม หรือเลือกศึกษาเพียงพฤติกรรมจิตสาธารณะเท่านั้น เนื่องจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยสนใจศึกษานั้นมีลักษณะทับซ้อนกับจิตสาธารณะในองค์ประกอบทางความคิด และองค์ประกอบทางความรู้สึก นั่นคือปัจจัยการคิดแบบโยนิโสมนสิการซึ่งเป็นวิธีคิดที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับองค์ประกอบทางความคิด เช่น เป็นวิธีคิดเพื่อหาทางแก้ไขปัญหา และใช้เหตุผล เป็นต้น อีกทั้งการคิดแบบโยนิโสมนสิการยังคล้ายคลึงกับองค์ประกอบทางความรู้สึก เช่น ความรู้สึกเห็นคุณค่าต่อสิ่งต่างๆ หรือการยอมรับความเป็นจริงของสิ่งที่แตกต่าง เป็นต้น นอกจากนี้ จิตสาธารณะในลักษณะของพฤติกรรมที่นำมาศึกษานี้ เป็นสิ่งที่ผู้กระทำสมัครใจทำด้วยตนเอง คือพร้อมที่จะทำพฤติกรรมจิตสาธารณะ ซึ่งแสดงถึงลักษณะทางความคิดและความรู้สึกทางจิตสาธารณะเป็นพื้นฐานก่อนที่จะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม ด้วยเหตุนี้การวิจัยครั้งนี้จึงศึกษาเพียง จิตสาธารณะในองค์ประกอบทางพฤติกรรม หรือพฤติกรรมจิตสาธารณะซึ่งเพียงพอและมีความครอบคลุมถึงด้านความคิดและความรู้สึกอยู่ด้วย โดยในการวิจัยนี้ได้ให้ความหมายไว้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง นักเรียนมีความพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมในลักษณะสนับสนุน หรือช่วยเหลือ อีกทั้งมีพฤติกรรมเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และเป็นกิจกรรมที่มีคุณธรรม อันได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่น ร่วมแก้ปัญหา พัฒนาสังคม ดูแลรักษาและเคารพต่อการใช้สิ่งสาธารณะ ทั้งนี้ ต้องทำอย่างทุ่เมเท และอุทิตตนดวย

1.3 ความสำคัญของจิตสาธารณะ

ภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวัตถุเป็นเรื่องสำคัญในปัจจุบันนี้ เป็นสาเหตุทำให้สังคมโดยทั่วไป มีค่านิยมและให้ความสำคัญต่อการแสวงหาทรัพย์สิน การแสวงหาอำนาจมากกว่าให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ จึงก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางสังคมในปัจจุบันขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยสังเกตได้จากปัญหาต่างๆมากมายที่เกิดขึ้นในสังคม จากปัญหาทั้งหลายนั้น ทำให้บุคคลกลับมาให้ความสำคัญกับการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับบุคคล เพื่อให้มีความรับผิดชอบต่องานและสังคม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและควรสร้างให้เกิดขึ้นในสังคมโดยเร็ว ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันจึงมีการกล่าวถึงคำว่า จิตสาธารณะมากขึ้น เพื่อให้บุคคลทั้งหลายตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะมากกว่าตนเอง นั้นหมายถึงบุคคลต้องมีการให้มากกว่าการรับ และสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้บุคคลรู้จักการเสียสละ การร่วมแรงร่วมใจ ร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อสังคมและส่วนรวม ถ้าสามารถปลูกฝังจิตสาธารณะให้แก่เด็กและเยาวชนได้ สังคมก็ย่อมได้รับแต่ความสุขสงบสุข (อารีนา เลิศแสนพร. 2555: 1) แต่ทั้งนี้หากบุคคลในสังคมขาดจิตสาธารณะแล้วจะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร อีกทั้งยังมีผลกระทบต่อชุมชน ประเทศ และโลกได้ โดยผลกระทบต่อบุคคล คือ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนให้กับตนเอง และคนอื่น ผลกระทบต่อครอบครัว คือ ทำให้ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง เกิดการแก่งแย่ง ทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว เมื่อบุคคลในองค์กรไร้ซึ่งจิตสาธารณะ จะเกิดผลกระทบต่อองค์กร เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกภายในองค์กร ต่างคนต่างเห็นแก่ตัว แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น เบียดเบียนสมบัติขององค์กรเป็นสมบัติส่วนตัว รวมถึงองค์กรไม่ก้าวหน้า ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานลดลง อีกทั้งผลกระทบต่อชุมชน ทำให้ชุมชนอ่อนแอและขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ ไม่เกิดการพัฒนา และยิ่งนานไปมีแต่เสื่อมโทรมลง ก่อให้เกิดอาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูง และขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหาชุมชน เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์สินเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น ในระดับชาติ อาจก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้ง และไม่สามารถแก้ไขได้ เกิดการเบียดเบียนทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นของส่วนรวม อีกทั้งประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลังเนื่องจากขาดพลังของคนในสังคม และไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน นอกจากนี้ยังเกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ประโยชน์กลุ่มของตนและพวกพ้อง ทั้งยังเกิดการทุจริตคอร์รัปชันด้วย ในส่วนของผลกระทบต่อโลก ถ้าบุคคลขาดจิตสาธารณะ จะทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบระหว่างประเทศ ทำให้เกิดปัญหาในระดับต่างๆ อาทิ เกิดการสะสมอาวุธกันระหว่างประเทศ เพราะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันกลัวประเทศอื่นจะโจมตี และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็มักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงของแสนยานุภาพทางการสงคราม ในการตัดสินปัญหา อีกทั้งเกิดการกลั่นแกล้ง แก่งแย่ง หรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทาง เพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการค้าทำให้ประเทศด้อยกว่าขาดโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน นอกจากนี้ ยังเกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์ หรือต่างท้องถิ่น มองชนชาติอื่น เผ่าพันธุ์

อื่นว่ามีความเจริญหรือมีศักดิ์ศรีด้อยกว่าเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของตนเอง ดูถูกหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติอื่น (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร. 2543: 22-29)

จากผลกระทบทั้งหลายดังที่กล่าวมานั้น ล้วนเกิดขึ้นมาจากการขาดจิตสาธารณะทั้งสิ้น ดังนั้น หากต้องการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาต่างๆดังกล่าว ควรปลูกฝังตั้งแต่ยังเป็นเด็กและวัยรุ่น ดังที่การศึกษาไทยได้ให้ความสำคัญต่อจิตสาธารณะ โดยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ อันเป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน และระบุให้ “การมีจิตสาธารณะ” เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญอย่างหนึ่งด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 7) นอกจากนี้ ในความร่วมมือของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย ได้จัดตั้งโครงการ โรงเรียนสีขาว (Anti-Corruption) หลักสูตร “โตไปไม่โกง” ยังได้ระบุให้การมีจิตสาธารณะเป็นหนึ่งในคุณค่าความดีห้าประการ ในสาระหลักสูตร “โตไปไม่โกง” ที่ควรแก่การปลูกฝังแก่เด็กไทย (สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย. 2555: 11-18) ทั้งนี้ ไม่เพียงแต่ในระบบการศึกษาเท่านั้นที่ให้ความสำคัญในการปลูกฝังจิตสาธารณะ แต่บุคคลในสังคมทุกคนควรร่วมกันปลูกฝังจิตสาธารณะ และเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็กและวัยรุ่น ซึ่งจะทำให้เด็กและวัยรุ่นเห็นความสำคัญของจิตสาธารณะ และสามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นธรรมชาติ และเป็นเรื่องปกติที่ควรทำในชีวิตประจำวัน

1.4 วัยรุ่นกับการมีจิตสาธารณะ

การศึกษาจิตสาธารณะครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่น อันเป็นวัยที่เหมาะสมกับการส่งเสริม และพัฒนาการมีจิตสาธารณะ เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการในหลายด้านที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสาธารณะมากกว่าวัยเด็ก และการส่งเสริมให้มีจิตสาธารณะตั้งแต่ช่วงต้นของวัยรุ่นจะส่งผลสืบเนื่องให้จิตสาธารณะคงอยู่ต่อไปในวัยผู้ใหญ่ได้เป็นอย่างดีว่าการส่งเสริมในช่วงวัยผู้ใหญ่ซึ่งอาจสายเกินไป จากที่กล่าวไว้ว่า พัฒนาการของวัยรุ่นในหลายด้านเอื้อต่อการมีจิตสาธารณะ ดังนั้นการเข้าใจลักษณะของวัยรุ่นและพัฒนาการต่างๆของวัยรุ่นที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะจึงเป็นเรื่องจำเป็น

วัยรุ่นเริ่มเมื่อบุคคลมีวุฒิภาวะทางเพศเป็นครั้งแรก และสิ้นสุดเมื่อบุคคลบรรลุนิติภาวะ หรือเมื่อบุคคลเป็นอิสระจากการควบคุมของพ่อแม่โดยมีเกณฑ์ทางกฎหมายรับรอง ช่วงอายุของวัยรุ่นอยู่ระหว่าง 13-20 ปี และแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ วัยรุ่นตอนต้น อายุระหว่าง 13-17 ปี และวัยรุ่นตอนปลาย อายุระหว่าง 17-20 ปี ทั้งนี้ วัยรุ่นเป็นวัยเชื่อมต่อระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ ดังนั้น วัยรุ่นจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแบบเด็กๆไปสู่พฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะ อีกทั้งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงและเจริญเติบโตในเกือบทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจิตใจ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายจะนำไปสู่การปรับตัว และการสร้างคุณลักษณะใหม่ๆให้แก่วัยรุ่น เพื่อพร้อมก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ต่อไป โดยวัยรุ่นมีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะดังต่อไปนี้

1.4.1 พัฒนาการทางสังคม

วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมาก โดยมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในสังคมมากขึ้น และมีกลุ่มทางสังคมที่กว้างขึ้น ไม่เพียงแต่บุคคลในครอบครัว ในโรงเรียน และกลุ่มเพื่อนเท่านั้น แต่วัยรุ่นมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน และสังคมในหลากหลายมิติ เนื่องด้วยมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในหลากหลายรูปแบบ วัยรุ่นจึงมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งต่อการดำเนินชีวิตรวมกันกับผู้อื่นในสังคม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเรียนรู้ระเบียบทางสังคม

การเรียนรู้ระเบียบทางสังคม

การเรียนรู้ระเบียบทางสังคม (Socialization) คือ กระบวนการเรียนรู้การทำตามมาตรฐานของกลุ่มทางสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมต่างๆ หรือ เป็นความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะประพฤติตามความคาดหวังของสังคม ทั้งนี้ วัยรุ่นจะมีการเรียนรู้ระเบียบทางสังคมที่ดีเมื่อวัยรุ่นปฏิบัติตามข้อกำหนด 3 ข้อ อันได้แก่

(1) การมีพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างเหมาะสม หรือมีพฤติกรรมตามมาตรฐานที่สังคมยอมรับ

(2) การมีบทบาททางสังคมที่กลุ่มกำหนดไว้สำหรับแต่ละบุคคลในสังคม

(3) การมีทัศนคติทางสังคมที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสม

วัยรุ่นถูกคาดหวังจากสังคมในการเรียนรู้ระเบียบทางสังคมมากมาย อาทิ การเป็นอิสระจากพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ มีความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมรุ่นทั้ง 2 เพศ มีทักษะการเป็นพลเมืองที่ดีและมีความสามารถ มีศีลธรรมหรือค่านิยมที่ส่งผลต่อความประพฤติที่ดี และมีพฤติกรรมอันเป็นที่ยอมรับของสังคม หากวัยรุ่นสามารถมีทัศนคติและพฤติกรรมที่เหมาะสมแล้วจะทำให้วัยรุ่นมีความสุขและได้รับการยอมรับจากสังคม (ประณต เค้าฉิม. 2549: 172-178) ทั้งนี้ การมีจิตสาธารณะเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่สังคมยอมรับและคาดหวังให้เกิดแก่วัยรุ่น ดังจะเห็นได้จากการศึกษาไทยที่ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังจิตสาธารณะให้แก่วัยรุ่น ซึ่งบุคคลในสังคมได้เล็งเห็นว่าจิตสาธารณะเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม และก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่บุคคลในสังคมได้ นอกจากการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเรียนรู้ระเบียบทางสังคมที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่นแล้ว วัยรุ่นยังมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของทัศนคติและพฤติกรรมทางสังคม อันสืบเนื่องจากการเรียนรู้ระเบียบทางสังคมด้วย

ทัศนคติและพฤติกรรมทางสังคม

สืบเนื่องจากแรงกดดันและความคาดหวังทั้งหลายทางสังคมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติและพฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่น โดยแรงกดดันทางสังคมที่มีอิทธิพลมากต่อวัยรุ่นส่วนใหญ่มาจากกลุ่มเพื่อน เนื่องจากวัยรุ่นต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนสูง ดังนั้นจึงพยายามเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมให้สอดคล้องกับมาตรฐานอันเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ทัศนคติและพฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่นที่เด่นชัดและเกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะ ได้แก่ (ประณต เค้าฉิม. 2549: 190-197)

(1) การทำตามกลุ่ม การทำตามกลุ่มมี 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 คือ การเห็นด้วยกับความคิดเห็นของกลุ่ม โดยวัยรุ่นจะเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของตนที่ต่างจากคนในกลุ่มให้เป็นไปตามความคิดเห็นของกลุ่ม แม้วัยรุ่นจะทราบว่าสิ่งที่ทำตามกลุ่มนั้นไม่ดี เช่น สูบบุหรี่ แต่ยังคงทำตามเพื่อให้ได้รับการยอมรับ และเป็นไปตามความคาดหวังของกลุ่ม ทั้งนี้ ในส่วนของพฤติกรรมจิตสาธารณะ หรือการช่วยเหลือผู้อื่น วัยรุ่นก็สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนให้เหมือนกับบุคคลกลุ่มเช่นกัน (ประณต คำจิณ. 2549: 190-193; ศรีเรือน แก้ววังวล. 2549: 339)

รูปแบบที่ 2 คือ การเห็นด้วยกับขนบธรรมเนียมประเพณี และข้อปฏิบัติทางสังคมของวัฒนธรรมหนึ่งๆ ตัวอย่างเช่น เมื่อสังคมมีวัฒนธรรมให้ความเคารพสิทธิผู้อื่น และวัยรุ่นเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจึงต้องเคารพสิทธิผู้อื่นเพื่อปฏิบัติตามวัฒนธรรมของสังคมที่ตนอยู่ (ประณต คำจิณ. 2549: 191-193)

การทำตามกลุ่มเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยเด็กทำตามกลุ่มเนื่องจากอ่อนไหวทางการคิด และถูกชักจูงได้ง่าย แต่สำหรับวัยรุ่นจะคล้อยตามกลุ่มรุนแรงขึ้นเพราะกลุ่มมีความสำคัญต่อวัยรุ่นมาก โดยเฉพาะวัยรุ่นตอนต้น อีกทั้ง วัยรุ่นจะเลือกคล้อยตามผู้ที่มีอำนาจหรือหัวหน้ากลุ่มมากกว่าผู้อื่น ดังนั้น ทัศนคติและพฤติกรรมของวัยรุ่นบางอย่างไม่ได้เกิดจากทัศนะของวัยรุ่นเองแต่เกิดจากการทำตามกลุ่ม และเมื่อวัยรุ่นทำตามมากเกินไปก็มักสูญเสียเอกลักษณ์และความเป็นตัวเองไป

(2) การช่วยเหลือผู้อื่น วัยเด็กมักนึกถึงแต่ตนเอง และคาดหวังให้ผู้อื่นทำสิ่งต่างๆ ตามความต้องการของเขา แต่เมื่อเข้าสู่วัยเด็กตอนปลายเด็กจะมีประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนมากขึ้น หากเขาต้องการให้กลุ่มเพื่อนยอมรับเขา เขาก็ต้องช่วยเหลือกลุ่ม และเมื่อเด็กเกิดการเรียนรู้ในโรงเรียนมากขึ้นก็就会被คาดหวัง และถูกปลูกฝังจากโรงเรียนให้ช่วยเหลือผู้อื่น ดังนั้น เมื่อเป็นวัยรุ่นจะเกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ที่สะสมมากขึ้น จึงทำให้วัยรุ่นทำสิ่งต่างๆ เพื่อผู้อื่นมากขึ้น โดยมีความกระตือรือร้นสนใจกิจของผู้อื่น ต้องการช่วยแก้ปัญหาให้ผู้อื่น โดยวัยรุ่นช่วยเหลือด้วยความพึงพอใจ เพราะการช่วยเหลือผู้อื่นจะช่วยให้วัยรุ่นได้ปลดปล่อยพลังกาย พลังทางความคิดที่สร้างสรรค์ อีกทั้งยังได้ปลดปล่อยทางอารมณ์ด้วย คือ วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความรู้สึกอบอุ่นมั่นคงน้อยลง ดังนั้นจึงชดเชยด้วยการพยายามช่วยเหลือผู้อื่น อันทำให้วัยรุ่นเห็นความสำคัญของตนเอง มีความรู้สึกอบอุ่นมั่นคง และเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ วัยรุ่นยังช่วยเหลือผู้อื่นด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้คนนั้นได้รับความลำบาก ไม่ได้ได้รับความยุติธรรมซึ่งคล้ายคลึงกับเรื่องที่ตนเคยประสบ วัยรุ่นจึงเข้าใจเห็นอกเห็นใจ และอยากช่วยเหลือ (ประณต คำจิณ. 2549: 194; ศรีเรือน แก้ววังวล. 2549: 362)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวของวัยรุ่นมีความเกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะอย่างมาก และนอกจากนี้มีการเปลี่ยนแปลงหนึ่งที่สำคัญต่อการมีพฤติกรรมต่างๆ อันรวมถึงพฤติกรรมจิตสาธารณะด้วย คือ การเปลี่ยนแปลงกลุ่มทางสังคม โดยกลุ่มทางสังคมเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของวัยรุ่นเป็นอย่างยิ่ง

กลุ่มทางสังคมของวัยรุ่น

วัยเด็กตอนปลายจะหลบหลีกจากกลุ่มสังคมและชอบอยู่คนเดียว แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น จะรู้สึกต้องการมีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นอีกครั้ง ดังนั้น วัยรุ่นจึงพยายามสร้างสังคมสำหรับตัวเองที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของตน จึงหันเข้าหากลุ่มเพื่อน และให้ความสำคัญต่อกลุ่มเพื่อนเป็นอย่างมาก เนื่องด้วยกลุ่มเพื่อนมีความสำคัญต่อจิตใจ คือทำให้วัยรุ่นเกิดความอบอุ่นทางอารมณ์ สามารถร่วมทุกข์ร่วมสุข เข้าใจปัญหา และร่วมแก้ไขปัญหามากกว่าคนอื่นต่างวัย วัยรุ่นจึงคล้อยตามมาตรฐานของกลุ่มอย่างจริงจัง อันเป็นผลทำให้เกิดความขัดแย้งกับพ่อแม่หรือบุคคลในครอบครัว ทั้งนี้ กลุ่มเพื่อนอาจเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในชีวิต และยังเป็นกลุ่มที่สร้างความผูกพันระหว่างกันจนถึงวัยต่อไปได้อย่างยาวนาน ดังนั้น กลุ่มเพื่อนจึงเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลทั้งทางทัศนคติ ความสนใจ ค่านิยม รวมถึงการเรียนรู้ระเบียบทางสังคมมากกว่ากลุ่มอื่นทางสังคม และการมีอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนนั้นยังส่งผลให้วัยรุ่นมีรูปแบบและมาตรฐานของพฤติกรรมตามกลุ่มเพื่อนด้วย (ประณต คำนิม. 2549: 178-182; ศรีเรือน แก้ววัจวาล. 2549: 337-339; อุบลรัตน์ เฟิงสถิตย์. 2554: 237) เช่น เพื่อนในกลุ่มมีพฤติกรรมจิตสาธารณะ อาทิ ช่วยเหลือผู้อื่น ร่วมพัฒนาสังคม และ เคารพต่อสิทธิการใช้สิ่งสาธารณะ เป็นต้น ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมดังกล่าวตามด้วย แต่ทั้งนี้ผลของการมีพฤติกรรมตามกลุ่มเพื่อนอาจทำให้วัยรุ่นไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง และกระทำพฤติกรรมดังกล่าวเพียงแค่ว่าต้องการการยอมรับจากเพื่อน แต่ไม่ได้ทำจากความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง

นอกจากกลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อวัยรุ่นแล้ว กลุ่มอื่นทางสังคมก็ยังคงสำคัญและมีอิทธิพลเช่นกันแม้จะมีอิทธิพลน้อยกว่ากลุ่มเพื่อน อาทิ ครอบครัว ซึ่งบุคคลในครอบครัวเป็นผู้ที่มีบทบาทในการให้ความอบอุ่นมั่นคง เข้าใจและยอมรับในตัววัยรุ่น อบรมสั่งสอน และเป็นแบบอย่างในการมีพฤติกรรมต่างๆ นอกจากนี้ บุคคลในครอบครัวควรเปิดโอกาสให้วัยรุ่นมีอิสระทั้งการกระทำความคิด ความรู้สึก และใช้นิยกับวัยรุ่นอย่างพอเหมาะเพื่อให้วัยรุ่นสามารถพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งหากไม่ให้อิสระกับวัยรุ่นหรือใช้นิยามมากเกินไปจะเกิดความขัดแย้งระหว่างกันได้ ในส่วนของโรงเรียน บุคคลในโรงเรียนอย่างครูมีส่วนอย่างยิ่งในการถ่ายทอดความรู้และความคาดหวังของสังคมไปสู่วัยรุ่น อีกทั้ง มีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ เช่น ความเคารพนับถือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ เป็นต้น นอกจากการถ่ายทอดความรู้แล้ว ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำเลือกสรรวิชา และสามารถกล่าวตักเตือนได้อย่างมีเหตุผล นอกจากกลุ่มทางสังคมดังกล่าวข้างต้น ในปัจจุบันสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือ โฆษณา และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ยังเป็นสิ่งที่มามีอิทธิพลทางจิตใจและพฤติกรรมของวัยรุ่นทั้งทางบวกและทางลบ โดยผ่านการเป็นแบบอย่างในการทำพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งวัยรุ่นสามารถเลียนแบบได้โดยง่าย และซึมซับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยไม่รู้ตัว (ประณต คำนิม. 2549: 247-265; ศรีเรือน แก้ววัจวาล. 2549: 343-358)

1.4.2 พัฒนาการทางปัญญา

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางปัญญาในระดับที่สมบูรณ์เต็มที่ ส่งผลให้วัยรุ่นสามารถคิดในทุกรูปแบบ และมีการคิดใหม่ๆเกิดขึ้น เช่น ให้เหตุผลเชิงนามธรรม คิดเกี่ยวกับประเด็นทางจริยธรรมที่ซับซ้อน วางแผนในอนาคต เป็นต้น เมื่อวัยรุ่นสามารถคิดได้หลายรูปแบบ มีความยืดหยุ่น และซับซ้อนขึ้น จะทำให้วัยรุ่นมีความเข้าใจจิตสาธารณะได้ดียิ่งกว่าวัยเด็ก เพราะจิตสาธารณะเป็นเรื่องของนามธรรม และเป็นจริยธรรมอย่างหนึ่งที่มีความซับซ้อน อีกทั้ง การมีจิตสาธารณะต้องใช้ทักษะทางปัญญาเพื่อสามารถแสดงพฤติกรรมจิตสาธารณะได้ ทักษะนั้นคือ ทักษะการแก้ปัญหา (ประณต คำจิณ. 2549: 198-200; อุบลรัตน์ เฟิงสฤติย์. 2552: 150) ทั้งนี้ บุคคลควรทำความเข้าใจถึงลักษณะการคิดของวัยรุ่นที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ เพื่อให้วัยรุ่นใช้ความสามารถทางปัญญาให้เกิดการมีจิตสาธารณะที่เหมาะสม

ลักษณะการคิดของวัยรุ่น

การคิดของวัยรุ่นแตกต่างจากการคิดของวัยเด็กอย่างชัดเจน ทั้งด้านความสามารถทางการคิดที่มากกว่า คิดได้ก้าวหน้ากว่า และมีประสิทธิภาพมากกว่า ตามทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้คิดของเพียเจต์ที่แบ่งพัฒนาการทางการรู้คิดออกเป็น 4 ขั้น วัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางการรู้คิดในขั้นที่ 4 ซึ่งเป็นขั้นสูงสุดที่เรียกว่า ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม (Formal operational stage) ซึ่งมีลักษณะทางการคิดที่เด่นชัด อาทิ การคิดเชิงตรรกศาสตร์ การแก้ปัญหาเชิงนามธรรม การสมมติฐาน การวางแผนในอนาคต เป็นต้น โดยการคิดที่สัมพันธ์กับการมีจิตสาธารณะ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) การคิดเชิงนามธรรม วัยเด็กมีการคิดที่เป็นรูปธรรม คือ มุ่งที่เหตุการณ์หรือวัตถุที่สังเกตได้ แต่เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นจะสามารถคิดเชิงนามธรรม อันเป็นการคิดถึงสิ่งที่สังเกตไม่ได้ และไม่ปรากฏอยู่ในขณะนั้น วัยรุ่นจึงเข้าใจสิ่งๆไปในระดับสูงขึ้น เช่น ประชาธิปไตย ความยุติธรรม มิตรภาพ และการมีจิตสาธารณะ เป็นต้น รวมถึงเข้าใจความหมายเชิงนามธรรมในสุภาษิตต่างๆ อีกทั้ง ความสามารถคิดเชิงนามธรรมยังนำไปสู่การให้เหตุผล การสมมติฐาน คิดเชิงวิทยาศาสตร์ คิดหาเหตุผล และคิดแก้ปัญหาที่ตีความขึ้นต่อเรื่องราวทางสังคม อุดมคติต่างๆ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากที่วัยรุ่นมักมีความสนใจเกี่ยวกับประเด็นสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล การเมือง ปรัชญา ศาสนา และจริยธรรม (ประณต คำจิณ. 2549: 201-213; อุบลรัตน์ เฟิงสฤติย์. 2552: 150) ซึ่งจิตสาธารณะถือเป็นประเด็นทางสังคมอย่างหนึ่งที่ทำให้วัยรุ่นมีความสนใจที่จะศึกษาเพราะเกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมในรูปแบบหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางสังคม

(2) การคิดเกี่ยวกับการคิด การคิดเกี่ยวกับการคิดเป็นกระบวนการที่เรียกว่า อภิปัญญา (Metacognition) ซึ่งเป็นกระบวนการตรวจสอบกิจกรรมการรู้คิดของตนในระหว่างกระบวนการคิด หรือคิดเกี่ยวกับการคิดของตน เช่น เราทำการประเมินความเข้าใจบางสิ่งที่เรากำลังอ่านอยู่ ก่อนที่จะอ่านในส่วนต่อไป หรือเรากำลังกังวลว่าสิ่งที่เราคิดนั้นถูกหรือไม่ เป็นต้น โดยการคิดเกี่ยวกับการคิดที่เด่นชัดในช่วงวัยรุ่นมี 3 การคิด คือ การคิดเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกของตน

(Introspection) การคิดว่าคนอื่นคิดกับตนอย่างไร (Self-consciousness) และการคิดเกี่ยวกับความคิดของตน (Intellectualization) โดยกระบวนการคิดทั้ง 3 สำคัญต่อการเจริญเติบโตทางจิตใจของวัยรุ่น อาทิ การพิจารณาและสำรวจตัวเองเพื่อสร้างเอกลักษณ์แห่งตน (ประณต คำนิม. 2549: 202-203; Green and Piel. 2002: 305-306) นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับการเข้าใจถึงความรู้สึกของตน ในขณะที่มีพฤติกรรมจิตสาธารณะว่าตนรู้สึกอย่างไร และทำความเข้าใจว่าผู้อื่นคิดกับตนอย่างไรเมื่อตนแสดงพฤติกรรมจิตสาธารณะ เพื่อสำรวจว่าการมีจิตสาธารณะนั้นเป็นสิ่งที่ควรทำหรือไม่

(3) การคิดหลายแง่มุม การคิดหลายแง่มุมเป็นความสามารถในการคิดถึงสิ่งต่างๆ ที่หลากหลาย ในขณะที่วัยรุ่นสามารถคิดถึงสิ่งต่างๆ ได้เพียงด้านเดียว แต่วัยรุ่นสามารถมอง และอธิบายปรากฏการณ์หรือสิ่งต่างๆ ที่ง่ายจนถึงสิ่งที่สลับซับซ้อนได้หลายแง่มุม โดยการคิดหลายแง่มุมนี้ส่งผลให้การคิดและพฤติกรรมของวัยรุ่นมีลักษณะหลากหลายและเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละสถานการณ์ (ประณต คำนิม. 2549: 204; Green, M. and Piel, J.A. 2002: 305) อีกทั้ง การคิดหลายแง่มุมมีประโยชน์ต่อการมีจิตสาธารณะ เพราะเมื่อวัยรุ่นคิดหลายแง่มุมต่อสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะแล้ว จะทำให้วัยรุ่นคิดจากมุมมองของตนเอง และมุมมองของผู้อื่นเพื่อการตัดสินใจกระทำพฤติกรรมจิตสาธารณะในสถานการณ์ต่าง ๆ นั้นหรือไม่

(4) ทักษะการแก้ปัญหา วัยรุ่นมีการคิดเชิงนามธรรมสามารถใช้กลยุทธ์ในการแก้ปัญหาที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ได้ โดยตั้งสมมติฐานและทดสอบสมมติฐานอย่างเป็นระบบได้ ทักษะดังกล่าวนี้เป็นทักษะพื้นฐานหนึ่งในการคิดเชิงวิทยาศาสตร์ และการคิดเกี่ยวกับความเป็นไปได้ทั้งหมดที่มีอยู่ในสถานการณ์หนึ่งๆ โดยศึกษาที่ละเรื่องจนได้ข้อสรุปที่ถูกต้องที่สุด และพิจารณาทางเลือกที่เป็นไปได้ในการแก้ปัญหา หลังจากนั้นจึงยืนยันหรือปฏิเสธสมมติฐานนั้นโดยการทดลองอย่างเป็นระบบ ทักษะการแก้ปัญหานี้ยังแสดงถึงความสามารถในการให้เหตุผลของวัยรุ่น ซึ่งมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ การให้เหตุผลเชิงอนุมาน และการให้เหตุผลเชิงอุปมาน ในขณะที่ความสามารถในการให้เหตุผลของวัยรุ่นเพิ่มขึ้น วัยรุ่นจะลดความรู้สึกโอเนอนที่มีต่อคำตำหนิตามของผู้อื่น และเริ่มเข้าใจตนเองอย่างมีเหตุผล และตรงกับความจริงมากขึ้น (ประณต คำนิม. 2549: 213-214; ศรีเรือน แก้ววังวล. 2549: 348-352) ทั้งนี้ ทักษะการแก้ปัญหาเป็นทักษะที่สำคัญต่อการมีจิตสาธารณะ เพราะการแสดงพฤติกรรมจิตสาธารณะอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือ การช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นและสังคม และเมื่อวัยรุ่นมีทักษะการแก้ปัญหาจะสามารถแก้ปัญหาทางสังคมได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นคือลักษณะสำคัญทางการคิดของวัยรุ่นที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ ซึ่งลักษณะการคิดทั้งหลายนี้ส่งผลให้วัยรุ่นมีบุคลิกภาพและพฤติกรรมต่างๆ ขึ้นได้

ผลของการคิดของวัยรุ่นต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรม

พัฒนาการทางการคิดของวัยรุ่นส่งผลต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมได้ในลักษณะทั้งดีและไม่ดี โดยบุคลิกภาพและพฤติกรรมดังต่อไปนี้สามารถสร้างให้วัยรุ่นมีจิตสาธารณะได้

(1) อุดมการณ์ (Idealist) วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องละทิ้งความเป็นเด็ก และแสดงบทบาทของผู้ใหญ่ อีกทั้ง เชื่อว่าตนมีความเท่าเทียมกับผู้ใหญ่ วัยรุ่นจึงเข้าไปอยู่ในสังคมของผู้ใหญ่ คือ มี

ส่วนร่วมทางความคิดเห็นและอุดมการณ์ของสังคมผู้ใหญ่ อีกทั้ง วัยรุ่นยังมีความสามารถแยกความเป็นไปได้ออกจากความเป็นจริง ทำให้วัยรุ่นเข้าใจโลกของผู้ใหญ่ที่เป็นอยู่จริงและอาจเป็นไปได้ ความสามารถของวัยรุ่นที่เข้าใจสิ่งที่เป็นอยู่กับสิ่งที่อาจเป็นไปได้ ทำให้วัยรุ่นชอบต่อต้านเพื่ออุดมการณ์ คือ วัยรุ่นจะเปรียบเทียบความเป็นไปได้กับความจริง และพบว่าความจริงไม่เป็นไปตามอุดมคติ ทำให้กลายเป็นผู้ชอบวิจารณ์เรื่องต่างๆ โดยเฉพาะการวิจารณ์ผู้ใหญ่อย่างรุนแรง ทั้งนี้ วัยรุ่นบางคนเกิดอุดมการณ์ในการพัฒนาความต้องการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ต้องการเปลี่ยนแปลงโลกให้ดีขึ้น และยอมเสียสละตนเองเพื่อชุมชนและประเทศชาติ โดยการแสดงออกในรูปแบบการอภิปรายแสดงความคิดเห็น การเคลื่อนไหวเป็นกลุ่ม การร่วมกิจกรรมทางสังคม หาหนทางแก้ปัญหาสังคม ปกป้องและร่วมรับผิดชอบต่อสังคม กระทั่งวัยรุ่นบางคนหมกมุ่นอยู่กับความคิดในการสร้างสังคมใหม่ที่มีสภาพทางการเมืองและสังคมที่สมบูรณ์ อีกทั้ง การมีอุดมการณ์ยังทำให้วัยรุ่นสนใจที่จะเปลี่ยนการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) ไปเป็นการยึดสังคมเป็นศูนย์กลาง (Sociocentrism) (ประนต คำนิม. 2549: 222; ศรีเรือน แก้ววังวล. 2549: 355-356; อุบลรัตน์ เพ็งสถิตย์. 2554: 91) จากอุดมการณ์ในการพัฒนาความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และเสียสละเพื่อสังคมนั้น อาจส่งผลให้วัยรุ่นเกิดพฤติกรรมจิตสาธารณะขึ้น โดยแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ และร่วมกันกระทำการเป็นกลุ่ม เช่น ร่วมกันทำกิจกรรมอาสาช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคม ร่วมกันแก้ปัญหาทางสังคม เป็นต้น

(2) **การเปลี่ยนแปลงการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism)** วัยรุ่นพัฒนาการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางรูปแบบใหม่ขึ้นซึ่งแตกต่างจากเด็ก โดยปรากฏชัดเจนอยู่ 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือ การคิดว่าตนเป็นจุดสนใจของผู้อื่น (Imaginary audience) เมื่อวัยรุ่นพัฒนาการคิดเกี่ยวกับการคิดของตนเอง วัยรุ่นจะตระหนักถึงตัวตน การคิดของตน คิดว่าผู้อื่นจะคิดเกี่ยวกับตนอย่างไร และคิดเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกของตน จนกลายเป็นยึดตนเองเป็นศูนย์กลางหมกมุ่นอยู่กับตนเอง ทั้งเรื่องรูปร่าง การแต่งกาย รสนิยม และความสนใจ มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นจุดสนใจของผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา และมักเขินอาย หรือประหม่าเมื่อต้องปรากฏตัวในที่สาธารณะ เพราะกลัวคนอื่นวิพากษ์วิจารณ์ตน ในขณะที่ตนเองก็วิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่นด้วยเช่นกัน ลักษณะที่สองคือ การคิดว่าตนไม่เหมือนคนอื่น (Personal fable) วัยรุ่นจะคิดว่าตนมีประสบการณ์ที่ไม่เหมือนผู้อื่นทำให้วัยรุ่นจำนวนมากเกิดความประมาท และมีพฤติกรรมชอบเสี่ยง เพราะคิดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้อื่นไม่มีทางเกิดขึ้นกับตนได้ เช่น อุบัติเหตุรถชน เป็นต้น ในอีกด้าน วัยรุ่นจะคิดว่าผู้อื่นไม่เคยประสบปัญหา ความผิดหวังที่รุนแรงเหมือนกับตน จึงคิดว่าผู้อื่นไม่เข้าใจตน การยึดตนเองเป็นศูนย์กลางมีความเกี่ยวข้องกับความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมของวัยรุ่น และการพยายามแสดงบทบาทของผู้ใหญ่ อีกทั้งคิดว่าตนมีพลังอย่างไม่มีขีดจำกัดที่สามารถจะเปลี่ยนแปลงโลกได้ โดยการมี จิตสาธารณะก็เป็นการเปลี่ยนแปลงโลกไปในทางที่ดีอย่างหนึ่งซึ่งเมื่อวัยรุ่นเห็นความสำคัญของจิตสาธารณะที่มีต่อสังคมแล้ว วัยรุ่นก็จะมุ่งไปสู่การมีจิตสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ

นอกจากการพัฒนาการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางรูปแบบใหม่แล้ว วัยรุ่นยังมีการลดตนเองเป็นศูนย์กลางเพื่อการยอมรับบทบาทของผู้ใหญ่ที่จะเกิดขึ้นกับตน โดยเฉพาะวัยรุ่นตอนปลาย เนื่องจากมีสติปัญญา การปฏิสัมพันธ์กับผู้คนและสิ่งแวดล้อม และเข้าใจสังคมมากขึ้น อีกทั้งยึดตนเองเป็นศูนย์กลางลดลง โดยวัยรุ่นที่เริ่มผ่านพ้นจากวิกฤตทางอุดมการณ์ และหันกลับมาสู่ความเป็นจริงที่เป็นการเริ่มต้นของผู้ใหญ่ เช่น การมีอาชีพการงาน การทำหน้าที่ต่อสังคม เป็นต้น (ประณต คำนิม. 2549: 225-227; ศรีเรือน แก้ววังวล. 2549: 352-353; อุบลรัตน์ เพ็งสฤติย์. 2552: 153-155) ทั้งนี้ การลดตนเองเป็นศูนย์กลางมีความสำคัญต่อการมีจิตสาธารณะ เนื่องจากวัยรุ่นจะเริ่มเห็นว่าการมีบทบาทหน้าที่ต่อชุมชน หรือสังคมที่ตนอยู่เป็นเรื่องสำคัญ จึงเห็นประโยชน์ต่อสังคมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เข้าใจสังคมมากขึ้นจนเกิดการพัฒนาบุคลิกพฤติกรรมทางสังคมที่ดี เป็นประโยชน์ และเป็นที่ยอมรับทางสังคม อาทิ พฤติกรรมจิตสาธารณะ

1.4.3 พัฒนาการทางจริยธรรม

วัยรุ่นถูกคาดหวังทางสังคมให้รู้จักควบคุมความประพฤติของตน และมีจริยธรรมที่แตกต่างจากวัยเด็ก คือ วัยเด็กมีจริยธรรมด้วยการถูกควบคุมจากภายนอกนอกบุคคลในสังคม โดยกระทำพฤติกรรมใดๆ ตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ หรือคล้อยตามผู้อื่น แต่เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นจะแทนที่ด้วยจริยธรรมที่เกิดจากการควบคุมภายในตัววัยรุ่นเอง จากกระบวนการคิด ความมั่นใจในสิ่งที่ตนทำ ยึดมั่นในการตัดสินใจโดยไม่เกรงกลัวการลงโทษจากภายนอกถ้าทำสิ่งนั้นแล้วล้มเหลว จริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังที่ถูกกำหนดไว้ในกฎเกณฑ์ และกฎหมายต่างๆ ซึ่งอยู่ภายใต้ขนบธรรมเนียมที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม หากวัยรุ่นทำตามกฎเกณฑ์หรือกฎหมายต่างๆ แสดงว่าวัยรุ่นเป็นผู้ที่มีจริยธรรม ถึงแม้ว่าเขาจะไม่เห็นด้วยกับกฎเกณฑ์หรือกฎหมายดังกล่าว แต่การกระทำตามกฎหมายเพราะเขาตระหนักว่ามันเป็นสิ่งที่ดีที่ควรทำ ทั้งนี้ ลักษณะต่างๆ ของบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับจริยธรรมในหลายลักษณะ โดยลักษณะที่สำคัญมีอยู่ 4 ลักษณะ ดังนี้ (ประณต คำนิม. 2549: 228-230)

(1) **ความรู้เชิงจริยธรรม** คือ ความรู้ในสังคมของตนถือว่าการกระทำใดที่ดี ควรกระทำ และการกระทำใดที่ไม่ดี ไม่ควรกระทำ อีกทั้ง ลักษณะหรือพฤติกรรมใดที่เหมาะสม และมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

(2) **ทัศนคติเชิงจริยธรรม** คือ ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ว่าตนรู้สึกชอบหรือไม่ชอบอย่างไร ซึ่งทัศนคติของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมของตน เมื่อบุคคลมีทัศนคติอย่างไรต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมจะสามารถทำนายถึงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้

(3) **เหตุผลเชิงจริยธรรม** คือ การใช้เหตุผลในการเลือกทำหรือไม่ทำพฤติกรรมใดๆ ซึ่งจะแสดงถึงเหตุจูงใจ หรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของบุคคล โดยเหตุผลเชิงจริยธรรมนี้เป็นสิ่งที่แสดงถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล

(4) พฤติกรรมเชิงจริยธรรม คือ พฤติกรรมที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุนซึ่งมีอยู่หลากหลาย และล้วนแต่เป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความผาสุกแก่สังคม เช่น การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวม การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น

จริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังให้เกิดแก่บุคคลในสังคม รวมถึงวัยรุ่นด้วยวัยรุ่นจึงได้รับการปลูกฝังจริยธรรมเพื่อให้สังคมเป็นสุข ทั้งนี้ วัยรุ่นมีพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับที่เหมาะสมแก่การเข้าใจ และการก่อตัวของจิตสำนึก โดยโคลเบอร์กได้นำเสนอขั้นตอนพัฒนาการจริยธรรม โดยแยกความแตกต่างระหว่างระดับและขั้นในทฤษฎีนี้ ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 ระดับ และในแต่ละระดับประกอบด้วยขั้นย่อย 2 ขั้น รวมทั้งหมด 6 ขั้น ดังนี้ (ประณต คำนิม. 2549: 235-237; Green and Piel. 2002: 323-333)

ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรม (อายุ4-10ปี): การตัดสินใจทางจริยธรรมภายใต้ผลประโยชน์ส่วนบุคคล และอะไรเป็นสิ่งที่ดีสำหรับแต่ละบุคคล ประกอบด้วย

ขั้นที่1 ภายใต้การควบคุมหรือกฎเกณฑ์ของผู้อื่น - กำหนดโดยการลงโทษและการเชื่อง

สิ่งที่ดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับ การกระทำที่ได้รับรางวัลหรือถูกลงโทษ การกระทำที่ได้รับรางวัลเป็นการกระทำที่ดี และการกระทำที่ถูกลงโทษถือว่าการกระทำที่ไม่ดี โดยไม่คำนึงถึงเจตนาของแต่ละบุคคล ผู้มีอำนาจได้กำหนดความถูกผิด ดังนั้นจริยธรรมจึงหมายถึงการไม่ทำลายกฎเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ เชื่องฟังผู้ปกครองเพราะอำนาจที่เหนือกว่าของพวกเขา และหลีกเลี่ยงการทำความเสียหายทางกายและทรัพย์สินของบุคคล

ขั้นที่ 2 จริยธรรมในแต่ละบุคคล - ตามความต้องการและการแลกเปลี่ยน

การกระทำและการตัดสินใจทางจริยธรรมใดๆขึ้นอยู่กับความต้องการของตนเองและความต้องการที่จะตอบสนองความต้องการของผู้อื่น อีกทั้ง ความยุติธรรมควบคุมโดยข้อตกลงและความยินยอมร่วมกัน ไม่ใช่อำนาจ เนื่องจากบุคคลทำตาม "กฎแห่งจักรวาล" (cosmic law) ที่ใช้ร่วมกัน: "คุณช่วยฉันแล้วฉันจะช่วยคุณ" ดังนั้น จริยธรรมจึงหมายถึงการแสดงในรูปแบบการตอบสนองความต้องการของตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้ ความถูกต้องต้องอาศัยข้อตกลงระหว่างบุคคล แต่ทุกคนมีทัศนะและความสนใจของตนเอง ซึ่งทำให้บางครั้งอาจมาสู่ความขัดแย้ง และเกิดความสัมพันธ์ทางจริยธรรมของแต่ละบุคคลขึ้น

ระดับที่ 2 ระดับมีจริยธรรม (อายุ10-13ปี): ความยุติธรรมถูกกำหนดโดยความต้องการของสังคม ความคาดหวัง และกฎเกณฑ์ของกลุ่มทางวัฒนธรรม เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ศาสนา กลุ่มชน รัฐ และ ประเทศ ประกอบด้วย

ขั้นที่ 3: จริยธรรมตามความคาดหวังในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล - สัญชาติญาณของเด็กดี

จริยธรรมถูกกำหนดโดยคนรอบข้างและความคาดหวังของกลุ่มสังคม เช่นเดียวกับความปรารถนาในการช่วยเหลือผู้อื่น ความพยายามทำประโยชน์ต่อกลุ่มคน และความต้องการของ

กลุ่มสังคม โดยการเป็นคนดีมีความสำคัญเพราะเป็นสิ่งพิสูจน์จริยธรรมในตนเอง เช่น ความไว้วางใจ ความซื่อสัตย์ ความเคารพ ความเอาใจใส่ และความกตัญญู ทักษะเหล่านี้เกี่ยวข้องกับความเข้าใจเรื่องความสัมพันธ์ การรับรู้ความรู้สึกร่วม ข้อตกลง และความคาดหวังที่มีความสำคัญมากกว่าผลประโยชน์ส่วนบุคคล

ขั้นที่ 4: จริยธรรมตามระบบสังคมและความรู้สึกผิดชอบชั่วดี - กฎหมายและกฎระเบียบที่กำหนด

ความยุติธรรมถูกกำหนดโดยการปฏิบัติตามพันธสัญญาหนึ่ง กฎหมายดำรงอยู่เนื่องจากพวกเขารักษากระบวนทางสังคมที่เป็นระเบียบ จริยธรรมจึงหมายถึงความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในการดำรงอยู่ของหน้าที่ที่กำหนดไว้ การทำตามความรับผิดชอบนั้นๆต่อสังคม และการทำหน้าที่รักษาระเบียบทางสังคมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์สูงสุดของสังคม

ระดับที่ 3 ระดับเหนือจริยธรรม (อายุ13ปีขึ้นไป): ประกอบด้วยการให้เหตุผลตามหลักความยุติธรรมที่เป็นอิสระจากอำนาจส่วนบุคคล สถานภาพทางสังคม หรือกฎเกณฑ์ของสังคม หรือเป็นอิสระจากอำนาจใดๆ ประกอบด้วย

ขั้นที่ 5: จริยธรรมตามข้อตกลงของสังคม สิ่งที่เป็นประโยชน์ และ สิทธิส่วนบุคคล

บุคคลปฏิบัติตามค่านิยมทางสังคม กฎระเบียบ และความคาดหวังโดยทั่วไป เนื่องจากพวกเขาร่วมอยู่ในข้อตกลงทางสังคม ค่านิยม และสิทธิไปโดยปริยาย เช่น ชีวิตและเสรีภาพ อีกทั้งบุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้เกิดผลดีที่สุดสำหรับคนส่วนใหญ่ ดังนั้นกฎหมายมีเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพ และปกป้องสิทธิของประชาชนทุกคน ทักษะทางสังคมจึงถูกกำหนดให้มีมาก่อนที่จะเกิดสังคมซึ่งหมายความว่ามีความเกี่ยวข้องกับ ค่านิยม สิทธิ และกระบวนการที่เหมาะสมภายใต้กฎระเบียบทางสังคม โดยบางครั้งจริยธรรมอาจขัดแย้งกับความถูกต้องตามกฎหมาย

ขั้นที่ 6: จริยธรรมตามหลักจริยธรรมสากล

ความยุติธรรมอยู่บนพื้นฐานของการเลือกสรรด้วยตนเอง ไม่ใช่หลักการทางจริยธรรมที่เห็นแก่ตัว กฎระเบียบทางสังคมจะดำรงอยู่เนื่องจากพวกเขายึดหลักการดังกล่าว การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมดึงดูดความสนใจได้อย่างกว้างขวาง การแลกเปลี่ยนกัน ความเป็นสากล และมีความสอดคล้องตามนามธรรม มากกว่ากฎทางจริยธรรมที่เป็นรูปธรรม เช่น บัญญัติสิบประการ แนวคิดทางจริยธรรมดังกล่าวมีหลักการว่า มนุษย์ทุกคนควรปฏิบัติตามเพื่อปกป้องสิทธิของประชาชน โดยมีเหตุผลถูกต้องของหลักจริยธรรม และความรู้สึกรับผิดชอบส่วนตัว ทักษะทางสังคมของขั้นนี้เล็งเห็นจริยธรรมมากกว่าอำนาจหรือความต้องการ และมีรากฐานมาจากข้อตกลงของสังคม

พัฒนาการทางจริยธรรมจะพัฒนาไปตามลำดับ ไม่มีการข้ามขั้น แต่พัฒนาการอาจหยุดที่ขั้นใดขั้นหนึ่งได้ตามแต่ละบุคคล ในส่วนของวัยรุ่นนั้นมีการพัฒนาการอยู่ในขั้นที่ 3 และ 4 เป็นต้นไป โดยพัฒนาการทางจริยธรรมในขั้นที่ 3 เป็นขั้นที่แสดงจริยธรรมตามความต้องการช่วยเหลือผู้อื่น มี

ความพยายามที่จะทำประโยชน์ต่อกลุ่มคน และความต้องการของกลุ่มสังคม ซึ่งเป็นขั้นต้นของการมีจิตสาธารณะ และเมื่อวัยรุ่นมีการพัฒนาผ่านไปถึงขั้นที่ 4 ก็จะมีจิตสาธารณะที่เป็นกระทำเพื่อประโยชน์สูงสุดของสังคม อันเป็นจิตสาธารณะที่สูงกว่าขั้นที่ 3 อีกทั้งเมื่อผ่านไปถึงขั้นที่ 5 และ 6 วัยรุ่นจะมีจิตสาธารณะที่ไม่ได้ยึดติดกับความต้องการของกลุ่มทางสังคม แต่เป็นไปตามจิตสำนึกของตนเองที่ตระหนักถึงประโยชน์สุขของสังคม และมีความคิดว่าจิตสาธารณะนั้นเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งที่ดีและควรทำ

นอกจากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กที่กล่าวถึงจริยธรรมโดยทั่วไปแล้ว ยังมีทฤษฎีเหตุผลเชิงจริยธรรมเอื้อสังคมของไอเซนเบิร์ก (Eisenberg's theory of prosocial moral reasoning) ซึ่งกล่าวถึง “การตัดสินใจทางจริยธรรมเอื้อสังคม” ที่ให้ความสำคัญกับจริยธรรมในส่วนของการเห็นแก่ผู้อื่น การเอาใจใส่ และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากกว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย อำนาจหน้าที่ กฎเกณฑ์ และข้อห้ามทั้งสิ้น ซึ่งหากเป็นไปตามสถานการณ์วิกฤตโดยทั่วไปของโคลเบอร์กแล้ว เหตุผลเชิงจริยธรรมเอื้อสังคมจะอยู่ในบริบทของข้อห้าม และการแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคมจำเป็นต้องละเมิดคำสั่งกฎเกณฑ์ต่างๆของผู้มีอำนาจ อีกทั้ง การพิจารณาสถานการณ์วิกฤตนั้นผู้เข้าร่วมต้องมีเหตุผลต่อสถานการณ์ปัญหานั้น เช่น การยกเลิกสัญญา การไม่สนใจอำนาจของผู้ปกครอง สถานการณ์วิกฤตดังกล่าวถูกมองว่าเป็นสถานการณ์เชิงลบในสังคม ดังนั้นทางเลือกในการกระทำทั้งหมดเป็นการแสดงออกถึงการละเมิดเรื่องต่างๆ ดังคำกล่าวของไอเซนเบิร์ก (Cory. 1998: 9-12; อ้างอิงจาก Eisenberg. 1982: 231) ที่กล่าวไว้ว่า “สถานการณ์วิกฤตของโคลเบอร์กไม่ใช่ข้อตกลงหลักในสถานการณ์เกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้อื่น และการแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคมไม่จำเป็นต้องฝ่าฝืนหรือละเมิดผู้มีอำนาจ กฎระเบียบ หรือกฎหมาย”

ไอเซนเบิร์กจึงได้ริเริ่มทำการวิจัยที่มุ่งเน้นเหตุผลเชิงจริยธรรมเอื้อสังคมโดยมีความแตกต่างจากเหตุผลเชิงจริยธรรมตามแนวคิดของโคลเบอร์ก ทั้งนี้ เหตุผลเชิงจริยธรรมเอื้อสังคมกำหนดการให้เหตุผลเกี่ยวกับสถานการณ์วิกฤตในความต้องการหรือความปรารถนาของบุคคลหนึ่ง ซึ่งขัดแย้งกับความต้องการหรือความปรารถนาของบุคคลอื่นในบริบทที่ไม่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย หรือกฎระเบียบข้อบังคับ ไอเซนเบิร์กและเพื่อนร่วมงานได้ร่วมกันทำวิจัยโดยทำการศึกษาระยะยาว และการศึกษาภาคตัดขวางในการตรวจสอบการตัดสินใจทางจริยธรรมเอื้อสังคมของเด็กและเยาวชน โดยพวกเขาได้นำเสนอ 4 สถานการณ์วิกฤตทางจริยธรรมเอื้อสังคมให้แก่ผู้เข้าร่วมในระหว่างการสัมภาษณ์แต่ละบุคคลเพื่อต้องการการให้เหตุผล สถานการณ์วิกฤตนี้มีโครงสร้างคล้ายคลึงกับสถานการณ์วิกฤตของโคลเบอร์ก ยกเว้นเรื่องราวในสถานการณ์วิกฤตที่ต่างกัน โดยสถานการณ์วิกฤตนี้เกี่ยวข้องกับความต้องการและความปรารถนาของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (หรือมากกว่า) ซึ่งขัดแย้งกับความต้องการและความปรารถนาของผู้อื่น ในบริบทที่ไม่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย หรือกฎระเบียบข้อบังคับ (Cory. 1998: 9-12) ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ซึ่งเป็นสถานการณ์วิกฤตที่ใช้บ่อยครั้งกับเด็กอายุน้อย:

หมู่บ้านเกษตรกรรมยากจนที่ชื่อว่าเซอร์เคิลวิลล์มีการเก็บเกี่ยวที่เพียงพอต่อการกินอยู่ของชาวบ้านที่ไม่มีอาหารพิเศษใดๆ ในช่วงเวลานั้นมีเมืองที่ชื่อว่าลาคส์เดลถูกน้ำท่วม และผลผลิตทั้งหมดของเมืองก็เสียหายหมด ดังนั้นพวกเขาจึงไม่มีอะไรกิน ผู้คนในเมืองลาคส์เดลที่ถูกน้ำท่วมนั้นขอร้องให้เกษตรกรในหมู่บ้านเซอร์เคิลวิลล์เล่มอบอาหารบางส่วนให้แก่พวกเขา หากเกษตรกรมอบอาหารให้แก่ผู้คนชาวเมืองลาคส์เดล พวกเขาก็จะอดอยากหลังจากที่ทำงานอย่างหนักในช่วงฤดูร้อนเพื่อพืชผลของพวกเขา อีกทั้ง มันจะใช้เวลาอันยาวนานเกินไปที่จะนำอาหารไปให้หมู่บ้านอื่นเนื่องจากถนนไม่ดีและพวกเขาก็ไม่มีเครื่องบิน อะไรคือสิ่งที่หมู่บ้านเกษตรกรรมยากจนควรทำ? ทำไม?

ในการศึกษาครั้งแรกของไอเซนเบอร์กศึกษาเกี่ยวกับนักเรียนเกรดสิบสอง และตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการทางจริยธรรมเอื้อสังคม โดยแปลผลการให้เหตุผลของผู้เข้าร่วมที่มีประเภทของเหตุผลที่หลากหลาย "ประเภทการพิจารณาจริยธรรม" เหล่านี้ คล้ายคลึงกับขั้นพัฒนาการของโคลเบอร์กที่สะท้อนให้เห็นทั้งเนื้อหาและโครงสร้างของเหตุผล ทั้งนี้ ได้กำหนดความสัมพันธ์ของอายุและพัฒนาการเหตุผลเชิงจริยธรรมเอื้อสังคม ดังตาราง 3

ตาราง 3 ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมเอื้อสังคมของไอเซนเบิร์ก

ระดับ เหตุผลเชิงจริยธรรม เอื้อสังคม	ระดับขั้นการศึกษา โดยประมาณ	คำอธิบาย
แนวคิดเชิงสุขนิยม, ปฏิบัตินิยม (Hedonistic, pragmatic orientation)	ก่อนวัยเรียน, ประถมศึกษาตอนต้น	มีพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง หรือสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนเอง
แนวคิดตาม ความต้องการของผู้อื่น (Needs of others orientation)	ก่อนวัยเรียน, ประถมศึกษา	เกี่ยวกับความต้องการทางกายและจิตใจของผู้อื่นในขอบเขตง่ายๆ
แนวคิดตามทัศนคติทั่วไปและ ความเห็นพ้องของกลุ่มสังคม (Stereotyped, approval-focused orientation)	ประถมศึกษา, มัธยมศึกษาตอนต้น	มีทัศนคติทั่วไปเกี่ยวกับคนดี คนไม่ดี และยอมรับในประโยชน์ที่มีต่อผู้อื่น
แนวคิดตาม ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathic orientation)	ประถมศึกษาตอนปลาย, มัธยมศึกษาตอนต้น	เหตุผลที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการเข้าใจทัศนะของผู้อื่นและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

ตาราง 3 (ต่อ)

ระดับ เหตุผลเชิงจริยธรรม เอื้อสังคม	ระดับชั้นการศึกษา โดยประมาณ	คำอธิบาย
แนวคิดเชิงคุณค่าภายใน (Internalized values orientation)	มัธยมศึกษาตอนต้น, มัธยมศึกษาตอนปลาย, สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	มุ่งเน้นค่านิยม บรรทัดฐาน ทางสังคมปรารถนา ที่จะรักษาสัญญา ข้อผูกพัน มีความเชื่อใน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิทธิ และความเท่าเทียมกัน

ดัดแปลงจากไอเซนเบิร์ก (Carlo. 2006: 566; อ้างอิงจาก Eisenberg. 1982)

ไอเซนเบิร์ก (Cory. 1998: 11-12; อ้างอิงจาก Eisenberg. 1986) ได้อธิบายแต่ละชั้นของเหตุผลเชิงจริยธรรมเอื้อสังคมไว้ดังนี้ ชั้นที่ 1 การให้เหตุผลตามความต้องการของตนเอง และตามแนวคิดสุขนิยม (Hedonistic reasoning) เป็นพัฒนาการขั้นต่ำสุดของการตัดสินใจทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเด็กก่อนวัยเรียนและเด็กประถมศึกษาตอนต้นเท่านั้น เหตุผลเชิงสุขนิยมนี้ให้ความสำคัญกับความต้องการของตนเองและการแลกเปลี่ยนประโยชน์ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ การพิจารณาสถานการณ์วิกฤตที่ระบุไว้ข้างต้น มีการให้เหตุผลเชิงสุขนิยม ดังเช่น "เกษตรกรควรช่วยเหลือ เพราะไม่วันใดก็วันหนึ่งพวกเขาอาจต้องการความช่วยเหลือจากชาวเมืองลาสเวกัส"

ชั้นที่ 2 คือ การให้เหตุผลตามความต้องการของผู้อื่น (Needs-oriented reasoning) ซึ่งเน้นความต้องการทางร่างกายและจิตใจของผู้อื่นเป็นหลัก ซึ่งใกล้เคียงกับชั้นที่ 2 ในพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก การให้เหตุผลนี้มีลักษณะเป็นการทำความเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นในขั้นเริ่มแรก แต่ไม่ใช่เพื่อการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนตามชั้นที่ 2 ของโคลเบอร์ก ทั้งนี้ ผู้ที่ให้เหตุผลตามความต้องการของผู้อื่นนั้นอาจให้เหตุผลต่อสถานการณ์วิกฤต "น้ำท่วม" ดังกล่าวข้างต้นไว้ว่า "พวกเขาควรให้ความช่วยเหลือ เพราะชาวบ้านในเมืองที่น้ำท่วมจะมีความสุขขึ้นถ้าพวกเขามีอาหารกิน"

ชั้นที่ 3 คือ เหตุผลตามทัศนคติทั่วไปและความเห็นพ้องของกลุ่มสังคม (Stereotyped, approval oriented reasoning) อันเป็นเหตุผลบนพื้นฐานของมโนภาพเกี่ยวกับคนดีคนไม่ดี และเกี่ยวข้องกับความเห็นพ้องหรือการยอมรับจากผู้อื่น การให้เหตุผลตามทัศนคติทั่วไปทางกลุ่มสังคมต่อสถานการณ์วิกฤตข้างต้นอาจมีเหตุผลดังนี้ "พวกเขาควรให้ความช่วยเหลือ เพราะมันเป็นสิ่งที่ดีที่ควรทำ" ในขณะที่ผู้ที่ให้เหตุผลตามความเห็นพ้องของผู้อื่นอาจให้เหตุผลว่า "พวกเขาควรให้ความช่วยเหลือ เพราะเมื่อช่วยเหลือผู้อื่นก็จะเป็นความภาคภูมิใจของพวกเขาด้วยนั่นเอง"

ขั้นที่ 4 คือ เหตุผลตามความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการเข้าใจทัศนะผู้อื่น (Empathic, Role-taking reasoning) ผู้ที่ให้เหตุผลตามความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการเข้าใจทัศนะผู้อื่น อาจให้เหตุผลว่า “พวกเขาควรให้ความช่วยเหลือ เนื่องจากพวกเขาเข้าใจว่าผู้อื่นที่ถูกนำท่วมรู้สึกโศกเศร้า เสียใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้น”

ขั้นที่ 5 คือ ขั้นสูงสุดของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเอื้อสังคม ซึ่งจะพัฒนาในช่วงวัยมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย มีลักษณะตามแนวคิดเชิงคุณค่าภายใน (Internalized values reasoning) ที่เกี่ยวข้องกับสภาวะของสังคม การปกป้องสิทธิ และความเท่าเทียมกันของผู้อื่น ในการให้เหตุผลต่อสถานการณ์วิกฤตข้างต้นผู้มีเหตุผลตามแนวคิดเชิงคุณค่าภายในจะให้เหตุผลว่า “พวกเขาควรให้ความช่วยเหลือ เพราะหากทุกคนช่วยเหลือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเราทุกคนก็จะเป็นคนที่ดีขึ้น”

จากพัฒนาการทั้ง 5 ขั้นดังกล่าว ได้แสดงถึงพัฒนาการที่สำคัญต่อการมีพฤติกรรมทางจริยธรรมอย่างพฤติกรรมเอื้อสังคม ซึ่งจะเห็นว่าวัยรุ่นมีพัฒนาการอยู่ในขั้นที่ 3 ถึง ขั้นที่ 5 ซึ่งเป็นพัฒนาการที่แสดงถึงการมีพฤติกรรมนั้นๆตามทัศนคติของสังคม การเข้าใจทัศนะของผู้อื่น และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รวมถึงเกิดจากการรู้คิดเกี่ยวกับคุณค่าภายในของวัยรุ่นเอง อันเป็นพัฒนาการทางจริยธรรมเอื้อสังคมในระดับที่มีความเหมาะสมต่อการมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่คล้ายคลึงกับพฤติกรรมเอื้อสังคม คือ เป็นพฤติกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเช่นกัน

1.5 การวัดจิตสาธารณะ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ พบว่างานวิจัยที่ผ่านมา มีการวัดจิตสาธารณะโดยใช้ แบบวัด ที่มีเนื้อหาในการวัดตามการนิยามจิตสาธารณะของแต่ละงานวิจัย อีกทั้งพบลักษณะของแบบวัด 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นมาตรประมาณค่า (Rating scale) ลักษณะที่สองเป็นแบบเลือกตอบ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.4.1 งานวิจัยที่มีการวัดจิตสาธารณะโดยใช้แบบวัดลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า (Rating scale) ดังนี้

เจษฎา หนูรุ่น (2551: 59-60) ได้สร้างแบบวัดจิตสาธารณะที่วัดพฤติกรรมจิตสาธารณะ 3 ด้าน คือการใช้ การถือเป็นที่ และการเคารพสิทธิของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า (Rating scale) 4 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 45 ข้อ แบบสอบถามนี้มีค่าอำนาจจำแนกรายด้าน คือ ด้านการให้อยู่ระหว่าง .401 ถึง .590 ด้านการถือเป็นที่อยู่ระหว่าง .353 ถึง .728 ด้านการเคารพสิทธิอยู่ระหว่าง .403 ถึง .669 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .950 ตัวอย่างข้อคำถาม มีดังนี้

ข้อ1 ข้าพเจ้ามักแอบทิ้งขยะไว้ตามซอกเล็กๆหรือในลิ้นชัก

ข้อ2 เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าเก็บภาชนะไปวางไว้ที่รองรับ

อีกทั้ง จุฑาพร นาครอด (2554: 81-83) ได้สร้างแบบวัดจิตสาธารณะ ที่วัดเกี่ยวกับจิตสาธารณะ 3 ด้าน คือ ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวม ด้านการมีส่วนร่วมในการ

ดูแลรักษา และด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่2 มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 30 ข้อ แบบสอบถามนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .225 ถึง .576 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .835 ตัวอย่างข้อคำถาม มีดังนี้

ข้อ1 ถ้านักเรียนเห็นก๊อมน้ำชำระต นักเรียนแจ้งให้อาจารย์ทราบ

ข้อ2 นักเรียนคิดว่าการดูแลรักษาความสะอาดในบริเวณโรงเรียนเป็นหน้าที่ของทุกคน

นอกจากนี้ จารุณี จันทรเจริญ (2555: 50-52) ได้สร้างแบบวัดพฤติกรรมจิตสาธารณะที่วัดด้านความคิดและด้านพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 27 ข้อ แบบสอบถามนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .21 ถึง .58 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .87 ตัวอย่างข้อคำถาม มีดังนี้

ข้อ1 ข้าพเจ้าปฏิบัติหน้าที่เวรทำความสะอาดประจำวันอย่างสม่ำเสมอ

ข้อ2 ข้าพเจ้านำวัสดุเหลือใช้มาประดิษฐ์สิ่งของแล้วนำกลับมาใช้ใหม่เพื่อลดภาวะโลกร้อน

1.4.2 งานวิจัยที่มีการวัดจิตสาธารณะโดยใช้แบบวัดลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ ดังนี้

ศักดิ์ชาย เรืองฤทธิ์ (2555: 81-83) ได้สร้างแบบวัดจิตสาธารณะในการเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ที่วัดจิตสาธารณะ 6 ด้าน คือ การคำนึงถึงส่วนรวม การตระหนักรู้และแก้ปัญหาให้ผู้อื่น การสร้างความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน การรับผิดชอบต่อสาธารณะและสังคม ความรักเอื้ออาทร สามัคคี และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบตามสถานการณ์ที่กำหนด จำนวน 35 ข้อ แบบสอบถามนี้มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .93 ตัวอย่างข้อคำถาม มีดังนี้

0. เมื่อพบว่าในสวนสาธารณะที่นีสิตออกกำลังกายกับเพื่อนมีขยะมากมาย และส่งกลิ่นเหม็น นิสิตจะ.....

ก. งดออกกำลังกาย และรอจนกว่าจะมีคนทำความสะอาดสถานที่

ข. ร่วมกับเพื่อนๆเก็บขยะให้สะอาดเพื่อให้คนอื่นๆที่กำลังออกกำลังกายได้ใช้สถานที่

ค. ร่วมกันเก็บขยะ และทำป้ายรณรงค์การทิ้งขยะให้เป็นระเบียบ

จากการทบทวนการวัดจิตสาธารณะจากงานวิจัยที่ผ่านมา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวัดจิตสาธารณะเป็นแบบสอบถามฉันกับกิจกรรมทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง วัดจิตสาธารณะในองค์ประกอบทางพฤติกรรมจิตสาธารณะตามที่ได้นิยามไว้ ทั้งนี้ ลักษณะของแบบวัดเป็นมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 6 ระดับ คือ จริงที่สุด ค่อนข้างจริง จริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย จำนวน 15 ข้อ โดยนักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบวัดมากกว่า แสดงว่าเป็นนักเรียนที่มีจิตสาธารณะมากกว่านักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบวัดน้อยกว่า

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ ผู้วิจัยทบทวนเฉพาะปัจจัยทางพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้

2.1 การคิดแบบโยนิโสมนสิการกับจิตสาธารณะ

2.1.1 หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

หลักพุทธธรรมมีส่วนที่กล่าวถึงโยนิโสมนสิการ โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2555: 613-626) ได้อธิบายแนวคิดโยนิโสมนสิการ โดยเริ่มจากการกล่าวถึงกระบวนการการศึกษา แล้วจึงอธิบายในส่วนของโยนิโสมนสิการ ซึ่งกล่าวไว้ว่า การดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง หรือมีชีวิตที่ดีงาม จะต้องมีการฝึกฝนพัฒนาตนเอง โดยกระบวนการฝึกฝนพัฒนาตนเอง ได้แก่ กระบวนการการศึกษา และตัวนำที่สำคัญในการศึกษา คือ การคิดถูกต้อง รู้จักคิด หรือคิดเป็น ทั้งนี้บุคคลควรฝึกพัฒนาตนเองเพื่อให้มีชีวิตที่ดีงาม การฝึกให้รู้จักคิด หรือคิดเป็น จะเป็นปัจจัยชักนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็น ตลอดจนความเชื่อถือที่ถูกต้อง ที่เรียกว่า สัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นแกนนำของชีวิตที่ดีงามทั้งหมด โดยการรู้จักคิด หรือคิดเป็น ประกอบด้วยวิธีคิดต่างๆ ที่หลากหลายอันทำให้เกิดการพัฒนาตนเองของบุคคลขึ้นได้

อย่างไรก็ตาม กระบวนการของการศึกษาภายในตัวบุคคลจะเริ่มต้นและดำเนินไปได้ ต้องอาศัยความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และมีอิทธิพลจากภายนอกเป็นแรงผลักดัน หรือเป็นปัจจัยก่อตัวให้เกิดการศึกษา หากบุคคลได้รับการถ่ายทอด แนะนำ ชักจูง หรือเรียนรู้จากแหล่งความรู้ที่ถูกต้อง รวมทั้ง การรู้จักเลือก รู้จักมอง และรู้จักพิจารณาโลกและชีวิตในทางที่ถูกต้อง ก็จะทำให้เกิด สัมมาทิฐิ อันนำไปสู่การศึกษา และการปฏิบัติที่ถูกต้อง หรือมีการศึกษา แต่ในทางตรงกันข้าม หากได้รับถ่ายทอด แนะนำ ชักจูง หรือได้รับอิทธิพลภายนอกที่ไม่ถูกต้อง รวมถึงการไม่รู้จักคิด ไม่รู้จักพิจารณา ไม่รู้เท่าทันประสบการณ์ต่างๆ ก็จะทำให้เกิด มิจฉาทิฐิ อันนำไปสู่การศึกษา และการปฏิบัติที่ผิด หรือไร้การศึกษา

ทั้งนี้ ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ หรือปัจจัยของการศึกษามี 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยภายนอก เรียกว่า ปรโตโมสะ แปลว่า เสียงจากภายนอก หรือเสียงจากผู้อื่น ในรูปแบบของการถ่ายทอด หรือการรับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อน หนังสือ สื่อมวลชน และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นบุคคลหรือสิ่งที่ให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง อบรมสั่งสอน แนะนำ และชักจูงไปในทางที่ดีงาม

2. ปัจจัยภายใน เรียกว่า โยนิโสมนสิการ แปลว่า การทำในใจโดยแยบคาย หมายถึง การคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด หรือคิดเป็น

ในทำนองเดียวกัน ปัจจัยของการศึกษา และการปฏิบัติที่ผิด หรือความไร้การศึกษา เกิดจากปัจจัยที่เรียกว่า ปัจจัยแห่งมิจฉาทิฐิ ซึ่งมี 2 ปัจจัย คือ ปรโตโมสะ เสียงบอกจากภายนอกที่ไม่ดีงาม ไม่ถูกต้อง และอโยนิโสมนสิการ การทำในใจไม่แยบคาย การไม่รู้จักคิด คิดไม่เป็น หรือการขาดโยนิโสมนสิการนั่นเอง

ในส่วนของโยนิโสมนสิการ อันเป็นปัจจัยภายใน คือ การทำในใจโดยแยบคาย หรือการคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด หรือคิดเป็น รวมถึง การคิดอย่างมีระเบียบ หรือกล่าวโดยรวมคือ การคิดตามแนวทางของปัญญา คือ การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ เช่น คิดตามที่สิ่งนั้นๆ เป็น โดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นถึงต้นเค้าแห่งปัญหา สืบสาวให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งทั้งหลายออกให้เห็นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกที่มีแต่ต้นหาของตนเข้าร่วมด้วย หรือเป็นการคิดให้ครอบคลุมทำให้เกิดความดั่งาม และแก้ปัญหาได้ ทั้งนี้สามารถเรียกโยนิโสมนสิการอีกแบบหนึ่งว่า วิธีการแห่งปัญญา

ส่วนสำคัญที่ควรเน้นย้ำเกี่ยวกับโยนิโสมนสิการประการหนึ่ง คือ โยนิโสมนสิการเป็นแกนกลาง หรือส่วนที่ขาดไม่ได้ ความสำเร็จ หรือบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาอย่างแท้จริง โดยบุคคลอาจเกิดโยนิโสมนสิการ และกระบวนการศึกษา การปฏิบัติที่ถูกต้องโดยอาศัยหรือไม่อาศัยปัจจัยภายนอกอย่างปรโตโมสะก็ได้ แต่ปรโตโมสะนั้นเป็นปัจจัยที่สามารถนำไปสู่โยนิโสมนสิการ และความสำเร็จทางการศึกษาที่แท้จริงได้ ทั้งนี้ บุคคลที่ไม่อาศัยปรโตโมสะเลย คือ ใช้แต่โยนิโสมนสิการ มีเพียงอัจฉริยะบุคคลเท่านั้น เช่น พระพุทธเจ้า เป็นต้น ส่วนบุคคลทั่วไปนั้น ต้องอาศัยปรโตโมสะเป็นที่ชักนำชี้ช่องทางให้ ดังนั้น การสร้างปรโตโมสะที่ดั่งามโดยกัลยาณมิตร จึงเป็นเรื่องที่ควรเอาใจใส่อย่างตั้งใจ เพราะเมื่อมีปรโตโมสะที่ดีแล้วจะเป็นเครื่องปลุกเร้าโยนิโสมนสิการให้เกิดแก่ผู้ต้องการรับการศึกษาเอง

ต่อจากนี้ เป็นการอธิบายความหมายและวิธีคิดของการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีคิดตามหลักพุทธธรรมได้อย่างชัดเจน โดยโยนิโสมนสิการ เป็นคำศัพท์ที่มาจากกรรวมคำ 2 คำ ประกอบด้วย โยนิโส กับ มนสิการ โดย โยนิโส มาจาก โยนิ แปลว่า เหตุ ต้น เค้า แหล่งเกิด ปัญญา อุบาย วิธี และทาง ส่วน มนสิการ แปลว่า การทำในใจ การคิด คำนี้ นี้ก็ถึงใส่ใจ หรือ พิจารณา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต. 2556: 15) ทั้งนี้ ทิศนา ขัมมณี และคณะ (2544: 87) ได้กล่าวถึงโยนิโสมนสิการ ว่าเป็น ความสามารถทางการคิดของบุคคลที่รู้จักมอง พิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ โดยวิธีคิดต่างๆทั้งการหาเหตุปัจจัย การแยกแยะ การคิดตามความสัมพันธ์ที่สืบทอดจากเหตุ การคิดเหล่านี้ทำให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมด้วยวิธีการแห่งปัญญา อีกทั้ง วณิช สุรารัตน์ (2547: 122) กล่าวถึงโยนิโสมนสิการเพิ่มเติมว่า เป็นการพิจารณาสรรพสิ่งตามสภาวะของเหตุปัจจัยให้เข้าใจความจริงหรือเกิดกุศลธรรม อันเป็นกระบวนการคิดที่บริสุทธิ์ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของอารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการ หรือความอยากในรูปแบบต่างๆ และเป็นกระบวนการคิดที่อาศัยสติสัมปชัญญะ คือ มีสติ รู้ตัว และรู้เท่าทันต้นหาที่ครอบงำตนอยู่ อีกทั้ง พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ พิมพ์ครั้งที่ 11 โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551: 1) ได้ให้ความหมายของ โยนิโสมนสิการ ว่าเป็นการใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยการคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สืบหาเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะออกวิเคราะห์ด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบ และโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย ในเวลาต่อมาพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต (2556: 15) ได้ให้ความหมายที่กระชับแก่คำทั้งสองที่รวมกัน คือ

โยนิโส กับ มนสิการ โดยได้ความหมายของ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ อันหมายถึง การทำในใจ โดยแยบคาย หรือการพิจารณาโดยแยบคาย นอกจากนี้ จากคัมภีร์ชั้นอรรถกถาและฎีกาได้ไขความไว้ โดยแสดงไวพจน์ให้เห็นความหมายของโยนิโสมนสิการโดยแยกเป็นแง่ๆ ดังต่อไปนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2556: 15-16)

1. อุบายมนสิการ (คิดถูกวิธี) แปลว่า คิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือ คิดอย่างมีวิธี คิดถูกวิธี หรือคิดให้ถึงความจริง สอดคล้องกับแนวสัจจะ ทำให้ยังรู้สภาวะลักษณะ และสามัญลักษณะของสิ่งทั้งหลาย

2. ปถมนสิการ (คิดมีระเบียบ) แปลว่า คิดเป็นทาง หรือคิดถูกทาง คือ คิดได้ต่อเนื่อง เป็นลำดับ จัดลำดับได้ หรือมีลำดับ มีขั้นตอน มีระเบียบตามแนวเหตุผล รวมทั้งสามารถชักความนึกคิดเข้าสู่แนวทางที่ถูกต้อง

3. การณมนสิการ (คิดมีเหตุผล) แปลว่า คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ หรือคิดอย่างมีเหตุผล หมายถึง การคิดสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์สืบทอดกันแห่งเหตุปัจจัย พิจารณาสืบสาวหาสาเหตุให้เข้าถึงต้นเค้า หรือแหล่งที่มา

4. อุปาทกมนสิการ (คิดเร้ากุศล) แปลว่า คิดให้เกิดผล คือ ใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ เล็งถึงการคิดแบบมีเป้าหมาย หรือการคิดพิจารณาที่ทำให้เกิดกุศลกรรม เช่น เร้าให้เกิดความเพียร การรู้จักคิดในทางที่ทำให้หายหวาดกลัว การพิจารณาทำให้มีสติ หรือทำให้จิตใจเข้มแข็ง มั่นคง เป็นต้น

จากความหมายของการคิดแบบโยนิโสมนสิการดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การคิดแบบโยนิโสมนสิการ หมายถึง การพิจารณาโดยแยบคาย หรือพิจารณาเพื่อเข้าถึงความจริง โดยสืบหาเหตุผลไปตามลำดับจนถึงต้นเหตุ แยกแยะองค์ประกอบจนมองเห็นตัวสภาวะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย รวมถึงการพิจารณาสิ่งใดๆตามสภาพของสิ่งนั้นทั้งด้านดีและด้านเสีย ตริตrongให้รู้จักสิ่งที่ดียิ่งขึ้น อีกทั้งการคิดในทางส่งเสริมความดีงาม มีประโยชน์ และเกิดกุศล

ทั้งนี้ การคิดแบบโยนิโสมนสิการประกอบด้วยการคิดทั้งหมด 10 แบบ ดังนี้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) 2543: 654; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2556: 22-69)

1. การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย

การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ การพิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผล ให้รู้จักสภาวะที่เป็นจริง หรือพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไข ด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา หรือเป็นการสืบย้อนมาทางต้น

2. การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ

การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ คือ การคิดที่มุ่งให้มอง และให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันเอง โดยการจำแนกแยกแยะ และมีการจัดหมวดหมู่ หรือประกอบไปพร้อมกัน ทั้งนี้สามารถเรียกวิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบได้อีกว่า วิธีคิดแบบวิเคราะห์ ซึ่งวิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบเป็นวิธีคิดที่ต้องอาศัยวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยและวิธีคิดแบบสามัญลักษณะ คือ การ

ค้นหาสาเหตุและทางแก้ไขปัญหา และการการยอมรับความไม่เที่ยงแท้ยั่งยืน โดยจะต้องพิจารณาไปพร้อมกัน

3. การคิดแบบสามัญลักษณ์

การคิดแบบสามัญลักษณ์ หรือ วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา คือ การมองอย่างรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายว่าเมื่อเกิดขึ้นก็ต้องดับไป ไม่เที่ยงแท้ ไม่ยั่งยืน และไม่อาจเป็นไปตามความปรารถนาของใคร เมื่อรู้เท่าทันสิ่งเหล่านี้แล้ว ต้องยอมรับความเป็นจริง และแก้ไขหรือทำการไปตามเหตุปัจจัยโดยสอดคล้องกับความเป็นจริง

4. การคิดแบบอริยสัจ

การคิดแบบอริยสัจ หรือ คิดแบบแก้ปัญหา คือ วิธีแห่งความดับทุกข์ โดยคิดไปตามเหตุและผล สืบสาวจากผลไปหาเหตุ แล้วแก้ไขและทำการที่ต้นเหตุ ซึ่งเป็นวิธีที่ตรงจุดตรงเรื่อง มุ่งตรงต่อสิ่งที่จะต้องปฏิบัติต้องเกี่ยวข้องกับชีวิต ใช้แก้ปัญหา ไม่พุ่งชนออกไปในเรื่องฟุ้งเฟ้อ ไม่เกี่ยวข้องกับปัญหา ทั้งนี้ หลักอริยสัจ มีวิธีปฏิบัติเป็นขั้นตอน 4 ขั้น คือ ขั้นทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค

5. การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์

การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ หรือ การคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย คือ พิจารณาให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่าง หลักการ กับ ความมุ่งหมาย ซึ่งเป็นการคิดที่สำคัญในการลงมือปฏิบัติธรรม หรือตามหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ตรงตามความมุ่งหมาย ไม่กลายเป็นการกระทำที่เคลื่อนไหวคลาด หรือมวงาย

6. การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก

การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก คือ การมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ซึ่งเน้นการยอมรับความจริงตามที่สิ่งนั้นๆเป็นอยู่ทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดีด้านเสีย หรือทั้งคุณและโทษ อีกทั้งยังต้องมองเห็นทางออก มองเห็นจุดหมาย และรู้ว่าจุดหมายนั้นคืออะไร

7. การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม

การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม คือ การพิจารณาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้ทั่วไป อาทิ การใช้สอย การบริโภค เป็นวิธีการสกัด หรือบรรเทาต้นเหตุ หรือตัดทางไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจหรือชักจูงพฤติกรรมต่อไป โดยมุ่งให้เข้าใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริง เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนและผู้อื่น

8. การคิดแบบเร้ากุศล

การคิดแบบเร้ากุศล คือ การคิดแบบสกัดกั้นหรือบรรเทาและขัดเกลาดัณหา เป็นการส่งเสริมความเจริญงอกงามแห่งกุศลกรรม โดยการชักนำความคิดให้เดินไปในทางที่ดีงามและเป็นประโยชน์

9. การคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน

การคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน คือ การตั้งสติระลึกรู้อยู่กับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันเท่านั้น ไม่คิดเกาะติดอดีตหรือเลื่อนลอยไปตามอนาคต แต่เป็นการคิดด้วยปัญญาไม่ว่าจะเป็นเรื่อง

ในขณะนี้ เรื่องที่ล่วงไปแล้ว หรือเรื่องในกาลภายหน้า ก็จัดเข้าในการอยู่กับปัจจุบันทั้งนั้น อีกทั้งอยู่กับความตระหนักรู้ภาวะที่เป็นจริงในการทำกิจหน้าที่

10. การคิดแบบวิภาษวาท

การคิดแบบวิภาษวาท คือ การคิดที่ครอบคลุมการคิดแบบต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น และเป็นการรวมการคิดแบบต่างๆ มาเชื่อมโยงและใช้ร่วมกัน หรือจำแนกใช้เป็นด้านๆ ได้ อีกทั้งเป็นการคิดที่มองให้เห็นความจริงตรงตามที่เป็นอยู่ในประเด็นเฉพาะอย่างรอบด้าน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกการคิดแบบโยนิโสมนสิการที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 9 แบบด้วยกัน คือ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณะ การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดแบบเร้ากุศล และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน เนื่องจากต้องการทราบผลของการคิดในทุกแบบว่าแต่ละแบบส่งผลมากน้อยเพียงใดต่อจิตสาธารณะ ทั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้เลือกการคิดแบบวิภาษวาทมาใช้ในการวิจัย เพราะการคิดแบบวิภาษวาทเป็นการคิดที่รวมการคิดแบบต่างๆ มาใช้ร่วมกัน ดังนั้น หากทำการศึกษาคิดโดยรวมทั้ง 9 แบบ จะเป็นการศึกษาการคิดแบบวิภาษวาทได้เช่นกัน

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ที่ทำการศึกษาคิด 9 แบบ ผู้วิจัยจึงได้นิยามความหมายของการคิดทั้ง 9 แบบ ดังนี้

1) การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย หมายถึง การพิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผล ให้รู้จักสภาวะที่เป็นจริง หรือพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไข โดยนักเรียนค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมาได้

2) การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ หมายถึง การคิดแบบมุ่งให้มอง และให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันเอง โดยนักเรียนต้องจำแนกแยกแยะ และจัดหมวดหมู่ หรือประเภทไปพร้อมกัน หรือสามารถคิดแบบวิเคราะห์ได้

3) การคิดแบบสามัญลักษณะ หมายถึง การมองอย่างรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายว่าเมื่อเกิดขึ้นก็ต้องดับไป ไม่เที่ยงแท้ และไม่อาจเป็นไปตามความปรารถนาของนักเรียนได้ เมื่อรู้เท่าทันแล้วต้องยอมรับ และแก้ไขหรือทำไปตามเหตุปัจจัยโดยสอดคล้องกับความเป็นจริง

4) การคิดแบบอริยสัจ หมายถึง การคิดตามเหตุและผล สืบสาวจากผลไปหาเหตุ แล้วแก้ไขและทำการที่ต้นเหตุ หรือคิดแบบมุ่งตรงต่อสิ่งที่ต้องปฏิบัติ โดยไม่ฟุ้งซ่านออกไปในเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับปัญหา ทั้งนี้ นักเรียนยังสามารถปฏิบัติเป็นขั้นตอน 4 ขั้นได้ คือ ขั้นทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค

5) การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ หมายถึง การพิจารณาของนักเรียนให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่าง หลักการ กับ ความมุ่งหมาย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการลงมือปฏิบัติธรรม หรือทำตามหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ตรงตามความมุ่งหมาย ไม่กลายเป็นการกระทำที่เคลื่อนไหวคลาด หรือมลาย

6) การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก หมายถึง การมองสิ่งทั้งหลายของนักเรียนตามความเป็นจริง ซึ่งเน้นการยอมรับความจริงตามที่สิ่งนั้นๆเป็นอยู่ทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดีด้านเสียหรือทั้งคุณและโทษ อีกทั้งยังสามารถมองเห็นทางออก หรือจุดหมาย และรู้ว่าจุดหมายนั้นคืออะไร

7) การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม หมายถึง การคิดสกัดกัน หรือบรรเทาค้นหาหรือตัดทางไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจ และชักจูงพฤติกรรมของนักเรียนได้ โดยมุ่งให้เข้าใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริง เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่นักเรียนเองและผู้อื่น

8) การคิดแบบเร้ากุศล หมายถึง การคิดสกัดกันหรือบรรเทา และขัดเกลาค้นหาของนักเรียน อีกทั้ง ส่งเสริมความเจริญงอกงามแห่งกุศลกรรม โดยการชักนำความคิดให้เดินไปในทางที่ดีงามและเป็นประโยชน์

9) การคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน หมายถึง การตั้งสติระลึกรู้อยู่กับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นกับนักเรียนในปัจจุบันเท่านั้น ไม่คิดเกาะติดอดีตหรือเลื่อนลอยไปตามอนาคต แต่เป็นการคิดด้วยปัญญาทั้งเรื่องในขณะนี้ เรื่องที่ล่วงไปแล้ว หรือเรื่องในกาลภายหน้า ก็จัดเข้าในการอยู่กับปัจจุบัน อีกทั้ง อยู่กับความตระหนักรู้ภาวะที่เป็นจริงในการทำหน้าที่

2.1.2 การวัดการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ พบว่างานวิจัยที่ผ่านมา มีการวัดการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือแบบวัดลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า (Rating Scale) ลักษณะที่สองคือแบบวัดแบบเลือกตอบ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) งานวิจัยที่มีการวัดการคิดแบบโยนิโสมนสิการโดยใช้แบบวัดลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า (Rating Scale) ดังนี้

ฉัตรชัย เสนสาย (2553: 56-57) ได้สร้างแบบวัดเกี่ยวกับการคิดของฉันทน์ ที่สร้างขึ้นจากนิยาม การกระทำในใจโดยแยบคาย คือ คิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล คิดเร้ากุศล เพื่อวัดการคิดแบบโยนิโสมนสิการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3 มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 6 ระดับ คือ จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย จำนวน 16 ข้อ แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .263 ถึง .765 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .889 ตัวอย่างข้อคำถาม มีดังนี้

ข้อ1 เมื่อเกิดปัญหาฉันรู้ว่าควรแก้ปัญหาอย่างไร

ข้อ2 ฉันไม่ชอบจัดตารางสอน จนลืมหนังสือเรียนหรือเตรียมอุปกรณ์การเรียน

(2) งานวิจัยที่มีการวัดการคิดแบบโยนิโสมนสิการโดยใช้แบบวัดแบบเลือกตอบ ดังนี้

ผจงจิต อินทสุวรรณ และคณะ (2546: 12-16) ได้สร้างแบบวัดเหตุผลในการคิด เพื่อใช้วัดการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 7 วิธี คือ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธีคิดแบบอริยสัจจ วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม

วิธีคิดแบบเร้ากุศล และวิธีคิดแบบวิภวาท ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 20 ข้อ แต่ละข้อคำถามเป็นสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ที่ยึดเนื้อหา 4 เรื่อง คือ ทรัพยากร เงิน เวลา และ สิ่งของเครื่องใช้ และมีตัวเลือก 4 ตัวเลือก ให้นักเรียนเลือกตอบเพียง 1 ตัวเลือก ถ้าตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน แบบสอบถามนี้มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .57 ตัวอย่างข้อคำถาม มีดังนี้

0. ถ้าเดือนนี้ใช้เงินเดือนหมดก่อนสิ้นเดือน ท่านจะอย่างไรเป็นอันดับแรก
- ก. ขอยืมเงินเพื่อนใช้
- ข. โทษตัวเองที่ไม่รู้จักควบคุมการใช้จ่ายเงินให้ดี
- ค. ไม่ต้องคิดอะไร รีบเขียนจดหมายขอเงินพ่อแม่
- ง. คิดว่าอะไรเป็นสาเหตุให้เงินเดือนหมดก่อนที่ควรจะเป็น

อีกทั้ง วลัยภา ฉลากบาง. (2548: 87-90) ได้สร้างแบบวัดความสามารถในการ รู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการ ลักษณะของแบบทดสอบเป็นข้อความที่เป็นปัญหา ข้อโต้แย้ง สถานการณ์ หรือข้อมูล จำนวน 4 ข้อความ ผู้ทำแบบทดสอบต้องตัดสินใจเพื่อหาคำตอบตาม ขั้นตอนของกระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ข้อความละ 6 ข้อ รวมทั้งหมด 24 ข้อ แต่ละข้อมี ตัวเลือก 5 ตัวเลือก ให้นักเรียนเลือกตอบเพียง 1 ถ้าตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .20 ถึง .62 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .71 ตัวอย่างข้อคำถาม มีดังนี้

สถานการณ์ที่ 0 (ตอบคำถามข้อ 1 - 6)

ปัจจุบันผู้บริโภคสนใจสุขภาพมากขึ้น สิ่งที่เป็นตัวชี้ คือ การเกิดผลิตภัณฑ์เพื่อ สุขภาพจำนวนมากพร้อมกับการโฆษณาทุกรูปแบบ เช่น โฆษณาว่าวิตามินรวมจำเป็นเมื่อเครียด เมื่อทำกิจกรรมหนัก ๆ และเมื่อต้องการเสริม I.Q ของเด็กทั้งที่ไม่มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มา สนับสนุน นักโภชนาการชี้ว่า ปัญหาสำคัญของผู้บริโภคเกิดจากความต้องการ (Want) มากกว่า ความจำเป็น (Need) กล่าวคือหลงเชื่อคำโฆษณาทั้งที่เป็นเท็จและโอ้อวดสรรพคุณเกินจริง ผู้ที่ หลงเชื่อง่ายมักเป็นผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยและผู้สูงอายุ อีกประการหนึ่งผู้บริโภคประสบปัญหาในการ พิจารณาคุณภาพสินค้าด้วยตนเองเพราะสินค้าหลายชนิดต้องใช้การทดสอบและการวิจัยจึงจะทราบ ได้ ซึ่งกรณีเช่นนี้ผู้บริโภคต้องคิดโดยยึดหลัก “ใช้เงินให้เป็น” มาประกอบการตัดสินใจ ผู้บริโภค จะต้องตระหนักว่าแม้ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารส่วนใหญ่อาจจะไม่มีพิษโดยตรงแต่ก็มีราคาแพงและมี คุณค่าน้อย หากหลงเชื่อคำโฆษณาโดยไม่ปฏิบัติตัวตามหลักสุขอนามัยก็จะเป็นผลเสียกับร่างกาย และทำให้สูญเสียโอกาสในการรักษาอย่างเหมาะสม

1. ข้อใดเป็นปัญหาสำคัญของสถานการณ์
- ก. การไม่รู้จักใช้เงินของผู้บริโภค
- ข. การโฆษณาสรรพคุณที่เกินจริง
- ค. ความห่วงใยสุขภาพของคนในปัจจุบัน

- ง. การบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพตามคำแนะนำ
- จ. การตรวจสอบคุณภาพของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์
- 2. ข้อใดเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดปัญหา
- ก. การมีความรู้น้อย
- ข. ความต้องการทดลองสิ่งใหม่
- ค. ความล่าช้าในวิธีการรักษาของแพทย์
- ง. กลยุทธ์ของการโฆษณาและการขาย
- จ. การจำหน่ายสินค้าได้โดยไม่ผิดกฎหมาย
- 3. ข้อใดเป็นทางเลือกที่ควรจะเป็นมากที่สุดที่ประชาชนควรกระทำเพื่อให้มี

สุขภาพดี

- ก. การปฏิบัติตามหลักสุขอนามัย
- ข. การหาความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร
- ค. การบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมที่ผลิตหรือใช้วัตถุดิบในประเทศ
- ง. การขอให้รัฐแจ้งผลการตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ประชาชนทราบอย่าง

รวดเร็ว

- จ. การเรียกร้องให้รัฐควบคุมการโฆษณา การจำหน่ายและจับกุมผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้

มาตรฐาน

- 4. ข้อใดเป็นวิธีรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมที่สุดถ้าจะหาข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าของผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

- ก. สอบถามจากญาติหรือเพื่อน
- ข. สัมภาษณ์ผู้บริโภคที่เป็นผู้สูงอายุ
- ค. สัมภาษณ์แพทย์ที่เป็นตัวแทนจำหน่าย
- ง. สังเกตอาการของผู้ป่วยที่ใช้ผลิตภัณฑ์
- จ. อ่านวารสารการแพทย์หรือวารสารโภชนาการ

- 5. ข้อใดเป็นข้อความที่น่าเชื่อถือและไม่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด

- ก. โปหน้าเนียนใส สิวฝ้าหายไป เมื่อใช้ “ยู วี ครีม” เพียงหลอดเดียว
- ข. คุณแม่ที่ฉลาดต้องไม่ลืมเสริม I.Q. ของลูกด้วยการให้กินวิตามินรวม
- ค. ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารอาจจะไม่มีพิษแต่มีราคาแพงและมีคุณค่าน้อย
- ง. สดชื่น กระปรี้กระเปร่า กินข้าวได้ ต้องดื่มยาน้ำกระชายดำ : ยาบารุงสำหรับคน

ทุกวัย

- จ. ลดรอบเอว 2 นิ้ว ใน 45 นาที ถ้าใช้เครื่องสำอาง “โกลด์เซฟสลิมมิ่งครีมสูตร

เสริมสลิมเซฟ”

6. ข้อใดเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดที่นักศึกษาและคนในครอบครัวควรปฏิบัติเพื่อไม่ให้หลงเชื่อการโฆษณาของอาหารเสริม

- ก. ดูนฉลากของ อย. ก่อนซื้อ
 - ข. ไม่ซื้อแม้มีของแจกแถม
 - ค. หาความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเสริม
 - ง. ไม่ซื้อแต่บริโภคอาหารให้ครบ 5 หมู่และออกกำลังกายสม่ำเสมอ
 - จ. แจ้งรายชื่อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่หลอกลวงให้คนในครอบครัวและชุมชนทราบ
- (3) งานวิจัยที่มีการวัดการคิดแบบโยนิโสมนสิการโดยใช้แบบวัดแบบอัตนัย ดังนี้
จันทนา ศรีเทพ (2550: 65-74) ได้สร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิด

ตามแนวโยนิโสมนสิการ จำนวน 5 สถานการณ์แต่ละสถานการณ์มีข้อคำถามย่อย 9 ข้อ วัดความสามารถในการคิดตามแนวโยนิโสมนสิการ 6 วิธีคิดคือ การคิด แบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณ์การคิดแบบ อริยสัจ การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ และการคิดแบบคุณโทษและทางออก แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .270 ถึง .730 และมีค่าความเชื่อมั่นของแต่ละวิธีคิดอยู่ระหว่าง .760 ถึง .800 ตัวอย่างข้อคำถาม มีดังนี้

สถานการณ์ที่ 0 ครอบครัวของรัตเกล้าเป็นครอบครัวที่อบอุ่น พ่อและแม่ประกอบอาชีพข้าราชการครูทั้งคู่ เธอเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และเธอมีน้องชาย 1 คน เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยโรงเรียนของเธอและน้องชายอยู่ใกล้กัน รัตเกล้าเป็นคนที่มีความตั้งใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาก ใจจดจ่อกับสิ่งที่ทำ ในวันหนึ่งรัตเกล้าตั้งใจทำงานประดิษฐ์ส่งอาจารย์ในวันรุ่งขึ้น เพื่อที่จะได้ส่งงานเป็นคนแรก เธอเริ่มทำงานตั้งแต่เช้าและทำงานชิ้นดังกล่าวอย่างตั้งใจอยู่คนเดียวที่บ้านส่วนน้องชายของเธอออกไปเที่ยวกับเพื่อนที่บ้านอยู่ใกล้กัน ในขณะที่ เธอกำลังเพลิดเพลินกับงาน ก็มีคนวิ่งมาบอกว่าน้องชายของเธอประสบอุบัติเหตุรถชน รัตเกล้าตกใจมากและรีบตามไปโรงพยาบาลทันทีเมื่อไปถึงโรงพยาบาลหมอบอกว่าน้องชายของเธอ ต้องนอนพักเพื่อดูอาการอยู่ที่โรงพยาบาล 1 คืน ดังนั้นรัตเกล้าจึงต้องนอนเฝ้าน้องชายที่ โรงพยาบาล ทำให้งานประดิษฐ์ที่เธอตั้งใจทำส่งครูในวันรุ่งขึ้นไม่เสร็จ เธอจึงรู้สึกไม่พอใจน้องชายของเธออย่างรุนแรงที่ทำให้เธอไม่ได้ส่งงานเป็นคนแรกของห้อง

จากสถานการณ์ข้างต้น ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. สิ่งใดคือสาเหตุที่ทำให้รัตเกล้ารู้สึกเคืองแค้นและผลสำคัญที่เกิดจากสาเหตุดังกล่าวคือเรื่องใด สาเหตุที่ทำให้รัตเกล้าไม่พอใจ คือ.....
.....
.....
- ผลสำคัญที่เกิดจากสาเหตุข้างต้นคือ.....
.....

ทั้งนี้ การทบทวนการวัดการคิดแบบโยนิโสมนสิการจากงานวิจัยที่ผ่านมา มีการสร้างแบบสอบถามโยนิโสมนสิการ 3 ลักษณะ คือ แบบสอบถามมาตรฐานค่า แบบสอบถามเลือกตอบ และแบบสอบถามอัตนัย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้แบบสอบถามอัตนัย คือ แบบสอบถามเหตุผลในการคิดเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จำนวน 18 ข้อ โดยศึกษาแนวทางในการสร้างสถานการณ์และข้อคำถามจากแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดตามแนวโยนิโสมนสิการของจันทนา ศรีเทพ (2550: 65-74) และสร้างให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 9 แบบ คือ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณ์ การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษ และทางออก การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดแบบเร้ากุศล และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน ทั้งนี้ ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบเขียนตอบ โดยแต่ละข้อมีสถานการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน และมีข้อคำถามให้นักเรียนเขียนตอบอย่างอิสระ นักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบวัดมากกว่าแสดงว่าเป็นนักเรียนที่มีการคิดแบบโยนิโสมนสิการมากกว่านักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบวัดน้อยกว่า

2.1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการกับจิตสาธารณะ

จากการประมวลเอกสารงานวิจัย พบตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการและจิตสาธารณะ ดังเช่น งานวิจัยของฉัตรชัย เสนสาย (2553: 89-100) เรื่องอิทธิพลของกลุณมิตร โยนิโสมนสิการ ความเชื่อในกุศลกรรมบถ 10 และปัจจัยทางจิตที่มีต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า การคิดแบบโยนิโสมนสิการซึ่งประกอบด้วยตัวแปรสังเกต คือ คิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล และคิดเร้ากุศล มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน อันมีจิตสาธารณะเป็นตัวชี้วัดหนึ่งในพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล .61 อีกทั้งงานวิจัยของนิรุทธ์ วัฒนภาส (2553: 229-231) เกี่ยวกับผลของกลุ่มจิตวิทยาการปรึกษาแนวโยนิโสมนสิการต่อการเพิ่มพูนพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร ที่พบว่า หลังการทดลอง นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวีรวรรณ ไพรสิงห์ (2554: 84-86) เกี่ยวกับการพัฒนาชุดกิจกรรมโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาการมีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมโยนิโสมนสิการมีค่าจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของโกวิท พงษ์ภักดี (2553: 1167-1175) เกี่ยวกับการใช้โปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนที่ร่วมโปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ หลังการทดลองมีคะแนนจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนทดลอง และมีคะแนนจิตสาธารณะสูงกว่ากลุ่มควบคุม

จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า การคิดแบบโยนิโสมนสิการมีอิทธิพล และส่งผลให้นักเรียนมีจิตสำนึกที่สูงขึ้นได้ ดังนั้น สามารถคาดการณ์ได้ว่าการคิดแบบโยนิโสมนสิการประกอบด้วย การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณ์ การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบบรรทัดธรรมสัมพันธ์ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดแบบเร้ากุศล และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสำนึกของนักเรียนได้

2.2 การมีกัลยาณมิตรกับจิตสำนึก

2.2.1 หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับกัลยาณมิตร

หลักพุทธธรรมมีส่วนที่กล่าวถึงปรโตโฆสะ-กัลยาณมิตร โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2555: 563-587) ได้อธิบายแนวคิดปรโตโฆสะ-กัลยาณมิตร ไว้ว่า ปรโตโฆสะ คือ เสียงจากผู้อื่นที่จะทำให้เกิดสัมมาทิฐิหรือการศึกษาได้ โดยเสียงนั้นคือเสียงที่ดังกาม ถูกต้อง และบอกกล่าวชี้แจงความจริง อันมีเหตุผล และเป็นประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสียงที่เกิดจากความรัก ความปรารถนาดี โดยแหล่งที่มาของเสียงที่ดังกาม คือ คนดี คนมีปัญญา และคนมีคุณธรรม คนเช่นนี้คือ สัตบุรุษ ซึ่งทำหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ สั่งสอน อีกทั้งชักนำสัมมาทิฐิให้แก่ผู้อื่น ทั้งนี้ บุคคลดังกล่าวได้ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรแล้ว อย่างไรก็ตามบุคคลผู้แสวงสัมมาทิฐิ ไม่จำเป็นต้องรอให้สัตบุรุษเข้ามาแนะนำ สั่งสอน ตรงกันข้าม บุคคลนั้นควรกระตือรือร้นที่จะปรินิพพาน ปรินิพพานอย่างตั้งใจ ขอคำแนะนำ ชี้แจงสั่งสอน เข้าร่วมและอยู่ใกล้ รวมถึงศึกษาแบบอย่างหรือแนวทางจากสัตบุรุษ การกระทำของบุคคลเช่นนี้เรียกว่า การเสวนาสัตบุรุษ หรือการคบหาคนดี ซึ่งไม่ว่าสัตบุรุษจะเข้ามาทำหน้าที่กัลยาณมิตรให้ หรือบุคคลนั้นจะไปคบหาสัตบุรุษเองก็ตาม เมื่อมีความสัมพันธ์ต่อกันเกิดขึ้นแล้ว จึงเรียกได้ว่าเขามีกัลยาณมิตร และเรียกภาวะนี้ว่า “กัลยาณมิตรตา” หรือ ความมีกัลยาณมิตร

กัลยาณมิตรไม่ใช่เพียงเพื่อนที่ดีเท่านั้น แต่หมายถึงบุคคลที่มีคุณสมบัติในการสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง บอกช่องทาง หรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นปฏิบัติตามในหนทางที่ถูกต้อง และแม้บุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าวจะมีอายุมากหรือน้อยกว่าก็สามารถเป็นกัลยาณมิตรได้เช่นกัน ส่วนในระบบการศึกษา ความมีกัลยาณมิตรมีความหมายครอบคลุมทั้งตัวบุคคลผู้อบรมสั่งสอน เช่น พ่อแม่ ครู อาจารย์ เป็นต้น โดยมีคุณสมบัติของผู้สอน หลักการ วิธีการ อุปกรณ์ต่างๆในการสอน เพื่อให้การศึกษาได้ผลดี รวมถึงหนังสือ สื่อมวลชน บุคคลตัวอย่าง เช่น มหาบุรุษ หรือผู้ประสบความสำเร็จด้านต่างๆ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดังกาม เป็นประโยชน์ ก็เป็นองค์ประกอบภายนอกในกระบวนการพัฒนาปัญญาได้

นอกจากนี้ แนวคิดปรโตโฆสะ-กัลยาณมิตร ยังกล่าวถึงการทำหน้าที่ของกัลยาณมิตรไว้ว่า ในทางการศึกษา หรือการปฏิบัติธรรม มิตรทำกิจต่างๆร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีอิทธิพลต่อกันในด้านทิฐิ คือ มีทัศนคติ ความคิดเห็น ค่านิยม ความรู้ความเข้าใจต่างๆร่วมกัน หากมิตรมีทัศนคติ ความคิดเห็น ค่านิยม ความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง มีโทษ ก็เรียกว่า มิถนาทิฐิ แต่

หากมีทิวฏฐิที่ตังาม ถูกต้อง เป็นประโยชน์ ก็เรียกว่า สัมมาทิวฏฐิ โดยมิตรใดมีอิทธิพลชักจูงให้เกิด มิจฉาทิวฏฐิก็เป็นมิตรที่ไม่ดี เรียกว่า ปาปมิตร (ปา-ปะ-มิตร) ในทางตรงกันข้าม หากมิตรใดชักนำให้เกิด สัมมาทิวฏฐิก็เป็นมิตรดี มิตรแท้ เรียกว่า กัลยาณมิตร (กัน-ละ-ยา-นะ-มิตร)

บ่อยครั้งที่มิตรแบบบิดามารดา หรือครูอาจารย์ มีอิทธิพลชักนำทิวฏฐิได้น้อยกว่ามิตรแบบเพื่อนที่คบหาเที่ยวเล่นและรวมกลุ่มกัน อีกทั้งยังพบว่า มิตรที่มีความใกล้ชิดกลับมีอิทธิพลน้อยกว่ามิตรที่ห่างไกล เนื่องจากจากมีพลังเข้าถึงใจได้มากน้อยไม่เท่ากัน เช่น มิตรที่มาทางสื่อมวลชน สิ่งบันเทิงใจ หนังสือ รวมทั้งชีวิตประวัติวีรชน และบุคคลสำคัญ หากมีทิวฏฐิ คือ ทศนะ ความคิดเห็น ค่านิยม ความรู้ความเข้าใจที่ตรงกันกับบุคคลนั้นๆ ก็จะเป็นมิตรที่เข้ามามีอิทธิพลชักจูงได้ หรือปัจจัยเชื่อมต่อระหว่างมิตรกับอิทธิพลที่เกิดขึ้นในใจ ได้แก่ ความเชื่อ ความเลื่อมใส ความนิยมชมชอบ ความซาบซึ้งใจ ที่เรียกว่า ศรัทธา เมื่อมีศรัทธาแล้ว แม้มิตรจะอยู่ห่างไกล ไม่ได้ใกล้ชิดกันก็มีอิทธิพลต่อกันได้ และแม้มิตรจะอยู่ใกล้ชิดแต่หากไม่มีศรัทธาต่อกันก็ไม่มีอิทธิพลชักจูงกันได้เลย ดังนั้น ผู้ทำหน้าที่ชักนำสั่งสอนผู้อื่นนั้น ควรให้ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็นอันถูกต้อง และต้องทำให้เกิดศรัทธาแก่ผู้รับฟังคำสั่งสอนนั้นได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ หากคบหาบัณฑิต หรือสัตบุรุษ ซึ่งเป็นคนดีมีปัญญา แต่ไม่สามารถทำให้บุคคลเกิดศรัทธาได้ก็ไม่ถือว่าเป็นกัลยาณมิตร เมื่อบุคคลมีศรัทธาแล้ว ก็สามารถนำความคิด นำพฤติกรรมได้ และอาจให้เกิดการเลียนแบบ หรือชักจูงให้รู้จักคิดอย่างถูกต้อง อีกทั้ง ทำให้เกิดสัมมาทิวฏฐิหรือการศึกษาได้

ทั้งนี้ ส่วนสำคัญประการหนึ่งในกระบวนการศึกษา หรือการปฏิบัติธรรม คือ จุดเชื่อมโยงกันขององค์ประกอบภายนอก หรือปัจจัยทางสังคม กับองค์ประกอบภายใน หรือปัจจัยภายในตัวบุคคล ซึ่งตามแนวคิดพุทธธรรม องค์ประกอบภายนอก คือ ปรโตโฆสะ (ความมีกัลยาณมิตร) และองค์ประกอบภายใน คือ โยนิโสมนสิการ การเชื่อมโยงองค์ประกอบภายนอกและภายในนี้ ต้องอาศัยกัลยาณมิตรทำหน้าที่ของกัลยาณมิตรดังกล่าวข้างต้นเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปลูกโยนิโสมนสิการในตนเองขึ้นมาได้ โดยกัลยาณมิตรควรใช้ศรัทธาเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ตนจุดประกายแห่งโยนิโสมนสิการในตัวผู้เรียนขึ้นได้โดยง่าย และเกิดการรู้จักคิดรู้จักพิจารณาด้วยตนเอง โดยมองสิ่งทั้งหลายตามสภาวะและเหตุปัจจัย เมื่อโยนิโสมนสิการเกิดขึ้นแล้ว กระบวนการศึกษา การปฏิบัติธรรมก็ดำเนินก้าวหน้าต่อไปได้จนถึงที่สุด และในระหว่างที่เกิดโยนิโสมนสิการนั้น กัลยาณมิตรอาจคอยช่วยประคับประคอง ชี้ช่องทาง และหนุนเสริมโยนิโสมนสิการ ด้วยการช่วยสั่งสอนไปเรื่อยๆ เมื่อมีพร้อมทั้งปัจจัยปรโตโฆสะที่ดี และปัจจัยโยนิโสมนสิการ มนุษย์ทั่วไปที่ไม่ใช่อัจฉริยะที่จะเริ่มโยนิโสมนสิการขึ้นลำพังตนเอง และไม่อาจเกิดความรู้ความเข้าใจขึ้นเองได้ ก็จะสามารถก้าวไปในกระบวนการศึกษา และการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องได้

โดยในความหมายของ กัลยาณมิตร เป็นคำที่มาจากคำว่า กัลยาณะ กับ มิตร โดย กัลยาณะ หมายถึง งาม ดี และ มิตร หมายถึง เพื่อน ผู้มีความเยื่อใยดี ผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ เมื่อคำทั้ง 2 รวมกันจึงหมายความว่า เพื่อนที่ดี (พระราชวรมนี (ป.อ. ปยุตฺโต). 2527: 234) อันสอดคล้องกับความหมายจากราชบัณฑิตยสถาน (2546: 21) ที่กล่าวว่า กัลยาณมิตร คือ เพื่อนดี เพื่อนแท้ เพื่อนผู้หวังดี ทั้งนี้ สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒนมหาเถระ) (2536: 4) ยังได้ขยายความหมายของ

กัลยาณมิตร หรือเพื่อนที่ดีก็คือ เพื่อนมิตรทั้งหลายซึ่งเป็นผู้ทรงปัญญาสามารถที่จะให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนได้ถูกต้อง ต่อมาจากพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ พิมพ์ครั้งที่ 11 โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551: 1) ได้อธิบายคำว่า กัลยาณมิตตตา หรือ ความมีกัลยาณมิตร ไว้ว่า คือการมีผู้แนะนำสั่งสอน เป็นที่ปรึกษา เป็นเพื่อนที่คบหา และบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี หรือเป็นการรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมุ่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญาและความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือ สนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่าง ตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการ และธรรมปฏิบัติ อีกทั้งสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดีก็สามารถเป็นกัลยาณมิตรได้ นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงความเกี่ยวข้องของสัตบุรุษและการมีกัลยาณมิตร โดยพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543: 623) ได้กล่าวไว้ว่า “คนดี คนมีปัญญา คนมีคุณธรรม ทางธรรมเรียกว่า สัตบุรุษบ้าง บัณฑิตบ้าง ถ้าคนดี คือ สัตบุรุษหรือบัณฑิตนี้ไปทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำสั่งสอน ชักนำสัมมาทิฐิให้แก่ผู้อื่น ตลอดจนมีความสนใจกระตือรือร้นที่จะเข้าไปซักถามขอคำชี้แนะแนวทางจากสัตบุรุษ หรือบัณฑิตไปปฏิบัติ การกระทำของบุคคลนี้เรียกว่า การเสวนาสัตบุรุษ หรือคบหาคนดี ไม่ว่าสัตบุรุษจะมาทำหน้าที่ให้หรือบุคคลนั้นจะไปคบหาสัตบุรุษเองก็ตาม ในเมื่อมีการยอมรับหรืออิทธิพลต่อกันเกิดขึ้นแล้ว ก็เรียกว่าเขามีกัลยาณมิตร”

จากการอธิบายความหมายของกัลยาณมิตรดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า กัลยาณมิตร หมายถึง บุคคลผู้แวดล้อมที่ดี และพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะแนะนำสั่งสอน เป็นที่ปรึกษา สนับสนุนชักจูง หรือช่วยชี้ช่องทาง อีกทั้งเป็นแบบอย่างที่ดี ตลอดจนเป็นผู้อุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าได้อย่างถูกต้อง

2.2.2 คุณสมบัติของกัลยาณมิตรและประเภทของการมีกัลยาณมิตร

2.2.2.1 คุณสมบัติของกัลยาณมิตร

ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่กล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีของกัลยาณมิตร อาทิ สัปปริสธรรม 7 ประการ โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546: 210-211; 2555: 569-570) ได้กล่าวว่ากัลยาณมิตรเป็นบุคคลที่คนอื่นควรเข้าไปคบหาเสวนาเพราะเป็นคนดี ซึ่งการเป็นคนดีควรมีธรรมของสัตบุรุษที่เรียกว่า สัปปริสธรรม 7 ประการ ดังนี้

1. ฐัมมัญญตา (รู้หลักและรู้จักเหตุ) คือ รู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้หลักการ กฎเกณฑ์ แบบแผน หน้าที่ซึ่งเป็นเหตุให้กระทำการได้สำเร็จผลตามความมุ่งหมาย
2. อุตถัญญตา (รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล) คือ รู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักธรรมหรือหลักการ กฎเกณฑ์ หน้าที่ รู้ผลที่ประสงค์ของกิจที่กระทำ
3. อุตตัญญตา (รู้จักตน) คือ รู้ตามความจริงว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม รู้จักปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริม ทำการต่างๆ ให้สอดคล้องตรงทางที่จะทำให้เจริญงอกงามบังเกิดผลดี

4. มัตตัญญูตา (รู้จักประมาณ) คือ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด การปฏิบัติและการกระทำต่างๆ

5. กาลัญญูตา (รู้จักกาล) คือ รู้เวลาที่ควรกระทำอันเหมาะสมและระยะเวลาที่พึงประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน ปฏิบัติการต่างๆและเกี่ยวข้องกับผู้อื่น

6. ปริสัณญูตา (รู้จักชุมชน) คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่และชุมชน รู้จักมารยาท ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณีและข้อควรรู้ควรปฏิบัติอื่นต่อชุมชนนั้นๆ

7. ปุคัลัญญูตา (รู้จักบุคคล) คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลโดยอัธยาศัย ความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ

นอกจากคุณลักษณะตาม สัปปริสธรรม 7 ประการข้างต้น ผู้เป็นกัลยาณมิตรควร มีกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2546: 278) ได้กล่าวถึง กัลยาณมิตรธรรม อันเป็นองค์คุณของกัลยาณมิตร หรือเป็นคุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คือท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ กัลยาณมิตรธรรมมี 7 ประการ ดังนี้

1. ปิโย แปลว่า เป็นผู้น่ารัก หรือเป็นที่รัก หมายถึง เป็นบุคคลที่ประกอบด้วย ความเมตตา เป็นที่สบายใจเมื่อเข้าใกล้ ทำให้เกิดความสุข สดชื่นสดใส เกิดความเบิกบานใจอยู่เป็น นิตย์ อีกทั้ง ยังได้สนทนาพูดคุยกันยิ่งสบายใจ กัลยาณมิตรที่ดีจะทำให้เกิดรู้สึกเช่นนี้ อาทิ พระพุทธเจ้าทำให้พระสาวกมีความสดชื่น มีความอบอุ่นใจ มีความสบายใจ โดยท่านมีเมตตา มี ลักษณะเป็นปิโย ก็จะรู้สึกสบายใจ ชุ่มฉ่ำใจเหมือนมีเพื่อนดูแลอยู่ตลอดเวลา

2. ครุ แปลว่า เป็นที่เคารพ หมายถึง เป็นบุคคลที่มีความหนักแน่น อุดมด้วย ปัญญาทั้งทางโลก และทางธรรมอย่างสมบูรณ์พร้อม จนกระทั่งตระหนักและซาบซึ้งได้ดีว่า อะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว อะไรควร อะไรไม่ควร อะไรเป็นบุญ อะไรเป็นบาป แล้วดำเนินชีวิตไป ในทางที่ถูกต้อง และเป็นบุญเป็นกุศลอย่างมั่นคงแน่วแน่ ทั้งไม่หวั่นไหวต่อความยั่วยวนของ สิ่งแวดล้อมที่ทำให้จิตใจตกต่ำ อีกทั้ง เป็นคนรักความยุติธรรมเป็นที่สุด ไม่ว่าต่อหน้าเป็นอย่างไร ลับหลังก็เป็นอย่างนั้น มีพร้อมทั้งความเมตตากรุณาอยู่เป็นนิจกับทุกคนที่เกี่ยวข้อง คุณสมบัตินี้จะ หล่อหลอมให้กัลยาณมิตรเป็นที่น่าเคารพของชนทั้งปวง

3. ภาวนีโย แปลว่า เป็นที่เทิดทูนเจริญใจ หมายถึง เป็นบุคคลที่สามารถเป็น แบบอย่างให้ผู้อื่นได้ โดยถึงพร้อมด้วยคุณธรรม อีกทั้งมีความประพฤติดีงาม และทำให้บุคคลเกิด ความรู้สึกที่เรียกว่า จรรโลงใจ มีกำลังใจ และอยากจะทำตามแบบอย่างนั้นๆ อีกทั้งทำให้มี ความก้าวหน้าในชีวิต ทั้งนี้ มีพุทธพจน์ที่ตรัสถึงพระภิกษุเถระเป็นที่เจริญใจไว้ว่า เพราะ ประกอบด้วยธรรม 5 ประการคือ “ไม่กำหนดในสิ่งที่เป็นเหตุให้กำหนด ไม่ขัดเคืองในสิ่งที่เป็นเหตุให้ ขัดเคือง ไม่หลงในสิ่งที่เป็นเหตุให้หลง ไม่โกรธในสิ่งที่เป็นเหตุให้โกรธ ไม่มัวเมาในสิ่งที่เป็นเหตุให้มัว เมา”หรือ “เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะ เป็นผู้ปราศจากโมหะ เป็นผู้ไม่ลบหลู่คุณท่าน เป็นผู้ไม่ตีตนเสมอ”

4. วัตตาคจะ แปลว่า สามารถว่ากล่าวตักเตือน เป็นนักพูด หมายถึง เป็นบุคคลที่ฉลาดในการใช้ถ้อยคำ น่ารัก มีเหตุผล มีหลักการ และพูดถูกจังหวะ การพูดนี้เป็นสิ่งสำคัญอันหนึ่งที่ช่วยให้ผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรประสบความสำเร็จในการชักนำบุคคลผู้หลงผิด ท้อแท้ หดก่ำลงใจ หรือหมดความยินดีในการทำหน้าที่ ให้กลับมีความเห็นถูก มีกำลังใจ เกิดความยินดีที่จะทำหน้าที่นั้นๆต่อไป อาทิ บุพการีหรือครูอาจารย์เป็นกัลยาณมิตร คอยชี้แนะ อบรมถ่ายทอด จนกระทั่งติดเป็นอุปนิสัย และเป็นการอบรมสั่งสอนที่ไม่รู้สึกรำคาญหรือรังเกียจแต่ประการใด

5. วจนักขโม แปลว่า อดทนต่อถ้อยคำของคนรอบข้าง หมายถึง เป็นบุคคลผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรนั้นเมื่อถึงเวลาจะว่ากล่าวสอนจำต้องว่ากล่าวสอน แนะนำ โดยการสอน การแนะนำนั้น แม้จะเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ แต่สำหรับผู้เป็นมิถิณาทิฐแล้ว คือผู้ไม่มีศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา ย่อมไม่เป็นที่ชอบใจ จึงแสดงออกมาในรูปแบบของการใช้ถ้อยคำที่หยาบคาย ต่อต้าน ตีเตียน สำหรับผู้เป็นสัมมาทิฐิย่อมชอบใจแสดงออกมาในรูปแบบของการสรรเสริญ ยกย่อง แสดงความพอใจ เมื่อธรรมดาคือเป็นเช่นนี้ ผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรจะต้องรู้เท่าทัน พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษาซักถามอยู่เสมอ อดทนฟังได้ทั้งถ้อยคำที่ไม่น่าปรารถนา และถ้อยคำที่น่าพอใจ คือไม่ยินดียินร้ายจนเกินไป ทั้งนี้ การอดทนต่อถ้อยคำที่ไม่น่ายินดีก็ไม่น่าว่ายากยิ่งแล้ว สิ่งที่ยากยิ่งกว่าคือการอดทนต่อสิ่งที่น่ายินดี

6. คัมภีร์ญจะ กะถัง กัตตา แปลว่า เป็นผู้กล่าวถ้อยคำลึกซึ้ง สอนได้ลึกซึ้ง หมายถึง เป็นบุคคลที่สามารถนำเรื่องที่ยากมาอธิบายให้เห็นภาพพจน์ที่เข้าใจได้ง่าย หรือสามารถทำให้บุคคลเข้าถึงสิ่งที่ลึกซึ้งให้ยิ่งๆขึ้นไป อันจะเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลสามารถก้าวหน้าในการปฏิบัติได้ เช่น สามารถนำไปแก้ไขปัญหาก็ประสบได้โดยง่าย หากเรื่องลึกซึ้งขึ้นมากแล้ว บุคคลนั้นไม่สามารถแนะนำได้ก็จะทำให้ผู้เรียนรู้อยู่ในระดับธรรมดา ความก้าวหน้าในการปฏิบัติก็ไม่เป็นไปเท่าที่ควร หรือไปไม่ถึงที่สุด จึงจะต้องมีคุณสมบัติที่สามารถแถลงชี้แจงเรื่องลึกซึ้งได้ด้วย

7. โน จัฏฐาเน นิโยชะเย แปลว่า ไม่ชักนำไปในทางเสื่อม หมายถึง เป็นบุคคลที่ประพฤติตนอยู่ในทำนองคลองธรรม ไม่ทำเรื่องเสื่อมเสีย ป้องกันไม่ให้ทำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ เกื้อกูล มีคติเป็นทุกข์ ทำให้เกิดความรู้สึกสลายใจ ปลอดภัยปลอดภัยขึ้นมาว่า จะไม่ทำให้เกิดความเสียหาย และออกนอกกลุ่มนอกทางที่ผิด ชักชวนให้ทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ เกื้อกูล และมีคติเป็นสุข

หากบุคคลใดมีคุณสมบัติทั้ง 7 ประการนี้ ย่อมทำให้ผู้นั้นเป็นผู้มีคุณประโยชน์แก่ชาวโลก ดังความในพุทธภาษิตที่ตรัสสรุปไว้ว่า “มิตรเป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นที่ยกย่อง เป็นนักพูด เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้ ไม่ชักนำไปในอวิชชาในโลกนี้ ฐานะเหล่านี้มีอยู่ในบุคคลใด บุคคลนั้นจัดว่าเป็นมิตรผู้มุ่งประโยชน์ และอนุเคราะห์ ผู้ต้องการจะคบมิตร ควรคบมิตรเช่นนั้นแม้จะถูกขับไล่ก็ตาม”

2.2.2.2 ประเภทของการมีกัลยาณมิตร

กัลยาณมิตรไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเพื่อนที่ดีอย่างในความหมายสามัญเท่านั้น แต่มีความหมายครอบคลุมทั้งตัวบุคคลผู้อบรมสั่งสอน เช่น พ่อ แม่ ครูอาจารย์ เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2555: 565) การศึกษาการมีกัลยาณมิตรจึงควรศึกษาให้ครอบคลุมโดยศึกษาในผู้ที่มีความใกล้ชิด และมีอิทธิพลต่อกลุ่มนักเรียน ทั้งนี้ กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของนักเรียนมากที่สุดคือ ผู้ปกครอง ครู และเพื่อน (ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ. 2540: 105) นอกจากกลุ่มคนดังกล่าวที่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อนักเรียนแล้ว ในปัจจุบันมีสิ่งหนึ่งที่มีอิทธิพล และได้รับความสนใจจากสังคมในวงกว้าง นั่นคือ สื่อ หรือ สื่อมวลชน อันเป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่างแหล่งกำเนิดสารกับผู้รับสาร (Heinich et al. 2002: 5) หรือ สื่อเป็นตัวกลางที่จะสามารถนำสารจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสารที่ประกอบไปด้วยคนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาเดียวกันหรือระยะเวลาใกล้เคียงกัน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น (บุญยศิษย์ บุญโพธิ์. 2553: 86) สื่อทั้งหลายเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบแก่เด็กและเยาวชนอย่างมาก ทั้งการเลียนแบบ การสร้างค่านิยมและทัศนคติในเรื่องต่างๆ การส่งเสริมการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมทางสังคม โดยสื่อมีศักยภาพทั้งทางบวกและลบอยู่ในตัวของมันเอง (มนัสวินี จันทะเลิศ. 2548: 3) ตัวอย่างเช่น สื่อนำเสนอเนื้อหาที่มีความรุนแรง ทำให้นักเรียนเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมรุนแรง และสร้างค่านิยมด้านความรุนแรงขึ้นแก่วัยรุ่น แต่หากสื่อนำเสนอพฤติกรรมสร้างสรรค์สังคม อาทิ พฤติกรรมจิตสาธารณะ ก็จะทำให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่สร้างสรรค์แก่สังคม และมีค่านิยมหรือทัศนคติที่ดีต่อการให้ความช่วยเหลือ และการมีส่วนร่วมต่อสังคม ซึ่งหากสื่อทำหน้าที่นำเสนอสิ่งดีๆดังตัวอย่างข้างต้น สื่อก็สามารถเป็นกัลยาณมิตรที่ดีของนักเรียนได้ ดังคำกล่าวของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2555: 565) ที่ว่า ความมีกัลยาณมิตรมีความหมายครอบคลุมถึงบุคคลผู้อบรมสั่งสอน เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ แล้ว ยังรวมถึงหนังสือ สื่อมวลชน บุคคลตัวอย่าง เช่น ผู้ประสบความสำเร็จ สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดีงาม และเป็นประโยชน์อีกด้วย ทั้งนี้ แม้อินเทอร์เน็ตจะอยู่หลากหลายประเภท เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น แต่หากทำการศึกษาสื่อในฐานะกัลยาณมิตรของนักเรียนแล้ว ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเพียงสื่ออินเทอร์เน็ต และโทรทัศน์ เท่านั้น เนื่องจากสื่อทั้ง 2 ประเภท เป็นสื่อที่นักเรียนวัยรุ่นใช้มากที่สุด โดยจากการศึกษาของวังทราย อินทะวัน (2553: 23-50) เรื่องพฤติกรรมการบริโภคสื่อประเภทต่างๆของวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า วัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 12-25 ปี มีการบริโภคสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด ร้อยละ 45.45 รองลงมาคือโทรทัศน์ ร้อยละ 32.95 หนังสือพิมพ์ ร้อยละ 10.91 และวิทยุ ร้อยละ 10.68 ตามลำดับ จากการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสื่ออินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่วัยรุ่นใช้มากที่สุด ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาในสื่ออินเทอร์เน็ต แต่การศึกษาในสื่ออินเทอร์เน็ตเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอต่อการวิจัยครั้งนี้ เพราะการวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างในเขตจังหวัดลำพูนซึ่งไม่ใช่เขตเมืองใหญ่จึงอาจเป็นไปได้ว่าบางครัวเรือนยังไม่มี การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาสื่อโทรทัศน์อันเป็นสื่อที่วัยรุ่นใช้มากเป็นอันดับสอง และยังเป็นสื่อที่มีใช้อย่าง

กว้างขวางและเข้าถึงได้ง่าย ดังนั้นจึงเลือกศึกษาทั้งในสื่ออินเทอร์เน็ต และโทรทัศน์ด้วย จากเหตุผลทั้งหลายจึงทำให้การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม คือ การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร การมีครูเป็นกัลยาณมิตร และการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตร โดยผู้วิจัยประมวลคุณสมบัติของกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม จากความหมายของกัลยาณมิตรตามหลักพุทธธรรม และกัลยาณมิตรธรรม 7 ดังตาราง 4

ตาราง 4 คุณสมบัติของกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม

คุณสมบัติ	ผู้ปกครอง	เพื่อน	ครู	สื่อ
1. เป็นผู้น่ารัก มีความเมตตา ทำให้เมตตา ทำให้นักเรียนสบายใจ และเกิดความสุข	เมตตา ทำให้นักเรียนสบายใจ และเกิดความสุข	เมตตา ทำให้นักเรียนสบายใจ และเกิดความสุข	เมตตา ทำให้นักเรียนสบายใจ และเกิดความสุข	เมตตา ทำให้นักเรียนสบายใจ และเกิดความสุข
2. เป็นที่เคารพ อุดม มีความรอบรู้ทั้งด้านการศึกษาทั้งทางโลก ด้านการดำเนินชีวิต และทางธรรม ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง	มีความรอบรู้ทั้งด้านการศึกษาทั้งทางโลก ด้านการดำเนินชีวิต และทางธรรม ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง	มีความรอบรู้ทั้งด้านการศึกษาทั้งทางโลก ด้านการดำเนินชีวิต และทางธรรม ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง	มีความรอบรู้ทั้งด้านการศึกษาทั้งทางโลก ด้านการดำเนินชีวิต และทางธรรม ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง	มีความรอบรู้ทั้งด้านการศึกษาทั้งทางโลก ด้านการดำเนินชีวิต และทางธรรม ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง
3. เป็นที่เกื้อหนุน เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม และความประพฤติดีงาม	เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม และความประพฤติดีงาม	เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม และความประพฤติดีงาม	เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม และความประพฤติดีงาม	เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม และความประพฤติดีงาม

ตาราง 4 (ต่อ)

คุณสมบัติ	ผู้ปกครอง	เพื่อน	ครู	สื่อ
4. เป็นผู้ว่ากล่าว	ตักเตือนโดยใช้เหตุผล นำรับฟัง คำที่นำรับฟัง มีเหตุมีผล ชักนำและให้ พุดชักนำนักเรียนที่หลงผิด ท้อแท้ หรือหมดกำลังใจให้ดีขึ้นได้	ตักเตือนอย่างมีเหตุผล นำรับฟัง คอยชักนำและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน	ตักเตือนโดยใช้เหตุผล นำรับฟัง ชักนำและให้กำลังใจนักเรียนให้ดีขึ้นได้	ใช้ภาษาที่เหมาะสม นำเสนอข้อมูลอย่างมีเหตุผลสามารถชักนำให้กำลังใจนักเรียนได้
5. อดทนต่อถ้อยคำ	พร้อมจะรับฟัง คำปรึกษา ชักถามอยู่เสมอ รู้เท่าทัน และอดทนฟังทั้งถ้อยคำที่น่าพอใจ และไม่นาพอใจ	อยู่เคียงข้าง พร้อมจะรับฟัง คำปรึกษา คอยรับฟังคำปรึกษา รู้เท่าทัน และอดทนฟังทั้งถ้อยคำที่น่าพอใจ และไม่นาพอใจ	พร้อมจะรับฟัง คำปรึกษา ชักถาม อีกทั้งรู้เท่าทัน และอดทนฟังได้ทั้งถ้อยคำติชมจากคนรอบข้าง	มีช่องทางให้แสดงความเห็น ชักถามข้อสงสัย หรือรับฟัง คำปรึกษา และอดทนฟังได้ทั้งถ้อยคำติชมจากผู้ชม
6. สอนได้ลึกซึ้ง	อบรมสั่งสอน อธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย หรืออธิบายให้ยากให้เป็นเรื่องง่าย หรือให้นักเรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และนักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้	อธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย หรือให้นักเรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติได้	อบรมสั่งสอน นักเรียนในเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย หรือให้นักเรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติได้	มีวิธีการนำเสนอความรู้ให้นักเรียนเข้าใจได้ หรือเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติได้
7. ไม่ชักนำไปในทางเสื่อม	ไม่ชักนำให้ทำเรื่องเสื่อมเสีย เรื่องเสื่อมเสีย อีกทั้งชักชวนให้ทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์	ไม่ชักนำให้ทำเรื่องเสื่อมเสีย เรื่องเสื่อมเสีย อีกทั้งชักชวนนักเรียนให้ทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์	ดูแลไม่ให้ นักเรียนทำเรื่องเสื่อมเสียใดๆ และส่งเสริมให้ทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์	เนื้อหาในสื่อไม่ชักนำให้ทำเรื่องเสื่อมเสียใดๆ และคอยชักชวนให้ทำแต่สิ่งที่ เป็นประโยชน์

สำหรับการวิจัยนี้ได้ให้ความหมายของการมีกัลยาณมิตรว่า หมายถึง การมีบุคคลผู้แวดล้อมที่ดีของนักเรียน โดยผู้ที่มีความใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อนักเรียน ได้แก่ ผู้ปกครอง เพื่อน ครู และสื่อ โดยจากการประมวลคุณสมบัติของกัลยาณมิตรสามารถสรุปการมีกัลยาณมิตรทั้ง 4 กลุ่ม ได้ดังนี้

(1) การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง นักเรียนมีผู้ปกครองที่มีคุณลักษณะของกัลยาณมิตรที่ดี ดังนี้

- ผู้ปกครองมีเมตตา ทำให้นักเรียนมีความสุข และสบายใจเมื่อใกล้ชิดหรือพูดคุย
- ผู้ปกครองมีความรอบรู้ทั้งด้านการดำเนินชีวิต คุณธรรมจริยธรรม และใช้ชีวิตอย่างถูกต้อง
- ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม ความประพฤติที่ดี และทำให้นักเรียนอยากทำตาม
- ผู้ปกครองตักเตือนโดยใช้เหตุผล นำรับฟัง ชักนำและให้กำลังใจนักเรียนให้ดีขึ้นได้
- ผู้ปกครองพร้อมจะรับฟังคำปรึกษาซักถาม รู้เท่าทันและอดทนฟังได้ทั้งคำติชมจากคนรอบข้าง
- ผู้ปกครองอบรมสั่งสอนนักเรียนในเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย หรือให้เข้าใจได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติได้
- ผู้ปกครองไม่ชักนำให้ทำเรื่องเสื่อมเสียใดๆ และชักชวนนักเรียนให้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคม

(2) การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง นักเรียนมีเพื่อนที่มีคุณลักษณะของกัลยาณมิตรที่ดี ดังนี้

- เพื่อนมีเมตตาปรารถนาดีทำให้นักเรียนมีความสุข และสบายใจเมื่อใกล้ชิดหรือพูดคุย
- เพื่อนมีความรู้คู่คุณธรรม และใช้ชีวิตอย่างถูกต้อง
- เพื่อนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม ความประพฤติที่ดี ทำให้นักเรียนอยากทำตาม
- เพื่อนตักเตือนอย่างมีเหตุผลนำรับฟัง คอยชักนำและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน
- เพื่อนอยู่เคียงข้าง คอยรับฟังคำปรึกษา รู้เท่าทันและอดทนฟังได้ทั้งคำติชมจากคนรอบข้าง
- เพื่อนอธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย หรือให้นักเรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติได้
- เพื่อนไม่ชักนำให้ทำเรื่องเสื่อมเสียใดๆ และชักชวนนักเรียนให้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคม

(3) การมีครูเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง นักเรียนมีครูที่มีคุณลักษณะของ กัลยาณมิตรที่ดี ดังนี้

- ครูมีเมตตา ทำให้นักเรียนมีความสุขและสบายใจ เมื่อใกล้ชีวิตหรือพุดคุย
- ครูมีความรอบรู้ทางวิชาการ มีคุณธรรมจริยธรรม และใช้ชีวิตอย่างถูกต้อง
- ครูเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม ความประพฤติที่ดี และทำให้นักเรียนอยากทำตาม
- ครูตักเตือนโดยใช้เหตุผลน่ารับฟัง ชักนำและให้กำลังใจนักเรียนให้ดีขึ้นได้
- ครูพร้อมจะรับฟังคำปรึกษาซักถาม รู้เท่าทันและอดทนฟังได้ทั้งคำติชมจากคนรอบข้าง
- ครูอบรมสั่งสอนนักเรียนในเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย หรือให้เข้าใจได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติได้
- ครูดูแลไม่ให้นักเรียนทำเรื่องเสื่อมเสียใดๆ และส่งเสริมให้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคม

(4) การมีสื่อเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง นักเรียนมีสื่อที่มีคุณลักษณะของ กัลยาณมิตรที่ดี ดังนี้

- สื่อมีความน่าสนใจ ทำให้นักเรียนเกิดความสุข ความสบายใจเมื่อได้ใช้หรือรับสื่อนั้น
- สื่อให้ความรู้หลากหลายอันเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของนักเรียนที่ไม่ขัดกับคุณธรรม
- สื่อมีเนื้อหาเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม ความประพฤติที่ดี และทำให้นักเรียนอยากทำตาม
- สื่อใช้ภาษาที่เหมาะสม นำเสนอข้อมูลอย่างมีเหตุผลสามารถชักนำให้กำลังใจนักเรียนได้
- สื่อมีช่องทางให้แสดงความเห็น ซักถามข้อสงสัย หรือรับฟังคำปรึกษา และอดทนฟังได้ทั้งคำติชมจากผู้ชม
- สื่อมีวิธีการนำเสนอความรู้ให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย หรือเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติได้
- เนื้อหาในสื่อไม่ชักนำให้ทำเรื่องเสื่อมเสียใดๆ และคอยชักชวนให้ทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคม

2.2.3 การวัดการมีกัลยาณมิตร

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกัลยาณมิตร พบว่างานวิจัยที่ผ่านมามีการวัดกัลยาณมิตรโดยใช้แบบวัดที่มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ดังนี้

ฉัตรชัย เสนสาย (2553: 55-56) ได้สร้างแบบวัดกัลยาณมิตร ที่มีลักษณะของเป็นมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 6 ระดับ คือ จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย จำนวน 42 ข้อ เพื่อใช้วัดกัลยาณมิตร 3 กลุ่ม คือ ผู้ปกครอง เพื่อน และครู และได้แบ่งแบบวัดออกเป็น 3 ชุด คือ เกี่ยวกับผู้ปกครองของฉัน เกี่ยวกับเพื่อนของฉัน และเกี่ยวกับครูของฉัน โดยแบบวัดชุดเกี่ยวกับผู้ปกครองของฉันมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .33 ถึง .75 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .87 แบบวัดชุดเกี่ยวกับเพื่อนของฉันมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .26 ถึง .60 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .82 และแบบวัดชุดเกี่ยวกับครูของฉันมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .44 ถึง .85 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .93 ตัวอย่างข้อคำถาม มีดังนี้

ข้อ1 พ่อแม่ฉันให้ความเป็นกันเองสนิทสนมกับฉัน

ข้อ2 เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ด้านความรู้วิชาการ

จากการทบทวนการวัดกัลยาณมิตรจากงานวิจัยที่ผ่านมา สามารถสรุปได้ว่าการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามฉันกับคนรอบข้างเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามแนวคิดพุทธธรรมเรื่องปรโตโฆสะ-กัลยาณมิตร และกัลยาณมิตรธรรม 7 อีกทั้งได้ศึกษาแนวทางในการสร้างข้อคำถามจากแบบวัดกัลยาณมิตรของฉัตรชัย เสนสาย (2553: 124-129) มีจำนวน 56 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ผู้ปกครองของฉัน เพื่อนของฉัน ครูของฉัน และสื่อในชีวิตประจำวันของฉัน ทั้งนี้ ลักษณะของแบบวัดเป็นมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 6 ระดับ คือ จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย นักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบวัดมากกว่า แสดงว่าเป็นนักเรียนที่มีกัลยาณมิตรมากกว่านักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบวัดน้อยกว่า

2.2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีกัลยาณมิตรกับจิตสาธารณะ

จากการประมวลเอกสารงานวิจัยพบงานวิจัยที่คล้ายคลึงกับการมีกัลยาณมิตร โดยมียานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยครอบครัวหรือผู้ปกครองกับจิตสาธารณะ ตัวอย่างเช่น การวิจัยของจุฑาทพร นาครอด (2554: 127-131) เกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 พบว่า การมีจิตสาธารณะได้รับอิทธิพลทางตรงจากการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล .702 ส่วนอิทธิพลทางอ้อมจากการอบรมเลี้ยงดูทั้งสองแบบมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล .156 ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลถือเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ใช้ความเป็นกัลยาณมิตรในการเลี้ยงดูด้วย เช่น สามารถว่ากล่าวตักเตือนโดยใช้เหตุผล อีกทั้ง งานวิจัยของของพิมภา กำเนิดผล (2551: 113-115) เกี่ยวกับปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาเขต 1 จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัวมีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณเท่ากับ .080 ซึ่งการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัวถือเป็นการทำให้ที่กัลยาณมิตรของผู้ปกครอง

ในส่วนของงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเพื่อนกับจิตสาธารณะ พบงานวิจัยดังนี้ การศึกษาของธนิดา ทองมีเหลือ และคณะ (2550: 91-102) เกี่ยวกับปัจจัยทางจิตสังคมที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า ตัวแปรทางจิตสังคมที่สามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน และเอกลักษณ์แห่งตน โดยสามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ร้อยละ 38.1 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยจุฑาพร นาครอด (2554: 127-131) เกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 พบว่า การมีจิตสาธารณะได้รับอิทธิพลทางตรงจากสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล .248 จากงานวิจัยทั้ง 2 เรื่องดังกล่าว จะเห็นได้ว่าสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนมีความเกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ โดยในสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนนั้นคือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน และการเลียนแบบจิตสาธารณะซึ่งกันและกัน จึงถือได้ว่าเพื่อนทำหน้าที่เป็นกลายณมิตรที่ดี

ในส่วนของงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยการปลูกฝังจากโรงเรียนและครูกับจิตสาธารณะ ดังเช่น การศึกษาของจุฑาพร นาครอด (2554: 127-131) เกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 พบว่า การมีจิตสาธารณะได้รับอิทธิพลทางตรงจากการปลูกฝังจากโรงเรียน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล .558 ส่วนอิทธิพลทางอ้อมจากการปลูกฝังจากโรงเรียน มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล .112 สอดคล้องกับการศึกษาของของพิมภา กำเนิดผล (2551: 113-115) เกี่ยวกับปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาเขต 1 จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสถานศึกษามีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์พหุการถดถอยเท่ากับ .160 ทั้งนี้ การปลูกฝังจากโรงเรียน และการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสถานศึกษา คือ การที่ครูอบรมสั่งสอน เป็นตัวแบบ และส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสาธารณะ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าครูทำหน้าที่เป็นกลายณมิตรแก่นักเรียน

อีกทั้ง ยังพบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยสื่อกับพฤติกรรมเอื้อสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีส่วนคล้ายคลึงกับจิตสาธารณะ คือ เป็นพฤติกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเช่นกัน ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของคราห์และโมลเลอร์ (Krahe and Moller. 2011: 279-287) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการรายงานการเปิดรับสื่อที่มีความรุนแรงด้วยตนเองกับการจัดอันดับโดยครูเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าวและพฤติกรรมเอื้อสังคมของวัยรุ่นเยอรมัน พบว่า การเปิดรับสื่อที่มีความรุนแรงทั้งในสื่อภาพยนตร์ ละคร และวิดีโอเกมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมก้าวร้าว แต่การเปิดรับสื่อที่มีความรุนแรงทั้งในสื่อภาพยนตร์ ละคร และวิดีโอเกมมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมเอื้อสังคม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ายิ่งเปิดรับสื่อที่มีความรุนแรงเป็นตัวแทนทำให้มีพฤติกรรมก้าวร้าวเพิ่มขึ้น และมีพฤติกรรมเอื้อสังคมลดลง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของเซสทิลและบาร์โธโลว์ (Sestir and Bartholow. 2010: 934-942) เกี่ยวกับวิดีโอเกมที่มีความรุนแรงและไม่มี ความรุนแรงส่งผลต่อความรุนแรงและการเอื้อสังคม พบว่า ผู้เล่นเกมที่มีความรุนแรงแสดง ความ

รุนแรงทั้งทางพฤติกรรมและคำพูดมากกว่าการแสดงการเอื้อสังคม ในขณะที่ผู้เล่นเกมที่ไม่มีความรุนแรงอย่างเกมไขปริศนา มีการแสดงการเอื้อสังคมทั้งทางพฤติกรรมและคำพูดมากกว่าการแสดง ความรุนแรง ทั้งนี้ งานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าตัวแบบจากสื่อวิดีโอเกมส่งผลต่อความรุนแรงและการเอื้อสังคมได้ นอกจากงานวิจัยดังกล่าว ยังพบงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยสื่อกับจิตสาธารณะ ดังเช่น งานวิจัยของพิมภา กำเนิดผล (2551: 113-115) เกี่ยวกับปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับ จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาเขต 1 จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ พหุคูณ เท่ากับ .069 ทั้งนี้ การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสื่อมวลชน มีทั้งส่วนของการสนับสนุนให้ มีจิตสาธารณะ และส่วนของการเป็นแบบอย่างจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ ยังพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีกัลยาณมิตรกับจิตสาธารณะอีกด้วย เช่น การศึกษาของฉัตรชัย เสนสาย (2553: 89-100) เรื่องอิทธิพลของกัลยาณมิตร โยนิโสมนสิการ ความเชื่อในกุศลกรรมบถ 10 และปัจจัยทางจิตที่มีต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า กัลยาณมิตรซึ่งประกอบด้วยตัวแปรสองตัว คือ ผู้ปกครอง (ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ = .87) เพื่อน (ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ = .74) และครู (ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ = .91) มีอิทธิพลทางตรงต่อ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนอันมีจิตสาธารณะเป็นตัวชี้วัดหนึ่งในพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล .91 และกัลยาณมิตรมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของ นักเรียน โดยผ่านทางความเชื่อในกุศลกรรม 10 โยนิโสมนสิการ และลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ .98 .97 และ .94 ตามลำดับ

จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า บุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวส่งผลต่อการมีจิต สาธารณะของนักเรียน โดยผู้ปกครองมีบทบาทในการถ่ายทอด และการอบรมเลี้ยงดู หากอบรม เลี้ยงดูแบบให้เหตุผล และแบบรักสนับสนุน จะมีอิทธิพลต่อการมีจิตสาธารณะ ส่วนเพื่อนมีอิทธิพล ด้านสัมพันธภาพ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเลียนแบบพฤติกรรมซึ่งทำให้เกิด จิตสาธารณะได้ ในส่วนของโรงเรียนครูมีบทบาทในการปลูกฝัง และถ่ายทอดจิตสาธารณะให้แก่ นักเรียน นอกจากนี้ สื่อถือเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนในการถ่ายทอดเนื้อหาในรูปแบบ ต่างๆ ซึ่งหากมีการถ่ายทอดการมีจิตสาธารณะจะส่งผลให้นักเรียนมีจิตสาธารณะได้ ทั้งนี้ บทบาท ดังกล่าวของกลุ่มบุคคลและสื่อมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับคุณสมบัติของกัลยาณมิตร เช่น การใช้ เหตุผล การเลียนแบบพฤติกรรมที่ดี และการอบรมสั่งสอน หรือการถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น ดังนั้น เมื่อผู้วิจัยศึกษากลุ่มบุคคลและสื่อดังกล่าวในฐานะของกัลยาณมิตร จะสามารถคาดการณ์ได้ว่าการมี กัลยาณมิตร ประกอบด้วย การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร การมีครู เป็นกัลยาณมิตร และการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตร สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียน ได้ นอกจากนี้ จากการกล่าวสรุปผลการวิจัยและการคาดการณ์ผลของปัจจัยการคิดแบบ โยนิโสมนสิการ และปัจจัยการมีกัลยาณมิตรที่มีต่อจิตสาธารณะดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถ คาดการณ์ถึงผลของการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิด แบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณ์ การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบอรรถธรรม

สัมพันธ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดแบบไร้กุศล และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน การมีกัลยาณมิตร ประกอบด้วย การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร การมีครูเป็นกัลยาณมิตร และการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตร ว่าสามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนได้

3. โรงเรียนวิถีพุทธ

การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน ในครั้งนี้เป็นการศึกษาในโรงเรียน 2 ประเภท คือ โรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัยจึงทบทวนเอกสารเพื่อทำความเข้าใจถึงลักษณะอันโดดเด่นของการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธดังนี้

โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม การแสวงปัญญาและเมตตา เป็นฐานในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ โรงเรียนวิถีพุทธมีลักษณะที่เน้นการจัดสภาพทุกด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาวัชรธรรม 4 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: 3)

1. สัมปยุตตสังสวะ (สับ-ปุ-ริ-สะ-สัง-เส-วะ) หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูล และสื่อที่ดี
2. สัทธัมมัสสวนะ (สัท-ธัม-มัส-สะ-วะ-นะ) หมายถึง เอาใจใส่ในการศึกษา โดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี
3. โยนิโสมนสิการ (โย-นิ-โส-มะ-นะ-สิ-การ) หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ พิจารณาหาเหตุผลที่ดี และถูกวิธี
4. ธรรมานุวัตรปฏิบัติ (ธัม-มา-นุ-ธัม-มะ-ปะ-ติ-ปัต-ติ) หมายถึง สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

นอกจากโรงเรียนวิถีพุทธจะเน้นการเรียนการสอนที่พัฒนาทางปัญญาด้วยการปรับใช้ไตรลักษณ์ และปัญญาวัชรธรรม 4 ประการแล้ว ยังนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอื่นๆมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนหลายหลักธรรม อาทิ อิทธิบาท 4 ขันธ์ 5 อริยสัจ 4 เป็นต้น ทั้งนี้ โรงเรียนวิถีพุทธยังมีการจัดกิจกรรมหลากหลาย ต่อเนื่อง และสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนรู้จักคิด และลงมือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาไปด้วยกัน โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น สวดมนต์ก่อนและหลังเลิกเรียน นั่งสมาธิ เวียนเทียนในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เข้าค่ายธรรมะ จัดกิจกรรมจิตอาสา เป็นต้น กิจกรรมต่างๆ นี้ยังเป็นกิจกรรมที่

สัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างโรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ในลักษณะของการเป็นกัลยาณมิตรระหว่างกันและมีการร่วมมือของหลายฝ่าย ทั้งสถานการศึกษา บ้าน วัด และสถาบันต่างๆในชุมชน ด้วยศรัทธาและความเพียรพยายามที่จะพัฒนาทั้งนักเรียน และสังคมตามวิถีแห่งพุทธธรรม เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (2557, สิงหาคม) อีกทั้ง ยังมีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่โดดเด่น ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ และจิตอาสาอีกด้วย โดยจากโครงการ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อสร้างความเป็นวิถีพุทธในวิถีชีวิตของนักเรียน ครู และ ผู้บริหารโรงเรียน ด้วยการปรับกระบวนการ กิจกรรม ในโรงเรียนให้เกิดขึ้นอย่างน้อย 29 ประการ ซึ่งประการที่ 10 ได้ระบุให้ ครูพานักเรียนทำกิจกรรมจิตอาสาสัปดาห์ละ 1 ครั้ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2556: 1-2) จึงทำให้โรงเรียนวิถีพุทธทั้งหลายนำหลัก 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธมีปรับใช้ในโรงเรียน ตัวอย่างเช่น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ รัชดา ได้มีการจัดยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมแก่ผู้เรียน โดยเน้นการส่งเสริมจิตสาธารณะด้วยการจัดกิจกรรมอาสาทั้งในและนอกโรงเรียน ปลุกจิตสำนึกให้ผู้เรียนอนุรักษ์ พัฒนาสิ่งแวดล้อม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม (โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ รัชดา. 2557: 4-6) และโรงเรียนป่าซาง จังหวัดลำพูน ได้มีการจัดยุทธศาสตร์ให้นักเรียนมีอัตลักษณ์ที่สำคัญข้อหนึ่งคือ เป็นคนดี อันหมายถึง ความสามารถปฏิบัติตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการมีจิตสาธารณะ โดยได้ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน อีกทั้ง มีการจัดกิจกรรมอาสาทั้งในและนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ (โรงเรียนป่าซาง จังหวัดลำพูน. 2557, เมษายน) เป็นต้น

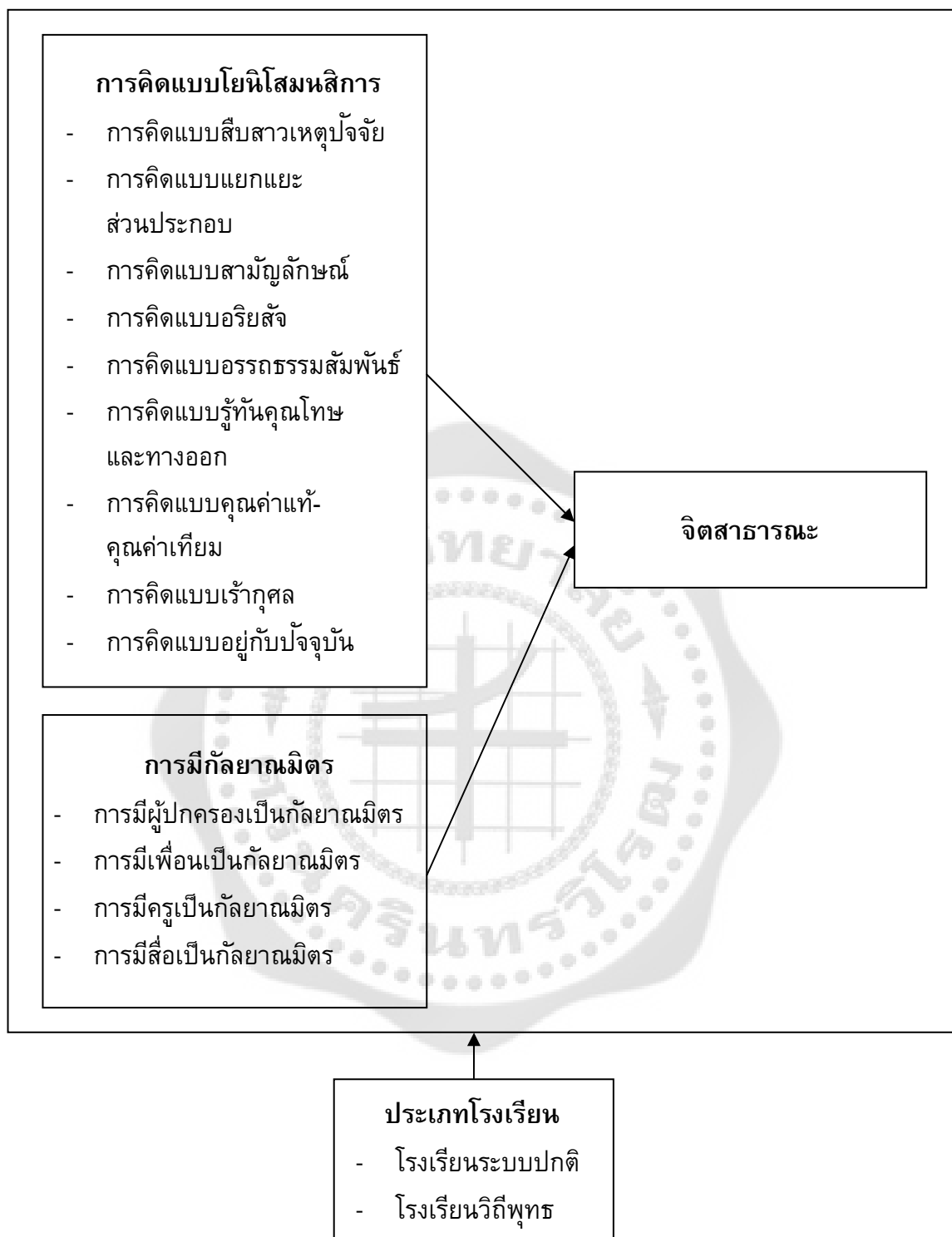
สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการขับเคลื่อนการเรียนการสอนของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ การพัฒนาบุคลากร แม้การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธจะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากร เช่น ครู และผู้บริหาร มีความสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนการสอน การเป็นแบบอย่างที่ดี การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ เช่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนา พัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ละเลิกอบายมุข ถือศีล5 การเป็นกัลยาณมิตร และการเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น (พระมหาวิชาญ สุวิชาโน. 2557, สิงหาคม)

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธดังกล่าวสรุปได้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนหลากหลายหลักธรรม ซึ่งทำให้ให้ผู้เรียนพัฒนาทางปัญญาควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยจิตสาธารณะเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งที่ทางโรงเรียนได้ส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมอาสาต่างๆอย่างสม่ำเสมอ มีการให้ความร่วมมือในด้านต่างๆด้วยความเป็นกัลยาณมิตรแก่กันของแต่ละหน่วยในชุมชน อีกทั้ง การพัฒนาบุคลากรให้เหมาะสมตามวิถีพุทธ จึงกล่าวได้ว่าโรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนที่มีความโดดเด่น และแตกต่างจากโรงเรียนระบบปกติอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดการณ์ได้ว่าการจัดการศึกษา กิจกรรม และบุคลากรในโรงเรียนส่งผลให้นักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธมีจิตสาธารณะที่สูง

กว่านักเรียนในโรงเรียนระบบปกติ อีกทั้ง การจัดการศึกษาที่นำหลักธรรมต่างๆมาประยุกต์ใช้ รวมถึงมีการส่งเสริมการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และส่งเสริมส่งให้บุคคลในโรงเรียน หน่วยในชุมชน เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อนักเรียน และระหว่างกัน จึงสามารถคาดการณ์ว่านักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ มีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรที่สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนระบบปกติ

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน ซึ่งประกอบไปด้วย โรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัยได้นำหลักพุทธธรรมมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย โดยหลักพุทธธรรมได้กล่าวถึง สัมมาทิฏฐิ อันเป็นแก่นของกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งมีกระบวนการ 3 ขั้นตอน ที่เรียกรวมกันว่าไตรสิกขา คือ การพัฒนาทางพฤติกรรม (ศีล) การพัฒนาทางจิตใจ (สมาธิ) และการพัฒนาทางปัญญา (ปัญญา) ทั้งนี้ สัมมาทิฏฐิจะเกิดขึ้นได้ด้วยปัจจัย 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน เรียกว่า โยนิโสมนสิการ และ ปัจจัยภายนอก เรียกว่า ปรโตโฆสะ-กัลยาณมิตร (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2556: 5) ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าเมื่อมีปัจจัยทั้ง 2 ปัจจัยแล้ว จะทำให้เกิดการพัฒนาจิตสาธารณะได้ ทั้งทางพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา โดยการศึกษาครั้งนี้เน้นการศึกษาที่พฤติกรรมจิตสาธารณะ ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะนั้น จึงได้ทำการศึกษาทั้งปัจจัยภายใน ได้แก่ การคิดแบบโยนิโสมนสิการอันเป็นวิธีทางปัญญานำไปสู่การศึกษา และการประพฤติดนในคุณธรรมต่างๆ และ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การมีกัลยาณมิตรอันเป็นบุคคลหรือสิ่งที่คอยช่วยเหลือ แนะนำ สั่งสอน และยังช่วยหนุนเสริมโยนิโสมนสิการ อันจะสามารถก้าวนำไปในกระบวนการศึกษา และการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2555: 563-626) นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งในโรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อศึกษาเปรียบเทียบจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนทั้ง 2 ระบบ ว่ามีจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรต่างกันหรือไม่ โดยมีกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. สมมติฐานในการวิจัย

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถีพุทธมีจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณ์ การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบบรรทัดธรรมสัมพันธ์ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดแบบเร้ากุศล และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน และการมีกัลยาณมิตร ประกอบด้วย การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร การมีครูเป็นกัลยาณมิตร และการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตรสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ

2. การคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถีพุทธ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน มีนักเรียน รวมทั้งหมดจำนวน 7,637 คน มาจากโรงเรียนจำนวน 17 โรงเรียน โดยเป็นโรงเรียนระบบปกติ จำนวน 13 โรงเรียน และโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 4 โรงเรียน

ตาราง 5 จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มประชากร

ประเภท โรงเรียน	ชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น			
		ม.1	ม.2	ม.3	รวม
ระบบปกติ	1. โรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน	462	657	491	1,610
	2. โรงเรียนจักรคำคณาทร	525	485	567	1,577
	3. โรงเรียนเวียงเจดีย์วิทยา	194	228	259	681
	4. โรงเรียนแม่ต๋นวิทยา	75	80	126	281
	5. โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม	77	90	105	272
	6. โรงเรียนน้ำดิบวิทยาคม	73	76	117	266
	7. โรงเรียนนาทรายวิทยาคม	50	90	109	249
	8. โรงเรียนบ้านแป้นพิทยาคม	69	85	92	246
	9. โรงเรียนป่าตาลบ้านธิพิทยา	56	79	104	239
	10. โรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม	82	74	72	228

ตาราง 5 (ต่อ)

ประเภท โรงเรียน	ชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น			
		ม.1	ม.2	ม.3	รวม
ระบบปกติ	11. โรงเรียนอุโมงค์ศิทธยาคม	49	60	91	200
	12. โรงเรียนบ้านโสมรัตนวิทยา	45	35	43	123
	13. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 26	21	28	30	79
	รวม	1,778	2,067	2,206	6,051
วิถิพุทธ	1. โรงเรียนธีรภานท์บ้านโสม	176	189	257	622
	2. โรงเรียนป่าซาง	109	170	210	489
	3. โรงเรียนนวมวิทย์ป่าซาง	79	74	88	241
	4. โรงเรียนทาสุมเงินวิทยาการ	61	82	91	234
	รวม	425	515	646	1,586
	รวมทั้งหมด	2,203	2,582	2,852	7,637

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน จำนวน 400 คน โดยเป็นนักเรียนโรงเรียนระบบปกติ จำนวน 200 คน และนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 200 คน ทั้งนี้ มีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970: 608) ที่ระบุว่า หากมีประชากรจำนวน 8,000 คน ควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 367 คน และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ซึ่งกำหนดไว้ว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และสามารถขยายผลการศึกษาไปสู่การศึกษาอื่นได้ดี ควรใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน ต่อ 1 ตัวแปรอิสระเป็นอย่างน้อย (Hair, et al. 1998: 164-166) ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ศึกษาตัวแปรอิสระ 10 ตัวแปร ในการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ จึงควรใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน จากเกณฑ์ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดให้มีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling unit) ซึ่งเริ่มการสุ่มจากโรงเรียนระบบปกติที่ละโรง เพื่อให้ได้จำนวนนักเรียน 200 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยสุ่มได้โรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน เป็นโรงเรียนแรก ซึ่งมีประชากร 1,610 คน และมีขนาดกลุ่มที่ใหญ่กว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยกำหนด จึงเลือกมาเพียง 1 โรง จากนั้นผู้วิจัยจึงทำการสุ่มจากโรงเรียนวิถิพุทธที่ละโรง เพื่อให้ได้จำนวนนักเรียน 200 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยสุ่มได้โรงเรียนวชิรป่าซาง เป็นโรงเรียนแรก ซึ่งมีประชากร 241 คน และมีขนาดกลุ่มที่ใหญ่กว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยกำหนด จึงเลือกมาเพียง 1 โรง เช่นกัน

2) ผู้วิจัยทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นปีตามสัดส่วนของประชากร โดยในโรงเรียนระบบปกติได้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 57 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 82 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 61 คน รวมทั้งหมด 200 คน ในโรงเรียนวิถิพุทธได้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 66 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 61 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 73 คน รวมทั้งหมด 200 คน

3) ผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling unit) เริ่มการสุ่มในโรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน ซึ่งในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีห้องเรียน จำนวน 13 ห้อง ห้องเรียนละประมาณ 28-46 คน ผู้วิจัยสุ่มห้องเรียนที่ 1 ได้มา จำนวน 46 คน และสุ่มห้องเรียนที่ 2 ได้มา จำนวน 45 คน ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีห้องเรียน จำนวน 12 ห้อง ห้องเรียนละประมาณ 35-50 คน ผู้วิจัยสุ่มห้องเรียนที่ 1 ได้มา จำนวน 48 คน และสุ่มห้องเรียนที่ 2 ได้มา จำนวน 47 คน และในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีห้องเรียน จำนวน 12 ห้อง ห้องเรียนละประมาณ 36-44 คน ผู้วิจัยสุ่มห้องเรียนที่ 1 ได้มา จำนวน 44 คน และสุ่มห้องเรียนที่ 2 ได้มา จำนวน 44 คน สำหรับโรงเรียนวชิรป่าซาง ทั้งในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 มีห้องเรียนระดับชั้นละ จำนวน 3 ห้อง ห้องเรียนละประมาณ 24-29 คน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงไม่ได้สุ่มห้องเรียน แต่ได้ใช้ทุกห้องเรียนเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ครบถ้วน

4) ผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling) ในนักเรียนแต่ละห้องเรียนให้ได้นักเรียนโรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ห้องเรียนที่ 1 จำนวน 29 คน ห้องเรียนที่ 2 จำนวน 28 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ห้องเรียนละ 41 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ห้องเรียนที่ 1 จำนวน 31 คน ห้องเรียนที่ 2 จำนวน 30 คน อีกทั้ง สุ่มให้นักเรียนโรงเรียนวชิรป่าซาง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ห้องเรียนละ 22 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ห้องเรียนที่ 1 จำนวน 21 คน ห้องเรียนที่ 2 และ 3 ห้องเรียนละ 20 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ห้องเรียนที่ 1 จำนวน 25 คน ห้องเรียนที่ 2 และ 3 ห้องเรียนละ 24 คน

จากขั้นตอนในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยดังตาราง 6

ตาราง 6 จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ประเภท โรงเรียน	ชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น			
		ม.1	ม.2	ม.3	รวม
ระบบปกติ	1. โรงเรียนสวนบุญโญฤๅปถัมภ์ ลำพูน	57	82	61	200
วิถีพุทธ	1. โรงเรียนวชิรป่าซาง	66	61	73	200
รวมทั้งหมด		123	143	134	400

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 3 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 ชื่อแบบสอบถามฉันกับกิจกรรมทางสังคม ใช้วัดจิตสาธารณะ จำนวน 15 ข้อ ฉบับที่ 2 ชื่อแบบสอบถามเหตุผลในการคิด ใช้วัดการคิดแบบโยนิโสมนสิการ จำนวน 18 ข้อ ฉบับที่ 3 ชื่อแบบสอบถามฉันกับคนรอบข้าง ใช้วัดการมีกัลยาณมิตร จำนวน 56 ข้อ รายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 3 ฉบับ มีดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามฉันกับกิจกรรมทางสังคม

แบบสอบถามฉันกับกิจกรรมทางสังคมเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จำนวน 15 ข้อ เพื่อใช้วัดจิตสาธารณะ โดยศึกษาแนวทางในการสร้างข้อคำถามจากแบบสอบถามวัดจิตสาธารณะของจุฑาพร นาครอด (2554: 158-160) ทั้งนี้ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราประมาณค่า (Rating scale) 6 ระดับ คือ จริงที่สุด ก่อนข้างจริง จริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย แบบสอบถามมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .303 ถึง .527 และมีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟา เท่ากับ .822

ตัวอย่างแบบสอบถามฉันกับกิจกรรมทางสังคม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ค่อนข้าง จริง	จริง	จริง ที่สุด
0.	ฉันพร้อมที่จะสนับสนุนการรณรงค์ทั้ง ขยะให้เป็นที่						
00.	เมื่อพบครูกำลังถือของหนัก ฉันรีบเดิน เลี่ยงไปอีกทาง เพราะกลัวครูจะเรียกใช้						

เกณฑ์การให้คะแนน

ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการตรวจให้คะแนนดังนี้ ข้อคำถามทางบวกตอบ 6 แสดงว่า จริงที่สุด ให้ 6 คะแนน ตอบ 5 แสดงว่า จริง ให้ 5 คะแนน ตอบ 4 แสดงว่า ค่อนข้างจริง ให้ 4 คะแนน ตอบ 3 แสดงว่า ค่อนข้างไม่จริง ให้ 3 คะแนน ตอบ 2 แสดงว่า ไม่จริง ให้ 2 คะแนน ตอบ 1 แสดงว่า ไม่จริงเลย ให้ 1 คะแนน ถ้าข้อคำถามทางลบให้คะแนนกลับกัน โดยนักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบสอบถามมากกว่า แสดงว่าเป็นนักเรียนที่มีจิตสาธารณะมากกว่านักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบสอบถามน้อยกว่า

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามเหตุผลในการคิด

แบบสอบถามเหตุผลในการคิดเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จำนวน 18 ข้อ โดยศึกษาแนวทางในการสร้างสถานการณ์และข้อคำถามจากแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดตามแนวโยนิโสมนสิการของจันทนา ศรีเทพ (2550: 65-74) และสร้างให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 9 แบบ คือ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะ ส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณ์ การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบบรรทัดธรรมสัมพันธ์ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดแบบเร้ากุศล และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน ทั้งนี้ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบอัตนัย โดยแต่ละข้อมีสถานการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน และมีข้อคำถามให้นักเรียนเขียนตอบอย่างแบบสอบถามมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อทั้งฉบับอยู่ระหว่าง .290 ถึง .726 และมีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟาทั้งฉบับ เท่ากับ .886 และมีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟาในส่วนของการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย เท่ากับ .358, การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ เท่ากับ .549, การคิดแบบสามัญลักษณ์ เท่ากับ .350, การคิดแบบอริยสัจ เท่ากับ .673, การคิดแบบบรรทัดธรรมสัมพันธ์ เท่ากับ .313, การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก เท่ากับ .538, การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม เท่ากับ .529, การคิดแบบเร้ากุศล เท่ากับ .586 และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน เท่ากับ .679

ตัวอย่างแบบวัดเหตุผลในการคิด

คำชี้แจง : สถานการณ์จำนวน 18 ข้อ ต่อไปนี้ เป็นสถานการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน ขอให้นักเรียนสมมติว่าหากตนเองอยู่ในสถานการณ์ดังกล่าวจะมีความคิดความรู้สึก หรือมีแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างไร โดยให้นักเรียนเขียนคำตอบได้อย่างอิสระตามบรรทัดที่กำหนดไว้ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

เรื่องที่๐: ทำบุญ ให้ทาน

ครอบครัวของนะโมนับถือและเคร่งครัดในการปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องการทำบุญ ให้ทานต่าง ๆ เมื่อมีคนมาขอให้ช่วยทำบุญ ขอบริจาค นะโมจะด้วยความเต็มใจเสมอ โดยในแต่ละครั้งนะโมจะทำบุญหรือบริจาคเงินจำนวนมาก เพราะเชื่อว่ายังบริจาคเงินมากเท่าไรยิ่งได้ผลบุญมากเท่านั้น แม้ว่าบางครั้งนะโมจะไม่มีเงินก็จะหยิบยืมเงินเพื่อนมาทำบุญก่อน และทุกครั้งที่ทำบุญนะโมจะพนมมือขอพรให้บุญกุศลที่ได้จากการทำบุญส่งผลให้ตนเอง และครอบครัวพบแต่ความสุขความเจริญรุ่งเรือง

นักเรียนคิดเห็นอย่างไรกับการทำบุญของนะโมที่ทำบุญหรือบริจาคเงินจำนวนมาก และหยิบยืมเงินเพื่อนมาทำบุญก่อน เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น

นักเรียนมีความคิดเห็นว่า.....

.....

เพราะ.....

.....

เกณฑ์การให้คะแนน

ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการตรวจให้คะแนนของการคิดทั้ง 9 แบบ ดังต่อไปนี้

เกณฑ์การให้คะแนนการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย

ระดับ คะแนน	ระดับการเลือกตอบ
0 น้อยที่สุด	ไม่สามารถพิจารณาเหตุการณ์ที่เป็นผลตามสภาวะที่เป็นจริง และไม่สามารถพิจารณาปัญหา โดยค้นหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาได้
1 น้อย	ไม่สามารถพิจารณาเหตุการณ์ที่เป็นผลตามสภาวะที่เป็นจริงได้ จึงค้นหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาได้น้อย
2 มาก	สามารถพิจารณาเหตุการณ์ที่เป็นผลตามสภาวะที่เป็นจริงได้ แต่พิจารณาปัญหาโดยค้นหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาได้ไม่ครบถ้วน
3 มากที่สุด	สามารถพิจารณาเหตุการณ์ที่เป็นผลตามสภาวะที่เป็นจริง และสามารถพิจารณาปัญหาโดยค้นหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาได้

เกณฑ์การให้คะแนนการคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ

ระดับ คะแนน	ระดับการเลือกตอบ
0 น้อยที่สุด	ไม่สามารถคิดถึงสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันได้ และไม่สามารถคิดวิเคราะห์โดยจำแนกแยกแยะ และจัดหมวดหมู่ได้
1 น้อย	สามารถคิดถึงสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันได้บางส่วน จึงคิดวิเคราะห์โดยจำแนกแยกแยะ และจัดหมวดหมู่ได้น้อย
2 มาก	สามารถคิดถึงสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันได้เป็นส่วนใหญ่ แต่คิดวิเคราะห์โดยจำแนกแยกแยะ และจัดหมวดหมู่ได้บางส่วน
3 มากที่สุด	สามารถคิดถึงสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันได้ครบถ้วน และสามารถคิดวิเคราะห์โดยจำแนกแยกแยะ และจัดหมวดหมู่ได้

เกณฑ์การให้คะแนนการคิดแบบสามัญลักษณ์

ระดับ คะแนน	ระดับการเลือกตอบ
0 น้อยที่สุด	ไม่สามารถรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายว่าเมื่อเกิดขึ้นก็ต้องดับไป ไม่เที่ยงแท้ และไม่สามารถยอมรับ หรือแก้ไขสิ่งต่างๆให้สอดคล้องกับความเป็นจริงได้
1 น้อย	สามารถรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายว่าเมื่อเกิดขึ้นก็ต้องดับไป ไม่เที่ยงแท้ได้บางส่วน จึงยอมรับ หรือแก้ไขสิ่งต่างๆให้สอดคล้องกับความเป็นจริงได้น้อย
2 มาก	สามารถรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายว่าเมื่อเกิดขึ้นก็ต้องดับไป ไม่เที่ยงแท้ได้เป็นส่วนใหญ่ และยอมรับ หรือแก้ไขสิ่งต่างๆให้สอดคล้องกับความเป็นจริงได้บางส่วน
3 มากที่สุด	สามารถรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายว่าเมื่อเกิดขึ้นก็ต้องดับไป ไม่เที่ยงแท้ได้ครบถ้วน และยอมรับ หรือแก้ไขสิ่งต่างๆได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริง

เกณฑ์การให้คะแนนการคิดแบบอริยสัจ

ระดับ คะแนน	ระดับการเลือกตอบ
0 น้อยที่สุด	บอกปัญหาและสาเหตุของปัญหาไม่ได้ และไม่สามารถเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาใดๆ
1 น้อย	บอกปัญหาและสาเหตุของปัญหาได้บางส่วน จึงเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาได้น้อย หรือไม่ตรงต้นเหตุ
2 มาก	บอกปัญหาและสาเหตุของปัญหาได้เป็นส่วนใหญ่ และเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาได้ตรงต้นเหตุเพียงบางส่วน
3 มากที่สุด	บอกปัญหาและสาเหตุของปัญหาได้อย่างถูกต้อง และเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาได้ตรงต้นเหตุ หรือไม่ออกนอกเรื่อง

เกณฑ์การให้คะแนนการคิดแบบบรรทัดธรรมสัมพันธ์

ระดับ คะแนน	ระดับการเลือกตอบ
0 น้อยที่สุด	ไม่เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักการและความมุ่งหมายได้ จึงไม่สามารถปฏิบัติหรือทำตามหลักการใดๆได้ตรงตามความมุ่งหมาย และกระทำการที่เคลื่อนคลาด หรือม่งมาย
1 น้อย	เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักการและความมุ่งหมายได้บางส่วน จึงปฏิบัติ หรือทำตามหลักการใดๆตรงตามความมุ่งหมายได้น้อย และกระทำการที่เคลื่อนคลาดหรือม่งมายบางส่วน
2 มาก	เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักการและความมุ่งหมายได้เป็นส่วนใหญ่ จึงปฏิบัติหรือทำตามหลักการใดๆตามความมุ่งหมายได้บางส่วน โดยกระทำการที่เคลื่อนคลาดหรือม่งมายเล็กน้อย
3 มากที่สุด	เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักการและความมุ่งหมายได้อย่างถูกต้อง จึงปฏิบัติหรือทำตามหลักการใดๆได้ถูกต้องตรงตามความมุ่งหมาย โดยไม่กระทำการที่เคลื่อนคลาดหรือม่งมาย

เกณฑ์การให้คะแนนการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก

ระดับ คะแนน	ระดับการเลือกตอบ
0 น้อยที่สุด	ไม่สามารถมองสิ่งทั้งหลายและยอมรับความจริงในทุกด้าน ทั้งด้านดีด้านเสีย หรือทั้งคุณและโทษ และไม่สามารถเลือกทางออกที่ดีได้
1 น้อย	มองสิ่งทั้งหลายและยอมรับความจริงเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น หรือไม่สามารถมองได้รอบด้าน จึงไม่สามารถเลือกทางออกที่ดีได้
2 มาก	มองสิ่งทั้งหลายและยอมรับความจริงได้เกือบทุกด้าน ทั้งด้านดีด้านเสีย หรือทั้งคุณและโทษ และสามารถเลือกทางออกได้แต่ยังไม่ดีที่สุด
3 มากที่สุด	มองสิ่งทั้งหลายและยอมรับความจริงในทุกด้าน ทั้งด้านดีด้านเสีย หรือทั้งคุณและโทษ อีกทั้ง สามารถเลือกทางออกที่ดีที่สุดได้

เกณฑ์การให้คะแนนการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม

ระดับ คะแนน	ระดับการเลือกตอบ
0 น้อยที่สุด	ไม่เข้าใจและไม่สามารถแยกแยะคุณค่าแท้คุณค่าเทียมของสิ่งทั้งหลายได้ และไม่สามารถเลือกเสพคุณค่าแท้ที่ประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้ หรือเลือกเสพแต่คุณค่าเทียม
1 น้อย	เข้าใจและแยกแยะคุณค่าแท้คุณค่าเทียมของสิ่งทั้งหลายได้บางส่วน และเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้น้อย
2 มาก	เข้าใจและแยกแยะคุณค่าแท้คุณค่าเทียมของสิ่งทั้งหลายได้เป็นส่วนใหญ่ และเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้บางส่วน
3 มากที่สุด	เข้าใจและแยกแยะคุณค่าแท้คุณค่าเทียมของสิ่งทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง และเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้อย่างแท้จริง

เกณฑ์การให้คะแนนการคิดแบบเร้ากุศล

ระดับ คะแนน	ระดับการเลือกตอบ
0 น้อยที่สุด	ไม่เข้าใจและไม่สามารถแยกแยะว่าความคิดใดเป็นกุศลหรือไม่เป็นกุศล จึงไม่สามารถคิดสกัดกัน ชัดเกลียดค้นหาที่จะเกิด หรือมีอยู่ให้หมดไปได้ และไม่สามารถส่งเสริมกุศลกรรมโดยชักนำความคิดไปในทางที่ดีงาม เป็นประโยชน์ได้
1 น้อย	เข้าใจและสามารถแยกแยะว่าความคิดใดเป็นกุศลหรือไม่เป็นกุศลได้บางส่วน จึงสามารถคิดสกัดกัน ชัดเกลียดค้นหา และสามารถส่งเสริมกุศลกรรมโดยชักนำความคิดไปในทางที่ดีงาม เป็นประโยชน์ได้น้อย
2 มาก	เข้าใจและสามารถแยกแยะว่าความคิดใดเป็นกุศลหรือไม่เป็นกุศลได้เป็นส่วนใหญ่ จึงสามารถคิดสกัดกัน ชัดเกลียดค้นหา และสามารถส่งเสริมกุศลกรรมโดยชักนำความคิดไปในทางที่ดีงาม เป็นประโยชน์ได้บางส่วน
3 มากที่สุด	เข้าใจและสามารถแยกแยะว่าความคิดใดเป็นกุศลหรือไม่เป็นกุศลได้อย่างถูกต้อง จึงสามารถคิดสกัดกัน ชัดเกลียดค้นหาไม่ให้เกิด หรือให้หมดไป และส่งเสริมกุศลกรรมโดยชักนำความคิดไปในทางที่ดีงาม เป็นประโยชน์ได้ทั้งหมด

เกณฑ์การให้คะแนนการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน

ระดับ คะแนน	ระดับการเลือกตอบ
0 น้อยที่สุด	ไม่มีสติระลึกอยู่กับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน คิดเกาะติดอดีตหรือเลื่อนลอยไปตามอนาคต และไม่ตระหนักรู้อะไรที่เป็นจริงในการทำหน้าที่
1 น้อย	ไม่มีสติระลึกอยู่กับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน คิดเกาะติดอดีตหรือเลื่อนลอยไปตามอนาคต แต่ตระหนักรู้อะไรที่เป็นจริงในการทำหน้าที่ได้บางส่วน
2 มาก	ไม่มีสติระลึกอยู่กับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน คิดเกาะติดอดีตหรือเลื่อนลอยไปตามอนาคตได้เป็นส่วนใหญ่ แต่ตระหนักรู้อะไรที่เป็นจริงในการทำหน้าที่
3 มากที่สุด	มีสติระลึกอยู่กับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันเท่านั้น ไม่คิดเกาะติดอดีตหรือเลื่อนลอยไปตามอนาคตได้ทั้งหมด อีกทั้ง ตระหนักรู้อะไรที่เป็นจริงในการทำหน้าที่

นักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบสอบถามมากกว่า แสดงว่าเป็นนักเรียนที่มีการคิดแบบโยนิโสมนสิการมากกว่านักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบสอบถามน้อยกว่า

ฉบับที่ 3 แบบสอบถามฉันกับคนรอบข้าง

แบบสอบถามฉันกับคนรอบข้างเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามแนวคิดพุทธธรรมเรื่อง ปรโตโฆสะ-กัลยาณมิตร และกัลยาณมิตรธรรม 7 อีกทั้งได้ศึกษาแนวทางในการสร้างข้อคำถามจากแบบสอบถามกัลยาณมิตรของจักรชัย เสนสาย (2553: 124-129) มีจำนวน 56 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ ผู้ปกครองของฉัน เพื่อนของฉัน ครูของฉัน และสื่อในชีวิตประจำวันของฉัน ทั้งนี้ ลักษณะของแบบวัดเป็นมาตราประมาณค่า (Rating scale) 6 ระดับ คือ จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย แบบสอบถามมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อทั้งหมดอยู่ระหว่าง .220 ถึง .630 มีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟาทั้งฉบับ เท่ากับ .947 และมีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟาในส่วนผู้ปกครองของฉัน เท่ากับ .866, เพื่อนของฉัน เท่ากับ .901, ครูของฉัน เท่ากับ .894 และสื่อในชีวิตประจำวันของฉัน เท่ากับ .799

ตัวอย่างแบบสอบถามฉันกับคนรอบข้าง

ส่วนที่ 1 ผู้ปกครองของฉัน

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วนึกถึงผู้ปกครองที่ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด จากนั้นโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับผู้ปกครองของนักเรียนมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ค่อนข้าง จริง	จริง	จริง ที่สุด
0.	ผู้ปกครองให้กำลังใจฉันเสมอ เมื่อฉัน ท้อแท้						
00.	ฉัน <u>ไม่</u> ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม เพราะเห็นว่าผู้ปกครองก็ <u>ไม่</u> ปฏิบัติตาม เช่นกัน						

ส่วนที่ 2 เพื่อนของฉัน

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วนึกถึงเพื่อนสนิทที่สุดของนักเรียน จากนั้นโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับเพื่อนของนักเรียนมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ค่อนข้าง จริง	จริง	จริง ที่สุด
0.	เพื่อนของฉันทำเรื่องเสื่อมเสีย และผิด กฎระเบียบของโรงเรียน						
00.	เพื่อนทำให้ฉันมีความสุข และเบิกบาน ใจเมื่อได้พูดคุยหรือใกล้ชิด						

ส่วนที่ 3 ครูของฉัน

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วนึกถึงครูที่นักเรียนใกล้ชิดที่สุด จากนั้นโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับครูของนักเรียนมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ค่อนข้าง จริง	จริง	จริง ที่สุด
0.	ครูของฉันให้ความรักและเอาใจใส่ต่อ ลูกศิษย์						
00.	เมื่อฉันหลงผิด ครู <u>ไม่</u> ยอมรับฟังเหตุผล และพูดซ้ำเติมให้ฉันรู้สึกเสียใจ						

ส่วนที่ 4 สื่อในชีวิตประจำวันของฉัน

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วนึกถึงสื่อโทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ตที่นักเรียนใช้บ่อยที่สุดว่ามีลักษณะการนำเสนอเนื้อหาอย่างไร หรือบุคคลในสื่อมีลักษณะเป็นอย่างไร จากนั้นโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ค่อนข้าง จริง	จริง	จริง ที่สุด
0.	เนื้อหาในสื่อทำให้ฉันรู้สึกตึงเครียดอยู่ บ่อยครั้ง						
00.	สื่อ มีวิธีการนำเสนอความรู้ที่ หลากหลาย สามารถอธิบายให้ฉัน เข้าใจได้อย่างถ่องแท้						

เกณฑ์การให้คะแนน

ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการตรวจให้คะแนนดังนี้ ข้อคำถามทางบวกตอบ 6 แสดงว่า จริงที่สุด ให้ 6 คะแนน ตอบ 5 แสดงว่า จริง ให้ 5 คะแนน ตอบ 4 แสดงว่า ค่อนข้างจริง ให้ 4 คะแนน ตอบ 3 แสดงว่า ค่อนข้างไม่จริง ให้ 3 คะแนน ตอบ 2 แสดงว่า ไม่จริง ให้ 2 คะแนน ตอบ 1 แสดงว่า ไม่จริงเลย ให้ 1 คะแนน ถ้าข้อคำถามทางลบให้คะแนนกลับกัน โดยนักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบสอบถามมากกว่า แสดงว่าเป็นนักเรียนที่มีกัลยาณมิตรมากกว่านักเรียนที่ตอบได้คะแนนจากแบบสอบถามน้อยกว่า

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น และเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้พัฒนาหรือปรับปรุงข้อคำถาม สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมานิยามตัวแปรที่ต้องการศึกษา
2. สร้างข้อวัดให้สอดคล้องกับนิยามตัวแปร และจุดมุ่งหมายในการวิจัย
3. นำแบบวัดที่สร้างขึ้นมาหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยนำแบบวัดไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบ และนำมาหาค่า IOC ที่มีค่าตั้งแต่ .05 ขึ้นไป
4. ปรับปรุงแก้ไขข้อวัดที่บกพร่อง ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้แบบวัดสามารถวัดได้เหมาะสมและถูกต้องตามนิยามตัวแปรนั้นๆ
5. นำแบบวัดไปทดลองใช้กับกลุ่มที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
6. นำแบบวัดที่ทดลองใช้แล้วมาหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) โดยการวิเคราะห์ดัชนีอำนาจจำแนก (Discrimination power index) ของแบบวัด และคัดเลือกข้อที่มีค่าสหสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้ง หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัดทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการขออนุญาตทำวิจัยในมนุษย์ และได้รับใบรับรองจริยธรรมการวิจัย (หมายเลขรับรอง: SWUEC/E-028/2558) จากนั้นผู้วิจัยจึงติดต่อขออนุญาตเข้าไปเก็บข้อมูลในแต่ ละโรงเรียนด้วยตนเอง โดยกำหนดวันและเวลาที่เข้าไปเก็บข้อมูลในโรงเรียนให้ชัดเจน
2. ผู้วิจัยเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนในแต่ละโรงเรียนทำด้วยตนเอง ก่อนการทำแบบสอบถามผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ให้นักเรียน หลังจากนั้นจึงให้นักเรียนทำแบบสอบถามพร้อมกันในชั้นเรียนวิชาแนะแนวโดยไม่จำกัดเวลา
3. ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ให้อาจารย์ผู้สอนวิชาแนะแนวเป็นผู้เก็บรวบรวมแบบสอบถามจากนักเรียน เนื่องจากแบบสอบถามมีส่วนที่เป็นอัตนัยที่นักเรียนสามารถตอบได้อย่างอิสระโดยไม่จำกัดเวลา จึงใช้ระยะเวลานานในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งในบางช่วงผู้วิจัยไม่สามารถเข้าไปเก็บข้อมูลได้ด้วยตนเองจึงขอความอนุเคราะห์ให้อาจารย์เป็นผู้ดูแล ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ขอเก็บข้อมูลเป็นจำนวน 500 ฉบับ ซึ่งเก็บเพิ่มเติมมากกว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้จริง คิดเป็นร้อยละ 25
4. ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 436 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 87.2 จากที่แจกไปจำนวน 500 ฉบับ จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ในการตอบแบบสอบถามพบว่ามีแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 414 ฉบับ ผู้วิจัยเลือกมาจำนวน 400 ฉบับ และนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงบรรยาย

การวิเคราะห์สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive statistics) ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนก ตามข้อมูลพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนที่วัดตัวแปรต่างๆ

2. การหาคุณภาพเครื่องมือ

2.1 การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คือ การหาค่าดัชนีความสอดคล้องของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยใช้สูตร

$$IOC = \Sigma R/N$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง

R แทน ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ΣR แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ทั้งนี้ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไป (กรมวิชาการ, 2545: 84)

2.2 การหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) คือ การหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถาม โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อและคะแนนรวมทั้งฉบับ (Item-total correlation) โดยใช้สูตรการหาค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product moment correlation) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

2.3 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ของครอนบัค (Cronbach)

3. การทดสอบสมมติฐาน

3.1 การวิเคราะห์ทดสอบค่าที (Independent sample t-test) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1 คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถืพุทธมิตติสาธณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณ์ การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบบรรณธรรมสัมพันธ์ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดแบบเร้ากุศล และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน และการมีกัลยาณมิตร ประกอบด้วย การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร การมีครูเป็นกัลยาณมิตร และการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตรสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ

3.2 วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) โดยใช้วิธีการแบบปกติ (Enter) และแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise) ในการหาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 2 คือ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม สามารถร่วมกันพยากรณ์ จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถีพุทธ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ตอน ดังนี้
ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	จำนวนคนในกลุ่ม
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
SD	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณา t - distribution
r	แทน	ค่าสหสัมพันธ์
b	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนาย ซึ่งทำนายในรูปแบบ คะแนนดิบ
β	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนาย ซึ่งทำนายในรูปแบบ คะแนนมาตรฐาน
a	แทน	ค่าคงที่
SE _b	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์ถดถอย
SE _{cst}	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์
R	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงพหุคูณ
R ²	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการพยากรณ์
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณา F - distribution
p	แทน	ค่าความน่าจะเป็น
*	แทน	มีนัยสำคัญที่ระดับ .05
**	แทน	มีนัยสำคัญที่ระดับ .01
***	แทน	มีนัยสำคัญที่ระดับ .001
Y	แทน	จิตสาธารณะ
สืบสาวเหตุปัจจัย (X1)	แทน	การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
แยกแยะส่วนประกอบ (X2)	แทน	การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ
สามัญลักษณ์ (X3)	แทน	การคิดแบบสามัญลักษณ์

อริยสัจ (X4)	แทน	การคิดแบบอริยสัจ
อรรถธรรมสัมพันธ์ (X5)	แทน	การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์
รู้ทันคุณโทษและทางออก (X6)	แทน	การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก
คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (X7)	แทน	การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม
เร้ากุศล (X8)	แทน	การคิดแบบเร้ากุศล
อยู่กับปัจจุบัน (X9)	แทน	การคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน
ผู้ปกครอง (X10)	แทน	การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร
เพื่อน (X11)	แทน	การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร
ครู (X12)	แทน	การมีครูเป็นกัลยาณมิตร
สื่อ (X13)	แทน	การมีสื่อเป็นกัลยาณมิตร

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน จำนวน 400 คน โดยมีคุณลักษณะ ดังนี้

ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับชั้น	ประเภทโรงเรียน				รวม
	ระบบปกติ		วิถีพุทธ		
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
ม.1	25 (6.25%)	32 (8%)	28 (7%)	38 (9.5%)	123 (30.75%)
ม.2	38 (9.5%)	44 (11%)	26 (6.5%)	35 (8.75%)	143 (35.75%)
ม.3	26 (6.5%)	35 (8.75%)	34 (8.5%)	39 (9.75%)	134 (33.5%)
รวม	89 (22.25%)	111 (27.75%)	88 (22%)	112 (28%)	400 (100%)
รวมทั้งหมด	200 (50%)		200 (50%)		400 (100%)

จากตาราง 7 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน จำนวนทั้งสิ้น 400 คน แบ่งเป็นนักเรียนในโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนละ 200 คน (ร้อยละ 50) โดยนักเรียนในโรงเรียนระบบปกติ เป็นเพศชายทั้งหมด จำนวน 89 คน (ร้อยละ 22.25) และเป็นเพศหญิงทั้งหมด จำนวน 111 คน (ร้อยละ 27.75) หากแบ่งตามระดับชั้นการศึกษา มีนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่1 เป็นเพศชาย จำนวน 25 คน (ร้อยละ 6.25) เป็นเพศหญิง จำนวน 32 คน (ร้อยละ 8) มัธยมศึกษาปีที่2 เป็นเพศชาย จำนวน 38 คน (ร้อยละ 9.5) เป็นเพศหญิง จำนวน 44 คน (ร้อยละ

11) และมัธยมศึกษาปีที่3 เป็นเพศชาย จำนวน 26 คน (ร้อยละ 6.5) เป็นเพศหญิง จำนวน 35 คน (ร้อยละ 8.75) ในส่วนของโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นเพศชายทั้งหมด จำนวน 88 คน (ร้อยละ 22) และเป็นเพศหญิงทั้งหมด จำนวน 112 คน (ร้อยละ 28) หากแบ่งตามระดับชั้นการศึกษา มีนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่1 เป็นเพศชาย จำนวน 28 คน (ร้อยละ 7) เป็นเพศหญิง จำนวน 38 คน (ร้อยละ 9.5) มัธยมศึกษาปีที่2 เป็นเพศชาย จำนวน 26 คน (ร้อยละ 6.5) เป็นเพศหญิง จำนวน 35 คน (ร้อยละ 8.75) และมัธยมศึกษาปีที่3 เป็นเพศชาย จำนวน 34 คน (ร้อยละ 8.5) เป็นเพศหญิง จำนวน 39 คน (ร้อยละ 9.75) อีกทั้ง เมื่อแบ่งตามระดับชั้นการศึกษาของทั้ง 2 โรงเรียน พบว่า เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่2 มากที่สุด คือ 143 คน (ร้อยละ 35.75) รองลงมาคือ มัธยมศึกษาปีที่3 จำนวน 134 คน (ร้อยละ 33.5) และน้อยที่สุด คือ มัธยมศึกษาปีที่1 จำนวน 123 คน (ร้อยละ 30.75)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอตามสมมติฐานการวิจัยซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนแรกเป็นการเปรียบเทียบจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติกับโรงเรียนวิถีพุทธ และส่วนที่สองเป็นการศึกษาความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตร ในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถีพุทธ

2.1 การเปรียบเทียบจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติกับโรงเรียนวิถีพุทธ

การวิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติกับโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัยได้นำเสนอรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 8

ตาราง 8 เปรียบเทียบจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติกับโรงเรียนวิถีพุทธ

ตัวแปร	ระบบปกติ (n=200)		วิถีพุทธ (n=200)		t	p
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
จิตสาธารณะ	65.900	8.362	66.825	8.382	-1.105	.135
การคิดแบบโยนิโสมนสิการ						
- สืบสาวเหตุปัจจัย	3.250	1.772	3.560	1.769	-1.750	.040*
- แยกแยะส่วนประกอบ	2.200	1.782	3.215	1.656	-5.900	.000***
- สามัญลักษณ์	1.650	1.625	2.310	1.708	-3.959	.000***
- อริยสัจ	3.625	1.937	3.915	1.764	-1.565	.059
- อรรถธรรมสัมพันธ์	1.920	1.777	2.095	1.743	-.994	.160
- รู้ทันคุณโทษและทางออก	3.360	1.967	3.785	1.877	-2.210	.014*
- คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม	3.285	2.255	4.000	2.018	-3.363	.000***
- เร้ากุศล	2.895	2.271	3.625	1.945	-3.452	.000***
- อยู่กับปัจจุบัน	3.200	2.121	3.970	1.948	-3.780	.000***
การมีกัลยาณมิตร						
- ผู้ปกครอง	66.766	9.953	67.010	9.755	-.247	.402
- เพื่อน	60.740	9.516	63.175	10.056	-2.487	.006**
- ครู	65.280	9.870	67.470	10.199	-2.182	.015*
- สื่อ	58.215	7.121	59.610	7.309	-1.933	.027*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตาราง 8 เมื่อพิจารณาผลการเปรียบเทียบจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติกับโรงเรียนวิถีพุทธ พบผลของแต่ละตัวแปร ดังนี้

1) จิตสาธารณะ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถีพุทธมีค่าเฉลี่ยจิตสาธารณะไม่สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1

10) การคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถิพุทธมีค่าเฉลี่ยการคิดแบบอยู่กับปัจจุบันสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1

11) การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถิพุทธมีค่าเฉลี่ยการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตรไม่สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1

12) การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถิพุทธมีค่าเฉลี่ยการมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตรสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1

13) การมีครูเป็นกัลยาณมิตร

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถิพุทธมีค่าเฉลี่ยการมีครูเป็นกัลยาณมิตรสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1

14) การมีสื่อเป็นกัลยาณมิตร

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถิพุทธ มีค่าเฉลี่ยการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตรสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1

2.2 การศึกษาความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตร ในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถิพุทธ

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ เป็นการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติและแบบเป็นขั้นตอน (Enter and Stepwise multiple regression analysis) เพื่อค้นหาตัวแปรพยากรณ์ จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน โดยผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถิพุทธ โดยใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ ภายในแบบเมทริกซ์ (Intercorrelation matrix)

2) ผลการศึกษาความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม ในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่ม

โรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถิพุทธ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter multiple regression analysis)

3) ผลการค้นหาค่าตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการที่ดีที่สุด และตัวแปรการมีกัลยาณมิตรที่ดีที่สุด ในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถิพุทธ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis)

4) ผลสรุปของการศึกษาความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถิพุทธ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติและแบบเป็นขั้นตอน (Enter and Stepwise multiple regression analysis)

1) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถิพุทธ

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถิพุทธ แสดงดังตาราง 9

ตาราง 9 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา (Intercorrelation matrix) ในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถิพุทธ

ตัวแปร	Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12	X13
จิตสาธารณะ (Y)	1	.384**	.161*	.200**	.253**	.183**	.466**	.268**	.179*	.225**	.633**	.442**	.589**	.478**
สืบสาวเหตุปัจจัย (X1)	.811**	1	.339**	.386**	.422**	.421**	.614**	.466**	.407**	.362**	.287**	.163*	.296**	.198**
แยกแยะส่วนประกอบ (X2)	.741**	.806**	1	.404**	.607**	.468**	.454**	.424**	.323**	.419**	.220**	.195**	.159*	.172*
สามัญลักษณ์ (X3)	.311**	.338**	.298**	1	.550**	.547**	.491**	.498**	.408**	.512**	.254**	.227**	.187**	.169*
อริยสัจ (X4)	.754**	.778**	.766**	.287**	1	.581**	.669**	.664**	.588**	.619**	.217**	.143*	.238**	.251**
อรรถธรรมสัมพันธ์ (X5)	.240**	.258**	.271**	.343**	.292**	1	.543**	.467**	.578**	.557**	.206**	.254**	.243**	.218**
รู้ทันคุณโทษ ทางออก (X6)	.737**	.762**	.698**	.323**	.763**	.273**	1	.629**	.488**	.597**	.407**	.289**	.423**	.346**
คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (X7)	.395**	.480**	.431**	.346**	.446**	.257**	.496**	1	.583**	.564**	.252**	.121	.295**	.321**
เร้ากุศล (X8)	.452**	.514**	.482**	.507**	.497**	.316**	.549**	.606**	1	.656**	.096	.094	.159*	.216**
อยู่กับปัจจุบัน (X9)	.717**	.742**	.678**	.374**	.724**	.251**	.782**	.505**	.603**	1	.250**	.202**	.297**	.310**
ผู้ปกครอง (X10)	.579**	.511**	.485**	.332**	.466**	.164*	.430**	.334**	.359**	.495**	1	.468**	.632**	.523**
เพื่อน (X11)	.528**	.491**	.419**	.231**	.446**	.178*	.421**	.353**	.309**	.454**	.598**	1	.543**	.385**
ครู (X12)	.600**	.580**	.524**	.275**	.524**	.180*	.460**	.425**	.427**	.518**	.609**	.629**	1	.645**
สื่อ (X13)	.492**	.489**	.499**	.312**	.408**	.228**	.418**	.322**	.436**	.468**	.503**	.548**	.632**	1

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

หมายเหตุ: ค่าสหสัมพันธ์เหนือเส้นทแยงมุมคือกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ ค่าสหสัมพันธ์ใต้เส้นทแยงมุมคือกลุ่มโรงเรียนวิถิพุทธ

จากตาราง 9 พบผลดังนี้

กลุ่มโรงเรียนระบบปกติ

1. เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ (การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตร) กับตัวแปรจิตสาธารณะ พบว่า

1.1 การคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ มีความสัมพันธ์กับจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกตัวแปร โดยตัวแปรการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก (X6) มีค่าสหสัมพันธ์สูงสุด ($r_{xy} = .466, p < .01$) และตัวแปรการคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ (X2) มีค่าสหสัมพันธ์ต่ำสุด ($r_{xy} = .161, p < .05$)

1.2 การมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม มีความสัมพันธ์กับจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกตัวแปร โดยตัวแปรการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร (X10) มีค่าสหสัมพันธ์สูงสุด ($r_{xy} = .633, p < .01$) และตัวแปรการมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร (X11) มีค่าสหสัมพันธ์ต่ำสุด ($r_{xy} = .442, p < .01$)

2. เมื่อพิจารณาสหสัมพันธ์ภายในตัวแปรพยากรณ์ พบว่า

2.1 การคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีพิสัยค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .323 ถึง .669 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับต่ำ ถึง ปานกลาง

2.2 การมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีพิสัยค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .385 ถึง .645 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับต่ำ ถึง ปานกลาง

2.3 1 การคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีพิสัยค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .143 ถึง .423 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับต่ำ

จากค่าความสัมพันธ์ภายในตัวแปรพยากรณ์ดังกล่าวข้างต้นจะพบว่า มีพิสัยค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .143 ถึง .669 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับที่จะไม่เกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงเชิงพหุ (Multicollinearity) ซึ่งไคลน์ (Kline. 2005: 56) ได้กล่าวไว้ว่าถ้าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันสูงกว่า .850 จะเกิดปัญหาดังกล่าว ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จึงไม่มีภาวะร่วมเส้นตรงเชิงพหุ (Multicollinearity) ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปได้

กลุ่มโรงเรียนวิถีพุทธ

1. เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ (การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตร) กับตัวแปรจิตสาธารณะ พบว่า

1.1 การคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ มีความสัมพันธ์กับจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกตัวแปร โดยตัวแปรการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย (X1) มีค่าสหสัมพันธ์สูงสุด ($r_{xy} = .811, p < .01$) และตัวแปรการคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ (X5) มีค่าสหสัมพันธ์ต่ำสุด ($r_{xy} = .240, p < .01$)

1.2 การมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม มีความสัมพันธ์กับจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทุกตัวแปร โดยตัวแปรการมีครูเป็นกัลยาณมิตร (X12) มีค่าสหสัมพันธ์สูงสุด ($r_{xy} = .600, p < .01$) และตัวแปรการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตร (X13) มีค่าสหสัมพันธ์ต่ำสุด ($r_{xy} = .492, p < .01$)

2. เมื่อพิจารณาสหสัมพันธ์ภายในตัวแปรพยากรณ์ พบว่า

2.1 การคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีพิสัยค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .251 ถึง .806 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับต่ำ ถึง สูง

2.2 การมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีพิสัยค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .503 ถึง .632 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง

2.3 1 การคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีพิสัยค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .164 ถึง .580 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับต่ำ ถึง ปานกลาง

จากค่าความสัมพันธ์ภายในตัวแปรพยากรณ์ดังกล่าวข้างต้นจะพบว่า มีพิสัยค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .164 ถึง .806 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับที่จะไม่เกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงเชิงพหุ (Multicollinearity) ซึ่งไคลน์ (Kline, 2005: 56) ได้กล่าวไว้ว่าถ้าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันสูงกว่า .850 จะเกิดปัญหาดังกล่าว ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จึงไม่มีภาวะร่วมเส้นตรงเชิงพหุ (Multicollinearity) จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปได้

2) ผลการศึกษาความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม ในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถิพุทธ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter multiple regression analysis)

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม ในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter multiple regression analysis) ออกเป็น 2 ส่วน คือ ผลการศึกษาในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ ปรากฏดังตาราง 10 และผลการศึกษาในกลุ่มโรงเรียนวิถิพุทธ ปรากฏดังตาราง 11

ตาราง 10 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter multiple regression analysis) เพื่อการศึกษาความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการและการมีกัลยาณมิตรที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนระบบปกติ

ตัวแปร		b	SE _b	β	t	p
สืบสาวเหตุปัจจัย	X1	.688	.313	.146	2.194	.029*
แยกแยะส่วนประกอบ	X2	-.291	.309	-.062	-.942	.347
สามัญลักษณ์	X3	-.122	.346	-.024	-.352	.726
อริยสัจ	X4	.272	.383	.063	.711	.478
อรรถธรรมสัมพันธ์	X5	-.554	.343	-.118	-1.618	.107
รู้ทันคุณโทษและทางออก	X6	.901	.369	.212	2.444	.015*
คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม	X7	-.212	.285	-.057	-.743	.459
เร้ากุศล	X8	.331	.285	.090	1.160	.248
อยู่กับปัจจุบัน	X9	-.427	.307	-.108	-1.392	.166
ผู้ปกครอง	X10	.301	.058	.358	5.144	.000***
เพื่อน	X11	.108	.055	.123	1.948	.053
ครู	X12	.141	.068	.167	2.086	.038*
สื่อ	X13	.107	.081	.091	1.328	.186
a = 20.583 ; SE _{cst} = 4.070						
R = .730 ; R ² = .534 ; F = 16.367 ; p = .000						

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตาราง 10 พบว่า ตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 9 ตัวแปร และตัวแปรการมีกัลยาณมิตรทั้ง 4 ตัวแปร สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนระบบปกติ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .730 และมีค่ากำลังสองของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .534 แสดงว่า ตัวแปรทั้ง 13 ตัวสามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนระบบปกติได้ร้อยละ 53.4 ทั้งนี้ ตัวแปรที่มีความสำคัญมี 4 ตัวแปร ซึ่งตัวแปรที่สำคัญอันดับแรกคือ การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร ($\beta = .358, p < .001$) รองลงมาคือ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก ($\beta = .212, p < .05$) อันดับที่สามคือ การมีครูเป็นกัลยาณมิตร ($\beta = .167, p < .05$) และอันดับสุดท้ายคือ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ($\beta = .146, p < .05$)

ตาราง 11 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter multiple regression analysis) เพื่อการศึกษาความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการและการมีกัลยาณมิตรที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนวิถิพุทธ

ตัวแปร		b	SE _b	β	t	p
สืบสาวเหตุปัจจัย	X1	1.568	.358	.331	4.382	.000***
แยกแยะส่วนประกอบ	X2	.525	.346	.104	1.517	.131
สามัญลักษณ์	X3	.045	.217	.009	.209	.835
อริยสัจ	X4	.677	.330	.143	2.053	.041*
อรรถธรรมสัมพันธ์	X5	.000	.193	.000	.002	.999
รู้ทันคุณโทษและทางออก	X6	.785	.309	.176	2.540	.012*
คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม	X7	-.330	.201	-.079	-1.642	.102
เร้ากุศล	X8	-.205	.238	-.048	-.864	.389
อยู่กับปัจจุบัน	X9	.399	.290	.093	1.374	.171
ผู้ปกครอง	X10	.109	.044	.127	2.473	.014*
เพื่อน	X11	.041	.043	.050	.953	.342
ครู	X12	.080	.047	.097	1.677	.095
สื่อ	X13	-.006	.059	-.005	-.100	.920
a = 39.395 ; SE _{cst} = 3.068						
R = .868 ; R ² = .754 ; F = 43.880 ; p = .000						

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 11 พบว่า ตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 9 ตัวแปร และตัวแปรการมีกัลยาณมิตรทั้ง 4 ตัวแปร สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนวิถิพุทธ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน ได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .868 และมีค่ากำลังสองของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .754 แสดงว่า ตัวแปรทั้ง 13 ตัว สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนวิถิพุทธ ได้ร้อยละ 75.4 ทั้งนี้ ตัวแปรที่มีความสำคัญมี 4 ตัวแปร ซึ่งตัวแปรที่สำคัญอันดับแรกคือ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ($\beta = .331$, $p < .001$) รองลงมาคือ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก ($\beta = .176$, $p < .05$) อันดับที่สามคือ การคิดแบบอริยสัจ ($\beta = .143$, $p < .05$) และอันดับสุดท้ายคือ การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร ($\beta = .127$, $p < .05$)

3) ผลการค้นหาคำแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการที่ดีที่สุด และตัวแปรการมีกัลยาณมิตรที่ดีที่สุด ในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis)

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการค้นหาคำแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการที่ดีที่สุด และตัวแปรการมีกัลยาณมิตรที่ดีที่สุด ในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) ออกเป็น 2 ส่วน คือ ผลการศึกษาในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ ปรากฏตาราง 12 และผลการศึกษาในกลุ่มโรงเรียนวิถีพุทธ ปรากฏตาราง 13

ตาราง 12 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อค้นหาคำแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการและตัวแปรการมีกัลยาณมิตรที่ดีที่สุดในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนระบบปกติ

ตัวแปร		b	SE _b	β	t	p
ผู้ปกครอง	X10	.327	.056	.389	5.802	.000***
ครู	X12	.219	.057	.259	3.823	.000***
รู้ทันคุณโทษและทางออก	X6	.844	.244	.199	3.463	.001***
a = 26.932 ; SE _{cst} = 3.270						
R = .701 ; R ² = .491 ; F = 63.102 ; p = .000						

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตาราง 12 พบว่า ตัวแปรที่ดีที่สุดในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนระบบปกติมี 3 ตัวแปร ประกอบด้วย ตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 1 ตัวแปร และตัวแปรการมีกัลยาณมิตร 2 ตัวแปร ที่สามารถพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียน โดยตัวแปรที่สำคัญมากที่สุด คือ การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร ($\beta = .389$, $p < .001$) รองลงมาคือ การมีครูเป็นกัลยาณมิตร ($\beta = .259$, $p < .001$) และการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก ($\beta = .199$, $p < .001$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .701 และมีค่ากำลังสองของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .491 แสดงว่า ตัวแปรทั้ง 3 ตัว สามารถพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนระบบปกติ ได้ร้อยละ 49.1

ตาราง 13 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อค้นหาตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการและตัวแปรการมีกัลยาณมิตรที่ดีที่สุดในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนวิถีพุทธ

ตัวแปร		b	SE _b	β	t	p
สืบสาวเหตุปัจจัย	X1	1.979	.313	.418	6.316	.000***
อริยสัจ	X4	.942	.308	.198	3.061	.003**
ผู้ปกครอง	X10	.167	.037	.195	4.515	.000***
รู้ทันคุณโทษและทางออก	X6	.819	.279	.183	2.933	.004**
a = 41.784 ; SE _{cst} = 2.206						
R = .858 ; R ² = .737 ; F = 136.367 ; p = .000						

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตาราง 13 พบว่า ตัวแปรที่ดีที่สุดในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธมี 4 ตัวแปร ประกอบด้วย ตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 3 ตัวแปร และตัวแปรการมีกัลยาณมิตร 1 ตัวแปร ที่สามารถพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียน โดยตัวแปรที่สำคัญมากที่สุด คือ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ($\beta = .418$, $p < .001$) รองลงมาคือ การคิดแบบอริยสัจ ($\beta = .198$, $p < .05$) การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร ($\beta = .195$, $p < .001$) และการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก ($\beta = .183$, $p < .05$) ตามลำดับ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .858 และมีค่ากำลังสองของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .737 แสดงว่า ตัวแปรทั้ง 4 ตัว สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนวิถีพุทธ ได้ร้อยละ 73.7

4) ผลสรุปของการศึกษาความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการและการมีกัลยาณมิตรที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติและแบบเป็นขั้นตอน (Enter and Stepwise multiple regression analysis)

เพื่อให้สามารถเข้าใจภาพรวมของผลการวิเคราะห์ความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการและการมีกัลยาณมิตรที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาโดยนำเสนอเป็นตารางดังต่อไปนี้

ตาราง 14 สรุปผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติและแบบเป็นขั้นตอน (Enter and Stepwise multiple regression analysis) เพื่อค้นหาการคิดแบบโยนิโสมนสิการและการมีกัลยาณมิตรที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธ

ตัวแปร	β													เปอร์เซ็นต์
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12	X13	พยากรณ์
โรงเรียนระบบปกติ														
Enter	.146*	-.062	-.024	.063	-.118	.212*	-.057	.090	-.108	.358***	.123	.167*	.091	53.4
Stepwise						.199***				.389***		.259***		49.1
โรงเรียนวิถีพุทธ														
Enter	.331***	.104	.009	.143*	.000	.176*	-.079	-.048	.093	.127*	.050	.097	-.005	75.4
Stepwise	.418***			.198*		.183*				.195***				73.7

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

หมายเหตุ: X1 แทน การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย X2 แทน การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ แทน X3 แทน การคิดแบบสามัญลักษณ์ X4 แทน การคิดแบบอริยสัจ X5 แทน การคิดแบบบรรณธรรมสัมพันธ์ X6 แทน การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก X7 แทน การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม X8 แทน การคิดแบบเร้ากุศล X9 แทน การคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน X10 แทน การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร X11 แทน การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร X12 แทน การมีครูเป็นกัลยาณมิตร X13 แทน การมีสื่อเป็นกัลยาณมิตร

จากตาราง 14 การวิเคราะห์ตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และตัวแปรการมีกัลยาณมิตรที่พยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธ พบประเด็นที่คล้ายคลึง และแตกต่าง ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. เมื่อพิจารณาเปอร์เซ็นต์พยากรณ์ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตร สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้ทั้ง 2 กลุ่มโรงเรียน โดยในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 49.1 - 53.4 และในกลุ่มโรงเรียนวิถีพุทธ สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 73.7 - 75.4 ทั้งนี้ เปอร์เซ็นต์พยากรณ์ระหว่างการวิเคราะห์แบบ Enter และแบบ Stepwise ไม่แตกต่างกันมากนัก

2. ตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และตัวแปรการมีกัลยาณมิตรที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเหมือนหรือคล้ายคลึงกันทั้งในโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธ คือ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก และการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร

3. ตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และตัวแปรการมีกัลยาณมิตรที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแตกต่างกันในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า ในโรงเรียนระบบปกติมีตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนเพิ่มเติมอีก 1 ตัวแปร คือ การมีครูเป็นกัลยาณมิตร และในโรงเรียนวิถีพุทธมีตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนเพิ่มเติมอีก 1 ตัวแปร คือ การคิดแบบอริยสัจ

4. เมื่อพิจารณาลำดับความสำคัญของตัวแปรในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธ พบความแตกต่างของการเรียงลำดับความสำคัญ โดยในโรงเรียนระบบปกติ ตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร (Enter: $\beta = .358$, $p < .001$; Stepwise: $\beta = .389$, $p < .001$) รองลงมาคือ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก (Enter: $\beta = .212$, $p < .05$; Stepwise: $\beta = .119$, $p < .001$) อันดับที่สามคือ การมีครูเป็นกัลยาณมิตร (Enter: $\beta = .167$, $p < .05$; Stepwise: $\beta = .259$, $p < .001$) และอันดับสุดท้ายคือ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย (Enter: $\beta = .146$, $p < .05$) ในส่วนของโรงเรียนวิถีพุทธ ตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย (Enter: $\beta = .331$, $p < .001$; Stepwise: $\beta = .418$, $p < .001$) รองลงมาคือ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก (Enter: $\beta = .176$, $p < .05$; Stepwise: $\beta = .183$, $p < .05$) อันดับที่สามคือ การคิดแบบอริยสัจ (Enter: $\beta = .143$, $p < .05$; Stepwise: $\beta = .198$, $p < .05$) และอันดับสุดท้ายคือ การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร (Enter: $\beta = .127$, $p < .05$; Stepwise: $\beta = .195$, $p < .001$)

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐาน และวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณ์ การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดแบบเร้ากุศล และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน และการมีกัลยาณมิตร ประกอบด้วย การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร การมีครูเป็นกัลยาณมิตร และการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติกับโรงเรียนวิถีพุทธ
2. เพื่อศึกษาความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม ในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถีพุทธ

สมมติฐานในการวิจัย

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถีพุทธมีจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนระบบปกติ
2. การคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติและโรงเรียนวิถีพุทธ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน มีนักเรียน รวมทั้งหมดจำนวน 7,637 คน มาจากโรงเรียนจำนวน 17 โรงเรียน โดยเป็นโรงเรียนระบบปกติ จำนวน 13 โรงเรียน และโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 4 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน จำนวน 400 คน แบ่งเป็นนักเรียนโรงเรียนระบบปกติ จำนวน 200 คน และนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 200 คน ได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 3 ฉบับ ประกอบด้วย แบบสอบถามฉันกับกิจกรรมทางสังคม จำนวน 15 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาทั้งฉบับ เท่ากับ .822 แบบสอบถามเหตุผลในการคิด จำนวน 18 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาทั้งฉบับ เท่ากับ .886 และแบบสอบถามฉันกับคนรอบข้าง จำนวน 56 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟาทั้งฉบับ เท่ากับ .947

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนในแต่ละโรงเรียนทำด้วยตนเอง ก่อนการทำแบบสอบถามผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ให้แก่ นักเรียน หลังจากนั้นก็ให้นักเรียนทำแบบสอบถามอย่างอิสระโดยไม่จำกัดเวลา เมื่อนักเรียนทำแบบสอบถามเรียบร้อยแล้วให้ครูเป็นผู้รวบรวมแบบสอบถามเพื่อนำมาวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์สถิติเชิงบรรยาย การวิเคราะห์ทดสอบค่าที (Independent sample t-test) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ภายในแบบเมทริกซ์ (Intercorrelation matrix) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติและแบบเป็นขั้นตอน (Enter and Stepwise multiple regression analysis)

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 โดยการวิเคราะห์ทดสอบค่าที (Independent sample t-test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ผลการวิจัยประกอบด้วย

1.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถิพุทธมีค่าเฉลี่ยการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณ์ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและ

ทางออก การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดแบบเร้ากุศล การคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร การมีครูเป็นกัลยาณมิตร และการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตรสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ อย่างนัยสำคัญทางสถิติ

1.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถียุทธมีค่าเฉลี่ยจิตสาธารณะ การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบบรรทัดธรรมสัมพันธ์ และการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตรไม่สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ อย่างนัยสำคัญทางสถิติ

2. จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ผลการวิจัยประกอบด้วย

2.1 การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรสามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถียุทธได้ร้อยละ 53.4 และ 75.4 ตามลำดับ

2.2 ตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และตัวแปรการมีกัลยาณมิตรที่ดีที่สุดในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียน ในโรงเรียนระบบปกติ พบตัวแปรที่สำคัญมากที่สุด คือ การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร ($\beta = .389, p < .001$) รองลงมาคือ การมีครูเป็นกัลยาณมิตร ($\beta = .259, p < .001$) และการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก ($\beta = .199, p < .001$) ซึ่งสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 49.1 ในส่วนของโรงเรียนวิถียุทธ พบตัวแปรที่สำคัญมากที่สุด คือ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ($\beta = .418, p < .001$) รองลงมาคือ การคิดแบบอริยสัจ ($\beta = .198, p < .05$) การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร ($\beta = .195, p < .001$) และการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก ($\beta = .183, p < .05$) ตามลำดับ ซึ่งสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 73.7

การอภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการอภิปรายผลการวิจัยตามสมมติฐานการวิจัย ดังต่อไปนี้

สมมติฐานการวิจัยที่ 1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถียุทธมีจิตสาธารณะ การคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถียุทธมีค่าเฉลี่ยจิตสาธารณะ ไม่สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ อย่างนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการวิจัยนี้ไม่สนับสนุนสมมติฐานการวิจัยที่ 1

จากลักษณะของการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถียุทธมีกระบวนการที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน โดยกระบวนการที่ใช้ร่วมกัน คือ ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอน และมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสาธารณะด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 1) ใน

ส่วนกระบวนการที่แตกต่างกัน คือ โรงเรียนวิถีพุทธมีโครงการที่ระบุถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของนักเรียนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังปรากฏในโครงการ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ที่ปลูกฝังคุณธรรมหลายด้าน เช่น ประหยัดอดออม ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รวมถึงการมีจิตสาธารณะที่ได้ระบุให้ครูพานักเรียนทำกิจกรรมจิตอาสาสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ประกอบกับหลักสูตรโรงเรียนวิถีพุทธที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ทั้งด้านการบริหาร การพัฒนาบุคลากรและนักเรียน โดยเน้นให้เกิดการพัฒนาาร่วมกันทั้ง 3 ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: 3; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2556: 1-2) จึงเป็นที่คาดการณ์ได้ว่ากระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาไปด้วยกันจะทำให้ให้นักเรียนเชื่อมโยงไปสู่กิจกรรมจิตสาธารณะที่จัดขึ้นในโรงเรียนวิถีพุทธ และช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสาธารณะสูงกว่าเมื่อเทียบกับโรงเรียนระบบปกติ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับการคาดการณ์ของผู้วิจัย

อาจเป็นเพราะโรงเรียนทั้ง 2 ระบบ มีพันธกิจที่มุ่งส่งเสริมพฤติกรรมจิตสาธารณะเช่นเดียวกัน จึงทำให้มีระดับพฤติกรรมจิตสาธารณะที่ใกล้เคียงกัน โดยผู้วิจัยค้นพบว่าโรงเรียนระบบปกติที่ผู้วิจัยทำการศึกษามีการระบุถึงพันธกิจที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การปลูกฝังจิตสำนึกการมีจิตสาธารณะของนักเรียน โดยทางโรงเรียนได้ร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมอาสาต่าง ๆ ให้นักเรียนเข้าร่วม อาทิ โครงการสร้างสรรค์สิ่งแวดลอมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียนกับคนในชุมชน และช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนร่วมกัน เป็นต้น (โรงเรียนสวนบุญญูปถัมภ์ ลำพูน. 2558)

ผลการวิจัยนี้อาจยังไม่สามารถสรุปได้ว่า การดำเนินตามหลักสูตรและกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธไม่ประสบความสำเร็จต่อการส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนให้สูงกว่าโรงเรียนระบบปกติ เนื่องจาก เมื่อสังเกตค่าเฉลี่ยจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนระบบปกติ ($\bar{X} = 65.900$, $SD = 8.362$) และโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{X} = 66.825$, $SD = 8.382$) พบว่า ค่าเฉลี่ยเป็นไปตามทิศทางที่ได้ตั้งสมมติฐานไว้ จึงมีแนวโน้มที่นักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธมีจิตสาธารณะสูงกว่าแต่ยังไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้ง เมื่อพิจารณาลักษณะการวัดจิตสาธารณะในการวิจัยครั้งนี้วัดเพียงพฤติกรรมจิตสาธารณะ จึงเป็นไปได้ว่านักเรียนโรงเรียนระบบปกติอาจมีเพียงพฤติกรรมจิตสาธารณะที่ปรากฏ แต่สำหรับนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธมีจิตสาธารณะทั้งทางด้าน พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ซึ่งจิตสาธารณะด้านจิตใจ และปัญญานั้นปรากฏอยู่ในการคิดแบบโยนิโสมนสิการซึ่งนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธมีแนวโน้มของค่าเฉลี่ยการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ สูงกว่านักเรียนโรงเรียนระบบปกติในทุกตัวแปร โดยมีค่าเฉลี่ยตัวแปรดังกล่าวถึง 7 ตัวแปร ที่สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้ ผลการวิจัยในส่วนของตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถีพุทธมีค่าเฉลี่ยการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณ์ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและ

ทางออก การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การคิดแบบเร้ากุศล การคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน การมีครูเป็นกัลยาณมิตร การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร และการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตรสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ อย่างน้อยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการวิจัยในส่วนนี้สนับสนุนสมมติฐานการวิจัยที่ 1

2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิถียุทธศาสตร์มีค่าเฉลี่ยการคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ และการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตรไม่สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนระบบปกติ อย่างน้อยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการวิจัยในส่วนนี้ไม่สนับสนุนสมมติฐานการวิจัยที่ 1

ตามหลักสูตรโรงเรียนวิถียุทธศาสตร์ที่มีการส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามหลักปัญญาภูมิธรรม 4 ประการ อันประกอบด้วย 1) สัมปยุตตสังเสวะ (สับ-ยุ-ต-ต-ส-ง-เส-วะ) คือ การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูล และสื่อที่ดี 2) สัทธัมมัสสวนะ (สัท-ธัม-มัส-ส-ว-น-ะ) คือ เอาใจใส่ในการศึกษา โดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี 3) โยนิโสมนสิการ (โย-นิ-โส-ม-น-ะ-สิ-การ) หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ พิจารณาหาเหตุผลที่ดี และถูกวิธี และ 4) ฐัมมานุสम्मปฏิบัติ (ฐัม-มา-นุ-ส-ม-มะ-ปะ-ติ-ป-ัต-ติ) หมายถึง สามารถนำความรู้ที่ได้รับ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547: 3) ประกอบกับการพัฒนาบุคลากร เช่น ครู และผู้บริหารให้มีคุณลักษณะที่ดีตามวิถียุทธศาสตร์ เช่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนา การเป็นกัลยาณมิตร เป็นต้น (พระมหาวิชาญ สุวิชาโน, 2557, สิงหาคม) ทั้งนี้ หากโรงเรียนวิถียุทธศาสตร์ดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าวแล้วจะทำให้นักเรียนโรงเรียนวิถียุทธศาสตร์เกิดปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ ทั้ง 2 ปัจจัย คือ 1) โยนิโสมนสิการ หรือกระบวนการคิดภายในตัวบุคคล และ 2) ปรโตโฆสะ หรือการรับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดีจากกัลยาณมิตร ดังนั้น จึงคาดการณ์ได้ว่านักเรียนโรงเรียนวิถียุทธศาสตร์มีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรที่สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนระบบปกติ ซึ่งไม่ได้รับการสอนการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการส่งเสริมกัลยาณมิตรแต่อย่างใด ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่พบผลที่สอดคล้องกับการคาดการณ์ของผู้วิจัย

อีกทั้ง ผลการวิจัยบางประการไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ 2 คือ พบว่า นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีค่าเฉลี่ยการคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ และการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม เมื่อสังเกตค่าเฉลี่ยทั้ง 3 ตัวแปรของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า ค่าเฉลี่ยการคิดแบบอริยสัจ ($\bar{X} = 3.915$, $SD = 1.764$) การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ ($\bar{X} = 2.095$, $SD = 1.743$) และการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร ($\bar{X} = 67.010$, $SD = 9.755$) ของนักเรียนโรงเรียนวิถียุทธศาสตร์สูงกว่าค่าเฉลี่ยการคิดแบบอริยสัจ ($\bar{X} = 3.625$, $SD = 1.937$) การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ ($\bar{X} = 1.920$, $SD = 1.777$) และการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร ($\bar{X} = 66.766$, $SD = 9.953$) ของนักเรียนโรงเรียนระบบปกติทั้งสิ้น ซึ่งเป็นไปในทิศทางที่ได้ตั้งสมมติฐานไว้ จึงมีแนวโน้มที่นักเรียนโรงเรียนวิถียุทธศาสตร์มีการคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ และการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตรสูงกว่าแต่ยังไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้ ผลการวิจัยดังกล่าวไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องจากใน ส่วนของการคิดแบบอริยสัจ แม้ว่าในโรงเรียนระบบปกติไม่มีการสอนการคิดแบบโยนิโสมนสิการซึ่ง มีการคิดแบบอริยสัจเป็นส่วนหนึ่ง แต่ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ให้ครูสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญให้นักเรียน ซึ่งอริยสัจ 4 ถือเป็นหลักธรรม พื้นฐานที่ควรเรียนรู้ อันระบุไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือ ศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น ฯลฯ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 132-145) จึงทำให้ค่าเฉลี่ย การคิดแบบอริยสัจของทั้ง 2 กลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในส่วนของการคิดแบบ อรรถธรรมสัมพันธ์ เป็นการคิดที่ลึกซึ้ง และมีความซับซ้อน แม้กระทั่งผู้ปฏิบัติธรรมในทางพุทธบาง ท่านยังขาดการคิดในส่วนนี้ เช่น หากผู้ปฏิบัติธรรมที่เคร่งครัดในศีล ให้ความสำคัญกับศีลมาก ถ้า ขาดการตระหนักในอรรถธรรมสัมพันธ์ขึ้นมา ก็อาจเผลอพลาดในการปฏิบัติมากเกินไปจนขัดกับ จุดมุ่งหมายอันแท้จริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2555: 641) ดังนั้น การคิดแบบนี้จึง เป็นการคิดที่นักเรียนซึ่งเป็นวัยรุ่นตอนต้นเข้าใจได้ยาก แม้จะได้รับการเรียนรู้มาแล้วอย่างนักเรียน โรงเรียนวิถิพุทธ ดังผลการวิจัยที่ปรากฏในตาราง 9 ซึ่งพบว่า นักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธมีค่าเฉลี่ย การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์น้อยที่สุด เมื่อเทียบกับการคิดแบบอื่น นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติ วิธีคิดนี้อาจลดความสำคัญลงบ้าง ในกรณีที่มีกัลยาณมิตรคอยดูแลใกล้ชิดจึงปฏิบัติด้วยศรัทธา และ ไว้วางใจต่อปัญญาของกัลยาณมิตร ถ้ากัลยาณมิตรรู้เข้าใจอรรถ ก็จรรู้เข้าใจธรรมด้วย (พระพรหม คุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2555: 641) ฉะนั้น หากกัลยาณมิตรรู้และเข้าใจหลักการไม่ถูกต้อง กัลยาณมิตรและนักเรียนเองก็จะปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักการนั้นๆเช่นกัน ด้วยความซับซ้อนของ การคิดนี้ และอิทธิพลของกัลยาณมิตรที่มาเกี่ยวข้องจึงทำให้การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ของ นักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยการคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ ของนักเรียนโรงเรียนระบบปกติ จนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการมีผู้ปกครอง เป็นกัลยาณมิตร แม้โรงเรียนระบบปกติไม่ได้ส่งเสริมบุคคลแวดล้อมให้เป็นกัลยาณมิตรของนักเรียน อย่างในโรงเรียนวิถิพุทธ แต่ตามบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองโดยทั่วไป ผู้ปกครองมีบทบาทในการ ให้ความอบอุ่นมั่นคง เข้าใจและยอมรับในตัวเด็ก อบรมสั่งสอน เป็นแบบอย่างในการมีพฤติกรรม ต่างๆ เปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระ และควบคุมอย่างเหมาะสมเพื่อให้เด็กเกิดการพัฒนาตนเอง (ประณต คำฉิม. 2549: 247-265; ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2549: 343-358) ซึ่งบทบาทดังกล่าวของผู้ ปกครองสอดคล้องกับคุณลักษณะของกัลยาณมิตรบางประการ ทั้งนี้ หากผู้ปกครองปฏิบัติตาม บทบาทหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมก็สามารถเป็นกัลยาณมิตรของนักเรียนได้ ด้วยเหตุนี้ จึงไม่ พบความแตกต่างของการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตรของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม

สมมติฐานการวิจัยที่ 2 การคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มโรงเรียนระบบ ปกติและโรงเรียนวิถิพุทธ

ผลการวิจัยพบว่า การคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธ ได้ร้อยละ 53.4 และ 75.4 ดังนั้นผลการวิจัยนี้จึงสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยที่ 2

ทั้งนี้ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดทฤษฎีตามหลักพุทธธรรม เกี่ยวกับปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ ที่อธิบายถึงสัมมาทิฐิอันเป็นแก่นของกระบวนการทางการศึกษา โดยมีการพัฒนาทั้งทางพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เมื่อเกิดกระบวนการทั้ง 3 ครบถ้วนมนุษย์จึงเกิดการพัฒนายิ่งขึ้น ทั้งนี้สัมมาทิฐิเกิดขึ้นได้จากกระบวนการ 2 กระบวนการควบคู่สัมพันธ์กัน คือ โยนิโสมนสิการ หรือกระบวนการคิดการศึกษาภายในตัวบุคคลในกรอบที่ถูกต้อง และปรโตโฆสะ หรือการรับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมภายนอก การถ่ายทอด การรับฟัง และเรียนรู้จากบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร ยิ่งไปกว่านั้น บุคคลไม่สามารถเรียนรู้ หรือมีการคิดแบบโยนิโสมนสิการได้อย่างถูกต้องหากขาดสิ่งแวดล้อมอันเป็นแรงผลักดันที่ดีอย่างกัลยาณมิตร (พรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2555: 611-626) ดังนั้น แนวคิดทฤษฎีตามหลักพุทธธรรมในเรื่องดังกล่าวจึงสามารถนำมาอธิบายได้ว่าการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ และการมีกัลยาณมิตร 4 กลุ่ม ส่งผลร่วมกันต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างแม่นยำถึงร้อยละ 53.4 และ 75.4 ตามลำดับ

ตลอดจนการวิจัยครั้งนี้ยังค้นพบผลการวิจัยเพิ่มเติมที่สามารถอธิบายถึงการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งในโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเมื่อพิจารณาผลของตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และตัวแปรการมีกัลยาณมิตรที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า มีทั้งตัวแปรที่เหมือนและแตกต่างกันในแต่ละระบบโรงเรียน โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะเหมือนกัน ทั้งในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธ คือ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก และการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร ตัวแปรทั้ง 3 นี้ มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม อาจเนื่องจาก เป็นตัวแปรพื้นฐาน ใช้ในชีวิตประจำวัน หรือมีความใกล้ชิดกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาต้น โดยการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย เป็นโยนิโสมนสิการขั้นพื้นฐานในทัศนะของพระพุทธภูมิฏก เช่นเดียวกับการคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดทั้ง 2 แบบนี้เป็นการคิดพื้นฐานที่ทำให้เกิดการคิดแบบอื่นๆตามมา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2556: 72) การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก เป็นการคิดที่ใช้ได้กับเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวัน เช่น การเลือกสิ่งของ เลือกปฏิบัติ การยอมรับตนเอง รวมถึง การหาข้อดีข้อเสียก่อนจะคิดแก้ปัญหา เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2555: 642-645) และการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร ถือเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด มีบทบาทในการให้ความอบอุ่นมั่นคง เข้าใจและยอมรับในตัววัยรุ่น อบรมสั่งสอน และเป็นแบบอย่างในการมีพฤติกรรมต่างๆ (ประณต คำนิม. 2549: 247-265; ศรีเรือน แก้ววังวล. 2549: 343-358)

ในส่วนของตัวแปรที่แตกต่างกันตามแต่ละกลุ่มโรงเรียนนั้น ในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ คือ ตัวแปรการมีครูเป็นกัลยาณมิตร อาจเป็นไปได้ว่า ในโรงเรียนระบบปกติไม่มีการสอนการคิดแบบโยนิโสมนสิการ การมีกัลยาณมิตรจึงมีบทบาทสำคัญต่อจิตสาธารณะของนักเรียน ซึ่งนอกจากการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตรแล้ว ครูผู้เป็นบุคคลที่มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน (ประณต เค้าจิม. 2549: 247-265; ศรีเรือน แก้ววังวล. 2549: 343-358) จึงเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อนักเรียนเช่นกัน ในขณะที่ ตัวแปรที่มีอิทธิพลในกลุ่มโรงเรียนวิถียุทธอีก 1 ตัวแปร คือ การคิดแบบอริยสัจ เนื่องจาก โรงเรียนวิถียุทธมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนหลายหลักธรรม อาทิ ไตรสิกขา ปัญญาภูมิธรรม 4 ขั้น 5 รวมถึงอริยสัจ 4 ด้วย (พระมหาวิชาญ สุวิชาโน. 2557, สิงหาคม) ดังนั้น โรงเรียนวิถียุทธจึงเน้นการสอนแบบอริยสัจเป็นอย่างมาก ทำให้การคิดแบบอริยสัจมีอิทธิพลยิ่งต่อจิตสาธารณะของนักเรียน

นอกจากการค้นพบตัวแปรที่เหมือนและแตกต่างกันที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนในแต่ละระบบโรงเรียน ยังพบความแตกต่างในการเรียงลำดับความสำคัญของตัวแปรในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถียุทธ โดยในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติได้รับอิทธิพลจากการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตรมากที่สุด รองลงมาคือ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก การมีครูเป็นกัลยาณมิตร และการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย ตามลำดับ ($\beta = .358, .212, .167$ และ $.146$ ตามลำดับ) ในส่วนของกลุ่มโรงเรียนวิถียุทธได้รับอิทธิพลจากการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยมากที่สุด รองลงมาคือ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก การคิดแบบอริยสัจ และการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร ตามลำดับ ($\beta = .331, .176, .143$ และ $.127$ ตามลำดับ) จากผลการวิจัยเป็นที่สังเกตว่า เมื่อพิจารณาในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติการมีกัลยาณมิตรถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนมากกว่าการคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร อาจเป็นไปได้ว่าเพราะโรงเรียนระบบปกติไม่มีการสอนเกี่ยวกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการให้นักเรียนได้เรียนรู้ ดังนั้นกัลยาณมิตรซึ่งเป็นบุคคลแวดล้อมที่นักเรียนปฏิสัมพันธ์ด้วยในชีวิตประจำวันจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนระบบปกติ ในขณะที่เมื่อพิจารณาในกลุ่มโรงเรียนวิถียุทธ การคิดแบบโยนิโสมนสิการกลับเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนมากกว่าการมีกัลยาณมิตร โดยจะเห็นว่าตัวแปร 3 อันดับแรกที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนคือตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้งสิ้น ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนวิถียุทธได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร การพัฒนาครู และนักเรียน โดยการใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่งที่ถูกนำไปใช้ในการเรียนการสอนให้นักเรียนมีกระบวนการคิดพิจารณาที่ดีและถูกวิธี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: 3) จึงทำให้การคิดแบบโยนิโสมนสิการมีบทบาทสำคัญต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนวิถียุทธมากกว่านักเรียนในโรงเรียนระบบปกติ

ยิ่งไปกว่านั้น ผู้วิจัยยังพบข้อสังเกตว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีการคิดแบบโยนิโสมนสิการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะในรูปแบบของการคิดพื้นฐานและการคิดที่นักเรียนสามารถใช้ได้ในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นการคิดที่ไม่ซับซ้อนนัก อย่างการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก เป็นต้น แต่สำหรับการคิดที่ลึกซึ้ง หรือมีความซับซ้อนกลับพบว่าไม่มีบทบาทน้อยในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนกลุ่มนี้ อาทิ การคิดแบบสามัญลักษณ์ การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ และการคิดแบบเร้ากุศล ทั้งนี้ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับคำกล่าวของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2556: 72) ที่ว่า บุคคลจะสามารถเข้าใจและใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการแบบใดได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่บุคคลนั้นเคยประสบมาด้วย ซึ่งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นที่ยังมีประสบการณ์ในชีวิตไม่มากนัก อีกทั้งผลการวิจัยในส่วนนี้ยังสนับสนุนทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาด้วย คือ ในช่วงวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางการรู้คิดในขั้นสูงสุดที่เรียกว่า ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม (Formal operational stage) โดยเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นบุคคลจะสามารถคิดเชิงนามธรรม อันเป็นการคิดถึงสิ่งที่สังเกตไม่ได้ และไม่ปรากฏอยู่ในขณะนั้น วัยรุ่นจึงเริ่มเข้าใจสิ่งกับในระดับสูงได้ โดยเฉพาะวัยรุ่นตอนปลาย (ประนต คำนิม. 2549: 201-213; อุบลรัตน์ เฟิงสถิตย์. 2552: 150) ซึ่งการคิดแบบโยนิโสมนสิการบางรูปแบบถือเป็นการคิดระดับสูงที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งยังเป็นวัยรุ่นตอนต้นจึงไม่สามารถเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เพิ่มเติมตามตาราง 31 (ภาคผนวก) เพื่อเปรียบเทียบการคิดแบบโยนิโสมนสิการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3มีค่าเฉลี่ยการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1ทั้งสิ้น โดยมีการคิดแบบโยนิโสมนสิการถึง 4 แบบที่สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากผลดังกล่าวเป็นข้อพิสูจน์ว่านักเรียนที่มีระดับชั้นการศึกษาหรืออายุที่มากขึ้นจะมีกระบวนการคิดที่สูงขึ้นตามด้วย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีข้างต้น

สำหรับการคิดอีก 3 แบบ คือ การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรจากผลในตาราง10 และ11 พบว่า แม้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งสิ้น แต่ยังพบว่าในกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบันล้วนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก ($r = .454, .629$ และ $.597$ ตามลำดับ) จึงเป็นไปได้ว่า เมื่อการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออกได้ทำหน้าที่ของตัวแปรที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียน ตัวแปรทั้ง 3 นี้จึงมีบทบาทน้อยลงในการพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนเพราะการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออกได้ทำหน้าที่แทนแล้ว ในส่วนของโรงเรียนวิถิพุทธ การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก เช่นเดียวกับกลุ่มโรงเรียนระบบปกติ ($r = .496$ และ $.782$) อีกทั้ง การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยในระดับสูง ($r = .806$) จึงเป็นไปได้เช่นกัน

ว่าการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก และการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยได้ทำหน้าที่แทนการคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม และการคิดแบบอยู่กับปัจจุบันแล้ว

อีกทั้ง ผลการวิจัยที่พบว่า การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร และการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตร เป็นตัวแปรในกลุ่มการมีกัลยาณมิตรที่ส่งผลน้อยต่อจิตสาธารณะของนักเรียน มีความสอดคล้องกับการวิจัยที่ผ่านมาของจุฑาพร นาครอด (2554: 127-131) เกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ที่พบว่าสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน (ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล = .248) มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับปัจจัยการอบรมเลี้ยงดู (ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล = .702) และการปลูกฝังจากโรงเรียน (ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล = .558) และงานวิจัยของของพิมภา กำเนิดผล (2551: 113-115) เกี่ยวกับปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาเขต 1 จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสื่อมวลชน ($\beta = .069$) มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับปัจจัยการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสถานศึกษา ($\beta = .160$) และปัจจัยการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว ($\beta = .080$) ผลการวิจัยเหล่านี้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อาจเนื่องจาก ในส่วนของการมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร แม้เพื่อนเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลทางทัศนคติ ความสนใจ ค่านิยม และทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมตามกลุ่มเพื่อน แต่การมีพฤติกรรมตามกลุ่มเพื่อนเป็นเพียงแค่ต้องการการยอมรับจากเพื่อน แต่ไม่ได้กระทำจากความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง (ประณต คำนิม. 2549: 178-182; ศรีเรือน แก้ววังวล. 2549: 337-339; อุบลรัตน์ เพ็งสถิตย์. 2554: 237) จึงทำให้การมีเพื่อนเป็นกัลยาณมิตรมีอิทธิพลน้อยต่อการมีพฤติกรรมจิตสาธารณะ ในส่วนการมีสื่อเป็นกัลยาณมิตร เป็นไปได้ว่า สื่อเป็นช่องทางหรือตัวกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารสู่ผู้รับสารจำนวนมาก (Heinich et al. 2002: 5; บุญยศิษย์ บุญโพธิ. 2553: 86) แต่สื่อไม่ใช่กลุ่มบุคคลที่ติดต่อสื่อสารกันโดยตรง จึงทำให้มีอิทธิพลน้อยกว่าการมีกัลยาณมิตรกลุ่มอื่นที่เป็นบุคคลใกล้ชิดและสื่อสารกันโดยตรง อีกทั้ง อาจเนื่องจากสื่อที่นักเรียนเสพนำเสนอเนื้อหาหลากหลายทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การมีสื่อเป็นกัลยาณมิตรจะมีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการรับสื่อของนักเรียนด้วยว่ารับสื่อในลักษณะใด

เมื่อการวิจัยครั้งนี้พบว่า การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งในโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถิพุทธ ผู้ปกครอง ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนจึงสามารถนำผลการวิจัยนี้มาใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรเพื่อให้ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลไปสู่การมีจิตสาธารณะของนักเรียนต่อไป อย่างไรก็ตาม เป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติหากผู้ปกครอง ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนจะสามารถส่งเสริมและพัฒนาตัวแปรทั้ง 13 ตัวแปร ให้แก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพครบถ้วนภายในระยะเวลาที่จำกัด หรือหากมีผู้ต้องการพยากรณ์จิตสาธารณะ และใช้เครื่องมือวัดตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และตัวแปรการมีกัลยาณมิตรที่น้อยที่สุดและสามารถวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน

(Stepwise multiple regression analysis) ในการค้นหาตัวแปรการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และตัวแปรการมีกัลยาณมิตรที่ดีที่สุดที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียน โดยผลการวิจัยพบว่า สำหรับนักเรียนโรงเรียนระบบปกติ การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร การมีครูเป็นกัลยาณมิตร และการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออกเป็นตัวแปรที่ดีที่สุดที่สามารถพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ร้อยละ 49.1 ดังนั้น ตัวแปรทั้ง 3 ตัวแปร มีความสามารถในการพยากรณ์ได้ในระดับปานกลาง ตัวแปรดังกล่าวจึงถือเป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถนำไปศึกษา และใช้ในทางปฏิบัติได้ในกรณีที่ต้องการตัวแปรที่น้อยที่สุดแต่มีประสิทธิภาพ สำหรับผลการวิจัยในกลุ่มโรงเรียนวิถีพุทธ การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบอริยสัจ การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร และการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออกเป็นตัวแปรที่ดีที่สุดที่สามารถพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ร้อยละ 73.7 ดังนั้น ตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปร มีความสามารถในการพยากรณ์ได้ในระดับค่อนข้างสูง ตัวแปรดังกล่าวจึงถือเป็นตัวแปรสำคัญยิ่งที่สามารถนำไปศึกษา และใช้ในทางปฏิบัติได้ในกรณีที่ต้องการตัวแปรที่น้อยที่สุดแต่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพื่อให้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรเป็นปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิที่สมบูรณ์ตามหลักพุทธธรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงควรส่งเสริมและพัฒนากการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรให้ครบถ้วนเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อนักเรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำหรับผู้ปกครอง ผลการวิจัยนี้บ่งชี้ชัดเจนว่า ผู้ปกครองเป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนทั้งในโรงเรียนระบบปกติ และโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนั้น จึงต้องสื่อสารเผยแพร่ข้อมูลนี้ให้ผู้ปกครองได้รับทราบ โดยการถ่ายทอดข้อมูลจากทางโรงเรียนผ่านกิจกรรมของโรงเรียน หรือถ่ายทอดข้อมูลให้แก่นักเรียนก่อน จากนั้นนักเรียนจะเป็นผู้ถ่ายทอดไปสู่ผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองตระหนักถึงความสำคัญในบทบาทการเป็นกัลยาณมิตรที่ดีของบุตร อาทิ การอบรมเลี้ยงดูด้วยความรักความเมตตา สอนว่ากล่าวในเรื่องต่างๆอย่างเหตุผล ให้การรับฟัง เป็นที่ปรึกษาที่ดี และเป็นแบบอย่างในการประพฤติ หรือมีคุณธรรมที่ดี เป็นต้น อีกทั้ง ผู้ปกครองควรสอดแทรกประสบการณ์ให้นักเรียนรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการในชีวิตประจำวันด้วย เนื่องจากการคิดแบบโยนิโสมนสิการก็มีส่วนสำคัญยิ่งต่อการส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนเช่นกัน บทบาทของผู้ปกครองในการเป็นกัลยาณมิตรที่ดีนี้ เป็นไปเพื่อส่งเสริมให้บุตรมีพฤติกรรมจิตสาธารณะอันเป็นคุณลักษณะของพลเมืองที่ดีของสังคม

2. สำหรับผู้บริหารการศึกษา จากการวิจัยนี้ได้วัดการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 9 แบบแยกกัน และพบว่าแต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องกันของกระบวนการคิดเหล่านี้ อย่างไรก็ดี ในการพยากรณ์จิตสาธารณะพบว่า การคิดที่สำคัญต่อนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มโรงเรียน ได้แก่ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก อีกทั้งยังพบการคิดแบบสืบสาวเหตุ

ปัจจัย และการคิดแบบอริยสัจ เพิ่มเติมสำหรับโรงเรียนวิถียุทธ ดังนั้นจึงควรสื่อสารเผยแพร่ผลวิจัยดังกล่าวให้ผู้บริหารการศึกษาทราบ เพื่อให้ผู้บริหารมุ่งเน้นความสำคัญต่อการจัดหลักสูตรการศึกษาที่เพิ่มพูนการคิดแบบโยนิโสมนสิการแก่นักเรียน โดยเฉพาะการพัฒนาการคิดทั้ง 3 แบบ ข้างต้นเป็นพิเศษ โดยผ่านการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ในการใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นต้น

3. สำหรับครูผู้สอน ควรสื่อสารเผยแพร่ผลวิจัยดังกล่าวให้ครูผู้สอนรับทราบ เพื่อให้ครูผู้สอนอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเข้าใจและสามารถนำการคิดแบบโยนิโสมนสิการไปปฏิบัติได้ อีกทั้งครูผู้สอนควรเป็นกัลยาณมิตรที่ดีแก่นักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากการมีครูเป็นกัลยาณมิตรมีส่วนสำคัญต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนเช่นเดียวกันการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร โดยครูควรให้ความเมตตา ให้การศึกษาแก่นักเรียนได้อย่างลึกซึ้ง พร้อมรับฟังและให้คำปรึกษา อีกทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีด้านวิชาการ และการมีคุณธรรมที่ดีให้แก่แก่นักเรียนด้วย

4. สำหรับผู้สนใจนำแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงร้อยละของการพยากรณ์จิตสาธารณะที่ค่อนข้างสูง ทั้งในการวิเคราะห์แบบปกติ (Enter) และแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise) ซึ่งมีค่าใกล้เคียงกัน โดยผลจากการวิเคราะห์แบบเป็นขั้นตอน (Stepwise) เป็นประโยชน์สำหรับการคัดเลือกนักเรียนที่มีจิตสาธารณะโดยไม่ให้นักเรียนรู้ตัว ด้วยการใช้แบบสอบถามการคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก การมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร และการมีครูเป็นกัลยาณมิตร สำหรับนักเรียนโรงเรียนระบบปกติ และใช้แบบสอบถามการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบอริยสัจ การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก และการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตร สำหรับนักเรียนโรงเรียนวิถียุทธ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาในกลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับชั้นการศึกษาอื่นๆ เช่น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้ทราบถึงความสามารถของการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนในกลุ่มดังกล่าวว่ามีผลการศึกษาที่แตกต่างกันหรือไม่หากศึกษาในระดับชั้นการศึกษาที่ต่างกัน และเพื่อเป็นการยืนยันแนวคิดทฤษฎีตามหลักพุทธธรรม

2. ควรพัฒนาโปรแกรมการคิดแบบโยนิโสมนสิการเพื่อการส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียน เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้พบว่าการคิดแบบโยนิโสมนสิการส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียน ดังนั้นหากต้องการนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในทางปฏิบัติจึงควรจัดทำโปรแกรมส่งเสริมและพัฒนาการคิดแบบโยนิโสมนสิการขึ้น โดยเฉพาะการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก และการคิดแบบอริยสัจ ทั้งนี้ แบบสอบถามเหตุผลในการคิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อวัดการคิดแบบโยนิโสมนสิการในครั้งนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมการคิดแบบโยนิโสมนสิการต่อไปได้

3. ควรพัฒนาโปรแกรมกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรให้แก่ผู้ปกครอง โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้พบว่าการมีผู้ปกครองเป็นกัลยาณมิตรส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนเป็นอันดับต้นๆ ดังนั้นผู้ปกครองจึงเป็นบุคคลสำคัญที่ควรพัฒนากัลยาณมิตร

4. ควรทำการศึกษาการวัดจิตสาธารณะทั้งในมิติของ พฤติกรรม การคิด และความรู้สึกประกอบกัน เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้วัดจิตสาธารณะในมิติของพฤติกรรมเท่านั้น หากมีการวัดจิตสาธารณะทั้ง 3 มิติ อาจทำให้พบผลการเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียนทั้ง 2 ระบบ ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

5. ควรทำการศึกษาปัจจัยการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการมีกัลยาณมิตรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมอื่นๆ เนื่องจากผู้วิจัยคิดเห็นว่าปัจจัยทั้ง 2 ปัจจัยนี้อาจทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ และอาจทำการศึกษาแบบติดตามผลระยะยาวเพื่อศึกษาความคงทน หรือเพื่อสนับสนุนแนวคิดทฤษฎีตามหลักพุทธธรรม เรื่องปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ อันประกอบด้วย การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และกัลยาณมิตรว่าส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือไม่

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2545). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : องค์การ รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). จอมปราชญ์นักการศึกษา: สังเคราะห์ วิเคราะห์ และประยุกต์ แนวพระราชดำริด้านการศึกษาและการพัฒนาคน. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- โกวิทย์ พงษ์ภักดี. (2553). การใช้โปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. การประชุมทางวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 11. 12 กุมภาพันธ์ 2553 ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จันทนา ศรีเทพ. (2550). การพัฒนาเครื่องมือวัดความสามารถในการคิดตามแนวโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดตรัง. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- จารุณี จันทรเจริญ. (2555). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. ปรินูญานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- จุฑาพร นาครอด. (2554). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทร วิโรฒ.
- เจษฎา หนูรุ่ม. (2551). ปัจจัยจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียน สาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติ ทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฉัตรชัย เสนสาย. (2553). อิทธิพลของกัลยาณมิตร โยนิโสมนสิการ ความเชื่อในกุศลกรรมบท 10 และปัจจัยทางจิตที่มีต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน. ปรินูญานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิก. (2524). ความสัมพันธ์ภาพในครอบครัวกับ สุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น. กรุงเทพฯ: สถาบันพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ทศนา แหมมณี, ศิริชัย กาญจนวาสี, พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์, ศรีนทร วิทยะสิรินันท์, นวลจิตต์ เชาวกีรติพงศ์ และปัทมศิริ ชีรานุรักษ์. (2544). *วิทยาการด้านการคิด*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- ธนิดา ทองมีเหลือ, ธีรชัย หล่อเลิศวิทย์, ระพีพัฒน์ เลิศวุฒิสกุล, ภัคธร วิเศษภูมิวิริยะชัย, กริส จุฑานันท์ และเรวดี ทรงเที่ยง. (2550). *ปัจจัยทางจิตสังคมที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิรุทธ์ วัฒนภาส. (2553). *ผลของกลุ่มจิตวิทยาการปรึกษาแนวโยนิโสมนสการต่อการเพิ่มพูนพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาามมหาวิทยาลัยศิลปากร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญยศิษฐ์ บุญโพธิ. (2553). *สื่อมวลชนกับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล*. *วารสารนักบริหาร Executive Journal*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. 30, 86-88.
- ประณต คำจิม. (2549ก). *จิตวิทยาเด็ก*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- . (2549ข). *จิตวิทยาวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประเวศ วะสี, บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, โสภณ สุภาพงษ์, นิธิ เอียวศรีวงศ์, ชัยอนันท์ สมุทวณิช, ณรงค์ โชควัฒนา, เสกสรรค์ ประเสริฐกุล และรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2542). *ยุทธศาสตร์แก้วิกฤตชาติ*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ผจงจิต อินทสุวรรณ, งามตา วนันทานนท์, จันทนา ภาคบังกช, ดวงเดือน ศาสตรภัทร, อ้อมเดือน สดมณี, สรณ ภู่ง และอุษา ศรีจินดารัตน์. (2546). *รายงานการวิจัย ฉบับที่ 99 การวิจัยและพัฒนาพฤติกรรมกรบรีโภคด้วยปัญญาของเยาวชน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิมพ์กา กำเนิดผล. (2551). *ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาเขต 1 จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและประเมิน). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- . (2544). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 12*. กรุงเทพฯ: จันทรเพ็ญ.
- . (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 11*. กรุงเทพฯ : จันทรเพ็ญ.

- (2552). การศึกษาทั่วไปเพื่อพัฒนามนุษย์. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริหารจัดการศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- (2555). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- (2556). โยนิโสมนสิการ-วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพฯ: ปัญญาประดิษฐ์ฐาน.
- พระไพศาล วิสาโล. (2544). วิธีสังคมไทย ชุดที่ 4 ประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- พระมหาวิชาญ สุวิชาโน. (2557, สิงหาคม). รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ.(ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2557, จาก http://www.vitheeabuddha.com/main.php?url=news_view&id=7&cat=A
- พระราชวรมนี (ป.อ. ปยุตโต). (2527). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- ไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม และ สังคม สัจจ. (2543). สำนักไทยที่พึงปรารถนา. กรุงเทพฯ: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- มนัสวี จันทะเลิศ. (2548). รายงานการศึกษาเรื่องสื่อมวลชนเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ อิทธิพลและผลกระทบของสื่อมวลชนต่อเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ: โครงการยุทธศาสตร์สื่อเด็ก.
- ยุทธนา วรณปิติกุล. (2542). สำนักพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทาง ประชาคม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาคม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- โรงเรียนป่าซาง จังหวัดลำพูน. (2557, เมษายน). ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 23 เมษายน 2557, จาก <http://www.pasang.ac.th/pasang55/index.php>
- โรงเรียนสวนบุญญูปถัมภ์ ลำพูน. (2558, มกราคม). ข้อมูลโรงเรียน. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2558, จาก <http://www.sby.ac.th/information.php>
- โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ รัชดา. (2557). ยุทธศาสตร์ของโรงเรียน. กรุงเทพฯ: โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ รัชดา.
- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, ประทีป จินนี, ทศนา ทองภักดี และพรณี บุญประกอบ. (2547). รายงานการวิจัยเรื่องวิถีชีวิตและพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์แหล่งน้ำของแม่บ้านและเยาวชนริมคลองแสนแสบ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วนิช สุธารัตน์. (2547). ความคิดและความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วังทราย อินทะวัน (2553). พฤติกรรมการณ์การบริโภคสื่อประเภทต่างๆของวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วัลลิกา ฉลากบาง. (2548). การพัฒนาความสามารถในการรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการและการบริโภคด้วยปัญญาของนักศึกษาสถาบันราชภัฏสกลนคร. ปรินิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- วิรัตน์ คำศรีจันทร์. (2544). จิตสำนึกพลเมืองในบริบทสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (ประชากรศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วีรวรรณ ไพโรสิงห์. (2554). การพัฒนาชุดกิจกรรมโยนิโสมนสิกการเพื่อพัฒนาการมีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3. สารนิพนธ์ กศ.ม. (วิจัยและประเมินผลการศึกษา). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศักดิ์ สุนทรเสณี. (2531). เจตคติ. กรุงเทพฯ: ดี.ดี บุ๊คส์ไตร์.
- ศักดิ์ชาย เรืองฤทธิ์. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับจิตสาธารณะในการเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2549). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย วัยรุ่น-วัยสูงอายุ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- . (2553). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย แนวคิดเชิงทฤษฎี-วัยเด็กตอนกลาง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมพงษ์ สิงหะพล. (2542, มิถุนายน-ตุลาคม). ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่. สยามจารย์. 13(27), 15-16.
- สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฒนมหาเถระ). (2536). สัมมาทิฏฐิตามเถรวิบายของท่านพระสารีบุตร. กรุงเทพฯ: มหามงกุฎราชวิทยาลัย.
- สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย. (2555). โครงการ โรงเรียนสีขาว (Anti-Corruption) หลักสูตร “โตไปไม่โกง” ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พ.ศ. 2555. กรุงเทพฯ: สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ: อูษาการพิมพ์.
- . (2556). 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ปีที่9. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนานวัตกรรมจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- อรพินทร์ ชูชม, อัจฉรา สุขารมณ และอุษา ศรีจินดารัตน์. (2549). รายงานการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- อารีนา เลิศแสนพร. (2555). จิตสาธารณะ: มิติการปลูกฝังจิตสำนึกในนักสวัสดิการสังคมรุ่นใหม่. โครงการจัดการความรู้คณะสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม. สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียว.
- อุบลรัตน์ เฟื่องสถิตย์. (2552). พัฒนาการทางด้านความคิดความเข้าใจ *Cognitive Development* PC 393. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- (2554ก). จิตวิทยาพัฒนาการ *Developmental Psychology* PC 290. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- (2554ข). จิตวิทยาพัฒนาการประยุกต์ *Applied Developmental Psychology*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Bar-tal, D. (1976). *Prosocial Behavior: Theory and Research*. New York: John Wiley and Sons Inc.
- Carlo, G. (2006). *Care-Based and Altruistically Based Morality*. In Killen, M., & Smetana, J.G. (Ed.), *Handbook of Moral Development* (p. 551-580). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cory, L.E. (1998). *Prosocial Moral Reasoning, Empathy, perspective-taking, and Social Behavior: a comparative study of delinquent and nondelinquent youth*. Unpublished master's thesis, University of British Columbia, Vancouver, Canada.
- Eisenberg, N. Cameron, E. and Tryon, K. (1984). *Prosocial Behavior in the Preschool*. In *The Development and Maintenance of Prosocial Behavior* (p. 101-115). Ervin Staub and Other New York: Plenum.
- Green, M. and Piel, J.A. (2002). *Theories of Human Development*. Boston: A Pearson Education.
- Hair, J.F., Anderson, R.E., Tatham, R.L. and Black, W.C. (1998). *Multivariate Data Analysis (5thed.)*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Heinch, R., Molenda, M., Russell, J., and Smaldino, S. (2002). *Instructional Media and Technologies for learning (7thed.)*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Kline, R.B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. 2nd ed. New York: The Guilford Press.
- Krahe, B. and Moller, I. (2011). Link between self-reported media violence exposure and teacher ratings of aggression and prosocial behavior among German adolescents. *Journal of Adolescence*. 34, 279-287.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Education and Psychological Measurement*. 30(3), 607-610.

- Sestir, M.A. and Bartholow, B.D. (2010). Violent and nonviolent video games produce opposing effects on aggressive and prosocial outcomes. *Journal of Experimental Social Psychology*. 46, 934-942.
- Sigelman, C.K. (1984). *Prosocial Behavior*. In Social Psychology. Deaux, K. and Wrightsman, L.S. (Ed.) (p. 10-11). Pacific Grove CA: Brooks/Cole.

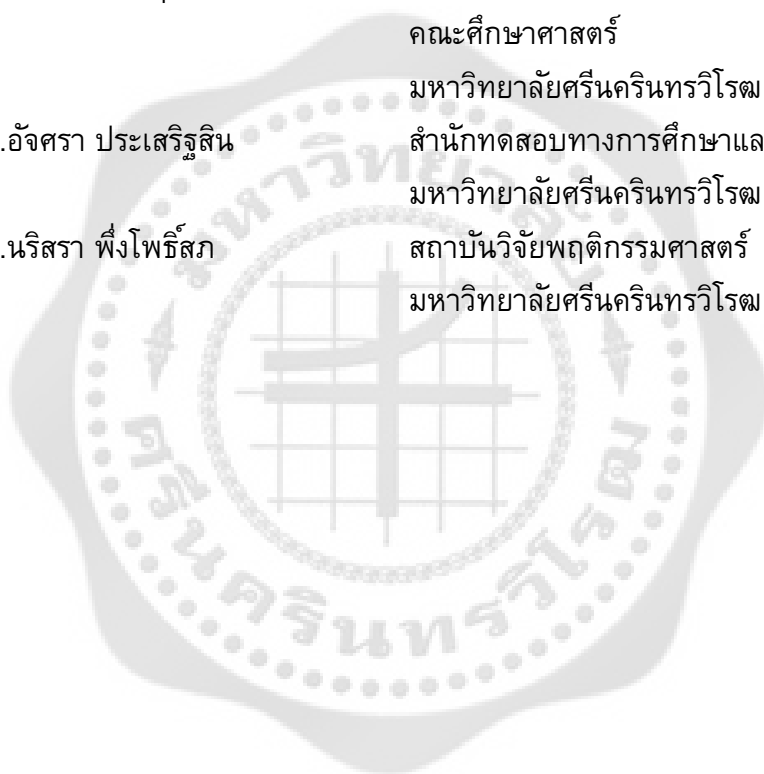

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. รองศาสตราจารย์ประณต คำนิม	คณะจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี	ข้าราชการบำนาญ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีระชน พลโยธา	ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. อาจารย์ ดร.ครรชิต แสนอุปถ	ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. อาจารย์ ดร.อัสรา ประเสริฐสิน	สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
6. อาจารย์ ดร.นริศรา พึ่งโพธิ์สภ	สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ข
คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตาราง 15 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation)
และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามฉันกับกิจกรรมทางสังคม

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.4629	.8117
2	.4798	.8096
3	.5077	.8073
4	.4007	.8146
5	.5028	.8084
6	.4907	.8094
7	.4271	.8130
8	.4717	.8098
9	.3578	.8170
10	.5277	.8073
11	.5264	.8057
12	.4421	.8125
13	.3033	.8207
14	.3493	.8198
15	.4058	.8142
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .8225		

ตาราง 16 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิดทั้งฉบับ

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.3979	.8839
2	.3544	.8851
3	.3841	.8858
4	.5917	.8787
5	.4322	.8832
6	.3967	.8852
7	.7268	.8751
8	.6001	.8776
9	.5145	.8806
10	.2905	.8870
11	.6781	.8745
12	.5389	.8798
13	.4437	.8836
14	.6265	.8764
15	.6722	.8750
16	.4883	.8819
17	.6555	.8751
18	.6696	.8743
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .8861		

ตาราง 17 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.2180	
2	.2180	
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .3580		

ตาราง 18 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ)

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.4130	
2	.4130	
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .5497		

ตาราง 19 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบสามัญลักษณ์)

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.2144	
2	.2144	
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .3507		

ตาราง 20 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบอริยสัจ)

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.5149	
2	.5149	
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .6734		

ตาราง 21 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบบรรทัดธรรมสัมพันธ์)

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.1955	
2	.1955	
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .3137		

ตาราง 22 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก)

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.3739	
2	.3739	
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .5387		

ตาราง 23 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม)

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.3675	
2	.3675	
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .5299		

ตาราง 24 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบเร้ากุศล)

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.4268	
2	.4268	
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .5863		

ตาราง 25 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด (การคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน)

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.5157	
2	.5157	
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .6798		

ตาราง 26 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation)
และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามฉบับนี้กับคนรอบข้างทั้งฉบับ

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.5809	.9460
2	.5958	.9460
3	.5581	.9462
4	.4370	.9470
5	.4948	.9464
6	.4871	.9464
7	.5493	.9460
8	.5251	.9462
9	.2505	.9481
10	.5539	.9460
11	.5130	.9463
12	.6302	.9457
13	.2795	.9477
14	.5083	.9463
15	.6099	.9457
16	.6049	.9459
17	.4950	.9463
18	.4221	.9467
19	.4478	.9466
20	.4977	.9463
21	.4357	.9468
22	.4510	.9466
23	.4722	.9464
24	.4888	.9464
25	.5254	.9462
26	.3968	.9468
27	.6737	.9452
28	.5531	.9461
29	.5637	.9461

ตาราง 26 (ต่อ)

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
30	.5896	.9460
31	.6055	.9460
32	.5622	.9460
33	.5399	.9462
34	.5560	.9461
35	.5315	.9462
36	.5509	.9460
37	.6180	.9458
38	.4271	.9467
39	.5491	.9461
40	.5674	.9461
41	.5839	.9458
42	.4976	.9463
43	.4200	.9468
44	.2202	.9475
45	.5019	.9464
46	.5086	.9463
47	.4603	.9465
48	.5001	.9464
49	.4089	.9467
50	.3859	.9468
51	.3983	.9469
52	.4497	.9466
53	.3266	.9473
54	.3890	.9469
55	.3973	.9469
56	.3598	.9469
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .9473		

ตาราง 27 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามจันทน์กับคนรอบข้าง (ผู้ปกครองของจันทน์)

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.5840	.8558
2	.6526	.8533
3	.6090	.8556
4	.4894	.8623
5	.5742	.8562
6	.5166	.8579
7	.6504	.8504
8	.6288	.8528
9	.2326	.8773
10	.6850	.8475
11	.5918	.8552
12	.6629	.8510
13	.2798	.8728
14	.5368	.8568
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ		.8665

ตาราง 28 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามฉบับกับคนรอบข้าง (เพื่อนของฉัน)

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.5069	.8991
2	.5804	.8951
3	.6560	.8918
4	.6378	.8929
5	.6323	.8927
6	.6596	.8919
7	.4590	.9021
8	.6790	.8909
9	.6908	.8904
10	.5728	.8951
11	.6657	.8913
12	.6368	.8927
13	.4810	.9005
14	.6360	.8927
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .9010		

ตาราง 29 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามจันทน์กับคนรอบข้าง (ครูของจัน)

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.6568	.8837
2	.5212	.8905
3	.6497	.8840
4	.6938	.8833
5	.6612	.8840
6	.6570	.8837
7	.6185	.8855
8	.5553	.8892
9	.6982	.8819
10	.4479	.8922
11	.3855	.8965
12	.5950	.8861
13	.5789	.8872
14	.6113	.8861
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .8940		

ตาราง 30 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามจันทน์กับคนรอบข้าง (สื่อในชีวิตประจำวันของฉัน)

ข้อ	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
1	.3220	.7979
2	.2130	.8024
3	.4887	.7835
4	.5342	.7791
5	.4614	.7849
6	.5141	.7814
7	.4867	.7831
8	.4589	.7849
9	.4275	.7874
10	.4892	.7830
11	.4145	.7888
12	.3997	.7900
13	.3938	.7911
14	.4035	.7892
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .7998		

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย
ตัวอย่างคำตอบและการให้คะแนนของแบบสอบถาม

แบบสอบถาม

ฉันกับกิจกรรมทางสังคม

ฉันกับคนรอบข้าง

เหตุผลในการคิด

สวัสดีนักเรียนทุกคนค่ะ

เอกสารฉบับนี้ประกอบด้วยแบบสอบถาม จำนวน 3 ชุด คือ 1) ฉันกับกิจกรรมทางสังคม 2) ฉันกับคนรอบข้าง และ 3) เหตุผลในการคิด การตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นไปด้วยความสมัครใจของนักเรียน อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากแบบสอบถามนี้จะประโยชน์สูงสุดก็ต่อเมื่อนักเรียนตอบคำถามครบทุกข้อ โดยข้อมูลและคำตอบทั้งหมดจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับ และนำมาใช้ในการวิเคราะห์ผลการศึกษาโดยออกมาเป็นภาพรวมเท่านั้น จึงไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ตอบแต่อย่างใด ผู้วิจัยเชื่อว่าความร่วมมือของนักเรียนในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการได้แนวทางสำหรับการพัฒนาการเรียนต่อไป

ขอขอบคุณนักเรียนทุกคนเป็นอย่างยิ่งที่ได้สละเวลาอันมีค่า และให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

นางสาวชลธิดา ศรีภักดี

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้วิจัย

ฉันทกัฏบิการรทาสังคค

แบบสอบถามฉบับนี้มีทั้งหคด 2 ส่วน ได้แก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน

ส่วนที่ 2 ฉันทกัฏบิการรทาสังคค

จำนวน 15 ข้อ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ช่องหน้าข้อความและเติมคำลงในช่องว่างให้ครบถ้วน

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. ระดับชั้น

☐ มัธยมศึกษาปีที่ 1

☐ มัธยมศึกษาปีที่ 2

☐ มัธยมศึกษาปีที่ 3

ส่วนที่ 2 จินกับกิจกรรมทางสังคม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ค่อนข้าง จริง	จริง	จริง ที่สุด
1.	ฉันพร้อมที่จะสนับสนุนการรณรงค์ทั้ง ระยะให้เป็นที่						
2.	หากครูขอให้ทุกคนทำหน้าที่ดูแลรักษา ของส่วนรวม ฉันจะทำเฉยๆเพราะไม่ อยากเหนื่อย						
3.	ฉันพร้อมที่จะสละเวลาหลังเลิกเรียน เพื่อสอนเสริมวิชาที่ฉันถนัดให้แก่เพื่อน หากเพื่อนต้องการ						
4.	เมื่อเพื่อนร่วมชั้นทำของหาย ฉันไม่นิ่ง เฉย และเข้าไปช่วยเพื่อนทันที						
5.	เมื่อเพื่อนขอร้องให้ฉันช่วยอธิบาย บทเรียนเพิ่มเติม ฉันอุทิศตนช่วยเหลือ เพื่อนทันที						
6.	เมื่อพบครูกำลังถือของหนัก ฉันรีบเดิน เลี่ยงไปอีกทาง เพราะกลัวครูจะเรียกใช้						
7.	ฉันช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านด้วยความเต็ม ใจอยู่เสมอโดยที่พ่อแม่ไม่ต้องบอก						
8.	เมื่อเกิดปัญหาเพื่อนรังแกกันใน ห้องเรียนฉันนิ่งเฉย เพราะไม่ใช่เรื่อง ของฉัน						
9.	ฉันอุทิศตนเพื่อหาหนทางแก้ปัญห สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน						
10.	เมื่อมีกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมใน ชุมชนของฉัน ฉันเข้าร่วมและร่วมมือ อย่างสุดกำลัง						
11.	ฉันมักจะหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมกิจกรรม พัฒนาโรงเรียน เพื่อใช้เวลาทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อตนเองมากกว่า						

ข้อ	ข้อความ	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ค่อนข้าง จริง	จริง	จริง ที่สุด
12.	เมื่อฉันเดินผ่านห้องที่เปิดไฟ และไม่มีใครอยู่ ฉันเดินไปปิดไฟเสมอ						
13.	เมื่อมีคนต้องการใช้โต๊ะอาหาร ฉันรีบ รับประทานอาหารแล้วลุกให้คนอื่นนั่ง เสมอ						
14.	ฉันทำสัญลักษณ์ลงบนอุปกรณ์กีฬา เพื่อจะได้ใช้อุปกรณ์เดิมในชั่วโมงต่อไป						
15.	ฉันนั่งอยู่ในห้องสมุดที่มีคนจำนวนมาก เมื่อมีคนต้องการที่นั่ง ฉันขยับให้คนนั้น นั่งด้วยทันที						

ยังมีแบบสอบถามฉบับต่อไป
นะจ๊ะ

ฉันกับคนรอบข้าง

แบบสอบถามฉบับนี้มีทั้งหมด 4 ส่วน ได้แก่

<u>ส่วนที่ 1</u> ผู้ปกครองของฉัน	จำนวน 14 ข้อ
<u>ส่วนที่ 2</u> เพื่อนของฉัน	จำนวน 14 ข้อ
<u>ส่วนที่ 3</u> ครูของฉัน	จำนวน 14 ข้อ
<u>ส่วนที่ 4</u> สื่อในชีวิตประจำวันของฉัน	จำนวน 14 ข้อ

ส่วนที่ 1 ผู้ปกครองของฉัน

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วนึกถึงผู้ปกครองที่ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด จากนั้นโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับผู้ปกครองของนักเรียนมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ไม่จริงเลย	ไม่จริง	ค่อนข้างไม่จริง	ค่อนข้างจริง	จริง	จริงที่สุด
1.	ผู้ปกครองมีความเมตตา กรุณา กับฉัน						
2.	ผู้ปกครองมีความรอบรู้ และตระหนักถึงความ ถูก-ผิด, ดี-ชั่ว, ควร-ไม่ควร และ บุญ-บาป						
3.	ผู้ปกครองมีความรู้ความสามารถที่นำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตที่ดีได้						
4.	ผู้ปกครองดุ และเข้มงวดมากเกินไป ทำให้ฉันรู้สึกตึงเครียด ไม่มีความสุข						
5.	ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างของฉัน ในการประพฤติตนดีงาม มีคุณธรรม เช่น ช่วยเหลือผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎหมาย จรรยาบรรณ เป็นต้น						
6.	ฉันไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม เพราะเห็นว่าผู้ปกครองก็ไม่ปฏิบัติตามเช่นกัน						
7.	ผู้ปกครองให้กำลังใจฉันเสมอ เมื่อฉันท้อแท้						

ข้อ	ข้อความ	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ค่อนข้าง จริง	จริง	จริง ที่สุด
8.	เมื่อเกิดเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้นกับฉัน ผู้ปกครองพร้อมจะรับฟังและให้ คำปรึกษาฉันเสมอ						
9.	ผู้ปกครอง <u>ไม่</u> พอใจหากมีใครตำหนิ แต่ จะชอบใจ หลงใหลต่อคำสรรเสริญ ขึ้น ชม						
10.	เมื่อฉันทำผิด ผู้ปกครองดูตำหนิฉัน โดยใช้ถ้อยคำที่ไม่น่ารักฟัง และไม่มี เหตุผล						
11.	ผู้ปกครองอบรมสั่งสอนในเรื่องต่างๆให้ ฉันเข้าใจได้ง่าย และลึกซึ้ง						
12.	ผู้ปกครองสามารถสอนให้ฉันคิด แก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง						
13.	ผู้ปกครองไม่ชักนำให้ฉันทำเรื่องเสื่อม เสียใดๆ						
14.	ผู้ปกครอง <u>ไม่</u> สนับสนุนให้ฉันร่วม กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพราะเห็นว่าไม่จำเป็น						

ยังมีต่อหน้าครับ

ส่วนที่ 2 เพื่อนของฉัน

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วนึกถึงเพื่อนสนิทที่สุดของนักเรียน จากนั้นโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับเพื่อนของนักเรียนมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ค่อนข้าง จริง	จริง	จริง ที่สุด
1.	เพื่อนของฉันไม่จริงใจ และเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากฉัน						
2.	เพื่อนทำให้ฉันมีความสุข และเบิกบานใจเมื่อได้พูดคุยหรือใกล้ชิด						
3.	เพื่อนของฉันเข้าใจว่าอะไรถูก-ผิด, ดี-ไม่ดี หรือ ควร-ไม่ควร เป็นต้น						
4.	เพื่อนสามารถนำความรู้ควบคู่กับคุณธรรมมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้						
5.	เพื่อนเป็นแบบอย่างแก่ฉันในการเป็นนักเรียนที่ดี มีคุณธรรม						
6.	เพื่อนขอความช่วยเหลือผู้อื่นบ่อยครั้ง ซึ่งทำให้ฉันและคนรอบข้างอยากทำตาม						
7.	เมื่อฉันทำบางอย่างไม่ถูกใจเพื่อน เพื่อนจะว่ากล่าวฉันด้วยถ้อยคำที่รุนแรง						
8.	เมื่อฉันท้อแท้ ผิดหวัง เพื่อนจะคอยปลอบโยน ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน จนฉันมีแรงสู้ต่อไป						
9.	เมื่อฉันท้อแท้ หรือทุกข์ใจ เพื่อนจะอยู่เคียงข้าง คอยรับฟัง และเป็นที่ปรึกษาให้ฉันเสมอ						
10.	เพื่อนอธิบายเพิ่มเติมวิชาที่ตนถนัดให้ฉันเข้าใจได้ง่าย และลึกซึ้งขึ้น						
11.	ฉันสามารถนำความรู้ที่เพื่อนอธิบายให้ฟัง มาปรับใช้ได้จริง						

ข้อ	ข้อความ	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ค่อนข้าง จริง	จริง	จริง ที่สุด
12.	เพื่อนรู้เท่าทัน และอดทนรับฟังได้ทั้งคำ ชื่นชม และคำตำหนิจากผู้อื่นอย่าง วางใจเป็นกลาง						
13.	เพื่อนของฉันทำเรื่องเสื่อมเสีย และผิด กฎระเบียบของโรงเรียน						
14.	เพื่อนชักชวนฉันให้เข้าร่วมกิจกรรม พัฒนาโรงเรียน หรือกิจกรรมบำเพ็ญ ประโยชน์ต่อสังคม						

ทำส่วนต่อไปกันคะ

ส่วนที่ 3 ครูของฉัน

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วนึกถึงครูที่นักเรียนเกลียดที่สุด จากนั้นโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับครูของนักเรียนมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ค่อนข้าง จริง	จริง	จริง ที่สุด
1.	ครูของฉันให้ความรักและเอาใจใส่ต่อลูกศิษย์						
2.	ครูมีความรอบรู้ทางวิชาการ สามารถ ตระหนักและเข้าใจถึงความถูกต้อง-ผิด, ดี- ชั่ว, ควร-ไม่ควร และบุญ-บาป						
3.	ครูของฉันสามารถนำความรู้ และ คุณธรรมที่มีมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ อย่างถูกต้อง						
4.	ฉันรู้สึกกลัว และไม่มีความสุขเมื่อต้อง พบหรือพูดคุยกับครู						
5.	ครูเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ด้าน การมีคุณธรรม และความประพฤติที่ดี เช่น ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา เป็นต้น						
6.	ฉันเกิดกำลังใจ และอยากตั้งใจเรียน เพราะมีครูเป็นแบบอย่างในการตั้งใจ ทำงาน						
7.	ครูของฉันตักเตือนหรือชี้แจงเรื่องต่างๆ ด้วยเหตุผลน่ารับฟังให้ลูกศิษย์เข้าใจได้ ดี						
8.	เมื่อฉันหลงผิด ครู <u>ไม่</u> ยอมรับฟังเหตุผล และพูดซ้ำเติมให้ฉันรู้สึกเสียใจ						
9.	เมื่อฉันขอคำปรึกษาหรือซักถาม ครู พร้อมที่จะรับฟัง						
10.	ครูของฉันสอนบทเรียนยากๆ ให้ฉัน เข้าใจได้ง่ายและลึกซึ้ง						
11.	ฉันสามารถนำคำสอนจากครูไปปรับใช้ ในการแก้ไขปัญหาด้านการเรียนได้						

ข้อ	ข้อความ	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ค่อนข้าง จริง	จริง	จริง ที่สุด
12.	ครูของฉันคอยห่วงใยดูแลลูกศิษย์ไม่ให้ ทำเรื่องเสื่อมเสียใดๆ						
13.	เมื่อมีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ใน โรงเรียน ครูจะนั่งเฉย และไม่ชักชวนให้ เข้าร่วมกิจกรรม						
14.	ครูของฉันรับฟังทั้งคำตำหนิ คำชื่นชม จากลูกศิษย์อย่างรู้เท่าทันและวางใจเป็น กลาง						

ยังมีต่อหน้าครับ

ส่วนที่ 4 สื่อในชีวิตประจำวันของฉัน

คำชี้แจง : ให้นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วนึกถึงสื่อโทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ตที่นักเรียนใช้บ่อยที่สุดว่ามีลักษณะการนำเสนอเนื้อหาอย่างไร หรือบุคคลในสื่อมีลักษณะเป็นอย่างไร จากนั้นโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ไม่จริงเลย	ไม่จริง	ค่อนข้างไม่จริง	ค่อนข้างจริง	จริง	จริงที่สุด
1.	เนื้อหาในสื่อทำให้ฉันรู้สึกตึงเครียดอยู่บ่อยครั้ง						
2.	ฉันรู้สึกผ่อนคลาย และสบายใจเมื่อได้ใช้สื่อ						
3.	สื่ออุดมไปด้วยความรู้ที่หลากหลาย และเป็นประโยชน์ต่อผู้ชม						
4.	บุคคลในสื่อสามารถให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของฉันได้						
5.	บุคคลในสื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ฉันในการทำมาหากิน						
6.	ฉันเห็นบุคคลในสื่อช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ ฉันจึงเกิดแรงบันดาลใจ และอยากทำตาม						
7.	สื่อนำเสนอเรื่องต่างๆในสังคมให้ผู้ชมเข้าใจอย่างมีเหตุผล โดยใช้ภาษาที่สุภาพเหมาะสม						
8.	สื่อนำเสนอเรื่องราวของบุคคลที่สู้ชีวิต ซึ่งสามารถชักนำให้ฉันเกิดกำลังใจในการต่อสู้กับปัญหาต่างๆได้						
9.	บุคคลในสื่อแสดงความไม่พอใจหากมีใครตำหนิ หรือต่อต้าน						
10.	สื่อมีวิธีการนำเสนอความรู้ที่หลากหลาย สามารถอธิบายให้ฉันเข้าใจได้อย่างถ่องแท้						

ข้อ	ข้อความ	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ค่อนข้าง จริง	จริง	จริง ที่สุด
11.	สื่อนำเสนอความรู้ที่ซับซ้อนเกินกว่าที่ ฉันจะเข้าใจ และนำไปใช้ได้						
12.	สื่อ <u>ไม่</u> เปิดโอกาส หรือมีช่องทางให้ผู้ชม ได้แสดงความคิดเห็น หรือซักถามข้อ สงสัยใดๆ						
13.	บุคคลในสื่อแสดงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิด ความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่สังคม เช่น ทำผิดกฎจราจร ลักขโมย เป็นต้น						
14.	บุคคลในสื่อมักชักชวนผู้ชมให้ทำ กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ และเป็นสุขต่อ สังคม						

ทำแบบสอบถามเสร็จไป 2 ชุดแล้ว

เย่ๆ พักสักหน่อยนะจ๊ะ

แบบสอบถามฉบับต่อไปสนุก

นะ พักแล้วมาลองทำไป

เหตุผลในการคิด

คำชี้แจง : สถานการณ์จำนวน 18 ข้อ ต่อไปนี้ เป็นสถานการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน ขอให้นักเรียนสมมติว่าหากตนเองอยู่ในสถานการณ์ดังกล่าวจะมีความคิดความรู้สึก หรือมีแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างไร โดยให้นักเรียนเขียนคำตอบได้อย่างอิสระตามบรรทัดที่กำหนดไว้ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

เรื่องที่1: เพรอญุก

แพรวเป็นเพรอญุกของห้อง มีหน้าที่รวบรวมเงินจากเพื่อนๆ เพื่อเก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็น เช่น ค่าถ่ายเอกสาร ค่าหนังสือ และค่ากิจกรรม เป็นต้น ทุกเดือนแพรวจะเก็บเงินเพื่อนๆ ช่วงต้นเดือน เดือนละ 20 บาทต่อคน หากใครจ่ายเงินแล้วแพรวจะจดบันทึกไว้เพื่อเป็นหลักฐาน ซึ่งเงินเก็บสามารถใช้จ่ายได้เพียงพอใน 1 เดือน แต่ในระหว่างเดือนนี้เพื่อนมาขอเบิกเงินไปใช้จ่ายเรื่องต่างๆ บ่อยครั้ง และบางครั้งแพรวกำลังยุ่ง จึงให้เพื่อนหยิบเงินเก็บออกมาใช้ได้เลย ทำให้แพรวไม่ทราบเลยว่าใครเบิกเงินไปบ้าง เป็นจำนวนเท่าไร และนำไปใช้จ่ายอะไร เมื่อถึงคราวต้องใช้จ่ายค่าทำพานไหว้ครู แพรวจึงทราบว่าเงินเก็บไม่เพียงพอแล้ว ทั้งที่ยังไม่ถึงสิ้นเดือนแต่เงินก็หมดเสียแล้ว แพรวจึงจำเป็นต้องเก็บเงินเพื่อนๆ เพิ่มเติมก่อนครบกำหนด และทำให้เพื่อนๆ เกิดข้อสงสัยในตัวแพรว

จากสถานการณ์ดังกล่าวเกิดปัญหาใดขึ้น ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และหากนักเรียนเป็นแพรวนักเรียนจะปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าว

จากสถานการณ์ดังกล่าวเกิดปัญหาใดขึ้น ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

หากนักเรียนเป็นแพรวนักเรียนจะ.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เรื่องที่3: มาเป็นนักสืบกันเถอะ

น้ำฝน น้ำฟ้า น้ำตาล และน้ำค้าง เป็นเพื่อนสนิทกันตั้งแต่เด็ก ทั้ง 4 คน อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันและมีบ้านเรียงกัน วันหนึ่ง ครอบครัวของสายชลย้ายเข้ามาในหมู่บ้านนี้ สายชลอยากเป็นเพื่อนกับทั้ง 4 คน แต่สายชลมีเพียงข้อมูล 9 ข้อ ดังนี้

1. บ้านสีชมพูเป็นบ้านหลังแรก
2. บ้านของน้ำฟ้าอยู่ระหว่างบ้านสีชมพูกับบ้านสีเขียว
3. คนที่อยู่บ้านสีเขียวเลี้ยงแมวเปอร์เซีย
4. น้ำตาลเลี้ยงสุนัขชื่อว่า
5. บ้านสีชมพูอยู่ติดกับบ้านสีขาว
6. น้ำฝนมีบ้านสีครีม
7. บ้านที่เลี้ยงแมวอยู่ระหว่างบ้านที่เลี้ยงนกแก้วกับบ้านที่เลี้ยงหนูแฮมเตอร์
8. บ้านของคนเลี้ยงสุนัขชื่อว่าอยู่ติดกับบ้านของน้ำฟ้า
9. บ้านของน้ำตาลอยู่ห่างจากบ้านที่เลี้ยงหนูแฮมเตอร์ไป 3 หลัง

อย่างไรก็ตาม สายชลเกิดข้อสงสัยอยากได้ข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อทำความรู้จักเพื่อนบ้านทั้ง 4 คน นักเรียนลองช่วยสายชลสืบหาคำตอบของคำถามต่อไปนี้กันเถอะ

1. ใครเลี้ยงแมวเปอร์เซีย

.....

2. น้ำตาลมีบ้านสีอะไร

.....

3. น้ำฝนเลี้ยงสัตว์ชนิดไหน

.....

เรื่องที่4: ห้องนอนรกจึงทำไงดี

ห้องนอนของแซมป์รกมาก ทั้งบนเตียงนอน บนโต๊ะทำงาน และตามพื้นห้องมีของวางเกลื่อนไปหมด โดยบนเตียงนอนมีคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กวางอยู่คู่กับเอกสารประกอบการเรียน มีเสื้อผ้าที่ใช้แล้วพาดอยู่ปลายเตียง ส่วนกระเป๋านักเรียนกองอยู่บนพื้นข้างเตียง และมีเศษขยะ เช่น กระดาษใช้แล้ว ชองขนม กระจัดกระจายตามพื้นห้อง ส่วนโต๊ะทำงานมีหนังสือ เอกสารประกอบการเรียนพร้อมกับปากกาดินสอหลายด้ามกองอยู่อย่างไม่เป็นระเบียบ อีกทั้งยังมีผ้าเช็ดตัวและเสื้อผ้าชุดใหม่ที่จะใส่ในวันนี้พาดอยู่ที่เก้าอี้อีกด้วย เมื่อแม่เข้ามาเห็นสภาพห้องนอนของแซมป์จึงสั่งให้แซมป์จัดห้องนอนใหม่ให้เรียบร้อย แล้วแม่จะกลับมาตรวจห้องในตอนเย็น

หากนักเรียนเป็นแชมป์นักเรียนจะจัดห้องนอนให้เรียบร้อยอย่างไร เพราะเหตุใดจึงจัดเช่นนั้น

นักเรียนจะจัดห้องนอนให้เรียบร้อยโดย.....

เพราะ.....

เรื่องที่5: ยื้อชีวิต

พ่อของต้นป่วยเป็นโรคไตวายฉับพลัน ระบบต่างๆของร่างกายทำงานไม่ปกติ หมอไม่สามารถรักษาได้แล้ว และพ่อคงอยู่ได้อีกไม่นาน แม่ต้นและครอบครัวจะทราบว่ามีทางรักษาแล้ว แต่ยังทำใจไม่ได้หากจะเสียพ่อไป และหวังว่าปาฏิหาริย์อาจเกิดขึ้นได้ แต่เมื่อระบบต่างๆของร่างกายของพ่อไม่ทำงานต้นพยายามขอร้องหมอให้ทำทุกวิถีทางเพื่อยื้อชีวิตพ่อไว้ แต่แม่รู้ดีว่าพ่อคงไม่อยากอยู่ด้วยความทุกข์ทรมานจึงเห็นว่าควรปล่อยให้พ่อตายไปอย่างสงบ ต้นรู้สึกเสียใจอย่างมาก และผิดหวังน้อยใจต่อการตัดสินใจของแม่ที่ปล่อยให้พ่อตายโดยไม่พยายามทำอะไร อีกทั้งทำใจไม่ได้มาเป็นเวลาหลายปี

นักเรียนเห็นด้วยกับความคิดความรู้สึกของต้นหรือไม่ เพราะเหตุใด หากไม่เห็นด้วยนักเรียนจะ
คิดเห็นและรู้สึกต่อสถานการณ์ดังกล่าวอย่างไร

นักเรียนจง ✓ ลงใน ☐ ตามคำตอบที่นักเรียนเลือก

นักเรียน

เห็นด้วยกับความคิดความรู้สึกรองต้น

1

ไม่เห็นด้วยกับความคิดความรู้สึกรู้สึกของตน

เพราะ

หากไม่เห็นด้วยนักเรียนจะคิดเห็นและรู้สึกดังต่อไปนี้.

[illegible]

เรื่องที่7: ขยะในโรงเรียน

โรงเรียนแห่งหนึ่งพบขยะเกลื่อนกลาดในทุกบริเวณของโรงเรียน ทั้งโรงอาหาร โต๊ะหินอ่อนทางเดิน รวมถึงในอาคารเรียน และห้องเรียนอีกด้วย โดยขยะที่พบเห็นบ่อยในโรงเรียนคือ ถุงพลาสติก ขวดพลาสติก กระป๋อง และเศษอาหาร ทั้งนี้ จากระยะเวลาที่ผ่านมาหลายปีโรงเรียนไม่เคยพบปัญหาดังกล่าวแต่อย่างใด กระทั่งในปีนี้โรงเรียนได้เปิดรับสมัครนักเรียนให้เข้ามาศึกษามากขึ้น โดยในช่วงเวลาพักกลางวัน หรือช่วงเวลาว่าง ในโรงอาหารและร้านค้าต่างๆ ได้จัดจำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม และขนมต่างๆ ให้แก่นักเรียนเป็นจำนวนมาก จึงทำให้วันๆ หนึ่งมีปริมาณการใช้ภาชนะพลาสติกต่างๆ และเศษอาหารเพิ่มขึ้น อีกทั้ง ด้วยจำนวนนักเรียนที่มากจึงไม่มีที่รับประทานอาหารในโรงอาหารที่เพียงพอ จึงทำให้นักเรียนต้องนำอาหารมาทานในสถานที่ต่างๆ ของโรงเรียน แม้กระทั่งในห้องเรียนเอง จึงเกิดความไม่เป็นระเบียบ และทำให้พบขยะเกลื่อนกลาดไปหมดทุกบริเวณของโรงเรียน

จากสถานการณ์ดังกล่าวเกิดปัญหาได้ขึ้น และหากอยู่ในสถานการณ์ดังกล่าว นักเรียนจะแก้ปัญหาอย่างไร เพราะเหตุใดจึงแก้ปัญหาแบบนั้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ.....

หากอยู่ในสถานการณ์ดังกล่าว นักเรียนจะแก้ปัญหาอย่างไร เพราะเหตุใด.....

เรื่องที่8: ลงพุง

ที่มา : www.vcharkarn.com/varticle/38713

www.lowfat.in.th/page/page_formula/59

www.pccl.ac.th/external_newsblog.php?links=2071

www.manager.co.th/Qol/ViewNews.aspx?NewsID=9570000024619

จากภาพดังกล่าวนักเรียนเห็นปัญหาใดที่เกิดขึ้น ปัญหาเกิดขึ้นได้อย่างไร หากนักเรียนประสบปัญหาดังกล่าวนักเรียนจะมีแนวทางปฏิบัติอย่างไร

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ.....

ปัญหาเกิดขึ้นจาก.....

[illegible]

หากนักเรียนประสบปัญหาดังกล่าวนักเรียนจะ.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เรื่องที่9: ทำบุญให้ทาน

ครอบครัวของนะโมนับถือและเคร่งครัดในการปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องการทำบุญ ให้ทานต่าง ๆ เมื่อมีคนมาขอให้ช่วยทำบุญ ขอบริจาค นะโมจะทำความเต็มใจเสมอ โดยในแต่ละครั้งนะโมจะทำบุญหรือบริจาคเงินจำนวนมาก เพราะเชื่อว่า ยิ่งบริจาคเงินมากเท่าไรยิ่งได้บุญมากเท่านั้น แม้ว่าบางครั้งนะโมจะไม่มีเงินก็จะหยิบยืมเงินเพื่อนมาทำบุญก่อน และทุกครั้งที่ทำบุญนะโมจะพนมมือขอพรให้บุญกุศลที่ได้จากการทำบุญส่งผลให้ตนเอง และครอบครัวพบแต่ความสุขความเจริญรุ่งเรือง

นักเรียนคิดเห็นอย่างไรกับการทำบุญของนะโมที่ทำบุญหรือบริจาคเงินจำนวนมาก และหยิบยืมเงินเพื่อนมาทำบุญก่อน เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น

นักเรียนมีความคิดเห็นว่า.....

เพราะ.....

เรื่องที่11: สังคมออนไลน์

นายอิทธิพล ปรีดีประสงค์ อาจารย์จากสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็ก และครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ศึกษาวิจัยเรื่องเด็กผู้หญิงในโลกออนไลน์ : โอกาสและความเสี่ยง โดยศึกษาในเด็กไทยอายุตั้งแต่ 10-18 ปี พบว่า เด็กผู้หญิงที่ใช้อินเทอร์เน็ตมีโอกาสได้พูดคุยกับคนแปลกหน้าทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) โปรแกรมแชทเอ็มเอสเอ็น (MSN) และไลน์ (LINE) เป็นต้น และสามารถถูกล่อลวงจากการสนทนาออนไลน์ได้ ซึ่งส่วนใหญ่เต็มใจไปกับผู้ที่พบปะในสังคมออนไลน์ ขณะที่เด็กอีกกลุ่มใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และเครือข่ายสังคมออนไลน์ติดต่อและหาข้อมูลเพื่อการศึกษาทั้งใน และนอกห้องเรียน อีกทั้ง มีการสร้างเว็บไซต์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและให้ความรู้กับคนในสังคมอีกด้วย

ที่มา : ไทยพีบีเอสนิวส์ออนไลน์ (Thai PBS NEWS Online) วันที่ 18 มกราคม 2555

จากข้อดังกล่าวนักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรต่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ และเมื่ออ่านข้อดังกล่าวแล้ว หลังจากนั้นนักเรียนมีวิธีใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างไร

นักเรียนมีความคิดเห็นต่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ว่า.....

หลังจากนี้นักเรียนวิธีใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ดังนี้.....

เรื่องที่13: ทำงานส่งครู

นี่เป็นนักกีฬาฟุตบอลของโรงเรียนต้องตระเวนแข่งขันฟุตบอลในต่างจังหวัดอยู่บ่อยครั้ง
 นัทจึงขาดเรียน และไม่ได้ทำงานส่งครูอยู่เป็นประจำ กระทั่งครูให้นัทส่งงานต่างๆ ได้หลังการตระเวน
 แข่งฟุตบอล โดยนัทมีเวลาเพียงหนึ่งสัปดาห์ในการทำงานส่งครู อีกทั้ง ในสัปดาห์หนำนัทมีการสอบวิชา
 ภาษาไทยอีกด้วย จึงต้องแบ่งเวลาเพื่ออ่านหนังสือสอบ ในขณะที่ริติเพื่อนของนัทเห็นว่านัทมีงาน
 ต้องส่งครูจำนวนมากจึงจะให้นัทลอกการบ้านและงานต่างๆ เพื่อเป็นการช่วยเหลือนัท ทั้งนี้ นัทควร
 ลอกการบ้านและงานต่างๆ จากริติหรือไม่

จากสถานการณ์ดังกล่าวหากนักเรียนเป็นหัวหน้านักเรียนจะอย่างไร เพราะเหตุใด

หากนักเรียนเป็นนักเรียนจะ.....

เพราะ.....

เรื่องที่15: สมาร์ทโฟน

โทรศัพท์ของพิมเก่ามากและเริ่มใช้ไม่ได้แล้ว พิมจึงพยายามเก็บเงินซื้อโทรศัพท์ใหม่โดยพิมอยากได้โทรศัพท์สมาร์ทโฟนรุ่นหนึ่งหลายๆ เพราะเป็นรุ่นล่าสุด มีคุณสมบัติหลายอย่าง ใครๆก็ใช้กัน และราคาแพง แต่พิมยังเก็บเงินได้ไม่มากนัก วันหนึ่งพิมเห็นฝนซื้อโทรศัพท์มาใหม่เป็นรุ่นเดียวกับที่พิมอยากได้ ในขณะที่เพื่อนๆออกจากห้องเรียนในช่วงพักกลางวัน พิมเห็นฝนลื้มโทรศัพท์ไว้บนโต๊ะ พิมจึงเกิดความรู้สึกอยากขโมยโทรศัพท์เป็นอย่างมาก เพราะคิดว่าตนจะเก็บเงินซื้อได้โทรศัพท์ได้คงตกุ่นไปแล้ว อีกทั้ง หากขโมยตอนนี้คงไม่มีใครจับได้ และฝนคงไม่เดือดร้อนมากหากของหายเพราะพ่อแม่ของฝนอาจจะหาซื้อใหม่เมื่อไหร่ก็ได้ ดังนั้น พิมจึงหยิบโทรศัพท์ของฝนมาเป็นของตน

นักเรียนเห็นด้วยกับความคิดของพิมหรือไม่ เพราะเหตุใด หากไม่เห็นด้วยนักเรียนจะอย่างไรกับสถานการณ์ดังกล่าว

นักเรียนจง ✓ ลงใน ☐ ตามคำตอบที่นักเรียนเลือก

นักเรียน

☐

เห็นด้วยกับความคิดของพิม

☐

ไม่เห็นด้วยกับความคิดของพิม

เพราะ.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

หากไม่เห็นด้วยนักเรียนจะอย่างไร.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เรื่องที่16: หักบัลเล่ต์

เมย์เรียนบัลเล่ต์ตั้งแต่วัยเด็ก และถูกแม่เคี่ยวเข็ญให้ฝึกซ้อมทุกวันเพื่อให้เมย์ได้เป็นนักบัลเล่ต์ชื่อดัง เมย์ตั้งใจ หุ่นเพรียวผอมจนไม่มีเวลาพักผ่อน และไม่ได้ใช้ชีวิตเหมือนเพื่อนวัยรุ่นทั่วไป กระทั่งเมย์ต้องตัดสินใจเป็นตัวละครในการแสดงบัลเล่ต์เรื่องชื่อดังตามความใฝ่ฝันของแม่ ก่อนการเปิดตัวหนึ่งอาทิตย์เมย์ฝึกหนักจนข้อเท้าได้รับบาดเจ็บรุนแรง หมอสั่งห้ามไม่ให้ฝึกบัลเล่ต์จนกว่าจะหายเป็นปกติเพราะอาจทำให้พิการได้ เมย์รู้สึกเสียใจมากที่พลาดโอกาสไปเปิดตัวและไม่ได้ทำตามความฝันเกิดความรู้สึกท้อแท้ หดท้อ และคิดว่าตนคงไม่สามารถเต้นบัลเล่ต์ได้อีกแล้ว

หากนักเรียนเป็นเมย์นักเรียนจะคิดและรู้สึกเหมือนกับเมย์หรือไม่ เพราะเหตุใด

นักเรียนจง ✓ ลงใน ☐ ตามคำตอบที่นักเรียนเลือก

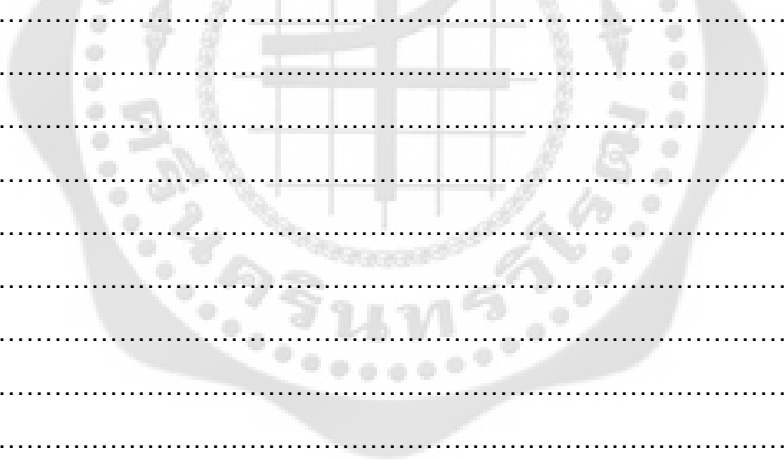
นักเรียน

7

คิดและรู้ลึกเหมือนกับเมย์

คิดและรู้ลึกแตกต่างจากเมย์

เพราะ

ตัวอย่างคำตอบและการให้คะแนนของแบบสอบถามเหตุผลในการคิด

เรื่องที่1: เหมรัญญิก (การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	ปัญหา..เกิดจาก..: เอาเงินเก็บไปใช้ / เพื่อนขอเบิกไปใช้เรื่องต่างๆ / เพื่อนมักง่าย ขโมย / เก็บเงินบอายเป็นจำนวนมาก นร.จะ: บอกเหตุผลพร้อมแก้ปัญหา / ทำเหมือนแพรว พุดไฟเราะ ชื่อสัตย์ / ตั้งใจเรียน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย / บอกครูประจำชั้นให้แก้ปัญหา / ให้ครูรับผิดชอบเรื่องเงินแทน
1 น้อย	ปัญหา..เกิดจาก..: เพื่อนยืมเงินไปมากเกินไป / เพื่อนเอาเงินไปตอนแพรวยุ่ง / เพื่อนไม่เห็นใจแพรวที่มีงานเยอะ ไม่รอให้แพรวว่าง / วางใจ เชื่อใจเพื่อนในการใช้เงินมากเกินไป นร.จะ: ออกเงินเอง / เก็บเงินเพื่อน
2 มาก	ปัญหา..เกิดจาก..: เพื่อนสงสัยว่าทำไมจึงเก็บเงินเพิ่ม / แพรวไม่รอบคอบ / ไม่ใส่ใจ ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ / หมกมุ่นแต่งงานของตนจนลืมงานส่วนรวม นร.จะ: คิดให้รอบคอบขึ้น / ออกเงินเองก่อนและคราวหน้าก็รอบคอบขึ้น / แบ่งเวลาในการทำงานทำหน้าที่ให้ดีขึ้น และอธิบายให้เพื่อนเข้าใจปัญหา
3 มากที่สุด	ปัญหา..เกิดจาก..: เงินเก็บไม่เพียงพอ ต้องเก็บเพิ่ม / แพรวไม่ได้จดบันทึกเงินเก็บ / ไม่รู้ว่าใครเอาเงินไปทำอะไร เท่าไหร่ / ไม่สำรวจเงินให้ดีก่อนให้เพื่อนยืม / ให้เพื่อนหยิบเงินไปใช้กันเอง นร.จะ: จดบันทึกทุกครั้งว่าเอาไปทำอะไร เท่าไหร่ / ตรวจสอบหรือนับเงินเงินทุกครั้ง / เมื่อไม่ว่างเช็คเงินจะบอกเพื่อนว่าไม่ว่าง ค่อยมาเอาใหม่ / ไม่ให้เพื่อนหยิบเงินเอง / ออกกฎระเบียบในการเบิกเงิน

เรื่องที่2: อากาศของเรา (การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	ปัญหา: ไม่ระบุปัญหา / ปัญหาพลังงาน เกิดจาก: ไม่ถูกต้องตามสาเหตุทั้ง 4 / การจุดธูปมาทำเชื้อเพลิง / มนุษย์เห็นแก่ตัว / ใช้พลังงานมากเกินไป
1 น้อย	ปัญหา: ไฟไหม้ รถติด ทั้งขยะไม่เป็นที่ เกิดจาก: มี 1-2 สาเหตุ / ปล่อยมลพิษขึ้นสู่อากาศ (ไม่ได้บอกว่าจะอย่างไร) / การใช้รถ / การกระทำของมนุษย์
2 มาก	ปัญหา: มลพิษ, ควัน เกิดจาก: มี 3 สาเหตุ
3 มากที่สุด	ปัญหา: มลพิษทางอากาศ / อากาศเป็นพิษ เกิดจาก: 1.การเผาป่า 2.การทิ้งขยะเน่าเสียทั้งทางบกและน้ำจนส่งกลิ่นเหม็น การเผาขยะ 3.รถจำนวนมากปล่อยควันจากท่อไอเสีย และ 4.การปล่อยน้ำเน่าเสียและควันพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม (มีครบ 4 สาเหตุ หรือมากกว่า)

เรื่องที่3: มาเป็นนักสืบกันเถอะ (การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	ตอบไม่ถูกเลย
1 น้อย	ตอบถูก 1 ข้อ
2 มาก	ตอบถูก 2 ข้อ
3 มากที่สุด	ตอบถูกทั้ง 3 ข้อ คือ 1. น้ำค้าง 2. สีชมพู 3. หนูแฮมเตอร์

เรื่องที่4: ห้องนอนรกรุงใจทำไงดี (การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	จัดโดย: (ตอบไม่ถูกต้องเลย) / กวาดเก็บ / จัดห้องตามที่เรชอบ เพราะ: ห้องนอนเป็นห้องที่เราใช้วันหนึ่งกว่า 8 ชั่วโมง
1 น้อย	จัดโดย: (ตอบ 1-3 ข้อ) เพราะ: แม่จะได้ไม่ดู
2 มาก	จัดโดย: (ตอบ 4-6 ข้อ) เพราะ: เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น
3 มากที่สุด	จัดโดย: 1.โน้ตบุ๊กและเอกสารไว้บนโต๊ะให้เป็นระเบียบ 2.ปากกาดินสอใส่กล่อง 3.ชุดที่ใส่แล้วใส่ตะกร้าซัก 4.ผ้าเช็ดตัวตากให้แห้ง(ผึ่งพดลม) 5.เก็บชุดใหม่ใส่ตู้ 6.นำขยะไปทิ้ง 7.กระเป๋านักเรียนวางไว้ข้างโต๊ะ (ตอบครบทั้ง 7 ข้อ) เพราะ: เป็นระเบียบเรียบร้อย ง่ายต่อการหาและนำไปใช้ / สะอาด น่าอยู่ หาของง่าย

เรื่องที่5: ยื้อชีวิต (การคิดแบบสามัญลักษณ์)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	เพราะ: เห็นด้วยเพราะชีวิตมันเป็นของเรา / การสูญเสียคนที่เรารักรู้สึกเสียใจและอยากอยู่กับเขานานๆ / ยังเด็กจะมีความผูกพันกับพ่อ / สงสารพ่อต้นกับต้น / เขาทำไม่ได้มันไม่ดี / ถ้าเสียคนรักไปคงเสียใจมาก / อาจจะมีปาฏิหาริย์เกิดขึ้นได้ คิด รู้สึก: แม่ควรรักษาพ่อเพราะพ่อเป็นคนสำคัญของครอบครัว
1 น้อย	เพราะ: ไม่ต้องให้พ่อทรมาน คิด รู้สึก: ไม่ควรคิดมากเพราะพ่อไปดีแล้ว / อาจรู้สึกเสียใจแต่เราก็ทำอะไรไม่ได้ / ปลอ่ยให้เป็นไปตามโชคชะตา / ไม่ควรคิดอย่างนั้นกับแม่แม่ทำไปเพราะรักพ่อและไม่อยากให้พ่อทรมาน / ให้พ่ออยู่ก็อยู่ด้วยความทรมาน / ควรทำให้สบายเพราะพ่อก็ไปสบายแล้วไม่ต้องทุกข์ทรมาน
2 มาก	เพราะ: หมอบอกแล้วยังไงก็รักษาไม่ได้ยื้อไปก็ไม่ดี / ต้นไม่สามารถจะยื้อชีวิตพ่อได้ คิด รู้สึก: ควรทำใจและมีเหตุผล / ต้องปลอ่ยวางและยอมรับความจริง / ทำใจให้สงบ ปลอ่ยวางท่านไปสบายแล้วเราต้องเดินต่อไปเพราะเรายังมีลมหายใจอยู่ / เข้มแข็งและสู้ต่อไปถึงไม่มีพ่อแต่ก็ยังมีแม่แม่ก็เปรียบเสมือนพ่อ / ทำทุกวินาทีที่อยู่ด้วยกันให้มีค่า
3 มากที่สุด	เพราะ: ควรเข้าใจและทำใจกับการเกิดแก่เจ็บตายของมนุษย์ / ชีวิตเป็นเรื่องชั่วคราว การจากกันเป็นเรื่องถาวร / ไม่มีใครหยุดยั้งความตายได้ / เกิดแก่เจ็บตาย เป็นเรื่องธรรมชาติ คิด รู้สึก: เข้าใจและทำใจกับการเกิดแก่เจ็บตายของมนุษย์ / คนเราเมื่อถึงแก่ความตายก็ไม่สามารถที่จะรอดพ้นไปได้ / รู้สึกเสียใจแต่ก็ต้องทำใจให้ได้ เพราะทุกอย่างมีเกิดก็ต้องมีสลายไป / ควรให้เวลาของพ่อเป็นไปตามวิถีของมัน

เรื่องที่6: ผลการเรียนรู้ (การคิดแบบสามัญลักษณ์)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	เห็นด้วยเพราะ: ดวงใครดวงมัน / เราควรได้เกรดดีกว่าคนที่เราสอน / ทุกที่มีนเก่งกว่า มาร์ช มาร์ชอาจฟลุคก็ได้ / มันเป็นคนดีทำให้มาร์ชมันต้องได้เกรดสี่ คิด รู้สึก: มาร์ชควรเรียนพิเศษ / ไม่ควรสอนเพื่อนจนไม่มีเวลาอ่านหนังสือเอง
1 น้อย	ไม่เพราะ: ไม่ควรหวังมากหากทำไม่ได้จะเสียใจ คิด รู้สึก: รู้สึกเสียใจที่ไม่ได้เกรดสี่แต่ก็ยินดีกับเพื่อนด้วย / ดีใจกับเพื่อน
2 มาก	ไม่เพราะ: ไม่ใช่ที่เราจะเก่งเสมอไป เราต้องขยันด้วยแม้จะเก่งอยู่แล้ว / มาร์ชคงตั้งใจ และอดทนมาก(กว่ามัน)จึงประสบความสำเร็จ / การเรียนถ้าเราทำดีก็เกิดผลดีกับเรา / มันอาจมีข้อผิดพลาด เช่น เรียนไม่รู้เรื่องและไม่ได้ส่งงานบางชิ้น / ไม่เกี่ยวกับเพื่อน ขึ้นอยู่กับตัวมันเอง คิด รู้สึก: เมื่อเราแบ่งปันความรู้ให้ผู้อื่นเราก็ต้องขยันศึกษาเช่นกันไม่ควรลืมนสอนตัวเองด้วย / ควรโทษตัวเองและหาสาเหตุเพื่อแก้ไขไม่ใช่เอาแต่โทษคนอื่น / ควรปรับปรุงตัวเอง ไม่ใช่มัวแต่โกรธและเสียใจเพราะไม่ได้ช่วยอะไร / ไม่เสียใจเพราะอยู่ที่ตัวเราจะตั้งใจเรียนและทำดีได้แค่ไหน
3 มากที่สุด	ไม่เพราะ: คนเรามีขึ้นก็มีลง / เพราะคนเราสามารถเปลี่ยนแปลงได้ / มันประมาทเองจึงทำให้เกรดตก / เราอาจมั่นใจเกินไปว่าตนเก่งได้เกรดสี่แน่ๆจนไม่ได้ตั้งใจกับการอ่านหนังสือสอบจริงๆ / คนเราไม่มีอะไรที่แน่นอนทุกอย่างย่อมเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา คิด รู้สึก: คนเรามีผิดพลาดกันได้เราต้องรู้จักเรียนรู้มันและพร้อมรับมือกับมัน / น่าจะยินดีกับเพื่อนที่ได้เกรดสี่ ส่วนเราไม่ได้ครั้งเดียวเองอย่าเสียใจ / ควรปล่อยวางแล้วทบทวนหน้าค่อยเอาใหม่ / คิดทบทวนว่าเกิดขึ้นจากอะไรต่อไปจะได้ไม่ประมาทอีกและควรทบทวนบทเรียนเสมอ / ควรคิดว่าทุกอย่างไม่ได้ขึ้นอยู่กับเกรดแค่เราตั้งใจเรียนให้ดีที่สุด / ไม่ควรประมาทในตนเอง / ควรยอมรับความจริงและขยันในการเรียนให้มากกว่านี้ / ยินดีกับเพื่อนแม้เราจะได้เกรดลดลงแต่ไม่ควรหมกมัวใจให้พัฒนาตนเองและปรับปรุงตนซึ่งจะทำให้เราประสบความสำเร็จขึ้นในวันข้างหน้า / ควรดีใจที่เราสอนให้เขาเข้าใจได้ภูมิใจในตนเองที่สอนเพื่อนได้ และควรพัฒนาตนเองด้วย อย่าท้อแท้

เรื่องที่7: ขยะในโรงเรียน (การคิดแบบอริยสัจ)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	ปัญหา: อาหารไม่เพียงพอ / ขาดขนมและอาหารในเวลาว่าง/ จำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น แก้ปัญหา: ทำให้ดีที่สุดเพราะทำให้เราเป็นคนดี / หาอาหารให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน
1 น้อย	ปัญหา: ขยะ / ไม่มีที่รับประทานอาหารที่เพียงพอ / โรงเรียนเปิดรับสมัครนักเรียนมากเกินไปทำให้ไม่มีที่รับประทานอาหาร แก้ปัญหา: ล้างโรงเรียนครั้งใหญ่ / ช่วยกันทำความสะอาดทุกวัน / จะได้สะอาด / ใช้ถุงพลาสติกให้น้อยลง / ลดปัญหาเกี่ยวกับขยะ / ขยายโรงอาหาร / วางแผนจัดการกับนักเรียน / เริ่มจากตัวเองไม่ทิ้งขยะเกลื่อนกลาด
2 มาก	ปัญหา: มีขยะจำนวนมากในโรงเรียน แก้ปัญหา: ช่วยกันเก็บให้เป็นที่เป็นทาง / รณรงค์เรื่องขยะ จัดกิจกรรมแยกขยะ และอบรมเรื่องพิษของขยะ / ปลุกฝัง จัดอบรมจิตสำนึก(ในการทิ้งขยะ)ให้กับนักเรียน / รณรงค์ให้ทุกคนทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง / มีกิจกรรมแยกขยะ รีไซเคิล และธนาคารขยะ, ควรซื้อถังขยะไว้เป็นจุดๆ ให้นักเรียนช่วยกันเก็บจะได้เสร็จเร็ว / ควรจัดกฎระเบียบใหม่ให้เคร่งครัดและซื้อถังขยะเพิ่มขึ้นนักเรียนจะได้มีที่ทิ้งและเป็นระเบียบในการทิ้ง / จัดกำหนดบริเวณกินอาหารให้เป็นที่เป็นทาง ควรเก็บขยะไปทิ้งลงถังใกล้ๆตัว / ห้ามรับประทานอาหารในที่ที่ไม่เหมาะสม เช่น ห้องเรียน บนอาคาร
3 มากที่สุด	ปัญหา: ทิ้งขยะไม่เป็นที่ / ขยะเกลื่อนกลาด / ขยะในโรงเรียนเยอะและนักเรียนไม่ทิ้งขยะลงถัง แก้ปัญหา: เพิ่มถังขยะให้มากขึ้นและสร้างวินัยในการทิ้ง / รณรงค์ปลุกจิตสำนึกให้นักเรียนโดยรุ่นพี่สู่รุ่นน้องรุ่นต่อไป ตั้งกฎเกี่ยวกับขยะ เช่น แยกขยะ ทำความสะอาดสัปดาห์ละครั้ง / เพิ่มถังขยะในทุกบริเวณของโรงเรียนและช่วยกันรณรงค์การนำขยะกลับมาใช้ใหม่ รีไซเคิล (ต้องตอบให้ครบทั้ง1.การจัดระเบียบ กฎ เรื่องขยะ พื้นที่กินอาหาร และ2.สร้างวินัย จิตสำนึกให้นักเรียนเรื่องขยะ)

เรื่องที่8: ลงพุง (การคิดแบบอริยสัจ)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	ปัญหา: ไม่ระบุปัญหา / ความเครียด / โรคที่ตามมา (เบาหวาน ไขมันอุดตัน) เพราะ: ภาวะการขาดฮอร์โมนทางเพศซึ่งทำให้ร่างกายสะสมไขมันเพิ่มขึ้น แก้ปัญห: หาทางแก้ไข / ทำใจ
1 น้อย	ปัญหา: กินแล้วไม่รู้จุกออกกำลังกาย / กินอาหารที่มีไขมันมากเกินไป / การกินตลอดเวลา เพราะ: พฤติกรรมการดำรงชีวิต และพันธุกรรม (อย่างไร?) / ฮอร์โมนการรับประทานอาหารผิดปกติ (ตอบไปทางโรคไทรอยด์มากกว่า) แก้ปัญห: ลดน้ำหนัก (ไม่ระบุว่าจะอย่างไร?)
2 มาก	ปัญหา: อ้วนลงพุง เพราะ: กินอาหารที่ไม่มีประโยชน์ / กินอาหารที่มีไขมัน / กินอาหารไม่ครบห้าหมู่ / กินอาหารมากเกินไป / ไม่ดูแลตัวเอง แก้ปัญห: ลดอาหารหวานเค็มเผ็ดมีไขมัน / เปลี่ยนพฤติกรรมการกิน (ไม่ระบุว่าจะอย่างไร?) / ออกกำลังกาย
3 มากที่สุด	ปัญหา : โรคอ้วน / น้ำหนักเกิน เพราะ: กินเยอะ กินๆนอนๆ กินไปดูทีวีไป ไม่ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และไม่ดูแลสุขภาพ / ไม่ออกกำลังกาย รับประทานอาหารไม่มีประโยชน์หรือกินมากเกินไป และพักผ่อนไม่เพียงพอ / กินอาหารที่ไม่มีประโยชน์และไม่ออกกำลังกาย / กินของที่ไม่มีประโยชน์ (ของมัน หวาน ทอด ขนมอบเคี้ยว) มากจนเกินไปและไม่ยอมลดน้ำหนัก / ทานไม่รู้จุกพอไม่ออกกำลังกาย (ต้องตอบให้ครบทั้งพฤติกรรมการกิน / การออกกำลังกาย/ไม่ดูแลสุขภาพ หรือตอบเพิ่มเติมนอกเหนือจากภาพ) แก้ปัญห: กินอาหารที่มีประโยชน์และออกกำลังกายให้เยอะๆ / กินอาหารให้ครบห้าหมู่ และออกกำลังกาย / ออกกำลังกายและลดปริมาณอาหาร ไม่ตามใจปาก / ออกกำลังกายทานแบ่งให้น้อยลงและทานผักผลไม้ / ดูแลสุขภาพ ลดการกิน และออกกำลังกายสม่ำเสมอ

เรื่องที่9: ทำบุญให้ทาน (การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	คิดเห็นว่า: ดีจะได้อยู่ในศีล มีบุญเยอะ / ดีที่ทำบุญมากๆเจ้าที่เจ้าทางจะได้คุ้มครอง / ควรทำบุญเหมือนมะโน / การทำบุญเยอะจะทำให้ชีวิตเราดีขึ้น เพราะ: บอกแต่เรื่องการทำบุญแต่ไม่ได้ระบุรายละเอียดการทำบุญแบบนะโม (เช่น เป็นสิ่งที่ดีที่ทุกคนควรปฏิบัติ / การทำบุญเป็นสิ่งที่ดีเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่น)
1 น้อย	คิดเห็นว่า: การทำบุญเป็นสิ่งที่ดีบุญจะติดตัวเราไปตลอดชาติ เพราะ: ถ้าเราตั้งใจอธิษฐานจะได้บุญมากกว่าจำนวนเงิน
2 มาก	คิดเห็นว่า: นะโมทำบุญไม่ถูกวิธี (อย่างไร?) / มีเงินเท่าไรทำบุญเท่านั้น เพราะ: ให้มากเกินไปเราก็กาลบาก ไม่มีเงินใช้
3 มากที่สุด	คิดเห็นว่า: ควรทำเพราะอยากทำไม่ใช่การทำเพราะหวังผลอะไร / การทำบุญด้วยเงินจำนวนมากทำให้ได้บุญมากเป็นความเชื่อที่ผิด การทำบุญควรทำด้วยใจศรัทธา / ทำด้วยความเต็มใจและเท่าที่เราทำได้ / การทำบุญควรทำด้วยใจและไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนเพราะจะทำให้เกิดทุกข์มากกว่าสุข / ถ้าทำบุญเยอะแต่ไม่ได้ทำด้วยใจก็ไม่ได้บุญ, ทำบุญทำเท่าไรก็ได้ขอแค่มีจิตศรัทธา / ไม่จำเป็นต้องทำตอนนี้ครั้งหน้าก็ยังมีโอกาส, นะโมทำบุญเกินความจำเป็นของตนเกินกำลังของตน / ไม่ควรทำบุญมากด้วยความมกมายควรทำด้วยศรัทธา เพราะ: การได้บุญไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนเงิน / การทำบุญอยู่ที่จิตใจที่แท้จริงไม่ใช่เงินมากหรือน้อย / การทำบุญเป็นสิ่งที่ดีแต่ไม่ใช่ด้วยจำนวนทรัพย์ / ถ้าเรามีจิตศรัทธาก็สามารถทำดีสร้างกุศลได้

เรื่องที่10: แขนงพระ (การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	คิดเห็นว่า: เป็นจริง / เห็นด้วย / บางครั้งอาจเป็นพระปลอมที่ทำมาขาย เพราะ: เป็นความเชื่อส่วนบุคคล / ถ้าศรัทธาจริงก็อาจปกป้องหรือเสริมดวงจริง / ไม่เชื่อเพราะเป็นเรื่องของไสยศาสตร์
1 น้อย	คิดเห็นว่า: มันแล้วแต่ดวง / แขนงไว้เพื่อเป็นสิริมงคล / พระอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยได้แต่ส่วนใหญ่อยู่ที่เรานูญของเรา เพราะ: มันเป็นเรื่องที่พิสูจน์ไม่ได้แต่ยังงี้ก็ไม่ควรลบหลู่ก็แขนงไว้ไม่เสียหาย
2 มาก	คิดเห็นว่า: การแขนงพระก็เพื่อการเคารพบูชาไม่ใช่เพื่อหวังผลประโยชน์ต่างๆ / ถ้าเราอยากให้พระคุ้มครองก็ควรทำดีและทำบุญเพราะหากเราไม่มีบุญพระก็ไม่คุ้มครองได้ / เกิดขึ้นเพราะสิ่งอื่นไม่ใช่การแขนงพระ เพราะ: การแขนงพระอาจทำให้เรามั่นใจมากขึ้น
3 มากที่สุด	คิดเห็นว่า: พระเป็นสิ่งที่เตือนจิตใจเราทำให้เราสงบสุขขึ้น / พระมีไว้เตือนใจให้เราทำดี / ไม่จำเป็นอยู่ที่เราจะไม่ประมาทมากกว่า / ไม่จริงพระไม่ได้คุ้มครองอะไร เพราะ: พระเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ / คนเราจะดีได้หรือจะเป็นยังงี้ก็ขึ้นอยู่กับกระทำของเรา ไม่จำเป็นต้องยึดถือเครื่องราง แต่ให้มีไว้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ / หากเราไม่ทำดีไม่ช่วยเหลือตัวเองก็ไม่มีสิ่งใดสามารถช่วยเราได้ / หากแขนงพระแล้วไม่ทำมาหากินไม่ขยันก็ไม่ก็โชคกับตนได้หรอก / อันตรายถ้ามันจะเกิดก็ต้องเกิดไม่เกี่ยวกับพระขึ้นอยู่กับเรา / ถ้าเราเชื่อว่าพระช่วยเราได้อาจทำให้เราประมาทและเกิดอันตรายได้ / เป็นเพียงความเชื่อเท่านั้น / ไม่มีการพิสูจน์

เรื่องที่11: สังคมออนไลน์ (การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	คิดเห็นว่า: ไม่รู้, ไม่ระบุ วิธีใช้: ไม่รู้, ไม่ระบุ
1 น้อย	คิดเห็นว่า: มีการพัฒนามากขึ้น / สนุกสนาน / ไม่พูดคุยกับคนแปลกหน้ามากนัก / การพูดคุยเพื่อคลายเครียดระบายอารมณ์ / เล่นมากเกินไปทำให้สายตาเสีย / บางเรื่องก็จริง บางเรื่องก็ไม่จริง / ไม่ควรปล่อยให้เด็กอยู่ในโลกออนไลน์มากเกินไป / เป็นที่แพร่ข่าวสาร , มีความเสี่ยงต่อเรื่องต่างๆ / อาจทำให้ถูกล่อลวงได้ / เพิ่มความระมัดระวังในการเรียนรู้หา คำตอบในสิ่งต่างๆ วิธีใช้: ใช้ให้พอประมาณ
2 มาก	คิดเห็นว่า: ควรลดการใช้สังคมออนไลน์ให้น้อยลงเพราะใช้มากจะติดเป็นนิสัยและเสียการเรียน / ใช้ในทางที่ถูกก็จะมีประโยชน์ วิธีใช้: ใช้ให้เป็นประโยชน์ / ใช้อย่างมีขอบเขต / ระวังในการใช้ให้มากขึ้น / เล่นให้เป็นเวลาไม่กระทบการเรียน / ใช้ในทางที่จำเป็นและใช้ติดต่อกับคนรู้จัก
3 มากที่สุด	คิดเห็นว่า: เปรียบเหมือนดาบสองคมควรรู้จักใช้ / เครือข่ายสังคมออนไลน์มีทั้งข้อดี ข้อเสียขึ้นอยู่กับการใช้ในทางที่ผิดหรือถูก / มีทั้งประโยชน์และไม่มีประโยชน์ / ควรใช้ไปในทางที่ดีไม่ควรใช้ในทางลบทางเสียหาย / เป็นสิ่งที่ดีถ้ารู้จักใช้ในทางที่ถูกและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่ถ้าใช้ในทางที่ผิดอาจเดือดร้อนและเป็นอันตรายสู่ตนเอง / มีทั้งคุณและโทษถ้าใช้ในทางที่ผิดก็เป็นโทษใช้ในทางที่ถูกก็เกิดผลดีดังนั้นเราควรใช้ให้ถูกวิธี / ควรใช้ให้ถูกที่ถูกเวลาถูกกาลเทศะ / หากเราใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ถูกวิธีเราก็จะไม่ถูกล่อลวง วิธีใช้: ใช้ในทางด้านการศึกษา / ใช้ทำงานทำการบ้าน / ใช้คลายเครียดให้ความรู้ / ติดต่อเพื่อนติดตามข่าวสารบ้านเมืองและหาข้อมูล / ควรใช้อย่างมีความคิดรอบคอบไม่ประมาท / ทำงาน สืบค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม ทางการศึกษา

เรื่องที่12: การเดินทาง (การคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	ซื้อเพราะ: <u>จักรยานยนต์</u> เพราะโรงเรียนใหม่อยู่ไกล(ผิด) / <u>จักรยานยนต์</u> และบ้านอยู่ไม่ไกล(ผิด)
1 น้อย	ซื้อเพราะ: <u>จักรยาน</u> ถูกกว่า / <u>ซื้อจักรยานยนต์</u> เพราะถ้าเดินไปคงสาย / <u>จักรยานยนต์</u> สะดวกในการเดินทาง รวดเร็ว / <u>เดิน</u> ประหยัดกว่า / <u>จักรยาน</u> ประหยัดพลังงาน / <u>จักรยาน</u> ทำให้โลกสะอาด / <u>จักรยาน</u> เพราะเป็นวัยที่ไม่ควรซื้อจักรยานยนต์ (เลือก___โดยใช้เหตุผลเพียงด้านเดียวจากสิ่งที่เลือก)
2 มาก	ซื้อเพราะ: <u>จักรยาน</u> เพราะบ้านอยู่ห่างจากร.ไปนิดถ้าจะซื้อจักรยานยนต์ก็จะเสียค่าน้ำมัน / <u>จักรยาน</u> เพราะปลอดภัยที่สุดในการเดินทาง(ไม่ระบุว่าปลอดภัยอย่างไร) / <u>เดิน</u> เพราะไกลจากบ้านเพียงนิดเดียวเดินได้ (เลือก___โดยใช้เหตุผลการเปรียบเทียบกับตัวเลือกอื่นเพียง 1 ตัวเลือก)
3 มากที่สุด	ซื้อเพราะ: <u>จักรยาน</u> เพราะปลอดภัยกว่าจักรยานยนต์และหากไม่ซื้อก็อาจจะไปโรงเรียนสาย / <u>จักรยาน</u> เพราะเดินกลับค้ำมีดอาจเป็นอันตรายและรถจักรยานยนต์จากเจออุบัติเหตุได้ / <u>จักรยาน</u> เพราะลดมลพิษจากควันรถได้ออกกำลังกาย / <u>จักรยาน</u> เพราะเดินกลับค้ำมีดอาจเป็นอันตรายและรถจักรยานยนต์จากเจออุบัติเหตุได้ / <u>เดิน</u> เพราะใกล้นิดเดียวจะได้ประหยัดเงินและทำให้สุขภาพดีเพราะเหมือนได้ออกกำลังกายด้วย / <u>จักรยานยนต์</u> เพราะเดินไปคนเดียวอันตรายมาก ปั่นจักรยานก็อันตรายเพราะเป็นผู้หญิงตัวคนเดียว ถ้าขับจักรยานยนต์ปลอดภัยเพราะมีไฟ หมวกกันน็อค เร็วและอุ่นใจกว่า (เลือก___โดยใช้เหตุผลการเปรียบเทียบกับตัวเลือกอื่นอีก 2 ตัวเลือก)

เรื่องที่13: ทำงานส่งครู (การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	จะ...เพราะ: ลอกเพราะมีงานเยอะมากเกินไป / ลอกเพราะไม่มีเวลาที่จะนั่งทำทัน / ลอก ด่วนจริงๆไม่มีเวลา / ลอกเพราะจะได้เสร็จทันและถ้ามีงานที่เราเสร็จแล้วก็ให้คิดลอกเป็น การตอบแทน / เอาจานของธิดิมาและปรับปรุงนิดหน่อย / ลอกเพราะเพื่อนให้ลอก
1 น้อย	จะ...เพราะ: ไม่ลอกเพราะถ้าลอกจะโง่ / ให้ธิดิอธิบายให้เข้าใจก่อนแล้วค่อยลอก / ไม่ถึง ชั้นลอกแต่ดูเป็นแนวทางว่าจะทำอย่างไรจะได้เสร็จเร็วและควรขอครูเลื่อนงานส่วนอื่น ออกไปก่อนเพื่ออ่านหนังสือครูต้องเข้าใจ
2 มาก	จะ...เพราะ: ลอกบ้างบางวิชาแต่ต้องคิดตามไปด้วยไม่ใช่ลอกส่งอย่างเดียวเพราะถ้าไม่ ลอกจะส่งไม่ทัน
3 มากที่สุด	จะ...เพราะ: ให้เพื่อนสอนเพราะถ้าเราสอบเราจะทำได้ด้วยตนเอง / ไม่ลอกเพราะการบ้าน เป็นแบบทดสอบตัวเองวัดความสามารถของเราไม่ใช่เพื่อน / ไม่ลอกแล้วให้เพื่อนสอนจะ ได้เข้าใจและนำไปสอบได้หากถามเพื่อนแล้วไม่เข้าใจก็ถามครูจะได้เข้าใจยิ่งขึ้น / ไม่ลอก ให้ทำเองเพราะถ้าเราทำเองก็ถือว่าได้อ่านหนังสือไปในตัวด้วยหรือถ้าเปลี่ยนจากลอก เป็นให้ธิดิสอนก็จะได้ทบทวนไปด้วยกัน / ไม่ลอกควรทำด้วยตัวเองและแบ่งเวลาทำสิ่ง ต่างๆให้ถูกต้อง / ไม่ลอกเป็นสิ่งไม่ดีและไม่ใช้ความคิดของเรา

ตัวอย่างคำตอบ เรื่องที่14: คอมพิวเตอร์ (การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	คอม...เพราะ: แปรนดัดเพราะราคาเท่ากัน(ผิด)และอาจมีประสิทธิภาพมากกว่ามีความ ทันสมัยและผู้นิยมใช้กันมาก / แปรนดัดเพราะมียี่ห้อดีกว่า
1 น้อย	คอม...เพราะ: ธรรมดาเพราะประหยัดเงิน / ธรรมดาเพราะไม่ซื้อของที่แพงฟุ่มเฟือย / ธรรมดาเพราะการซื้อแปรนดัดอาจทำให้ของหายได้ / แปรนดัดเพราะมีโปรแกรมที่ ทันสมัย ดูดีน่าใช้ คุณภาพดีเยี่ยม
2 มาก	คอม...เพราะ: แปรนดัดเพราะใช้ในการทำงานจะได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
3 มากที่สุด	คอม...เพราะ: ธรรมดาเพราะควรดูทรัพย์สินของพ่อแม่ด้วยว่าพอหรือไม่และไม่ว่ารุ่นไหนก็ ใช้งานได้เหมือนกันขึ้นอยู่กับผู้ใช้ว่าจะใช้ในทางไหนถูกหรือผิด / ธรรมดาเพราะมี คุณสมบัติเหมือนกันไม่ต้องซื้อราคาสูงเพียงแค่นี้ที่นิยมใช้กันตามกระแสนิยมเท่านั้นจะ ได้ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้วย / ธรรมดาเพราะการทำงานเหมือนกันไม่ต้องซื้อราคาแพงเกินตัว แค่นำมาใช้งานได้ก็พอ / ธรรมดาเพราะการงานได้เหมือนกันถ้าซื้อราคาแพงเมื่อเสียก็ ต้องซ่อมแพงกว่า

เรื่องที่15: สมาร์ทโฟน (การคิดแบบเร้ากุศล)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	เห็นด้วยเพราะ: มีความคิดอยากขโมย / ตอบไม่ตรงคำถาม (เช่น ไม่สำคัญในการใช้ของแพง) ไม่เพราะ: ถ้าฝนจับได้ก็จะไม่มีใครคบ / เป็นการกระทำที่แย่มากไม่ขอฝนดี ๆ นร.จะ: ไม่ระบุ, ไม่รู้
1 น้อย	ไม่เพราะ: พึงควรใช้โทรศัพท์ของตนที่มีก่อนไม่จำเป็นต้องซื้อของแพงๆใหม่ (ไม่ได้ระบุเรื่องโทรศัพท์ที่ฝนที่วางอยู่) / เป็นของที่ได้มาอย่างไม่ภูมิใจ / ไม่ควรทำ / การขโมยจะทำให้ติดเป็นนิสัย / ทำให้ติดคุกได้ / เด็กขโมยเป็นเด็กไม่เจริญ (มี 1 มุมมอง คือ เป็นสิ่งที่ไม่ควรเพราะส่งผลต่อตนเอง) นร.จะ: ไม่ขโมยของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต / ไม่ทำ
2 มาก	ไม่เพราะ: เป็นสิ่งไม่ดี ผิด และทำให้คนอื่นมองเราไม่ดี / ทำให้เสียนิสัยและทำให้เพื่อนไม่เชื่อใจ (มี 2 มุมมอง คือ เป็นสิ่งที่ไม่ควรเพราะส่งผลไม่ดีต่อตนเองและผู้อื่น) นร.จะ: ไม่ขโมย / ไม่เอาของคนอื่น
3 มากที่สุด	ไม่เพราะ: เป็นสิ่งที่ไม่ดีผิดศีล / เป็นการทำผิดกฎหมาย / มันไม่ใช่ของเราไปเอาของคนอื่นมาไม่ได้ นร.จะ: ไม่ขโมย เอาไปคืนเพราะไม่ดีผิดศีลข้อ 2 ลักทรัพย์และทำให้ฝนเดือดร้อน ถูกพ่อแม่ดู / ไม่หยิบและคิดว่าถ้าเราอยากได้เราสามารถซื้อเองได้หากเราดออม / ไม่ขโมยเก็บเงินซื้อเอง / เอาโทรศัพท์ไปคืนเพื่อน / เอาไปคืนเพื่อนแล้วบอกว่าลืมไว้ / หากขโมยแล้วโดนจับได้พ่อแม่อาจเสียใจว่าลูกเป็นขโมยและควรเก็บเงินซื้อเอง / ควรซื้อด้วยน้ำพักน้ำแรงของเราดีกว่าการขโมย / ไม่ขโมยและจะเก็บเงินซื้อเองดีที่สุด (มี 2 มุมมอง คือ เป็นสิ่งที่ไม่ควรเพราะส่งผลไม่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รวมถึงมีการกระทำที่เป็นกุศลเกิดขึ้นด้วย)

เรื่องที่16: นักบัลเล่ต์ (การคิดแบบเร้ากุศล)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	เหมือนเพราะ: บาดเจ็บจากการซ้อม / เสียใจมันเจ็บใจ / เมื่อต้องหยุดก็ไม่ได้ก้าวหน้าไปสู่นั่นได้และเสียใจที่พลาดโอกาสไป / การที่เมย์บาดเจ็บรุนแรงเพราะแม่เคียวเชิญมากเกินไปควรบอกและคุยเหตุผลกับแม่ / ตอบไม่ตรงคำถาม (เช่น ยังได้เต้นและได้ฝึกซ้อม / ควรซ้อมและต้องมีวันหยุดด้วย / ถ้าเรามีความสามารถเป็นนักบัลเล่ต์ก็อาจจะให้เราเป็นนักแสดงบัลเล่ต์ในหลายๆเรื่องได้)
1 น้อย	ต่างเพราะ: เราบาดเจ็บถ้าจะต้องเต้นอีกข้อเท้าต้องเสียหรือพิการไปตลอดแน่ / การฝึกหนักๆอาจทำให้เราบาดเจ็บ / ในเมื่อมันเป็นความฝันของแม่ให้แม่ทำเราก็กทำสิ่งที่อยากทำ
2 มาก	ต่างเพราะ: สิ่งที่เราสามารถเติมเต็มได้ / รอโอกาสอีกครั้ง / เรายังมีโอกาสในการคัดตัว เรายังมีหวัง / ยังมีโอกาสหายได้ / เรากลับมาเป็นนักบัลเล่ต์ได้ถ้าข้อเท้าหาย / ข้อเท้าบาดเจ็บก็หายได้แค่รอเวลา
3 มากที่สุด	ต่างเพราะ: ถึงแม้เราจะอยากทำฝันของแม่ให้เป็นจริงหรือเราอยากเต้นได้อีกแต่เราบาดเจ็บก็ต้องรักษาให้หายก่อน / ควรทำตามความฝันต่อไปอย่าท้อแท้ต่ออุปสรรคต่างๆควรฝ่าฟันปัญหาเพื่อความฝัน / ยังมีโอกาสครั้งหน้าให้เชื่อมั่นตนเองว่าเราทำได้ อย่าท้อแท้หมดกำลังใจ และต้องหาเวลาพักผ่อนบ้างซ่อมบ้าง / ต้องเชื่อมั่นในตนเองว่าเราต้องทำได้ในโอกาสต่อไป / ไม่ควรท้อแท้เพราะโอกาสไม่ได้มีครั้งเดียวและเราควรรักษาและฝึกฝนสำหรับครั้งหน้า / เราสามารถเริ่มต้นใหม่ได้อย่าท้อแท้ / รักษาตัวและทำตามฝันใหม่ / เรายังรักษาได้ไงก็ยังมีโอกาสและควรแบ่งเวลาบ้าง / เราสามารถรักษาข้อเท้าและกลับมาคัดตัวได้

เรื่องที่17: เวทีประกวด (การคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	นร.จะคิดรู้สึกทำ...: ตื่นเต้นกลัวเรื่องที่เราจะประกวดต่างๆแล้วผิดพลาดมากมาย / ตอบไม่ตรงคำถาม (เช่น หมั่นฝึกฝนใหม่ไม่ได้ก็ไม่เป็นไร / เราจะกล้าแสดงออกมาให้มากกว่านี้ / พัฒนานตนเองให้ดีที่สุด / ให้คิดว่าความผิดพลาดคือบทเรียนของเรา / ไม่ต้องไปเกร็งกลัวกับสิ่งที่เราถนัด)
1 น้อย	นร.จะคิดรู้สึกทำ...: ทำให้ดีกว่าปีที่แล้ว / ทำให้ดีกว่าปีที่แล้วและทำใจปล่อยวาง / คิดว่าทำให้ดีที่สุดและไม่ผิดพลาดเหมือนคราวที่แล้ว / รู้สึกกลัวว่าจะทำพลาดเหมือนคราวที่แล้วและตั้งใจให้มันทำให้สบายผ่อนคลาย / คิดและทำในสิ่งที่เราฝืนบอกตัวเอง / คิดว่าไม่มีใครปฏิบัติตนตามเหมาะสม / ไม่นึกถึงเรื่องที่มากกระทบใจคิดว่าเรากำลังอยู่คนเดียว
2 มาก	นร.จะคิดรู้สึกทำ...: ปฏิบัติตนตามเหมาะสม / ทำตัวให้ดี / มั่นใจในตนเอง คิดเสียว่าเราเคยมาแล้วและทำเหมือนที่ซ้อม
3 มากที่สุด	นร.จะคิดรู้สึกทำ...: ปล่อยใจตามสบายคิดว่าเราอยู่คนเดียวตั้งใจดีทุกอย่างทุกอย่างตั้งใจและเชื่อมั่น / ทำใจให้สบาย ตั้งสติ ทำให้เต็มที่เต็มความสามารถ / ทำใจให้สงบตั้งสมาธิอยู่กับการประกวด / ทำตัวให้ปกติที่สุดทำให้สงบ หายใจลึกๆไม่คิดฟุ้งซ่าน คิดไว้ว่าหากตื่นเต้นประหม่าจะทำให้ตกรอบเหมือนครั้งแรก / ทำให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ / มั่นใจในตนเองและกดความรู้สึกตื่นเต้นไว้ / รู้สึกตื่นเต้นกลัวแต่จะทำออกมาให้ดีที่สุด / ทำให้เต็มที่ไม่ต้องกังวลสิ่งใด / ทำใจให้สบายไม่ต้องกลัวไม่ต้องคิดถึงคราวที่ผ่านมา / ท่องในใจว่าเราทำได้ เพื่อสร้างกำลังใจให้กับตนเอง

เรื่องที่18: ถูกตำหนิ (การคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน)

ระดับ คะแนน	คำตอบ
0 น้อยที่สุด	นร.จะคิดรู้สึกทำ...: รู้สึกไม่สบายใจและใจลอยเหมือนกัน / ตอบไม่ตรงคำถาม (เช่น ทำตัวปกติจะได้ไม่ตื่นเต้น / เราทำอะไรผิดควรรับผิดชอบ / ไม่สนใจเพราะเราสามารถแก้ไขตนเองได้เสมอ / ให้มันจบไปจะได้สบายใจ / ไม่โกรธยอมรับว่าผิดจริง ๆ / ไม่กลัวไม่สนใจว่าครูจะทำไ้ก็ตามเพราะครูไม่มีสิทธิ์ทำกับดวรวุ่นแรงอย่าง / ควรรับฟังไม่เก็บไปคิดมากและนำคำตำหนิไปพัฒนาตนเอง / ไม่เป็นไรครูตำหนิเป็นเรื่องธรรมดา)
1 น้อย	นร.จะคิดรู้สึกทำ...: ไม่โดดเรียนจะดีกว่า (ไม่ระบุว่ามืสติดอยู่กับปัจจุบันหรือไม่ แต่ยั้รู้ถึงการทำหน้าที่ในการเรียนไม่โดดเรียน)
2 มาก	นร.จะคิดรู้สึกทำ...: ไม่คิดซ้ำๆเรื่องที่ถูกรตำหนิให้คิดด้านบวกว่าครูตำหนิเพราะเป็นห่วง (ไม่ได้บอกว่าในคาบเรียนควรทำอย่างไร) / ไม่คำนึงถึงอดีตเรื่องมันผ่านไปแล้วก็อย่าไปติดอยู่กับปัจจุบันดีที่สุด(ไม่ได้บอกว่าในคาบเรียนควรทำอย่างไร)
3 มากที่สุด	นร.จะคิดรู้สึกทำ...: ตั้งใจเรียนวิชาวิทย์แล้วคิดซะว่าครูตำหนิเพราะครูรักเรา / ตั้งใจเรียนก่อนแล้วค่อยกลับไปคิดเรื่องที่ครูตำหนิที่บ้านจะได้ไม่เสียการเรียน / เอาใจใส่ในวิชาเรียนก่อนเพราะหากเราขาดสมาธิก็จะเรียนไม่เข้าใจ / เรียนไม่คิดมากเรื่องที่ครูตำหนิ เพราะการเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด / การคิดเรื่องครูตำหนิจะคิดเมื่อใดก็ได้แต่เมื่อถึงเวลาเรียนก็ต้องตั้งใจเรียนให้มากๆ / มีสมาธิสนใจในสิ่งที่กำลังทำ / ไม่ใจลอยและไม่คิดโดดเรียนเพราะเป็นสิ่งไม่ดี

ภาคผนวก ง
ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย

MF4Version1:15/7/2556

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย SWUEC- 186/57E

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจาก คณะกรรมการสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและ ข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

- ชื่อโครงการวิจัยเรื่อง:** ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสภาวะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จังหวัดลำพูน : การศึกษابนฐานของพุทธธรรม
- ชื่อผู้วิจัยหลัก:** นางสาวชลธิตา ศรีภักดี
- สังกัด:** คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- เอกสารที่รับรอง:**
1. แบบเสนอโครงการวิจัย
 2. โครงการวิจัย
 3. เอกสารชี้แจงอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยโดยการตอบแบบสอบถามและการพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมการวิจัย

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

1. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ 2 วัน/เดือน/ปี 25 มิ.ย. 2557
2. โครงการวิจัย	ฉบับที่ 2 วัน/เดือน/ปี 25 มิ.ย. 2557
3. หนังสือเอกสารชี้แจงอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยโดย การตอบแบบสอบถามและการพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ 2 วัน/เดือน/ปี 25 มิ.ย. 2557

(ลงชื่อ).....

(อาจารย์ แพทย์หญิงจันทร์ตรา ตันนันทยุทวงศ์)

เลขานุการคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

(ลงชื่อ).....

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

หมายเลขรับรอง : SWUEC/E-028/2558

วันที่ให้การรับรอง : 18/02/2558

วันหมดอายุใบรับรอง : 18/02/2559

ภาคผนวก จ
ผลการวิเคราะห์เพิ่มเติม

ตาราง 31 เปรียบเทียบการคิดแบบโยนิโสมนสิการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3

ตัวแปร	มัธยมศึกษาปีที่1		มัธยมศึกษาปีที่3		t	p
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
การคิดแบบโยนิโสมนสิการ						
- สืบสาวเหตุปัจจัย	3.276	1.847	3.731	1.677	-2.069	.040*
- แยกแยะส่วนประกอบ	2.325	1.715	3.134	1.862	-3.612	.000***
- สามัญลักษณ์	1.390	1.388	2.410	1.756	-5.134	.000***
- อริยสัจ	3.650	1.774	3.925	1.949	-1.179	.239
- อรรถธรรมสัมพันธ์	1.528	1.714	2.477	1.724	-4.420	.000***
- รู้ทันคุณโทษและทางออก	3.528	1.913	3.768	1.839	-1.026	.306
- คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม	3.813	2.093	3.955	2.203	-.529	.597
- เร้ากุศล	3.252	2.156	3.350	2.056	-.376	.708
- อยู่กับปัจจุบัน	3.504	2.062	3.671	2.062	-.651	.516

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล

นางสาวชลธิดา ศรภักดี

วันเดือนปีเกิด

12 มีนาคม 2532

สถานที่เกิด

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

สถานที่อยู่ปัจจุบัน

30 หมู่ 3 ตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน 51000

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2549

มัธยมศึกษาตอนปลาย

จากโรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน

อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

พ.ศ. 2554

ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) เกียรตินิยมอันดับสอง

สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น

จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พ.ศ. 2558

การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)

สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ